[illegible] ମାୟା

ରହସ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସ

ଶ୍ରୀ ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର କୁମାର ମହାନ୍ତି

ସପ୍ତଯେଖାର ନାୟିକା — ମରୁ ମଞ୍ଜରୀକା — ଉଲ୍କା
ଲଲଜାଙ୍ଗାର ବନ୍ଦୀ — ସ୍ୱର୍ଗୀର ପାଖୀ — ଅଙ୍ଗାର
ଝଡ଼ — ଝଞ୍ଜା ଓ ଲଜ୍ଜା — ମୃତ୍ୟୁର ଅନ୍ତରାଳେ
ଭଟକଣସ୍ୱରେ ବଲ୍କାପାର — ନରହନ୍ତା
ଇତ୍ୟାଦର ଜନପ୍ରିୟ ଲେଖକ ।

ASHOK BOOK STORE
Ispat Market, Shop No. 149
ROURKELA-5

ପ୍ରଧାନ ପରିବେଷକ

କଳିଙ୍ଗ ଗ୍ରନ୍ଥ ମନ୍ଦିର
ବାଙ୍କା ବଜାର, କଟକ-୨

ପ୍ରକାଶକ :—

ଜେ. ମାଲିକ୍
ସୂତାହାଟ
କଟକ

ଚିତ୍ର ଶିଳ୍ପୀ : —

ଜେ. ସିଧିକ
ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ

ବିଜୟା ଦଶମୀ
୧୯୬୭

ମୁଦ୍ରାକର :—

ଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ମିଶ୍ର
ବସନ୍ତ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ, କଟକ-୨

ମୂଲ୍ୟ :—

ତିନିଟଙ୍କା ମାତ୍ର

Bibhisikamai Meera

Price—Rs. 3-00 only

ଅଭିମତ

ରହସ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଡିଟେକ୍ଟିଭ ଉପନ୍ୟାସ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ରୋମାଞ୍ଚକର, ଆଡ଼ଭେଞ୍ଚର ଓ ରହସ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସର ବିଶେଷ ଅଭାବ ରହିଛି । ସୁଲେଖକ ଶ୍ରୀ ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ମହାନ୍ତି "ଝଞ୍ଜିକାମୟୀ ମାଁ" ଡିଟେକ୍ଟିଭ ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କରି ଓ କଳିଙ୍ଗ ଗ୍ରନ୍ଥ ମନ୍ଦିର ତାହା ପ୍ରକାଶ କରି ଏ ଦିଗରେ ଏକ ବଡ଼ ଧରଣର ଅଭାବ ପୂରଣ କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏ ପୁସ୍ତକ ଯେ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଆନନ୍ଦ ଦେବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ରହସ୍ୟ ରୋମାଞ୍ଚ ମାସିକ

ଚକ୍ରାନ୍ତ

CHAKRANTA

ରୋମାଞ୍ଚ ସାହିତ୍ୟର ଅପୂର୍ବ ସୃଷ୍ଟି

ଶ୍ରୀ ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ମହାନ୍ତିଙ୍କର

ମୀରା ସିରିଜ ପଢ଼ନ୍ତୁ

* ଦସ୍ୟୁ ନାୟିକା ମୀରା	ମୂଲ୍ୟ—	ଟ ୨.୦୦
* କଙ୍କାଳର ଅଭିଯାନ	,,	ଟ ୨.୫୦
* ଜଳଦସ୍ୟୁ	,,	ଟ ୩.୦୦
* ଛଦ୍ମବେଶୀ ମୀରା	,,	ଟ ୨.୫୦
* ରାଗିଣୀ ବିକାମୟୀ ମୀରା	,,	ଟ ୩.୦୦
* ଶତଦ୍ୱାରୀ ମୀରା	,,	ଟ ୩.୦୦
* ସମରର ଭୈରବୀ ମୀରା	,,	ଟ ୩.୦୦
* ରହସ୍ୟମୟୀ ମୀରା	,,	ଟ ୩.୦୦
* ଅପରାଜିତା ମୀରା	,,	ଟ ୩.୦୦
* କାଳନାଗିନୀ ମୀରା	,,	ଟ ୩.୦୦
* ମୀରା ଓ ମହୀଧର	,,	ଟ ୩.୦୦

ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟପାଳ ଜନାବ ଆସଫ୍ ଅଲ୍ଲିଙ୍କ ପୌରୋହିତ୍ୟରେ

ଲଣ୍ଡନ ବ୍ରିଟିଶ ମ୍ୟୁଜିୟମ ଦ୍ୱାରା ପୁରସ୍କାର ପ୍ରାପ୍ତ

ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ଯୁଗାନ୍ତର ଦେଇଥିବା ଏକମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ

ଜଳଦସ୍ୟୁ

ତୃତୀୟ ମୁଦ୍ରଣ— ମୂଲ୍ୟ— ତିନିଟଙ୍କା ମାତ୍ର

ନିମ୍ନଲିଖିତ ଠିକଣାକୁ ଅଗ୍ରିମ ଅର୍ଡ଼ର ଦେଲେ ମୀରା ସିରିଜ ସମେତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଡିଟେକ୍ଟିଭ ଉପନ୍ୟାସ, ନାଟକ ଓ ସାମାଜିକ ଉପନ୍ୟାସ ସୁଲଭ ଦରରେ ମିଳିପାରିବ ।

କଳିଙ୍ଗ ଗ୍ରନ୍ଥ ମନ୍ଦିର, ବାଙ୍କା ବଜାର, କଟକ-୨

ମହାନଦୀର ନୀଳ ଜଳ ସମ୍ଭାର ଉପରେ ଦଶମୀ ଚନ୍ଦ୍ରର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଏକ ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା, ଠିକ ଷୋଡ଼ଶୀର ନୀଳ ବେଣୀ ଉପରେ କନକ ଆବରଣ ପରି । ବେଳାଭୂମିର ବାଲୁକା ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ଉପରେ ସୁନ୍ଦରବନ୍ୟ ରଚିଥିଲା ଅସରନ୍ତି ଗୋପନ ହାର୍ଣ୍ଣିର ଶୋଭଯାତ୍ରା । ଶିଶିର ସ୍ନାତ ଶୀତଳ ପବନ ସଙ୍ଗେ ମି ସୁଥିଲା ସବୁଜର ସଜ ଗନ୍ଧ । ଅଦୂରରେ ଶାତ କୋଣିଆର ଧୂ- ରିସୋପାନ ଶ୍ରେଣୀ ତନ୍ଦ୍ରାଚ୍ଛନ୍ନ ଆକାଶ ତଳେ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ଶୁର ବାସ୍ତବତା । ମହାନଦୀର ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଇତିହାସ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହିଗଡ଼ । ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ମଣିଭଦ୍ରା, କେ ନିଜର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଇତିହାସ ଲେଖିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ମଣି- ଦ୍ରାର ପାଦଦେଶରେ ଘନ ଅରଣ୍ୟାନୀର ଉଦ୍ଭଟ ସୁଷମା ସର୍ବର ରିବେଶକୁ ମୋହାଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଥିଲା । ଶ୍ୟାମଳ ପଲ୍ଲବ ଅଞ୍ଚଳ ନ କରି ଚୋକୁଥିଲା ବନ ମର୍ମର ।

ମହାନଦୀର [illegible] ବାଲୁକା ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ଉପରେ ବସି ମୀର ର ଅନିଶ୍ଚିତ ଭବିଷ୍ୟତ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ବେଳେ ବେଳେ ଭିତରେ କାଟି ଉଠୁଥିଲା ଶିହରଣ । ସେହି ଶିହରଣରେ

ଚମକରେ ଥର ଉଠୁଥିଲା ତାଙ୍କର ସାରା ଦେହ, ଠିକ୍ ଯେପରି ଆଗ୍ନେୟଗିରିର ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତ ହେବାର ପୂର୍ବ ସୂଚନା । ନିର୍ନିମେଷ ଲାଗି ବସିଥିଲେ ନାରଣ । ତାଙ୍କର ଚଞ୍ଚଳ ଦୃଷ୍ଟି କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଯେପରି ସେହି ଚିହ୍ନିତ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ମୋହାଚ୍ଛନ୍ନ କାହାଣୀ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା । ସେହି କାହାଣୀ ଭିତରେ ଝଙ୍କାର ତୋଳୁଥିଲା, ଅତୀତର ଅନୁଭୂତି- ବର୍ତ୍ତମାନର ସର୍ବହରା ଜୀବନ ଭବିଷ୍ୟତର ଛିନ୍ନ ଆଶା ଓ ଆକାଂକ୍ଷା । କେତେବେଳେ ସେ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଭାବରେ ଅନାଉଥିଲେ ଅବରେତେନ ଆକାଶକୁ, ଆଉ କେତେବେଳେ ବା ମଣିଭଦ୍ରାର କୁହେଳିକ ଭରା ଗହ୍ୱରକୁ । ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା ମୀରାଙ୍କର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ସ୍ନାତ ଅପାର ଲାବଣ୍ୟଭରା ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଉପରେ । ତାଙ୍କର ମନହେଲା ଯେପରି ମୀରାଙ୍କର ମନ ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିଛି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷର ଧନ ଭଣ୍ଡାର । କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? ଏକ ବ୍ୟର୍ଥ ଭାବନା ପରି ତାହା ଯେପରି ଭବିଷ୍ୟତ ବକ୍ଷରେ ଖୋଜି ବୁଲୁଛି ନିଜର ସମାଧି । କେତେ-ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଏ ଅସଂଲଗ୍ନ ଭାବନାରେ ସେ ଏପରି ବିଭୋର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ, ବାହ୍ୟ ଜଗତ ସଙ୍ଗେ ଯେପରି ତାଙ୍କର କିଛି ସମ୍ପର୍କ ନ ଥିଲା । ନିଜର ଅଜ୍ଞାତରେ ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ ମୀରାଙ୍କର ଗଣ୍ଡ ସ୍ପର୍ଶ କଲା ।

ଚମକି ଉଠିଲେ ମୀରା । ଯେପରି ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ତାଙ୍କର ଶତାବ୍ଦୀର ସ୍ୱପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ଡାକିଲେ, "ନାରଣ ।"

ଅନ୍ୟ ମନସ୍କ ଭାବରେ ନାରଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "କଅଣ ।"

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ମୀରା ପଚାରିଲେ, "କଅଣ ଭାବୁଛ ନାରଣ? ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ଶତ ଶତ ବିଭୀଷିକା ଜଡ଼ିତ। ତେଣୁ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ବିଭୀଷିକାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହରାଇବା ନୁହଁ, ତା ସହିଷ୍ଣୁତାର ପରିଚୟ। ଦୁର୍ବଳ ଭାବନାହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷକୁ ଭାଙ୍ଗି ଚୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦିଏ। ତୁମେ କଅଣ ଭାବୁଛ ନାରଣ"?

ଉତ୍ତର ଦେବାର ସ୍ପୃହା ନାରଣଙ୍କର ନ ଥିଲା। ସେ ରୁକ୍ଷ ସ୍ୱରରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ମୁଁ କିଛି ଭାବୁନାହିଁ।" କିନ୍ତୁ ଏଇ 'କିଛି ଭାବୁ ନାହିଁ' ଭିତରେ ସେ ଯେପରି ନିଜର ଅନ୍ତର ଖୋଲି ଦେଇଥିଲେ। ଆଉ ଏଇ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉତ୍ତର ଭିତରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା କୋଟି ହୃଦୟର ଆଶା। ଭବିଷ୍ୟତର ଭଗ୍ନ କଳ୍ପନା। ମୀରାଙ୍କର ମୁହଁରେ ଭାବ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା। ସେ ଧୀର ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ମୁଁ ସମସ୍ତ ବୁଝିଛି ନାରଣ।"

ବିରକ୍ତ ହୋଇ ନାରଣ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ, "ତୁମେ ସବୁ ବୁଝିଛ ମୀରା, ଆଜି ଖୁବ୍ ଦେଖିଛ ମଧ୍ୟ। ଆମମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ସୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ତୁମେ ସବୁବେଳେ ଦେଖିଛ ଧ୍ୱଂସର ବିଭୀଷିକା। ତୁମ ନୟନରେ ଦୃଷ୍ଟି ଯେପରି ତିକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଛି। ଶାଶ୍ୱତ ସୃଷ୍ଟିର ବକ୍ଷତଳେ ତୁମେ କଳ୍ପନା କରି ବସିଛ ଧ୍ୱଂସର ଏକ ଅଜେୟ ଅଭିଯାନ। ମଙ୍ଗଳମୟଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ସମ୍ପଦଭରା [illegible] ତୁମେ ଦେଖିଛ ନିଃସ୍ୱ ଚିତ୍କାର, ତୁମେ ଆତଙ୍କିତ। କିନ୍ତୁ ଗୋଟିକ ବିକାଶ ପରିବର୍ତ୍ତେ ତୁମେ ଦେଖିଛ ବିନାଶ। ମନେରଖ, କୋଟି ଲକ୍ଷ ମହାଶକ୍ତିକୁ ତୁମେ ଲୋପ କରି ଦେବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛ ସମ୍ଭବ ଆଶା।

ଓ ନିରାଶା ଜଡ଼ିତ ଏକ ଅମର କାହାଣୀ । ସେଥି ସମ୍ବନ୍ଧ ଏକାବେଳେକେ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ । ଜନ୍ମ ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଭିତରେ ଜନ୍ମର ସତ୍ତା ନ ଥିଲେ ପୃଥିବୀ ଗୋଟାଏ ଜଡ଼, ନୀରସ ଗୋଲକରେ ପରିଣତ ହୁଅନ୍ତା । ଶତ ଶତ ଊର୍ମି ବେଳାଭୂମି ଉପରେ ଭାଙ୍ଗି ନ ପଡ଼ୁଥିଲେ ନୂତନ ଊର୍ମିକୁ ସାଗର ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରନ୍ତା ନାହିଁ ।”

ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ନାରଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ମୁଁ କଳ୍ପନାର ଉପାସକ ନୁହେଁ, ବାସ୍ତବ ବାଦୀ । ଭୂମିକମ୍ପର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଆଘାତରେ ଯେଉଁ ମନ୍ଦିର ଭାଙ୍ଗି ଚୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଇଛି, ତାକୁ ପୁଣି ଗଢ଼ି ତୋଳିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ପାଗଳାମି ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କ’ଣ ହୋଇପାରେ ।”

“ଅଳ୍ପ ହସି ମୀରା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, ‘ତୁମେ ସେଇଠି ଭୁଲ କରୁଛ ନାରଣ । ଧରାପୃଷ୍ଠର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଭିତରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମନ୍ଦିର ଗଢ଼ି ଉଠିଛି ଆଉ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଧୂଳିସାତ୍ ହୋଇଛି ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ କେବେହେଲେ ମନ୍ଦିର ଗଢ଼ିବା ଚେଷ୍ଟାରୁ ବିରତ ହୋଇ ନାହିଁ । ନଦୀ ଗର୍ଭରେ ଥିବା ବାଲୁକା ପ୍ରାଙ୍ଗଣରୁ ପ୍ରଖର ବେଗରେ କୋଟି କୋଟି ବାଲିକଣା ଉଡ଼ିଯାଏ ଏବଂ ତାହାଦ୍ୱାରା ଶୂନ୍ୟ ହୁଏ ବାଲୁକା ପ୍ରାଙ୍ଗଣ । କିନ୍ତୁ ସେସବୁ ବାଲିକଣା ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ସୃଷ୍ଟି କରେ ବାଲିସ୍ତୂପ । ତେଣୁ ବାଲିକଣା କେବେ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଆତ୍ମା ଅମର, ଚେଷ୍ଟା ଅମର । ଆଜି ମାନବର ଅମର ବାଣୀକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦେଖ, ତୁମେ ପାଇବ ସୁବାର୍ତ୍ତା । ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁର ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ସମ୍ବନ୍ଧ ମଧ୍ୟରେ ସୃଷ୍ଟିର ଚିରନ୍ତନ ଗତି ମଙ୍ଗଳମୟ ହୋଇ ଉଠିଛି ।”

ମୋହାନ୍ତନ ଭାରଣ ମୀରଙ୍କର ମୁଖ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି କହିଲେ, "ତୁମ କଥା ସତ୍ୟ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ଅତୀତର ଅନୁଭୂତ ପଥ ବାସ୍ତବ ନୁହେଁ । ତୁମେ ସେହି ଅନୁଭୂତର ନାୟିକା । ତୁମରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଶତ ଶତ ଉଦୀୟମାନ ଯୁବକଙ୍କର ଜୀବନ-କୁସୁମ ଅକାଳରେ ମଉଳି ପଡ଼ୁଛି । ଶତ ଶତ ଜନନୀ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ହରାଉଛନ୍ତି । ଅଗଣିତ ଯୁବତୀ ଅକାଳ ବୈଧବ୍ୟ ବରଣ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ ଅଭିଶାପ ଦୋଳରେ ବାତ୍ୟାଗ୍ନି ପରି ମାଡ଼ି ଆସୁଛି ତୁମକୁ ଓ ମୋତେ ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ, ଭସ୍ମରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ । ଏପରି ଗୋଟାଏ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଓ ବିଭୀଷିକାର ନାୟିକା ହୋଇ ପୁଣି କେଉଁ ଆଶାରେ ବଞ୍ଚି ରହିବାର କଳ୍ପନା କରୁଛ ? ମୁଁ ଖୋଜୁଛି ଗୋଟିଏ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁହୂର୍ତ୍ତ । ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୁଁ ହୃଦୟରୁ ସମସ୍ତ ଦୁର୍ଭାବନା ଦୂର କରି ହସି ହସି ମରି ପାରିବି । ମୁଁ ସ୍ଥିର କରିଛି, ପୋଲିସ ନିକଟରେ ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣ କରି ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରିବି । କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନର ଜୀବନ ଅପେକ୍ଷା ଫାଶୀ ଖୁଣ୍ଟର ରଜ୍ଜୁ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବିହୀନ ମୃତ୍ୟୁ ମୋ ପକ୍ଷେ ବେଶି ଲୋଭନୀୟ ।"

ହସି ଉଠି ମୀର କହିଲେ, 'ବେଶ୍, ତାହାହିଁ କର । ତୁମେ ନିଜର ଆକର୍ଷଣକୁ ଜାଳିଦେଇ ଦେଇପାର । କିନ୍ତୁ ମନେରଖ କେହି ତୁମର ଅନୁସରଣ କରିବେ ନାହିଁ । ଶାନ୍ତ ଆକାଶ ତଳେ ଉଠେ ଝଡ଼ । ଝଡ଼ର ଆଘାତରେ କେତେ ବୃକ୍ଷ ଉପୁଡ଼ି ପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ ତାହାହାରି ଦୃଷ୍ଟିର ସବୁଜ ସମ୍ଭାର ନୂଆ ପାଇ ଯାଏନା ନୂତନ ପ୍ରବାହର ସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରେ ।"

ମୀରାଙ୍କର ଅକାଟ୍ୟ ଯୁକ୍ତି ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ନାରଣଙ୍କୁ ବଦଳାଇ ଦେଲା । ଶାନ୍ତ ସ୍ୱରରେ ସେ ପଚାରିଲେ, "ତୁମେ କ'ଣ ଚାହଁ ମୀରା ?"

ଦୃଢ଼ ସ୍ୱରରେ ମୀରା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ମୁଁ ଯାହା କହିବାକୁ ଚାହେଁ ତାହା ମୃତ୍ୟୁପରି ନିରାଟ ସତ୍ୟ । ମୁଁ ଚାହେଁ ପୁଣି ଏକ ଦସ୍ୟୁ ଦଳର ସଂଗଠନ, ପୂର୍ବଠାରୁ ଦୁଇଗୁଣ ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ଯେଉଁଠି ଗୌରବୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଦର୍ଶର ଅଧଃପତନ, ମୁଁ କେବେହେଲେ ସହ୍ୟ କରି ପାରିବି ନାହିଁ ।"

ଧୀର ସ୍ୱରରେ ନାରଣ ପଚାରିଲେ, "ଏହା କିପରି ସମ୍ଭବ ? କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି ମୀରା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ନାରଣ, ଦୁନିଆରେ ଅସମ୍ଭବ କିଛି ନାହିଁ । ନିଜର ଜୀବନକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦେଖ ସୁଦୂର ଅତୀତକୁ ଫେରିଯାଅ । ତୁମର ଜନ୍ମ, ମହିମା, ଶୈଶବ ଯୌବନ ନିଶ୍ଚୟ ତୁମ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ତୁମ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭବିଷ୍ୟତର ଏକ ଚିତ୍ର ଦେଇ ଥିବ । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଯେ ଦିନେ ଜଣେ ଅନାମୀ ଦସ୍ୟୁ ହେବ ଏକଥା କିଏ କଳ୍ପନା କରି ଥିଲା ? ଶୁଣ ନାରଣ ପ୍ରଥମେ ଆମକୁ କିଛି ଧନ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ହେବ, ତା'ପରେ ସଂଗଠନ । ଆଜି, ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତୁମକୁହିଁ ତାହା କରିବାକୁ ହେବ ।"

ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନାରଣ ମୀରାଙ୍କର ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହିଲେ ।

ଧୀରେ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ମୀରା କହିଲେ, "ଶୁଣ ନାରଣ, ଏଠାରୁ ଦୁଇ କୋଶ ପୂର୍ବକୁ ଗଲେ ଯେଉଁ ଗ୍ରାମ ପଡ଼ିବ, ସେହି

ଗ୍ରାମର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣରେ ଏକ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଦ୍ୱିତଳ ପ୍ରାସାଦ ଅଛି । ସେହି ପ୍ରାସାଦର ଅଧିକାରୀ ରଣଧୀର ଜଣେ ବିରାଟ ଧନୀ ଲୋକ । ଦ୍ୱିତଳ ପ୍ରାସାଦରେ ପଶ୍ଚିମ କୋଣକୁ ଲାଗି ଗୋଟିଏ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଛ, ଉପରେ ଥିବା କକ୍ଷର ଗବାକ୍ଷକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇଛି । ତୁମେ ସେହି ବୃକ୍ଷରେ ଆରୋହଣ କରି ଗବାକ୍ଷ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବ । ଗବାକ୍ଷରୁ ଲୌହ ଦଣ୍ଡ ଅପସାରଣ କରି ଯେଉଁ କକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବ ତାହା ରଣଧୀରଙ୍କର ଶୟନ କକ୍ଷ । ତୁମେ ରଣଧୀରଙ୍କୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ଏକଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଲୁଣ୍ଠିବ ।" ଏତିକି କହି ମୀରା ନୀରବ ହେଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ସେ ନାରଣଙ୍କର କପାଳ ଚୁମ୍ବନ କରି ଗୋଟିଏ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଛୁରୀ ତାଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ, "ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ନ ହେଲେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବ ନାହିଁ ।"

ମୀରାଙ୍କର ଚୁମ୍ବନ ନାରଣଙ୍କର ମନପ୍ରାଣରେ ଗୋଟାଏ ଅପୂର୍ବ ଶିହରଣ ଖେଳାଇ ଦେଲା । ତାଙ୍କର ସୁପ୍ତ ଶକ୍ତି ଧୀରେ ଧୀରେ ଅବଚେତନ ଅବସ୍ଥା ତଳୁ ଜାଗି ଉଠିଲା । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ସେ ଯେପରି ଅସୀମ ଶକ୍ତିର ଅଧିକାରୀ । ଉତ୍ତେଜିତ ସ୍ୱରରେ ସେ କହି ଉଠିଲେ, "ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ପାରିବି ।" ମୀରା ଆଉ କିଛି କହିବା ପୂର୍ବରୁ ନାରଣ ପାର୍ଶ୍ୱ ପଥରେ ଯାଇ, ବାହାର ବେଷ୍ଟନୀ ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ।

ରାତ୍ରି ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରହର । ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ଆକାଶ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାସ୍ନାତ ଅରଣ୍ୟାନୀ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ମରଣ ପରଦା ଟାଣି ଦେଇଥିଲା, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏକ ରହସ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନ ପରି । ସୁପ୍ତ ପୃଥିବୀ ବକ୍ଷରେ ବେଳେ ବେଳେ ଉଠୁଥିଲା ଝିଙ୍କାରୀର ଅମର ଝଙ୍କାର । ଦୂର ଜଙ୍ଗଲର

ଭିତରୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଫାଟି ଆସୁଥିଲା ତାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି । ଅର୍ଦ୍ଧ-ଆଲୋକିତ ପାର୍ବତ୍ୟ ପଥ ଯେମିତି ଦୁର୍ଗମ ଓ ବଲ୍ମୀକିକାମୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । କ୍ରମେ ବଢ଼ିତର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମାନ ମଳିନ ଚନ୍ଦ୍ରର ସଙ୍ଗ ଲୋପ ପାଇଯାଏ । ଗାଢ଼ ହୋଇଆସେ ଅନ୍ଧକାର । ଆତେନ୍ତ୍ରି ଲତାର କୋମଳ ପଲ୍ଲବ ଅସ୍ଥିର ହୋଇଉଠେ । ପାହାଡ଼ରେ ଆସେ ଝଡ଼ । ଶାଲବଣର ପାଟିଙ୍କ ମାଟିଙ୍କ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇଉଠେ ଘାତ ପ୍ରତିଘାତର ଲିପିବଦ୍ଧ କାହାଣୀ । ଅଶାନ୍ତ ଆକାଶ ବକ୍ଷରେ ଯେପରି ମଣିଭଦ୍ରାର ଚୂଡ଼ା ତଳକୁ ନଇଁଆସେ । ଧୀରେ ଝଡ଼ପରେ ଆଷାଢ଼ର ଅସରନ୍ତି ଧାର । ରଜନୀର ନୀରବତା ଶତ ଶତ ଅଦୃଶ୍ୟ ବଲ୍ମୀକିକାର ସମାଗମରେ ବିବ୍ରତ ହୋଇଉଠେ । ସବୁଜ ସମ୍ପଦ ଭିତରେ ପବନର ଶୀତଳ ଲହରୀ ଖେଳାଇ ଦିଏ ଶିହରଣ । ନାରଣଙ୍କର ମନେହେଲା ପ୍ରକୃତି ଯେପରି ତାଙ୍କର ପ୍ରତିକୂଳ । ରାତ୍ରି ଯେପରି ତାର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଏକତ୍ରିତ କରି ତାଙ୍କର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ଦୃଢ଼ପରିକର । ଝଡ଼ ଓ ବୃଷ୍ଟିର ବେଗ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନାରଣଙ୍କର ପାଦର ଗତି ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଉଠେ । ସେ ଆଗେଇ ଚାଲନ୍ତି ଠିକ୍ ଝଡ଼ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଶୁଖିଲା ପତ୍ରପରି । ନିଜର ଗତି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ଶକ୍ତି ଯେପରି ତାଙ୍କର ନାହିଁ । ପାଦତଳେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଶେଷହୋଇ ଆସେ ମାଇଲ୍ୟ ବ୍ୟାପୀ ପଥ । •

ବିରାଟ ପ୍ରସ୍ତରର ପ୍ରାଚୀର ଚାରିପାଖେ ଉଚ୍ଚ ଦେବଦାରୁ ବୃକ୍ଷ ଶ୍ରେଣୀ ରଚନା କରିଥିଲା ଅଭେଦ୍ୟ ବ୍ୟୂହ, କିନ୍ତୁ ତାହା ନାରଣଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଏକ ଅମର ଆଶୀର୍ବାଦ ପରି ହେଲା । ପ୍ରାଚୀର ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରାଚୀର ଗାତରୁ

ପଥର ଖସି ପଡ଼ିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରାଚୀରର ଭଗ୍ନାଂଶର ସୁଯୋଗ ନେଇ ନାରଣ ପ୍ରାଚୀର ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ, କିଛି-କ୍ଷଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ସେ ପ୍ରାଚୀର ତଳକୁ କୁଦିପଡ଼ିଲେ, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ । ପ୍ରାଚୀର ନିକଟର ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥାନ କଣ୍ଟକମୟ ଗୁଳ୍ମରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ଝଡ଼ ବେଗରେ ବୃକ୍ଷଶାଖାର ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ ଶବ୍ଦ ହେତୁ ତାଙ୍କର ଚିତ୍କାର ପ୍ରହରୀର କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର ହେଲା ନାହିଁ । ନ ହେଲେ ଦ୍ୱାରରେ ଥିବା ସଶସ୍ତ୍ର ପ୍ରହରୀ ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପକାଇଥାନ୍ତା । କିଛିକ୍ଷଣ [illegible] ଭାବରେ ଅତିବାହିତ ହେବା ପରେ ସେ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ପ୍ରାସାଦ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ପ୍ରାସାଦର ପଶ୍ଚିମ କୋଣକୁ ଆସି ସେ ନିକଟରେ ଥିବା କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ବୃକ୍ଷତଳେ ଛିଡ଼ା ହେଲେ । ତାଙ୍କର ବୃଷ୍ଟିସିକ୍ତ ଶରୀର ଶୀତରେ କମ୍ପିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଧାଡ଼ି ରାତିର ଲୋଭମାୟୁ [illegible] ତଳେ ସମସ୍ତ ପ୍ରାସାଦ ତନ୍ଦ୍ରାଭିଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ନିଜ ଦେହକୁ [illegible]ରେ ଅନାଇ ନାରଣ ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ । ତାଙ୍କର ବକ୍ଷ ଥରାଇ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ସେ ଯେପରି ଶକ୍ତିହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ପ୍ରାସାଦ ଉପରକୁ ଉଠିବା ଯେପରି ଏକା ବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ । ଅପରାଜିତ ନାରଣ ନିଜକୁ ଅତି ଶକ୍ତିହୀନ ମନେକଲେ । ସେ ଅନୁଭବ କଲେ ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ତାଙ୍କର ପଞ୍ଜରାକୁ ପେଷି ଚୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେବାକୁ ଯାଉଛି । ଆଜି ସେହି ଅସ୍ଥି ଚର୍ମ, ଝଡ଼ର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବେଗରେ ଖସିଯାଇ ଅତଳ ସାଗର ବକ୍ଷରେ ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହେଉଛି । ଧୀରେ ଧୀରେ ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରୁ ତାଙ୍କର ସତ୍ତା ଲୋପ ପାଇଯିବ । ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁରୁ ଦୁଇଧାର ଅଶ୍ରୁ ଝରିପଡ଼ିଲା, ସେ ଭାବିଲେ ଏଣୁ

ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଫେରିଯାଇ ସେ ମୀରାଙ୍କୁ ଜଣାଇଦେବେ, ଏପରି ସ୍ୱାର୍ଥପର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ସେ ଏକାବେଳକେ ଅକ୍ଷମ । କିନ୍ତୁ ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବକ୍ଷର ସ୍ପନ୍ଦନ ଭିତରେ ସେ ଶୁଣିପାରିଲେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି । ସେଇପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଭିତରେ ଝଙ୍କୃତ ହୋଇଉଠିଲା, "ବନ୍ଧୁ ନାରଣ, ଶତ ଆଦର୍ଶକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ହେଲେ ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶକୁ ବଳିଦେବା ପାପ ନୁହେଁ ।" 'ଏପରି ଏକ ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଆଦର୍ଶକୁ ଧ୍ୱଂସମୁଖରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ । ପୃଥିବୀରେ ତୁମେ ପ୍ରଜାଏ ଆବର୍ଜନା ହୋଇପାର, କିନ୍ତୁ ମୂଲ୍ୟହୀନ ନୁହଁ । ତୁମପରି କେତେ ଆବର୍ଜନାରୁ ସାର ସଂଗ୍ରହ କରି ବଢ଼ିଉଠେ ସୁନାର ଫସଲ, ସଞ୍ଚାର କରେ ନବୀନ ଶକ୍ତିକୁ । ତେବେ ତୁମେ ଆଜି ସ୍ଥିର କରିନିଅ ତୁମ ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି ।"

ଚମକି ପଡ଼ିଲେ ନାରଣ, ସେ ପ୍ରାସାଦ ଉପରକୁ ଅନାଇଲେ, ନିକଟରେ ଥିବା କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଛ ନିଜର ଶାଖା ପ୍ରଶାଖାରେ ଜଣକର ଗବାକ୍ଷକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଥିଲା । ପବନ ଫାଙ୍କେ ଫାଙ୍କେ ଦିଶି ପଡ଼ୁଥିଲା, କକ୍ଷ ଭିତରେ ଜଳୁଥିବା ଆଲୋକର କ୍ଷୀଣ ଶିଖା । ନାରଣ ନିଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ସଞ୍ଚୟ କରି କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଛ ଆରୋହଣ କରି ଗବାକ୍ଷ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଗବାକ୍ଷ ଖୋଲା ଥିଲା, ଗବାକ୍ଷ ନିକଟକୁ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇଥିଲେ ଭୋଜରାଜ । ତାଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଶଯ୍ୟାରେ ଜଣେ ଯୁବତୀ । ଦୁହେଁ ଗାଢ଼ ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ଥିଲେ । କକ୍ଷ ଭିତରକୁ ଥରେ ସତର୍କଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ନାରଣ ନିଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ କରି ଗବାକ୍ଷର ଦୁଇଟି ଲୌହଦଣ୍ଡ ଉପରେ ଚାପ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରବଳ

ସ୍ପ୍ରିଂ ଫଳରେ ଲୌହଦଣ୍ଡ ଦୁଇଟି ଗବାକ୍ଷ ଦେହରୁ ବାହାରି ଆସିଲା । ସେ ଲୌହଦଣ୍ଡ ଦୁଇଟି ହାତରେ ଧରି ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ କକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଲୌହଦଣ୍ଡ ଉତ୍ପାଟନ ଶବ୍ଦରେ ରଣଧୀରଙ୍କର ନିଦ୍ରା ଭଗ୍ନ ହେଲା । ସେ ଶଯ୍ୟା ଉପରେ ଉଠି ବସିଲେ, ସ୍ତିମିତ ଆଲୋକରେ ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ଯେପରି ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟିଏ ଛାୟାମୂର୍ତ୍ତି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ସେ ସେପଟର ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ । ନିଜର କନ୍ୟା ଶଯ୍ୟାରେ ନିଦ୍ରାଭିଭୂତା ଥିଲା । ସେ ନିଜର ଚକ୍ଷୁକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । କାରଣ ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ଧାରଣା ଥିଲା, ସତର୍କ ପ୍ରହରୀର ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ି କେହି ପ୍ରାସାଦ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ । ସେ ଅଉଥରେ ଭଲଭାବରେ ଅନାଇଲେ । ଦେଖିଲେ ସେ ଯାହାକୁ ଛାୟାମୂର୍ତ୍ତି ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ ତାହା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ । ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ଗମ୍ଭୀର ପଚାରିଲେ, "କିଏ ?"

ଦୃଢ଼ ସ୍ୱରରେ ନାରଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଦସ୍ୟୁ !" "ରଣଧୀରଙ୍କୁ ଚିତ୍କାର କରିବାର ସୁଯୋଗ ନ ଦେଇ ନାରଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ମୁଖ ବନ୍ଦ କଲେ । ବଳଶାଳୀ ନାରଣଙ୍କର ଆକ୍ରମଣ ପ୍ରତିହତ କରିବା ଶକ୍ତି ପ୍ରୌଢ଼ ରଣଧୀରଙ୍କର ନ ଥିଲା । ରଣଧୀରଙ୍କର ମୁଖକୁ ଦୃଢ଼ରୂପେ ବାନ୍ଧି ସାରିବା ପରେ ନାରଣ ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ମୋର ଅନୁମାନ, ଅପର ଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇଥିବା ତରୁଣୀ ନିଶ୍ଚୟ ଆପଣଙ୍କର କନ୍ୟା । କ୍ଷମା କରିବେ ମୁଁ ନାରୀଜାତିର ସମ୍ମାନ କରେ । ବେଶୀ ସମୟ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ମୋର ନାହିଁ, କାରଣ ରାତି ଶେଷ ପ୍ରାୟ । ମୋର ଏକଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଆବଶ୍ୟକ । ଦୟାକରି ସେତିକ ମାତ୍ର

ଦାନ କଲେ ମୁଁ କିଛି କ୍ଷତି ନ କରି ଏଠାରୁ ବାହାରି ଯିବି । ନୋହିଲେ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର କନ୍ୟାକୁ ହତ୍ୟା କରିବି ।" କିଛିକ୍ଷଣ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ପରେ ରଣଧୀରଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ଆଶାଜନକ ସୂଚନା ନ ପାଇ ନାରଣ ଛୁରିକୁ ଟାଣି ଧରି ରଣଧୀରଙ୍କ କନ୍ୟା ଶୋଇଥିବା ଶଯ୍ୟା ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଭୟରେ ରଣଧୀରଙ୍କର ହୃତ୍ପିଣ୍ଡ ଥରି ଉଠିଲା, ନିଜର ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟାକୁ ସେ ଜୀବନ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ସେ ସମ୍ମୁଖକୁ ଯାଇ ନାରଣଙ୍କର ଗତିରୋଧ କଲେ ଓ ନିଜର ମୁଖର ବନ୍ଧନ ଖୋଲି ଦେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ନାରଣ ବିଳମ୍ବ ନ କରି ରଣଧୀରଙ୍କର ମୁଖର ବନ୍ଧନ ଖୋଲିଦେଲେ । ରୁଦ୍ଧକଣ୍ଠରେ ରଣଧୀର କହିଲେ, "ଜଣଙ୍କର ନ୍ୟାଯ୍ୟୋପାର୍ଜିତ ଧନକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଲୁଣ୍ଠନ କରିନେବା କେତେଦୂର ସମୀଚୀନ ? ତୁମେ କଣ ମାନବ ଦସ୍ୟୁ ଜଡ଼ କରି ଧନ ଅପହରଣ କରି ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ସୃଷ୍ଟିର ନୈତିକ ମତ ?"

ଧୀର ସ୍ୱରରେ ନାରଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଶକ୍ତି ମୋର ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏତିକି ଜାଣେ, ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼କୁ ଯେବେ କୋଦାଳ ଦ୍ୱାରା ସମତଳ କରିଯାଇ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଏ, ତେବେ ପାହାଡ଼ର କ୍ଷୟ ହେଲା ବୋଲି କୁହାଯିବ ନାହିଁ, କାରଣ ସେଥିରେ ସୃଷ୍ଟିର ବିକାଶ ହେଲା ବୋଲି ଧରିନେବାକୁ ହେବ । ଆପଣଙ୍କର ଅମାପ ଧନର ଏକ ଅଷ୍ଟମାଂଶ ମୁଁ ନେବାକୁ ଚାହେଁ । ସେତିକି ମାତ୍ର ଦାନ କଲେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର କୌଣସି କ୍ଷତି ନ କରି ଏଠାରୁ ବାହାରି ଯିବି ! ଆଉ ମଧ୍ୟ ଜାଣିରଖନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ ଦାନର ଗୋଟିଏ କପର୍ଦ୍ଦକ ମଧ୍ୟ ଅପବ୍ୟୟ ହେବନାହିଁ ।"

ଉତ୍ତେଜିତ ସ୍ୱରରେ ରଣଧୀର ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, "ତେବେ କ'ଣ ଦସ୍ୟୁତାଲବ୍ଧ ଧନ ମନ୍ଦିର ତୋଳିବାରେ ବ୍ୟୟ କରାଯିବ ?"

ସାମାନ୍ୟ ହସି ନାରଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଦେଶର ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଲୋକ ଅନାହାରରେ ରହୁଥିବା ବେଳେ ଗୋଟାଏ ନିର୍ଜୀବ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ିବାର ଇଚ୍ଛା ନ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଆପଣଙ୍କର ଏହି ଧନ ବ୍ୟୟ ହେବ ସେହି ଅନାହାର କ୍ଲିଷ୍ଟ ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଅନ୍ନଧାର ଶୋଷଣ କରି ଆପଣ ହୋଇଛନ୍ତି ଧନ କୁବେର । ମୁଁ ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ କହିପାରେ ସେହିମାନଙ୍କ ଧମନୀରୁ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ରକ୍ତ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆପଣ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ନିଜର ବିଶାଳ ବପୁ ।"

ରୁକ୍ଷ ସ୍ୱରରେ ରଣଧୀର କହିଲେ, "ଏତେ ଅନଧିକାର-ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ତୁମେ ମୋତେ ଅପମାନିତ କରୁଛ ।"

ଅଳ୍ପ ହସି ନାରଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଜଣେ ଦସ୍ୟୁ ପକ୍ଷେ ଅଧିକାର ଓ ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚାର ମୂଲ୍ୟ ସମାନ । ରାତ୍ରି ଶେଷ ପ୍ରାୟ, ମୋର ଅନୁରୋଧ ଅତି ଶୀଘ୍ର ପୂରଣ ନ କଲେ ମୁଁ ଆଦେଶ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବି ।"

କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି ରଣଧୀର ଉତ୍ତର ଦେଲେ "ମୋର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । ଏଇ ଚାବି ନିଅ, ମୋର ଧନ ଭଣ୍ଡାର ଖୋଲି ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ଧନ ନେଇଯାଅ ।" ଏତିକି କହି ରଣଧୀର ନିଜର ଶଯ୍ୟା ନିକଟକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ନାରଣ ରଣଧୀରଙ୍କର କୌଶଳ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ନାରଣଙ୍କୁ ଚାବିଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ରଣଧୀର ନିଜର ଶଯ୍ୟାତଳୁ ଗୋଟାଏ ଅଟୋମାଟିକ୍ ପିସ୍ତଲ

ବାହାର କରି ଆଣିଲେ ଓ ନାରଣଙ୍କର ବକ୍ଷକୁ ଲକ୍ଷ କରି କହିଲେ, "ଶୁଣ ଦସ୍ୟୁ, ରଣଧୀର ବୁଦ୍ଧି ବିବେକ ହୀନ ହୋଇଥିଲେ ଆଜି ଧନକୁବେର ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନିଜର ହାତ ଉପରକୁ ଉଠାଅ । ନ ହେଲେ ମୁଁ ସନେ ସଙ୍ଗେ ତୁମକୁ ଗୁଳିକରି ହତ୍ୟା କରିବି ।"

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ନାରଣ । କିନ୍ତୁ ବିପଦରେ ସେ କେବେ ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ହେଉ ନ ଥିଲେ । ନିଜ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନମତିତା ଅସାଧାରଣ ଥିଲା । ସେ ନିଜର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଛୁରୀ ଶୋଭାଙ୍କର ବକ୍ଷରେ ଲଗାଇ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଛିଡ଼ା ହେଲେ, ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ରଣଧୀର ପଚାରିଲେ, "କ'ଣ କରୁଛ ଦସ୍ୟୁ ?"

ଦୃଢ଼ସ୍ୱରରେ ନାରଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ "ଶୁଣ ରଣଧୀର, ମୁଁ ଜଣେ ଦସ୍ୟୁ । ପୃଥିବୀରେ ବଞ୍ଚିରହିବା ଅଧିକାର ମୋର ନାହିଁ । ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପୂଳାଏ ଅନାଦୃତ ଆବର୍ଜନା ପରି ମୁଁ ଆକାଶ ତଳେ ଲୋପ ପାଇଯିବି । ମୋର ନିଷ୍ଠୁର ମୃତ୍ୟୁ ପାଇଁ କେହି ଅନୁତାପ କରିବେ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ମୋ ପକ୍ଷେ ସମାନ । ଆଜି ତୁମ ଗୁଳିରେ ନ ମଲେ ମଧ୍ୟ କାଲି ମୋତେ ଫାଶୀ ଖୁଣ୍ଟରେ ଝୁଲି ମରିବାକୁ ହେବ । ମୋ ପକ୍ଷେ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟ କେତେଗୁଡ଼ାଏ ଭଙ୍ଗା ଇଟା ପରି । କିନ୍ତୁ ନିଜର କନ୍ୟା କଥା ଥରେ ଭାବିଛ କି ? ମୁଁ ମରିବା ପୂର୍ବରୁ ନିଶ୍ଚୟ ତାକୁ ହତ୍ୟା କରିବି ।"

ରଣଧୀର ଚମକି ଉଠିଲେ, ସେ ଦେଖିଲେ ଜଣେ ଦସ୍ୟୁ ପକ୍ଷେ ଯେ କୌଣସି ଅପକର୍ମ କରିବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ନିଜର

ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟାର ଜୀବନ ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ମୂଲ୍ୟବାନ । ସେ ନୀରବରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଲେ

ରଣଧୀରଙ୍କୁ ନୀରବ ଦେଖି ନାରଣ ଦୃଢ଼ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ପିସ୍ତଲଟି ସେହିଠାରେ ରଖି ନିଜର ଧନ ଭଣ୍ଡାର ଖୋଲ । ନ ହେଲେ ମୁଁ ତୁମର କନ୍ୟାକୁ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହତ୍ୟା କରିବ । ସାବଧାନ, ଯେପରି ଚିତ୍କାର କରିବାର ଚେଷ୍ଟା ନ କର ।"

ରଣଧୀର ନିଜର ଅସହାୟତା । ବୁଝିପାରି ସେହିଠାରେ ପିସ୍ତଲଟି ରଖି ଧନାଗାର ଶଯ୍ୟା ନିକଟକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଏହି ସୁଯୋଗରେ ନାରଣ ପିସ୍ତଲଟି ଉଠାଇ ନେଲେ । ରଣଧୀର ଧନ ଭଣ୍ଡାର ଖୋଲିବା ମାତ୍ରେ ନାରଣ ସ୍ୱହସ୍ତରେ ଏକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୋହର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥଳି ଉଠାଇ ନେଇ ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ । ପ୍ରାଚୀର ଅତିକ୍ରମ କରି କିଛିଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେଲା ପରେ ସେ ଶୁଣିପାରିଲେ ପ୍ରହରୀର ଚିତ୍କାର । ବନ୍ଧୁକର ଗୁଡ଼ୁମ ଗୁଡ଼ୁମ ଶବ୍ଦ ଓ କୁକୁରର ବିକଟ ଚିତ୍କାର । ସେ ନିଜର ଗତି ବଦଳାଇ ବୃକ୍ଷ ତଳେ ଥିବା ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପଥରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ।

ବୃକ୍ଷ ତଳେ ଘନ ଘନ ହାଁ ଭିତରେ ଜମାଟ ବାନ୍ଧିଆସେ ସନ୍ଧ୍ୟା । ଆକାଶରେ ସ୍ଫଟିକ ସୋପାନ ପରି ଜମିଆସେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ବାଦଲ । ମିଳନ ହୋଇପଡ଼େ ଛାୟାପଥ । ବାଦଲର ଶୋଭାଯାତ୍ରା ତଳେ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି ଅସରନ୍ତି ତାରକା-ପୁଞ୍ଜ । ବର୍ଷା ସ୍ନାତ ଶୀତଳ ପବନ ପତର ଓ ପଥର ଭିତରେ ଗଡ଼ି ଚାଲେ ସଂଘର୍ଷ । ମର୍ମର ଶବ୍ଦରେ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଉଠେ ଶିଆଳି ଲତା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଆକାଶ ଧୂସର ହୋଇପଡ଼େ । କ୍ରମେ ଝିଲ୍ଲୀ

ଭୂଇଁର ଶେଷ ପରଶ ଦିଏ, ଘନ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ବୁଡ଼ିଯାଏ ଆକାଶ ଆଉ ପୃଥିବୀ । ଦୁହିଁଙ୍କର ବ୍ୟବଧାନ ଜାଣିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼େ । କଳାବଉଦର ଭେଳା ତଳେ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଯାନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ତାରା । ପବନର ବେଗ ବଢ଼ିଗଲେ । ଦୋଳାୟମାନ ତରୁଶାଖାମାନଙ୍କର କୋଳାହଳରେ ବନମର୍ମର ନିଜର ସତ୍ତା ହରାଇ ବସେ । ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଧାରାପାତ, ଅବିରାମ ମୁଷଳ ଧାରାରେ ବୃଷ୍ଟିର ବେଗ ବଢ଼ିଗଲେ । ମଣିଭଦ୍ରା ଚୂଡ଼ାରେ ଥିବା ବିରାଟ ଅନ୍ଧକାରମୟ ଗୁମ୍ଫା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଚମକରେ ଈଷତ୍ ଆଲୋକିତ ହୋଇଉଠେ । ଗୁମ୍ଫା ଉପରେ ଥିବା ପଥର ଦେହରୁ ଝର ଝର ଶବ୍ଦରେ ବହିଆସେ ବୃଷ୍ଟିଧାରା, ଆଉ କଳ କଳ ଶବ୍ଦରେ ତଳକୁ ଗଡ଼ିଗଲେ ।

ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ନଗ ପଥର ଚଟାଣ ଉପରେ ଶୋଇଛନ୍ତି ନାରଣ । ପାଦରେ ଅସଂଖ୍ୟ କ୍ଷତ । ଯନ୍ତ୍ରଣା ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ମୀରା ନାରଣଙ୍କର ପାଦ ଉପରେ ନିଜର କୋମଳ ହସ୍ତ ସଞ୍ଚାଳନ କରି ଯନ୍ତ୍ରଣା ଲାଘବ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ, ନାରଣଙ୍କର ଓଷ୍ଠ ଥରାଇ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ବାହାରି ଆସିଲା । ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ମୀରା । ମନରେ ତାଙ୍କର ଆଶଙ୍କା ହେଲା, ବୋଧହୁଏ ନାରଣ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ରୁକ୍ଷ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବେ । କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବରେ କଟିଗଲା, ନୀରବତା ଭଙ୍ଗ କରି ନିମ୍ନସ୍ୱରରେ ନାରଣ ପଚାରିଲେ, "ରାତି କେତେ ଅଛି ମୀରା ?" କୋମଳ ସ୍ୱରରେ ମୀରା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ପ୍ରାୟ ତିନିଘଣ୍ଟା" । ମୀରା ନାରଣଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ସାହାସ କଲେ ନାହିଁ । ସେ ଜାଣନ୍ତି, ନାରଣ ପୃଥିବୀର ଜଣେ ଲକ୍ଷହୀନ ଯାତ୍ରୀ । ରୁକ୍ଷ କଣ୍ଟ ନିର୍ଦ୍ଧିକ, ଦୀର୍ଘଦିନର କଷ୍ଟମୟ ଯାତ୍ରାରେ ସେ ଥକିପଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ଅନ୍ଧକାର ଝଞ୍ଜାପୂର୍ଣ୍ଣ ରାତି, ବନ୍ଧୁର ପଥ ତାଙ୍କର ଜୟଯାତ୍ରାରେ ତିଳେହେଲେ ବାଧା ଦେଇ

ଭୂଳର ଶେଷ ପରଶ ଦିଏ, ଘନ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ବୁଡ଼ିଯାଏ ଆକାଶ ଆଉ ପୃଥିବୀ । ଦୁହିଁଙ୍କର ବ୍ୟବଧାନ ଜାଣିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼େ । କଳାବଉଦର ଭେଳା ତଳେ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଯାନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ତାରା । ପବନର ବେଗ ବଢ଼ିଗଲେ । ଦୋଳାୟମାନ ତରୁ-ଶାଖାମାନଙ୍କର କୋଳାହଳରେ ବନମର୍ମର ନିଜର ସତ୍ତା ହରାଇ ବସେ । ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଧାରାପାତ, ଅବିରାମ ମୂଷଳ ଧାରରେ ବୃଷ୍ଟିର ବେଗ ବଢ଼ିଗଲେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ବିଜୁଳି ଥିବା ବିରାଟ ଅନ୍ଧକାରମୟ ଗୁମ୍ଫା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଚମକରେ ଈଷତ୍ ଆଲୋକିତ ହୋଇଉଠେ । ଗୁମ୍ଫା ଉପରେ ଥିବା ପଥର ଦେହରୁ ଝର ଝର ଶବ୍ଦରେ ବହିଆସେ ବୃଷ୍ଟିଧାରା, ଆଉ କଳ କଳ ଶବ୍ଦରେ ତଳକୁ ଗଡ଼ିଯାଉଥିଲେ ।

ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ନଗ୍ନ ପଥର ଚଟାଣ ଉପରେ ଶୋଇଛନ୍ତି ନାରଣ । ପାଦରେ ଅସଂଖ୍ୟ କ୍ଷତ । ଯନ୍ତ୍ରଣା ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ମୀରା ନାରଣଙ୍କର ପାଦ ଉପରେ ନିଜର କୋମଳ ହସ୍ତ ସଞ୍ଚାଳନ କରି ଯନ୍ତ୍ରଣା ଲାଘବ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ, ନାରଣଙ୍କର ଓଠ ଥରାଇ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ବାହାରି ଆସିଲା । ଆଶଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ମୀରା । ମନରେ ତାଙ୍କର ଆଶଙ୍କା ହେଲା, ବୋଧହୁଏ ନାରଣ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ରୁକ୍ଷ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବେ । କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବରେ କଟିଗଲା, ନୀରବତା ଭଙ୍ଗ କରି ନିମ୍ନସ୍ୱରରେ ନାରଣ ପଚାରିଲେ, "ରାତି କେତେ ଅଛି ମୀରା ?" କୋମଳ ସ୍ୱରରେ ମୀରା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ପ୍ରାୟ ତିନିଘଣ୍ଟା" । ମୀରା ନାରଣଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ସାହାସ କଲେ ନାହିଁ । ସେ ଜାଣନ୍ତି, ନାରଣ ପୃଥିବୀର ଜଣେ ଲକ୍ଷହୀନ ଯାତ୍ରୀ । ରୁକ୍ଷ କିନ୍ତୁ ନିର୍ଭୀକ, ସର୍ବହରାର କଷ୍ଟମୟ ଯାହାରେ ସେ ଥକିପଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ଅନ୍ଧକାର ଝଞ୍ଜାପୂର୍ଣ୍ଣ ରାତି, ବନ୍ଧୁର ପଥ ତାଙ୍କର ଜୟଯାତ୍ରାରେ ଅଟକେହେଲେ ବାଧା ଦେଇ

ମମତାର ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବତାର । ଗୋଟିଏ ନାରୀର ଅନ୍ତରେ ଭିତରୁ, ପ୍ରେମ ସ୍ନେହ ଦୟା ଓ ମମତା ଝରିପଡ଼େ କୋଟି ଧାରା ହୋଇ । ଯେପରି ତୁମେ ମୋତେ ସବୁବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପରେ କଳ୍ପନା କରି ଆସିଛ, ସେହିପରି ମା' ରୂପରେ, ଭଗ୍ନି ରୂପରେ ଓ ନିଜର ବାନ୍ଧବୀ ରୂପରେ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର । ଦେଖିବ, ତୁମେ ପୃଥିବୀରେ ନିଃସ୍ୱ ନୁହଁ । ଏକ ବିରାଟ ପରିବାର ବେଷ୍ଟିତ ଜଣେ ନାଗରିକ ।"

ରାତି ପ୍ରାୟ ଶେଷ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ମୀରା ନାରଣଙ୍କୁ ସେହିଠାରେ ଛାଡ଼ି ସ୍ନାନ ଓ ଭାଗବତ ପ୍ରାର୍ଥନା ପାଇଁ ବାହାରି ଗଲେ ।

ନିଜର ସମ୍ବଳ ହରାଇ ଜଣେ ଦରିଦ୍ର ନୀରବରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ଭରସା ରଖି ଜୀବନ ଯାପନ କରିପାରେ । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପ କଷ୍ଟ ଧନ ହରାଇ ମଧ୍ୟ କୋଟିପତି ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ ଦରିଦ୍ର ନିଷ୍ପେଷିତମାନଙ୍କଠାରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ସୁନା ସଂଗ୍ରହ କରି ସେମାନେ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ବିରାଟ ସୁନା ପାହାଡ଼ । ସେଥିରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ସୁନା ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ହେଲେ ଏବଂ ତାର ସ୍ଥାନ ଅତିଶୀଘ୍ର ପୂରଣ ନ ହେଲେ ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଖଣ୍ଡି ଖଣ୍ଡି ହୋଇ ଖସି ପଡ଼ିବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ନିଜର ସଞ୍ଚିତ ଧନର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଓ ଭଲଭଲିଆ ହରାଇ ରଣଧୀର ପାଗଳ ପରି ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ନିଜର ନିତ୍ୟକର୍ମ ସମାପନ କରି ଥାନା ଅଭିମୁଖେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଥାନାରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ଥାନା ଅଫିସର ପୁଲିନ୍ ବାବୁଙ୍କ ନିକଟରେ

ସମସ୍ତ ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ପୁଲିନ୍ ବାବୁ, ରଣଧୀର ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ଏତାଲା ନେଇ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତଦନ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ସେ ରଣଧୀରଙ୍କର ଗୃହରେ ପହଞ୍ଚି ଚୋରି ହୋଇଥିବା କୋଠରୀର ସମସ୍ତ ଆସବାବପତ୍ର ସାବଧାନତା ସହକାରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ଜନକ ବସ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ସେ ଲୌହ ନିର୍ମିତ ଟ୍ରେଜେରୀଟିକୁ ଅତି ସାବଧାନତା ସହକାରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କରି ନଗ୍ନ ଚକ୍ଷୁକୁ କୌଣସି ଚିହ୍ନ ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । କିଛିକ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କଲାପରେ ସେ ହତାଶ ହୋଇ ରଣଧୀର ବାବୁଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ' ଆପଣ ସେହି ଦସ୍ୟୁକୁ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିଛନ୍ତି ?"

ତରକି ହୋଇ ରଣଧୀର ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ସେ କଥା ମୁଁ ଏତାଲାରେ କହିଛି ।" ଗମ୍ଭୀର କଣ୍ଠରେ ପୁଲିନ ବାବୁ କହିଲେ, "ଏତାଲାରେ ଆପଣ କେବଳ କହିଛନ୍ତି, ଦସ୍ୟୁର ଉଚ୍ଚତା, କିନ୍ତୁ ତା'ର ଦେହରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ବିଷୟରେ କିଛି କହିନାହାନ୍ତି ।"

କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି ରଣଧୀର ବାବୁ କହିଲେ, "ସ୍ତିମିତ ଆଲୋକରେ ମୁଁ ସେହି ଦସ୍ୟୁକୁ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ଦେଖିପାରି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଲୋକଟା ଖୁବ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା ମୋର ମନେହୁଏ ।" ଟଙ୍କା ନେଲା ପରେ ଦସ୍ୟୁ କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ପଳାଇଗଲା ସେ କଥା କହିବା ମଧ୍ୟ ରଣଧୀର ବାବୁଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । ପୁଲିନ ବାବୁ କୋଠରୀଟିର ସମସ୍ତ ଆସବାବପତ୍ର ପରୀକ୍ଷା କରି ସାରିବା ପରେ ନିଜର ମାଗ୍ନିଫାଇଙ୍ଗ ଗ୍ଲାସ (Magnifying glass) ବାହାର କରି ପୁଣି ଥରେ ଟ୍ରେଜେରୀର ଭିତର ଓ ବାହାର ପରୀକ୍ଷା

କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଟ୍ରେଜେରୀର ଡାହାଣ ପାଖ ଦ୍ୱାର ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗୁଳି ଚିହ୍ନ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲା । ସେ ବହୁତ ସାବଧାନତା ସହକାରେ ଅଙ୍ଗୁଳି ଚିହ୍ନଟି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଙ୍ଗୁଳି ଚିହ୍ନଟି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଥିବାରୁ ସେ ନିଜ ପକେଟରୁ ଏକପ୍ରକାର ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣ ଚୂର୍ଣ୍ଣ (Grey Powder) ବାହାର କରି ଅଙ୍ଗୁଳି ଚିହ୍ନଟି ଉପରେ ପକାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ପରିଷ୍କାର କରିଦେଲେ । ଚିହ୍ନଟି ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଅଙ୍ଗୁଳି ଚିହ୍ନରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ରେଖା ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ପୁଲିନ୍ ବାବୁ ନିଜର କ୍ୟାମେରା ବାହାର କରି ଅଙ୍ଗୁଳି ଚିହ୍ନଟିର ଫଟୋ ନେଲେ । ସେ ନିଜ ହାତରେ ଟ୍ରେଜେରୀଟିକୁ ବନ୍ଦ କରି, ଗୃହ ରଣଧୀର ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଇ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ଟ୍ରେଜେରୀଟି ବ୍ୟବହାର ନ କରିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଲେ । କୋଠରୀ ବାହାରକୁ ଆସି ସେ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଛଟିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗଛର ଗଣ୍ଡିରେ କେତେକ ଆର୍ଦ୍ର ମୃତ୍ତିକା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଗଛର ତଳଟି କଙ୍କରମୟ ହୋଇଥିବାରୁ ସେଠାରେ କୌଣସି ପାଦଚିହ୍ନ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । ପୁଲିନ୍ ବାବୁ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଛର ଚାରିପାଖ ପରୀକ୍ଷା କରୁ କରୁ କିଛି ଦୂରରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଚିହ୍ନ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା । ସେ ଦେଖିଲେ ପାଦ ଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାଚୀର ଦିଗକୁ ପଡ଼ିଛି । ସେ ଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଅନୁସରଣ କରି ପ୍ରାଚୀର ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ପ୍ରାଚୀର ନିକଟସ୍ଥ କୋମଳ ମୃତ୍ତିକା ଉପରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସ୍ପଷ୍ଟ ପାଦଚିହ୍ନ ଥିଲା । ସେ ନିଜର ବାକ୍ସରୁ କାଚ ବାହାର କରି ଗୋଟିଏ ସ୍ପଷ୍ଟ ପାଦ ଚିହ୍ନର ଛାପ ନେଲେ । ପ୍ରାଚୀର ନିକଟକୁ ଲାଗିଥିବା ସ୍ଥାନ କଣ୍ଟକମୟ ଗୁଳ୍ମରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ସେ ପ୍ରାଚୀର ବାହାରକୁ ଆସି ନିଜର ପରୀକ୍ଷା ଚଳାଇବାକୁ

ଆଣିବାକୁ ହେଲେ, ହ୍ରାସର ପ୍ରୟୋଜନତା ଅପେକ୍ଷା ଅନ୍ଧ୍ୟଂସର ପ୍ରୟୋଜନୀତା ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ । ଦସ୍ୟୁ ତାର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ପତନୋନ୍ମୁଖ ମାନବ ସମାଜକୁ ଧ୍ୱଂସ ମୁଖରୁ ରକ୍ଷା କରିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଏକ ବିରାଟ ପାଗଳାମି ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କ'ଣ ହୋଇପାରେ । ବରଂ ସୃଷ୍ଟିର ମୌଳିକତା ମୂଳରେ ଏହା ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଆଘାତ ଯାହାକି ସୃଷ୍ଟିର ମେରୁଦଣ୍ଡକୁ ଦୋହଲାଇ ଦେବ ଓ ସେହି କମ୍ପନରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଗ୍ରହ କକ୍ଷଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ପରସ୍ପରର ସଂଘର୍ଷରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବ । ସେଥି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସୃଷ୍ଟିର ବିକାଶ ଶିର-ନ୍ଧନ ପାଇଁ ଲୋପ ପାଇଯିବ । ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ମନଭିତର କଠିନ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତାଙ୍କ ମନଭିତରେ ଉଠୁଥିବା ଝଡ଼ତଳେ ସେ ଯେପରି ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ହରାଇ ବସିଲେ । ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଜୀବନୀ ଶକ୍ତି ଯେପରି ତାଙ୍କର ମନଭିତରେ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଗଭୀର ପ୍ରେରଣା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଝଲକାଏ ହସ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଗମ୍ଭୀର ଗଳାରେ କହି ଉଠିଲେ, "ଆଉ କେତେଦିନ ଏଇ ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଥିବ ।" ସେ କଥା ବୁଝିବାର ଶକ୍ତି ଅନ୍ୟ କାହାରି ନ ଥିଲା ।

ପରଦିନ ପ୍ରଭାତରୁ ବସନ୍ତ ବାବୁ ପ୍ରାତଃ ଭ୍ରମଣରେ ବାହାରି ମହାନଦୀ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ମହାନଦୀ କୂଳରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ମହାନଦୀ ଶଯ୍ୟାରୁ କେତେକ ବାଲିକଣା ଆଣି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସନ୍ଦେହ ମିଶ୍ରିତ ସ୍ୱରରେ ସେ କହି ଉଠିଲେ, 'ନିଶ୍ଚୟ ଏଇ ବାଲି ହେବ ।' ସେ ମହାନଦୀ କୂଳରେ ପ୍ରାୟ ଏକମାଇଲ ପରିଭ୍ରମଣ କରି ଆର୍ଦ୍ର ମୃତ୍ତିକା ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ଜନକ ପାଦଚିହ୍ନ ଦେଖା ଅଗ

କୌଣସି ବସ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା ନାହିଁ । ଘନ କାନନର ନିବିଡ଼ ଶାଳମାଡରେ ଯେପରି ପ୍ରକୃତି ନିଜର ସତ୍ତା ହରାଇ ବସିଥିଲା । କିଛି ଦୂରରେ ଥିବା ମଣିଭଦ୍ରା ଆଡ଼କୁ ବସନ୍ତ ବାବୁ ନିର୍ନିମେଷ ନୟନରେ ଅନାଇ ରହିଲେ । ତାଙ୍କର ମୁହଁରେ ଭାବ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା । ମଣିଭଦ୍ରାର ଅକଳନ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ବସନ୍ତ ବାବୁ ନନ୍ଦକୂଳରୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲେ । ଏକାକୀ ଅରଣ୍ୟ ପଥରେ ଯିବା ନିଚା ଚାଲି ଗତି କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟ ନ ଥିଲା । ହଠାତ୍ ପତ୍ରର ଖସ୍ ଖସ୍ ଶବ୍ଦରେ ସେ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କର ଧାରଣା ହେଲା ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁ ହେବ । ସେ ଅଗ୍ରସର ନ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ସାଗୁଆନ ଗଛତଳେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ ଘନ ଲତା ଗୁଳ୍ମ ଭିତରେ କେହି ଧୀରେ ଧୀରେ ତାଙ୍କର ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛି । ସେ ନିଜର ରିଭଲଭର୍‌ଟି ସେହି ଆଡ଼କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେହି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । କିନ୍ତୁ କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ସେ ନିଜର ଭୁଲ ବୁଝିପାରିଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ତାଙ୍କରି ଆଡ଼କୁ ଆସୁଛି । ଲୋକଟି ସବଳକାୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଦେହରେ ଖଣ୍ଡେ ଛିଣ୍ଡାକନା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନ ଥିଲା । ହାତରେ ଧନୁଶର ଓ କାନ୍ଧରେ ଟାଙ୍ଗିଆ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ବୃଦ୍ଧ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆସି ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ଜିଜ୍ଞାସୁ ନୟନରେ ବୃଦ୍ଧ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାକୁ ନୀରବ ଦେଖି ସେ ପଚାରିଲେ, "ତୁମର ଘର ବୋଧହୁଏ ନିକଟସ୍ଥ କୌଣସି ଗ୍ରାମରେ ?"

ବୃଦ୍ଧ ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ଦିଗକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦେଲା । ସହାନୁଭୂତି ଭରା ସ୍ୱରରେ ବସନ୍ତ ବାବୁ ପଚାରିଲେ "ଏଠାରେ କ'ଣ କରୁଥିଲ ?"

ବୃଦ୍ଧ କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ହାତରେ ଧରିଥିବା ଦୁଇ ଗୁରିଟା କେନ୍ଦୁ ଦେଖାଇ ଦେଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ବୃଦ୍ଧର ମଳିନ ବେଶ ଓ ସରଳ ଭାବଭଙ୍ଗୀ ଦେଖି ଅଧିକ କିଛି ପଚାରିବାକୁ ସାହାସ କଲେ ନାହିଁ । ସେ ନିକଟରେ ଥିବା ଖଣ୍ଡେ ପଥର ଉପରେ ବସି ବୃଦ୍ଧକୁ ବସିବା ନିମନ୍ତେ ଇଙ୍ଗିତ କଲେ, ବୃଦ୍ଧ ନିକଟରେ ନ ବସି ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ ପଥର ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ପକେଟରୁ ଖଣ୍ଡେ ସିଗାରେଟ ବାହାର କରି ଲଗାଇଲେ ଓ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ବୃଦ୍ଧ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ଆନନ୍ଦରେ ବୃଦ୍ଧ ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ହାତରୁ ସିଗାରେଟ ନେଇ ଦୁଇ ଗୁରିଥର ଟାଣି ସେଥିରେ ସୁସ୍ଥ ହେଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ମନରେ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରତି ଦୟା ଆସିଲା । ସେ ପକେଟରୁ ଗୋଟିଏ ଟଙ୍କା ବାହାର କରି ବୃଦ୍ଧ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ତାହା ଗ୍ରହଣ ନ କରି ସନ୍ଦେହ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହିଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ବୃଦ୍ଧର ଭାବ ବୁଝିପାରି ସାମାନ୍ୟ ହସି କହିଲେ, "ଭୟ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ତୁମେ ଗରିବ । ଏଇ ଟଙ୍କାଟି ତୁମର ଦରକାର ହେବ ।"

ବୃଦ୍ଧ କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନ କରି ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ହାତରୁ ଟଙ୍କାଟି ନେଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ମଣିଭଦ୍ରା ଦିଗକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ କୋମଳ ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ, "ତୁମେ କେବେ ଏଇ ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ ଯାଇଛ ?"

କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହିବା ପରେ ବୃଦ୍ଧର ଚକ୍ଷୁରୁ ଦୁଇଧାର ଶ୍ରୁ ଝରି ପଡ଼ିଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ବୁଝିଲେ ମଣିଭଦ୍ରା ସହିତ ନିଶ୍ଚୟ ୌଣସି ବସ୍ତ୍ରିକାମୟୀ କାହାଣୀ ଜଡ଼ିତ । ସେହି କାହାଣୀର ୟକ ବୋଧହୁଏ ଏଇ ବୃଦ୍ଧ ହେବ । ସେ ବୋଧହୁଏ ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ରି ବୃଦ୍ଧ ମନରେ ଆଘାତ ଦେଇଛନ୍ତି । ବ୍ୟଥାଭରା ସ୍ୱରରେ ନ୍ତ ବାବୁ କହିଲେ,"ମୋତେ କ୍ଷମା କର । ମୁଁ ନ ଜାଣି ତୁମକୁ ରି ଗୋଟାଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲି ।"

ଚକ୍ଷୁରୁ ଅଶ୍ରୁଧାର ବାମ ହାତରେ ପୋଛି ବୃଦ୍ଧ ଥର ଥର ସ୍ୱରରେ କହିଲା "ସେଥିରେ ତୁମର ଦୋଷ କଣ ବାବୁ । ସେ ଠିକ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ମୋର ବଡ଼ ପୁଅ ଜନମା । ର ବୟସ ସେତେବେଳେ କୋଡ଼ିଏ ଦୁଇ । ମୁଁ ମୋର ବାପ ଙ୍କଠାରୁ ମଣିଭଦ୍ରା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନେକ କାହାଣୀ ଶୁଣିଥିଲି । ର ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେପରି ତାହା ସତ ନୁହେଁ । ଗାଇନର କାହାଣୀ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ ସେଇ ହାଣୀ ମୋର ପୁଅକୁ କୁହେ । ଆଜି ବୁଝୁଛି ମୁଁ ଏଇ କାହାଣୀ କେଡ଼େ ଭୁଲ କରିଛି । ନ କହିଥିଲେ ବୋଧହୁଏ ଜନମା..."
ର କଣ୍ଠ ରୁଦ୍ଧ ହେଲା । ସେ ଗଳା ସଫା କରି ପୁଣି ଆରମ୍ଭ , "ଦିନେ ହଠାତ୍ କାହାକୁ କିଛି ନ କହି ଜନମା ଘରୁ ଡ଼ି ଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା । ବହୁତ ଖୋଜା ଖୋଜି କରି ମଧ୍ୟ ତାର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ତୃତୀୟ ଦିନ ସକାଳେ ମୁଁ ମଣିଭଦ୍ରା ହାଡ଼ ଆଡ଼େ ଖୋଜି ବାହାରିଲି । ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ କିଛି ଦୂର ଛି କି ନାହିଁ ହଠାତ୍ ଚମକି ପଡ଼ି ଛିଡ଼ା ହେଲି । ଆଗରେ ଲି ଗୋଟାଏ ମଡ଼ା ଖ । ମନରେ କେତେ କଥା ଖେଳିଗଲା ।

ବସିଯାଇ୍ ଯାହା ଦେଖିଲ ସେଥିରେ ମୋର ରକ୍ତ ପାଣି ପାଲଟି ଗଲା । ଦେଖିଲି, ସେ ମୁର୍ଦ୍ଧାର ଆଉ କାହାରି ନୁହେଁ । ଜନମାର ଜଭଠା ବାହାରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଛୁ । ଦେହରେ ଅଧେ ମାଂସ ନାହିଁ । କି ଭୟଙ୍କର ଘଟଣା ।'' ବୃଦ୍ଧ ନୀରବ ହେଲା ।

ବସନ୍ତବାବୁ ପଚାରିଲେ, 'ତା'ପରେ ।"

ଦୃଢ଼ କଣ୍ଠରେ ବୃଦ୍ଧ ଉତ୍ତର ଦେଲା, ''ତା' ପରେ ଆଉ କ'ଣ । ମୋର ବାପ କହୁଥିଲା ମଣିଭଦ୍ରା ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଦେବତା ଅଛନ୍ତି । ସୁନ୍ଦର ଗୁମ୍ଫା ସବୁ ଅଛି । ବଡ଼ ବଡ଼ ବଗିଚା ସବୁ ଅଛି । ସେ ବଗିଚାକୁ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବଡ଼ ସାପ ଜଗି ରହିଥା ନ୍ତି । ସେମାନେ ଦେବତାମାନଙ୍କର ଦୂତ । ସେଠାକୁ ମଣିଷ ଯିବା ମନା । କେହି ଭୁଲରେ ଗଲେ ସେଇ ସାପମାନେ ତାକୁ ମାରି ପକାନ୍ତି । ସତ କଥା ବାବୁ, ମୁଁ ଏଇ ବାଲିରେ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ସାପମାନଙ୍କର ଘୋଷରା ଚିହ୍ନ ଦେଖିଛି । ଜ୍ୟୋସ୍ନା ରାତିରେ ସେମାନେ ନଈକୁ ପାଣି ପିଇବାକୁ ଆସନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଆଗରୁ କେହି ବଞ୍ଚିଯିବା ଆଜି-ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଣା ନାହିଁ ।" ଏତିକି କହି ବୃଦ୍ଧ ନୀରବ ହେଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ବୃଦ୍ଧକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ସେଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

ଅନ୍ୟ କେହି ଶୁଣିଥିଲେ ବୃଦ୍ଧର ଏଇ ଗଳ୍ପକୁ ଗୋଟାଏ କାଳ୍ପନିକ ଓ ମୂଲ୍ୟହୀନ ଗଳ୍ପ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କୁ ଏହା ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଭଳି ମନେହେଲା । ମଣିଭଦ୍ରା ଦେହରେ ଗୁମ୍ଫା ଅଛି ବୋଲି ତାଙ୍କର ଧାରଣା ନ ଥିଲା । ହେବେ ନିଶ୍ଚୟ କେବେ ନା କେବେ ଏଇ ପାହାଡ଼ ମନୁଷ୍ୟର ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳ ଥିଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ରହିବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସେଠାରେ

ହା ସମ୍ଭବ, ମୀରା ଓ ନାରଣ ସେଠାରେ କାହାଁକି ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଥିବେ । ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ଧାରଣା ହେଲା ମୀରା ଓ ନାରଣ ନିଶ୍ଚୟ ଶୀଭଦ୍ରାର ସେଇ ଗୁମ୍ଫା କେନ୍ଦ୍ରରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛନ୍ତି । ଏଇ କେତୋଟି କଥା ତାଙ୍କ ମନଭିତରେ ଚକ୍ରାକାରରେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୀରା ଓ ନାରଣ ଦସ୍ୟୁଦଳରେ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇ ନାହାଁନ୍ତି । ତା' ହୋଇଥିଲେ ନାରଣ ଏକାକୀ ଏକ ଦୁଃସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି ନ ଥାନ୍ତା । ନାରଣର ପାଦରେ ମଧ୍ୟ ଗୁଳିର ଆଘାତ ଲାଗି ସେଥିରୁ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହେଉଛି । ମୀରା ଓ ନାରଣ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଜନବସତି ଭିତରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ନାହାନ୍ତି । କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ସେମାନଙ୍କୁ ସନ୍ଦେହ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜନବସତିଠାରୁ ଦୂରରେ ରଖିଛି । ମଣିଭଦ୍ରା ପରି ବିରାଟ ପାହାଡ଼ରେ ଏଇ ଦୁଇଜଣ ଦସ୍ୟୁଙ୍କର ସନ୍ଧାନ କରିବା କେତେ-ଦୂର ସମ୍ଭବ ସେ ଏହାହିଁ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମଣିଭଦ୍ରାର ଧୂସରଚୂଡ଼ା ଉପରେ ନଇଁ ଆସୁଥିଲା ଜଳଭରା ମେଘ । ବୃକ୍ଷର ଶାଖାପତ୍ର ଉପରେ ଜମି ଆସୁଥିଲା ଧୂମାୟିତ ମେଘର କଜ୍ଜଳ ଛାୟା । ପାଦତଳେ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ କଲକଲ୍ଲୋଳ ତୋଳି ବହି ଯାଉଥିଲା ମହାନଦୀ ଅନନ୍ତ ସାଗର କୋଳରେ ଲମ୍ଫ ଦେବା-ପାଇଁ । ଅଦୂରରେ ସାତକୋଣିଆ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଗିରିପ୍ରାଚୀର ଆକାଶକୁ ଛୁଆ ଲଗାଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । ଯେପରି ରଚନା କରିଥିଲା ଏକ ଅଭେଦ୍ୟ ବ୍ୟୂହ । ଦିଗଦିଗନ୍ତ ଭିତରେ ଲୋପ ପାଉଥିଲା ତାର ସୀମାରେଖା । କ୍ରମେ ଝର୍ ଝର୍ ଶବ୍ଦରେ ଝରିପଡ଼ିଲା ବର୍ଷା । ବର୍ଷାର ଝର୍ ଝର୍ ଶବ୍ଦ ଭିତରେ ଅଦୂରରେ ଶୁଭୋଗଲା ଟପ୍ ଟପ୍ ଶବ୍ଦ । ଶବ୍ଦ କେତେବେଳେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଉ କେତେବେଳେ ସ୍ପ

ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ସେଇ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ହେଉଥିଲା ଗିରି କନ୍ଦର କୋଳରେ । ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଶବ୍ଦରେ ମୀରାଙ୍କର ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗ ହେଲା । ସେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ । ସେଇ ଦୃଷ୍ଟିଭିତରେ ପୂରି ରହିଥିଲା ଆଶଙ୍କା ଝଡ଼ର ହିଲ୍ଲୋଳ, ଚଳେ କମ୍ପିତ ତରୁଶାଖା ପରି ତାଙ୍କର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଥରେ ଥରେ ଥରି ଉଠୁଥିଲା । କୁନ୍ତଳ କେଶଗୁଚ୍ଛ ଉପରେ ଝରି ପଡୁଥିଲା ବୃଷ୍ଟିର ଧାରା । କ୍ରମେ ଗୈରିକ ବସନ ଉପରେ ଝରିଆସି ପାଦ ଧୌତକରି ପାଷାଣ ସୋପାନ ଉପରେ ତଳକୁ ବହି ଯାଉଥିଲା । ବର୍ଷାର ବେଗ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଟପ୍ ଟପ୍ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସିଲା । ମୀରା ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ଶାଖା ଉପରକୁ ଉଠି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ କିନ୍ତୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଘନ ଶ୍ୟାମଳ ଆବେଷ୍ଟନୀ ଭେଦକରି ବାହାରର କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଦେଖିବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା ।

ସେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ଗୁମ୍ଫା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଶିକ୍ତ ପରିଚ୍ଛଦ ଭିତରେ ନିଜର ଅମର ଅଙ୍ଗ ସୌଷ୍ଠବ ଦେଖି ମୀରା ଚମକି ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କର ଅଧର ଉପରେ ଖେଳିଗଲା ଗୋଟାଏ କ୍ଷୀଣ ହସରେଖା । ସେ ମନକୁମନ କହିଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । 'କାହିଁ କିଛି ତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏ ଅଙ୍ଗ ସୌଷ୍ଠବ ଓ ଅପାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମୋ ପକ୍ଷେ ଯେପରି ମୂଲ୍ୟହୀନ ସେହିପରି ତିକ୍ତ । ମୂର୍ଖ୍ଣ ବିକଶିତ କୁସୁମ କଣ କ୍ରମେ ମଉଳିବ ନାହିଁ ?' ତାଙ୍କର ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ପୁଣି ବାଧା ପଡ଼ିଲା । ପୁଣି ସେମିତି ଟପ୍ ଟପ୍ ଶବ୍ଦ । ଏଥର ଶବ୍ଦ ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟ ଶୁଣାଗଲା । ମୀରା କାନଡ଼େରି ଶୁଣିଲେ । ସେ ବୁଝିପାରିଲେ ଏହା ଅଶ୍ୱର ଖୁରା ଶବ୍ଦ

କିନ୍ତୁ ଗୋଟିକର ନୁହେଁ, ଏକାଧିକ ଅଶ୍ୱର ପଦଶବ୍ଦ । ତେବେ କଣ ପୋଲିସ ତାଙ୍କର ସନ୍ଧାନ ପାଇ ସାରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମୁଖ-ମଣ୍ଡଳ ଏକ ଅପୂର୍ବ ତେଜରେ ଉଦ୍ଭାସିତ ହୋଇଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ କେତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତପରେ ଆଶଙ୍କାର ଛାୟାତଳେ ସେଇ ତେଜ ବିଲୁପ୍ତ ହେଲା । ନାରଣ ପାଖରେ ନାହାନ୍ତି । ଦୁଇ ଦିନ ହେଲା ଖାଦ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ଯାଇ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫେରି ନାହାନ୍ତି । ତେବେ କଣ ନାରଣ ପୋଲିସ ହାତରେ ବନ୍ଦୀ ? ଏବଂ ତାଙ୍କଠାରୁ ସନ୍ଧାନ ପାଇ ପୋଲିସ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦୀ କରିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ? ନାଁ ! ଏହା କେବେହେଲେ ସମ୍ଭବ ନୁହଁ । ନାରଣଙ୍କ ପରି ଲୋକମାନଙ୍କ ଏପରି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରିବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ । ତେବେ ଏ ଘୋଡ଼ାର ଟାପୁ ଶବ୍ଦ କେଉଁଆଡ଼ୁ ଆସୁଛି ? ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ଯେପରି ସେହି ଶବ୍ଦ କ୍ରମେ ନିକଟତର ହେଉଛି । ସେ କେତେ କ୍ଷଣ ସେଠାରେ ରହିବା ପାଇଁ ସାହାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ନିଜର ପେଶକବଜ ପ୍ରଭୃତି ଧରି ମୀରା ଗୁମ୍ଫାରୁ ବାହାରି ଆସିଲେ । ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୁମ୍ଫାର ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ଥିବା କଣ୍ଟକାକୀର୍ଣ୍ଣ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । କିଛି ଦୂର ଯାଇଁ ସେ ପୁଣି ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁଲେ । ସେ ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଆତେଣ୍ଡି ଲତାତଳେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ଗୁମ୍ଫା ଉପରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୀରା ବୁଝିପାରିଲେ ସେ ନିରସ୍ତ୍ର ଆଉ ନିଃସହାୟ ମଧ୍ୟ । କାରଣ ଏକମାତ୍ର ସମ୍ବଳ ରିଭଲଭରଟିକୁ ନାରଣ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ନିଜର କ୍ଷଣିକ ଦୁର୍ବଳତାରେ ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ସେହିପରି ବସି ରହିବାପରେ ସେ

ହୁଇସିଲ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ପାରିଲେ । ଭୟରେ ତାଙ୍କର ରକ୍ତପ୍ରବାହ ବନ୍ଦ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏପରି ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ପୋଲିସ ହାତରେ ବନ୍ଦୀ ହେବାର ଇଚ୍ଛା ତାଙ୍କର ନ ଥିଲା । ସେ ନିଜର କଟିରୁ ଗୋଟିଏ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଛୁରୀ ବାହାର କରି ପରୀକ୍ଷା କଲେ ଓ ନିମ୍ନକଣ୍ଠରେ କହିଲେ ବନ୍ଦୀ ଜୀବନଠାରୁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା ଅଧିକ ବାଞ୍ଛନୀୟ । କିନ୍ତୁ କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ତାଙ୍କର ମୁହଁର ଭାବ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ଓ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଆନନ୍ଦର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାରେ ସତେଜ ହୋଇ-ଉଠିଲା । ମୀରାଙ୍କର ମୁହଁରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ଝଲକାଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହସ । ସେ ଆପେଆପି ଲତା ତଳୁ ବାହାରି ଆସି ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୁମ୍ଫା ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ନାରଣଙ୍କୁ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବାର ଦେଖି ସେ ଉଲ୍ଲସିତ ଆନନ୍ଦରେ ହସି ଉଠିଲେ । ମୀରାର ଏପରି ଭାବ ଦେଖି ନାରଣ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । କାରଣ ସେ ମୀରାଙ୍କୁ କେବେ ଏପରି ଭାବରେ ହସିବାର ଦେଖି ନ ଥିଲେ । ସେ ଗୁମ୍ଫାକୁ ଫେରିଆସି ମୀରା ଅନୁପସ୍ଥିତ ଥିବାର ଦେଖି ସାଙ୍କେତିକ ସ୍ୱରରେ ଡାକିଥିଲେ ।

ମୀରା ଦେଖିଲେ ନାରଣଙ୍କର ଶ୍ରାନ୍ତକ୍ଳାନ୍ତ ଶରୀରରୁ ଝରି-ପଡ଼ୁଛି ବୃଷ୍ଟିଧାରା । ଅବସାଦ ଭରା ମୁଖମଣ୍ଡଳ ମଳିନତାରେ ଘର୍ମସ୍ନାତ । ଏହା ମୀରାଙ୍କୁ ଅସହ୍ୟ ବୋଧହେଲା । ତାଙ୍କର କୋମଳ ନାରୀ ହୃଦୟ ତଳୁ ଜାଗି ଉଠିଲା ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ ଓ ମମତା । ସେ ନାରଣଙ୍କର ହାତ ଧରି ଗୁମ୍ଫା ଭିତରକୁ ନେଇଗଲେ ଓ ନିଜର ସିଲ୍କ ପଣତରେ ନାରଣଙ୍କର ଅବସନ୍ନ ଦେହ ପୋଛି ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନିଜର ଅସମ୍ଭୃତ ସିଲ୍କ ବସନ ଭିତରୁ ନବ ଅଙ୍ଗ ସୌଷ୍ଠବ ବାହାରକୁ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା । ଏକଥା ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟକର

ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଗଲେ । ଯେପରି ସନ୍ତାନର ମମତାରେ ଜନନୀ ଆତ୍ମହରା ସ୍ୱାମୀର ଚରଣରେ ଅଧୀରା ପତ୍ନୀ, ଭ୍ରାତାର ସ୍ନେହରେ ଉଚ୍ଛସିତା ଭଗ୍ନୀ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ନାରଣଙ୍କର ମନରୁ କ୍ଳାନ୍ତି ଓ ଅବସାଦ ଦୂର ହେଲା । ସେ ମୀରାଙ୍କର ନଗ୍ନ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ଆତ୍ମ ବିଭୋର ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ମୀରାଙ୍କର କାନ୍ଧ ଉପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ନଇଁ ଆସିଲା । ମୀରା ନିଜକୁ ସଂଯତ କରି କୋମଳ ସ୍ୱରରେ ଡାକିଲେ, "ନାରଣ !"

ନାରଣଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ଥର ଥର କଣ୍ଠରେ କହିଲେ, "ଏଇ କ୍ଷଣିକ ସହାନୁଭୂତି ଭିତରେ କି ପରମ ପରିତୃପ୍ତି ।"

ହସିଉଠି ମୀରା କହିଲେ, "ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରତିଦିନ ମୋତେ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ତୁମର କାମନା ନିର୍ବାପିତ ହୋଇ ନାହିଁ ।

ଧୀର କଣ୍ଠରେ ନାରଣ କହିଲେ, "ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭରୁ ନିତି-ନିତି ଉଦୟ ହୁଏ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଜି ଅସ୍ତ ହୁଏ ମଧ୍ୟ । ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦୟ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କୋମଳ ପାଖୁଡ଼ା ମେଲି ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହୁଏ ରଜନୀ-ଗନ୍ଧା । କିନ୍ତୁ କହିପାରିବ କି ମୀରା, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ରଜନୀଗନ୍ଧା ଭିତରୁ କିଏ କେବେ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ୁଛି ? ଦୁହେଁ ଯେପରି ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଅତୃପ୍ତ ।"

ମୀରା ନାରଣଙ୍କ କଥାରେ କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଘଟିଥିବା ସମସ୍ତ ଘଟଣା ତାଙ୍କୁ କହିଲେ । ସେ ସମସ୍ତ ଶୁଣି ନାରଣ ହସି ଉଠିଲେ । ଉପବାସ, ଅବସନ୍ନତା ଓ କ୍ଳାନ୍ତି ଭିତରେ ସେ ଯେଉଁ ପରମ ତୃପ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ତାହା ଦସ୍ୟୁ ଜୀବନ ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଘଟଣାପରି ମନେହେଲା । ନାରଣ ଧୀରେ

ଧୀରେ କହିଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ, "ଏଠାରୁ ଗଲାପରେ ମୁଁ ଦୁ
ଅଶ୍ୱର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଆଜ ସେଇ ବୁ
ଭିତରେ ପାଇଲି ଅମୂଲ୍ୟ ପୁରସ୍କାର । ପ୍ରଥମରେ ସୁଲଭ ମୂଲ୍
ଅଶ୍ୱ ଦୁଇଟି କିଣିବାକୁ ପାଇଲି । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଆବିଷ୍କାର
ପୃଥିବୀର ଏକ ନବମ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ।"

ମୀରା ସ୍ଥିର କଣ୍ଠରେ ପଚାରିଲେ, "ସେହି ନବମ ଆଶ୍ଚ
କଅଣ ?" କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି ନାରଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "
ବସନ୍ତ ବାବୁ ଏହି ଟ୍ରେନ୍ ମୋକଦ୍ଦମାର ତଦନ୍ତ ଭାର
କରିଛନ୍ତି ଓ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଡାକବଙ୍ଗଳାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛନ୍ତି

ଅବିଚଳିତ ସ୍ୱରରେ ମୀରା କହିଲେ, "ଏଥିରେ
କରିବାର କଣ ଅଛି । ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ଚରିତ୍ରରେ ପୂର୍ବଥରେ
କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ମୁଁ ନିଜକୁ ଗୌରବାନ୍ୱିତ
କରିବି । ଜୟ ଓ ପରାଜୟ ଗୋଟିଏ ଗଛର ଦୁଇଟି ଫଳ ।
ମୋ ମତରେ ଦୁଇଟିର ସ୍ୱାଦ ସମାନ । ଅନ୍ୟ ହସ୍ତରେ
ହେବା ଅପେକ୍ଷା ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ହାତରେ ବନ୍ଦୀ ହେଲେ ମୁଁ
ଆହୁରି ଗୌରବାନ୍ୱିତ ମନେ କରିବି ।"

ଅଳ୍ପ ହସି ନାରଣ କହିଲେ, "କେବଳ ବନ୍ଦୀ
ଦୁଃଖ କରିବାର କିଛି ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ହାତେ ସଙ୍ଗେ ଅ
ଅବସ୍ଥାରେ ଫାଶୀ ଖୁଣ୍ଟରେ ଝୁଲି ପଡ଼ିବା ଯେପରି
ସେହିପରି ଦୁଃଖଦାୟକ ମଧ୍ୟ ।"

ଧୀର କଣ୍ଠରେ ମୀରା କହିଲେ, "ଜୀବନଟା ଅଙ୍କେ
ରଖି ନୁହଁ । ଏହା ଏକ ଚିର କର୍ମିତ ସାପଗଡ଼ା । ଯେ

ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏହା ନିର୍ବାପିତ ହୋଇ ଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁକୁ କେଉଁଠାରୁ ଡରିଲ ନାରଣ ?" ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ନାରଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ବଞ୍ଚିବାର କାମନା ଯେଣା ଯେତେବେଳେ ଜନ୍ମ ନେଇଛି ସେତେବେଳେ ମୃତ୍ୟୁକୋଳରେ ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ଓ ବଞ୍ଚିବାର ସୁଯୋଗ ହରାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।"

ମୀରା, ନାରଣଙ୍କ କଥାରେ କର୍ଣ୍ଣପାତ ନ କରି ପଚାରିଲେ, 'କେବେ ତୁମର ଦସ୍ୟୁଦଳ ସଂଗଠନ କରିବ ନାରଣ ? ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ବେଶୀ ସମୟ ନାହିଁ ।"

ନାରଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିରସ୍ତ୍ର । ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅସମର୍ଥ । ପ୍ରଥମେ କିଛି ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ହେବ । ତା'ପରେ ସଂଗଠନ ଓ ଲୁପ୍ତ ଗୌରବର ପୁନରୁଦ୍ଧାର । ଯେବେ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା ।'

ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ମୀରା ପଚାରିଲେ, 'ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର କେଉଁଠାରୁ ମିଳିବ ନାରଣ ?" ଆଶ୍ୱସ୍ତିର ନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି ନାରଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, 'ସେ ଦାୟିତ୍ୱ ମୋର ।"

ଅମାବାସ୍ୟାର ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାର ବୋଳି ଦେଇଛି ପ୍ରକୃତି ଉପରେ କଜ୍ଜଳ ପ୍ରଲେପ । ସେହି ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ମଣିଭଦ୍ରାର ବୃକ୍ଷଲତା, ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ପଥ ଓ ପାଷାଣମଣ୍ଡପ ନିଜର ସତ୍ତା ହରାଇ ବସିଛି । ବର୍ଷାର ବେଗ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ଧକାର ଆହୁରି ଗାଢ଼ ହୋଇଉଠିଛି । ଅତି ନିକଟରୁ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଦେଖିବା

ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼ୁଛି । ସେହି ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଫୁଟି ଉଠୁଛି; ଉପରେ କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ଦେହରେ କେତେଗୁଡ଼ାଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ନକ୍ଷତ୍ର, ଆଉ ତଳେ ଝଡ଼ର ହୁଙ୍କାର; ବର୍ଷାର ଝଙ୍କାର ଓ ଗିରି ନିର୍ଝରର କଳକଲ୍ଲୋଳ ଶବ୍ଦ; ପିଚ୍ଛିଳ ବନ୍ଧୁର ପଥ ଉପରେ ଦୁଇଟି ଅଶ୍ୱ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଆଗେଇ ଚାଲିଛନ୍ତି । ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଶରୀର କୃଷ୍ଣ ପରିଚ୍ଛଦରେ ଆବୃତ । ଝଡ଼ ବୃଷ୍ଟିର ବେଗ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କର ମନ ଉପରେ କିଛି ମାତ୍ର ଚାପ ପକାଇ ପାରୁନାହିଁ ।

ହଠାତ୍ ଅଶ୍ୱ ଦୁଇଟିଙ୍କର ଗତି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଯେପରି ସେମାନେ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ଏକାବେଳକେ ଅନିଚ୍ଛୁକ । ନାରଣ ଏହାର କାରଣ ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଅଶ୍ୱରୁ ଅବତରଣ କରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ ଘନ ଅନ୍ଧକାରରେ ପଥ ହରାଇ ସେମାନେ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ମହାନଦୀ କୂଳକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛନ୍ତି । ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବିଳମ୍ବ ନ କରି ସେ ଅଶ୍ୱ ଦୁଇଟିଙ୍କର ଗତି ବଦଳାଇଲେ ଓ ଧୀର କଣ୍ଠରେ ମୀରାଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଏଇ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଠିକ୍ ବାଟରେ ଗତି କରିବା ବୋଧହୁଏ ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ ।"

ମୀରା ନାରଣଙ୍କର ଡାହାଣ ହାତ ସ୍ପର୍ଶ କରି କହିଲେ, "ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରି ପୂର୍ବରୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ ସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ ।"

ଦୁଇଟି ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସେହି ଅନ୍ଧକାର ଭେଦକରି ଧୀର ଧୀରେ ଆଗେଇ ଚାଲିଲେ । ଅଶ୍ୱ ଦୁଇଟି ଯେପରି ମହାନନ୍ଦରେ ଉଲ୍ଲସିତ ।

ଧକାର, ଝଡ଼ ଓ ବୃଷ୍ଟିପାତ ଉତ୍କଟ ହେଲେ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନାହିଁ । ାନ୍ତ କଷ୍ଟରେ ସେମାନେ ଅରଣ୍ୟ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ପ୍ରଶସ୍ତ ାଜପଥ ଉପରକୁ ଆସିଲେ । ଅଶ୍ୱାରୋହୀଙ୍କର ଗତି ନ ବଦଳାଇ ସେମାନେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅତି ସତର୍କତାରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଗିଲେ । ଏହିପରି ନୀରବ ଯାତ୍ରାରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ଅତୀତ ହେଲା । ଅଦୂରରେ ଆଲୋକ ଦେଖି ନାରଣ ଅଶ୍ୱର ଗତି ବନ୍ଦ ଲେ ଓ ମୀରାଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଆଉ ବେଶୀ ଦୂର ଅଶ୍ୱପୃଷ୍ଠରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା ନିରାପଦ ନୁହେଁ । ଏଠାରେ ଅଶ୍ୱ ଦୁଇଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ହେବ ।" ମୀରା ଅଶ୍ୱପୃଷ୍ଠରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଲେ । ନିମ୍ନ-କଣ୍ଠରେ ନାରଣ ମୀରାଙ୍କୁ କହିଲେ, 'ମୁଁ ସମ୍ମୁଖରୁ ଯିବି ଓ ତୁମେ ପଶ୍ଚାତରୁ ଆସିବ । ସାବଧାନ, ସେପରି ନିଜର ଅସାବଧାନତା ପାଇଁ ଶତ୍ରୁ ପକ୍ଷରେ ଜାଗିବାକୁ ନ ପଡ଼େ ।"

ଅଳ୍ପହସି ମୀରା କହିଲେ, "ତୁମର ଉପଦେଶ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳନ କରିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି ।"

ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାରର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଦୁହେଁ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଗିଲେ । ଦେଖିଲେ ମନେ ହେଉଥିଲା ଠିକ୍ ସେପରି ଝଡ଼ରେ ହଲୁଥିବା ଯୋଡ଼ିଏ ବୃକ୍ଷ ।

ଅସ୍ତ୍ରାଗାର ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟିଏ ଲଣ୍ଠନ ଜଳୁଥିଲା । ତାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକରେ ଅତି ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଉ ନ ଥିଲା । ଝଡ଼ ଓ ବୃଷ୍ଟିର ବେଗରେ ଦ୍ୱାରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିବା ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ସମ୍ମୁଖରେ ା ସଶସ୍ତ୍ର ପ୍ରହରୀ କାରଖାନାର ଗୋଟିଏ କୋଣରେ ଗଳାଗଳି

ବନ୍ଧୁକଟି ଧରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । ଉଦାସ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ବାହାରର ଅନ୍ଧକାର, ଝଡ଼ ଓ ବୃଷ୍ଟି ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲା । କାରଣ ସେପରି ଏକ ଭୟଙ୍କର ରାତିରେ ସେ ଅସ୍ତ୍ରାଗାର ଦିଗକୁ ବାହାରି ଆସିବା ଆଶା କରୁ ନ ଥିଲା । ଅନ୍ୟ ତିନିଜଣ ପ୍ରହରୀ ମଧ୍ୟ ନିଜର ବନ୍ଧୁକ-ଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ କୋଣରେ ରଖି ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ନିଦ୍ରା ଯାଉଥିଲେ । ନାରଣ ନୀରବରେ କିଛିକ୍ଷଣ ଛିଡ଼ାହୋଇ ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷ କଲେ । ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରୁ ଆସି ବାରଣ୍ଡାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ-ଥିବା ପ୍ରହରୀ ଉପରେ ଅତର୍କିତ ଭାବରେ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ମୀରା ବାରଣ୍ଡା ଉପରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ବନ୍ଧୁକ ତିନୋଟି ମଧ୍ୟ ଉଠାଇ ନେଲେ ।

ବାରଣ୍ଡାରେ ଥିବା ପ୍ରହରୀ ନାରଣଙ୍କଠାରୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଥିଲା । ନାରଣ ଦେଖିଲେ ଦୁହିଁଙ୍କର ସଂଘର୍ଷରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେବ । ସେ ମୀରାଙ୍କୁ ଲଣ୍ଠନଟି ନିଭାଇ ଦେବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ କଲେ ଓ ନିଜେ ପ୍ରହରୀକୁ ଅସ୍ତ୍ରାଗାର ପଛରେ ଥିବା କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଛତଳକୁ ଟାଣିନେଲେ । ବୋଧହୁଏ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସମୟ ଏକାକୀ ଥିଲେ ପ୍ରହରୀ ନାରଣଙ୍କୁ ଆୟତ୍ତ କରି ନେଇ ପାରିଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ମୀରା ନାରଣଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବୁଝିପାରିଥିଲେ ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନାରଣଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ । ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଆକ୍ରମଣ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ଶକ୍ତି ପ୍ରହରୀର ନଥିଲା । ମୀରା ପ୍ରହରୀର ମୁଖ ବନ୍ଦ କଲେ ଓ ନିଜର ପରିଚ୍ଛଦ ଭିତରୁ ରଜ୍ଜୁ ବାହାର କରି ପ୍ରହରୀକୁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ବନ୍ଧନ କଲେ । ମୁହଁ ବନ୍ଦ ଥିବାରୁ ପ୍ରହରୀ ମଧ୍ୟ କାହାରିକୁ ଡାକିପାରିଲା ନାହିଁ । ନାରଣ ଓ ମୀରା ଚାରୋଟି ବନ୍ଧୁକ ଓ କିଛି ଗୁଳି ସଂଗ୍ରହ କରି ସେଠାରୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ।

କିନ୍ତୁ ନିଜର ଭୁଲ ପାଇଁ ନାରଣଙ୍କ ଗୁରୁତର କ୍ଷତି ସହିବାକୁ ହେଲା । ସେ ପ୍ରହରୀର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ବନ୍ଧନ କରି ନ ଥିଲେ । ପ୍ରହରୀ ନିଜର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ ସାହାଯ୍ୟରେ ମୁଖର ବନ୍ଧନ ଖୋଲି ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶୋଇଥିବା ପ୍ରହରୀ ତିନିଜଣ ଉଠି ସମସ୍ତ ଘଟଣା ବୁଝି ପାରିଲେ । ସେମାନେ ବୁଝିଲେ କେବଳ ନିଜର ଅସାବଧାନତା ହେତୁ ଏପରି ଏକ କାଣ୍ଡ ଘଟିଗଲା । ସେମାନେ ଟିକିଏ ସତର୍କ ଥିଲେ ଶତ ଶତ ଦସ୍ୟୁଙ୍କ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ଅନାୟାସରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାନ୍ତେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଅତି ସାହାସୀ ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ ପ୍ରହରୀ ଥିଲା । ସେ କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ଅସ୍ତ୍ରାଗାର ଖୋଲି ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧୁକ ବାହାର କଲା ଓ ସେଥିରେ ଗୁଳି ଭରି କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ ବାହାରକୁ ଆସିଲା । ନିକଟରେ ଥିବା ଅଶ୍ୱଶାଳାରୁ ଗୋଟିଏ ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଅଶ୍ୱ ବାହାର କରି ଏକ ଲମ୍ଫରେ ସେ ଅଶ୍ୱ ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲା ।

ନାରଣ ଓ ମୀର ନିଜ ନିଜର ଅଶ୍ୱ ଉପରେ ବସି ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ଅଶ୍ୱ ଛୁଟାଇ ଦେଲେ । ଝଡ଼ର ବେଗ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଶ୍ୱ ଦୁଇଟିଙ୍କର ଗତି ବଢ଼ି ଚାଲିଲା । ଅଶ୍ୱ ଦୁଇଟିଙ୍କ କ୍ଷିପ୍ର ଗତି ନାରଣ ଓ ମୀରଙ୍କୁ ଯେତିକି ସାହାଯ୍ୟ କଲା ସେତିକି ବିପଦରେ ପକାଇଲା ମଧ୍ୟ । ଅଶ୍ୱ ଦୁଇଟିଙ୍କର ଗତି ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷୁରା ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚରୁ ଉଚ୍ଚତର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅନୁସରଣକାରୀ ପ୍ରହରୀ ସେହି ଶବ୍ଦ ସ୍ପଷ୍ଟ ଶୁଣିପାରିଲା ଓ ସେହି ଶବ୍ଦ ଲକ୍ଷ କରି ନିଜର ଅଶ୍ୱର ଗତି ଦୁଇ ଗୁଣ ବଢ଼ାଇ-ଦେଲା । ଗମ୍ଭୀର ରଜନୀର ବକ୍ଷ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ କରି ଅଶ୍ୱଟି ତୀର ବେଗରେ ଧାବମାନ ହେଲା । ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବନକାରୀ ଅଶ୍ୱର କ୍ଷୁରା ଶବ୍ଦରେ

ନାରଣଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ମୀରାଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଘୋର ବିପଦ, ପୋଲିସ ଆମର ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବନ କରୁଛି । ଅଶ୍ୱର ଗତି ବଢ଼ାଅ ।"

ମୀରା ଓ ନାରଣ ଅଶ୍ୱ ଦୁଇଟିଙ୍କର ଗତି ବଢ଼ାଇଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବନକାରୀ ଅଶ୍ୱ ଅତି ଉଚ୍ଚ କୋଟିର ଥିଲା ଓ ସେହି ଅଶ୍ୱକୁ କ୍ରମେ ନିକଟରୁ ନିକଟତର ହେବାର ଦେଖି ମୀରା କହିଲେ, "ନାରଣ—କ୍ରମେ ପୋଲିସ ଆମମାନଙ୍କର ନିକଟତର ହେଉଅଛି । ଗୁଳି ଚଳାଇବା ବ୍ୟତୀତ ରକ୍ଷା ପାଇବାର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ । ମୀରାଙ୍କର କଥା ନ ସରୁଣୁ ନାରଣଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ବନ୍ଧୁକ ଗର୍ଜି ଉଠିଲା । ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବନକାରୀ ଅଶ୍ୱ ରାଜପଥର ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ଗତି କରୁଥିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଆରୋହୀର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଚତୁର ପ୍ରହରୀ ଏହାହିଁ ଆଶା କରୁଥିଲା । ସେ ନିଜର ଅଶ୍ୱଟିକୁ ରାଜପଥର ବାମଧାରରେ ଚଳାଉଥିଲା । ତେଣୁ ଏହି ଗୁଳି ତାର କିଛି କ୍ଷତି ନ କରି କିଛି ଦୂରରେ ରାଜପଥକୁ ଆଘାତ କଲା । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ନିଜ ଗୁଳିର ଉତ୍ତର ପାଇଲେ ନାରଣ । ନାରଣ ଓ ମୀରାଙ୍କର ଅଶ୍ୱଖୁର ଶବ୍ଦକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପ୍ରହରୀ ଗୁଳି ଚଳାଇଲା । ତା'ର ଅବ୍ୟର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ୟ ମୀରାଙ୍କର ବାମ ପାଖରେ ଲାଗିଲା ଓ ଗୁଳି ତାଙ୍କର ବାମ ହାତ ଭେଦକରି ବାହାରିଗଲା । ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ମୀରା ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ । ସେ ଗୁଳି ଚଳାଇବା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ବନ୍ଧୁକଟି ଖସିପଡ଼ିଲା ଓ ନିଜର କୋଳରେ ଥିବା ବନ୍ଧୁକ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟ ତଳେ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ନାରଣ ଚିତ୍କାର କରି କହିଲେ, "ତୁମ ଦେହରେ ଗୁଳି ଲାଗିଛି ମୀରା ? କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଆଘାତ ଲାଗିଛି ?"

ଥର ଥର କଣ୍ଠରେ ମୀରା କହିଲେ, "ମୋର ବାମ ପାଦରେ ଗୁଳି ଲାଗିଛି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାବିବାର ସମୟ ନୁହଁ । ଆହୁରି କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ ଅଶ୍ୱ ଚଳାଅ ।"

ବ୍ୟଥାଭରା କଣ୍ଠରେ ନାରଣ କହିଲେ, "ଆଜି ବୋଧହୁଏ ଭାଗ୍ୟ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପ୍ରତିକୂଳ । ଅଶ୍ୱ ଦୁଇଟି ନିତାନ୍ତ ଅବସନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଲା ପରି ମନେ ହେଉଛନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ସେମାନେ ବେଶୀ ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ।"

ଅବସନ୍ନ ଅଶ୍ୱ ଦୁଇଟି ନିଜର ଚରମ ଶକ୍ତି ଖଟାଇ ଦଉଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଭାଗ୍ୟ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ନ ହୋଇଥିଲେ ବୋଧହୁଏ ସେହି ରାତ୍ରି ମୀରା ଓ ନାରଣଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଥାଆନ୍ତା । ଦସ୍ୟୁ ତା'ର ଶେଷ ଅଭିନୟର ଯବନିକା ରାତ୍ରିର ଗମ୍ଭୀର ଅନ୍ଧକାର ତଳେ ପଡ଼ି ଯାଇଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଭାଗ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁକୂଳ ଥିଲା । ମୀରାଙ୍କର ବନ୍ଧୁକଟି ଗୁଳି ଭରାଥିଲା ଓ ତା' ତଳେ ପଡ଼ିଯାଇ-ମଧ୍ୟ ଫୁଟି ନ ଥିଲା । ପ୍ରହରୀର ଅଶ୍ୱର ଖୁରା ବନ୍ଧୁକର ଟ୍ରିଗାରଟିକୁ ଆଘାତ କଲା । ବନ୍ଧୁକଟି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗର୍ଜି ଉଠିଲା ଓ ଅଶ୍ୱର ପଛ ପାଦ ଭେଦକରି ବାହାରି ଗଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରହରୀ ସହିତ ଭୂପତିତ ହେଲା । ପ୍ରହରୀର ଶିରରେ ଗୁରୁତର ଆଘାତ ଲାଗିବା ଦ୍ୱାରା ସେ ସଂଜ୍ଞାହୀନ ହୋଇ ସେହିଠାରେ ପଡ଼ି ରହିଲା ।

ମୀରାଙ୍କର ପାଦରୁ ଅବିରାମ ରକ୍ତ ସ୍ରାବ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ସେ କ୍ରମେ ଅବସନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେହି ଅବସନ୍ନତା ରେ ଜାଗି ଉଠିଲା ଅଚେତନତା । ସେ ଅଶ୍ୱତର ଘୋଡ଼ାଏ

ଅଧ୍ୟାୟକୁ ଫେରିଗଲେ । ଯେଉଁ ଅଧ୍ୟାୟ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଆଣିଦେଲା ଏଇ ବିରାଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଅତୀତର ସେହି ବର୍ତ୍ତିକା-ମୟୀ କାହାଣୀର ଦୃଶ୍ୟ ସେ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଓଲଟାଇ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଜମିଦାରର ଅତ୍ୟାଚାର; ପିତା ମାତାଙ୍କର ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ତାଙ୍କ ମନରେ ଟାଣିଦେଲା ଗୋଟାଏ ଅଗ୍ନିରେଖା । ସେହି ଅଗ୍ନିରେଖାରେ ଯେପରି ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର ପୋଡ଼ିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଜି ସେ ବନ୍ଧ୍ୟା, ଏକ ଶୂନ୍ୟ ଜୀବନର ଅଧିକାରିଣୀ । ଆଜିର ଏଇ ରାତି । ଯେପରି ସଂସାରର ସ୍ନେହ ମମତା ଉପରେ କରୁଛି ଚରମ ଆଘାତ । ପ୍ରକୃତି ଯେପରି ଏଇ ରାତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଉଠାଉଛି ବିପ୍ଳବ । ସଂସାରର ମାୟା ମମତା ଯେପରି ତାଙ୍କୁ ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ବସ୍ତୁ ରୂପେ ମନେହେଲା । ସେ ନିଜକୁ ସଂଯତ ରଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଥରି ଥରି କଣ୍ଠରେ କହି ଉଠିଲେ; "ନାରଣ, ସଂସାରକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦେଖିଲେ ମୋର ମନେହୁଏ ଜଡ଼ ଓ ଚେତନ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ବନ୍ଧନ ଲାଗି ରହିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରସ୍ପରର ପ୍ରେମରେ ପାଗଳ, ଠିକ୍ ମୁଁ ଯେପରି ତୁମକୁ ପ୍ରେମକରେ, ଆଉ ତୁମେ ଯେପରି ମୋର ପ୍ରେମରେ ପାଗଳ ।"

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ନାରଣ; ସେ ମୀରାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତଥାପି ତାଙ୍କ ମନରେ ଆସିଲା ପରମ ପରିତୃପ୍ତି । ମୀରା ତାଙ୍କୁ ପ୍ରେମ କରନ୍ତି ବୋଲି ନିଜ ମୁହଁରେ ସ୍ୱୀକାର କଲେ । ସେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ, "ଠିକ୍ କହୁଛ ମୀରା ।"

ବ୍ୟଙ୍ଗଭରା ସ୍ୱରରେ ମୀରା କହିଲେ, "କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଭୁଲ ବୁଝିଛ ନାରଣ । ତୁମର ଧାରଣା, କେବଳ ପାର୍ଥିବ ମୋହ

ଭିତରେ ପ୍ରେମର ସୃଷ୍ଟି ଓ ସ୍ତ୍ରୀ କେବଳ ସ୍ୱାମୀକୁ ପ୍ରେମ କରେ । ତୁମେ ଯେବେ ଏହାହିଁ ଧାରଣା କରିଥାଅ, ତେବେ ତୁମର ଧାରଣାରେ ମୌଳିକତା ନାହିଁ । ମୋତେ ଯେବେ କେହି ପଚାରେ ପୃଥିବୀ କାହିଁକି ସୃଷ୍ଟିହେଲା । ମୁଁ କଣ ଉତ୍ତର ଦେବି ? ମୁଁ ଯେବେ ଉତ୍ତର ଦିଏ ପୃଥିବୀ କେବଳ ନିଜ କକ୍ଷର ଚାରିପାଖେ ଦିନକୁ ଥରେ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଚାରିପାଖରେ ବର୍ଷକୁ ଥରେ ବୁଲିବା ପାଇଁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ତେବେ କ'ଣ ଏହା ଠିକ୍ ହେବ ? ତା' କାରଣ ସୃଷ୍ଟିର କୈାଶଳ ଭିତରେ ପୃଥିବୀର ସୃଷ୍ଟି । ପୃଥିବୀର ସ୍ଥିତି ମହତ୍ତ୍ୱ, ଗତି ଉଦାର ଓ ମାତ୍ର ସର୍ବଂସହା । ସେହିପରି ପ୍ରେମର ସ୍ଥିତି ମହତ୍ତ୍ୱ । ତାହା ଏକ ପ୍ରକାଶ୍ଚ ବସ୍ତୁପରି ପତି ପତ୍ନୀ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ନୁହେଁ । ଭାଇ ଭଉଣୀକୁ, ମାତା ପୁତ୍ରକୁ, ମଣି ପତ୍ନୀକୁ ପ୍ରେମ କରେ । ମୁଁ ତୁମକୁ ଯେପରି ପ୍ରେମ କରେ ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ପ୍ରେମ କରେ ।"

ଚମକି ଉଠିଲେ ନାରଣ । ସେ ଉତ୍ତେଜିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ, "ତୁମେ ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କୁ ପ୍ରେମକର ? ଦସ୍ୟୁର ପୋଲିସ ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ଇତିହାସରେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଘଟଣା ।"

ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ମୀରା କହିଲେ; "ଏଥିରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହେବାର କଣ ଅଛି । ବସନ୍ତ ବାବୁ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ପୁରୁଷ । ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ସେ ଅଟଳ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିଜ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପଥରେ ଆଗେଇ ଚାଲିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଯେତେବେଳେ ସଂଘର୍ଷ ହୁଏ କେହି ଜଣେ ସ୍ଥାନାଚ୍ୟୁତ ହେବାର କଥା । ଏଥିରେ ଅନ୍ୟକୁ ଦୋଷ ଦେଇ ବା ଲାଭ କ'ଣ । ତେଣୁ ମୋ ମତରେ କାହାର ମନ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ

ହେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ଏବଂ ବିବ୍ରତ ହେବାର ମଧ୍ୟ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ।

ନାରଣ ମୀରାଙ୍କର କଥାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ବୁଝିପାରି ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲେ । ରାଜପଥ ଛାଡ଼ି ଘୋଡ଼ା ଦୁଇଟି ଅରଣ୍ୟ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ କିଛିଦୂର ଯାଇ ମୀରାଙ୍କର ଅଶ୍ୱ ହଠାତ୍ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ମୀରା ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଟାକାଙ୍ଗୁଣ୍ଡି ଗଛରେ ଲାଗିକି ତଳେ ପଡ଼ିଲେ । ନାରଣ ଦେଖିଲେ ଅତ୍ୟଧିକ ଅବସନ୍ନତା ଆଜିର ଅଶ୍ୱଟି କ୍ଳାନ୍ତ ଓ ଶକ୍ତିହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ସେ ମୀରାଙ୍କର କରଟି ଧରି ଉଠାଇଦେଲେ । ଦେହରେ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ଆଘାତ ଲାଗି ନ ଥିଲା । ମୀରାଙ୍କର ବାମପାଦକୁ ଅନାଇ ନାରଣ ନିଜର ଭୁଲ ବୁଝିପାରିଲେ । ସେ ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷରୁ କେତେକ କୋମଳ ପତ୍ର ଆଣି ମୀରାଙ୍କର କ୍ଷତ ଉପରେ ବାନ୍ଧି-ଦେଲେ । ଘୋଡ଼ାଟିକୁ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଉଠାଇ ଛିଡ଼ା କରାଇଲେ, କିନ୍ତୁ ଭାରବହନ କରିବା ଶକ୍ତି ଅଶ୍ୱର ନ ଥିଲା । ନାରଣ ନିଜର ଅଶ୍ୱଟି ମୀରାଙ୍କୁ ଦେଇ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସମ୍ପଦ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଶ୍ୱ ଉପରେ ଦୁଇଟି ନିଃସ୍ୱ ଜୀବନ ବହିର ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ତଳେ ଆଗେଇ ଚାଲିଲେ । ଯୁଗଯାତ୍ରୀ ଓ ଜନ୍ମଜନ୍ମର ସାଥୀପରି ।

ଅସ୍ତ୍ରାଗାରର ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରହରୀ ଏପରି ଏକ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଥାନାରେ ଖବର ଦେବାପାଇଁ ଚାଲିଗଲା ଓ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ ଆଲୋକ ଧରି ପ୍ରଥମ ପ୍ରହରୀର ସନ୍ଧାନରେ ବାହାରି ଗଲେ । ସେମାନେ କିଛିଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେବା ପରେ ପ୍ରହରୀକୁ ସଂଜ୍ଞା[illegible] ଭାବରେ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖିଲେ । ଅଶ୍ୱଟି ନିକଟସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ବୃ[illegible]

ଲେ ରୁଣ୍ଡା ହୋଇଥିଲା । ସଂଜ୍ଞାହୀନ ପ୍ରହରୀର କପାଳରେ ଚୋଟ
ଥିଲା ଓ ତହିଁରୁ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହେଉଥିଲା । ଅଦୂରରେ [illegible]ଟି
ବୁକ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ରାଜପଥର ମଧ୍ୟ [illegible]
ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ବାମ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଶିକ୍ଷିତ ପ୍ର[illegible]
ଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଆହତ ପ୍ରହରୀକୁ ନିଜ ଅଶ୍ୱ ଉପରେ
ର ଗଡ଼କୁ ଫେରି ଆସିଲା ଓ ଅନ୍ୟଜଣକ ସେହିଠାରେ ପହରା
ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଏହି ସମ୍ବାଦ ପାଇ ପୁଲିନ୍ ବାବୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ [illegible]
ଳରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ ଘଟଣା ବିଷୟରେ [illegible]
ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କୁ ସମ୍ବାଦ ଦେବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ
ମନେ କଲେ ନାହିଁ ।

ବୃଷ୍ଟିର ଅବିରାମ ଧାରା ଭିତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଉଦ୍ଭାସିତ [illegible]
ଉଠିଥିଲା । ଅଦୂରରେ ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷରେ ଉଠୁଥିଲା ଝଡ଼ । [illegible]
ଡ଼ା ଉପରେ ଜମି ଆସୁଥିଲା ମେଘ । ଧୂସର [illegible]
ମାଠ ବାହି ଆସୁଥିଲା ଅବସନ୍ନତା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ନିଜର କୋଠ[illegible]
ତରେ ବସି ଗଭୀର ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ ଥିଲେ । ଘରଭିତରେ ଆଲୋକ [illegible]
ହେଲେ ମଧ୍ୟ ରାତି ପ୍ରାୟ ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । [illegible]
ଲିନ୍ ବାବୁଙ୍କ ଡାକବାର ଶୁଣି ବସନ୍ତ ବାବୁ ଉଠି ଆସିଲେ
ପୁଲିନ୍ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ଅଶୁଭ ସମ୍ବାଦ [illegible]
ରୁଥିଲେ । କାରଣ ପୁଲିନ୍ ବାବୁଙ୍କର [illegible], ଅବସ[illegible]
ଶ ଓ ଏପରି ଅସମୟରେ ଉପସ୍ଥିତି ତାହାହିଁ ସୂଚନା
ଉଥିଲା । ପୁଲିନ୍ ବାବୁ ଅଳ୍ପ [illegible] ହୋଇ [illegible]
ନ ରାତିରେ ଦୁଇଜଣ ଦସ୍ୟୁ [illegible] ଉପରେ [illegible]

ଭାବରେ ଆକ୍ରମଣ କରି, ପହରାରେ ଥିବା ପ୍ରହରୀଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରି ଦୁଇଗୋଟି ବନ୍ଧୁକ ନେଇ ପଳାୟନ [illegible] । ପ୍ରହରୀ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଅଶ୍ୱ ପୃଷ୍ଠରେ ସେମାନଙ୍କର ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବନ କଲା । କିନ୍ତୁ କିଛି ଦୂରରେ ସେହି ପ୍ରହରୀଟି ଆହତ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ତାର ଅଶ୍ୱଟିର ବାମ ପାଦରେ ମଧ୍ୟ ଆଘାତ ଲାଗିଛି । ଚୋରି ଯାଇଥିବା ଦୁଇଗୋଟି ବନ୍ଧୁକ ମଧ୍ୟରୁ ଖଣ୍ଡେଗୋଟି ଆହତ ପ୍ରହରୀଠାରୁ କିଛି ଦୂରରେ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ପ୍ରହରୀଟି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଜ୍ଞାହୀନ ଥିବାରୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ତଥ୍ୟ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ନାରୀ ଓ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପୁରୁଷ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଶ୍ୱ ପୃଷ୍ଠରେ ଆସିଥିଲେ ।"

ଅଳ୍ପ ହସି ବସନ୍ତ ବାବୁ କହିଲେ, "ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କଣ ଅଛି । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ପୁରୁଷ ହେଲେ ଅନ୍ୟ ଜଣକ ନାରୀ ହେବା ଅସ୍ୱାଭାବିକ ନୁହେଁ । ସେହି ନାରୀ ଦସ୍ୟୁ ଏକ ସାଧାରଣ ଦସ୍ୟୁ ନୁହେଁ । ସେ ଅସୀମ ଶକ୍ତି ଓ ବୁଦ୍ଧିର ଅଧିକାରିଣୀ । ଯେ କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ପରି ଅଦ୍ଭୁତ ମରୀଚିକା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ତାର ଯଥେଷ୍ଟ ପାରଦର୍ଶିତା ଅଛି ।"

ପୁଲିନ୍ ବାବୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ 'ତେବେ ଆପଣ ତାକୁ ଚିହ୍ନିଛନ୍ତି ?" ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ବସନ୍ତ ବାବୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ମୁଁ ତାକୁ ଯେତେ ନ ଚିହ୍ନେ ସେ ମୋତେ ତା' ଠାରୁ ବେଶୀ ଚିହ୍ନେ । କିନ୍ତୁ ବାକ୍ୟବ୍ୟୟ କରିବାର ସମୟ ନାହିଁ [illegible] ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସରଜମିନକୁ ଯିବାକୁ ଚାହେଁ ।"

ବସନ୍ତ ବାବୁ ନିଜର ପରିଛଦ ପରିଧାନ କରି ପୁଲିନ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ଅଶ୍ୱାଗାର ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ଅଶ୍ୱାଗାରର ବାରଣ୍ଡା ଓ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଶ୍ୱାଗାରର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ସମୟରେ ବସନ୍ତ ବାବୁ ବସିପଡ଼ି ଗୋଟିଏ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତୁ ଉତ୍ତୋଳନ କରି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ତାହା ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ କେଶ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନ ଥିଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ନିମ୍ନସ୍ୱରରେ ପୁଲିନ ବାବୁଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଆପଣଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣିତ ନାରୀ ଦସ୍ୟୁ ତାର ଉପସ୍ଥିତି ପ୍ରମାଣ କରିବା ପାଇଁ ଏହି କେଶଟି ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯାଇଛି ।"

ପୁଲିନ୍ ବାବୁ ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କର ଏକାଗ୍ରତା ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ଅଶ୍ୱାଗାର ପରୀକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରି ବସନ୍ତ ବାବୁ ରାଜପଥ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗୋଟିଏ ପାଦ ଆଗକୁ ବଢ଼ାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଦୁଇପାଖର ଭୂମିକୁ ଭଲ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କରି ନେଉଥିଲେ । ରାଜପଥର ଦୁଇପାର୍ଶ୍ୱ ମଧ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ସେ ଭୁଲି ନ ଥିଲେ । ରାଜପଥରେ କିଛି ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେବା ପରେ ତାଙ୍କର ଗତିରୋଧ ହେଲା । ସେ ରାଜପଥର ବାମ ପାଖକୁ ଯାଇ ଗୋଟିଏ ଝାଉଁ ଗଛତଳେ ଥିବା ସ୍ଥାନଟିକୁ ଭଲଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ପୁଲିନ୍ ବାବୁଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣ ସେମାନଙ୍କର ଅଶ୍ୱ ଦୁଇଟିକୁ ଏହିଠାରେ ରଖି ଯାଇଥିଲେ । କାରଣ ଏଠାରେ କେତେକ ଅଶ୍ୱ ପଦଚିହ୍ନ ଅଛି ।" ପୁଲିନ୍ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ସେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯେଉଁଠାରେ ଆହତ ପ୍ରହରୀ ସଂଜ୍ଞାଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା, ସେ ସେହି

ସ୍ଥାନ ଭଲ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରାଜପଥର ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ପଡ଼ିଥିବା ବନ୍ଧୁକଟିକୁ ସତର୍କତା ସହିତ ଉଠାଇ ସେ ପରୀକ୍ଷା କଲେ । ବନ୍ଧୁକଟିର ବୋଲ୍ଟ ଖୋଲିବାରୁ ଚେମ୍ବର ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଗୁଳିର ଖୋଳ (Catridge Case) ବାହାରି ଆସିଲା । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କରି ମଧ୍ୟ କେବଳ ଦୁଇଟି ବନ୍ଧୁକ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସେହି ସ୍ଥାନ ଉପରେ ପ୍ରହରୀଙ୍କୁ ସତର୍କ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ କହି ସେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହଠାତ୍ ବସିପଡ଼ି ସେ ରାଜପଥର ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅବିରାମ ବୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ରକ୍ତର ଦାଗ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ିପାରିଲା ନାହିଁ । ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ ରକ୍ତ ଆହୁରି ଦୂରକୁ ପଡ଼ିଥିବାର ସେ ଦେଖି ପାରିଲେ । ନିକଟରେ ଖଣ୍ଡେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ପଥର ପଡ଼ିଥିଲା । ସେହି ପଥରର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅଗ୍ରଭାଗରେ ରକ୍ତ ଲାଗି ରହିଥିଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ କହିଲେ, "ତେବେ ମୋର ଧାରଣା ଠିକ୍ ।'

ପୁଲିନ୍ ବାବୁ ଏହାର ଅର୍ଥ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ବସନ୍ତବାବୁ ଅଳ୍ପ ହସିଉଠି କହିଲେ, "ଆହତ ପ୍ରହରୀ ନିକଟରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ବିବରଣୀ ନ ମିଳିଥିଲେ ହେଁ ମୁଁ ଅଶ୍ୱଟିର ପାଦ ପରୀକ୍ଷା କଲା ପରେ କପରି ଏହା ଘଟିଛି କହି ପାରିବି । ସେ ଅଶ୍ୱଟିର ପାଦ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଶ୍ୱର ଖୁରାର ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଇଞ୍ଚ ଉପରେ ଆଘାତ ଲାଗିଥିଲା । ସେ କ୍ଷତର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ ଭଲ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କରି ପୁଲିନ୍ ବାବୁଙ୍କୁ କହିଲେ, 'କ୍ଷତର ଚାରିପାଖେ କଳା ଦାଗ ଅଛି ଓ କେତେକ ପୋଡ଼ା ବାରୁଦ ମଧ୍ୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଗି ରହିଛି । ତେଣୁ ମୋର ମନେହୁଏ ଖୁବ୍ [illegible] ଗୁଳି ଅଶ୍ୱର ପାଦକୁ ଆଘାତ କରିଛି ।"

"ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣ ଅସ୍ତ୍ରାଗାରରୁ ବନ୍ଧୁକ ନେଇ ପଳାଇ ଆସିବା ପରେ ସଶସ୍ତ୍ର ପ୍ରହରୀ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରିଛି ଓ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ କରି ଗୁଳି ଚଳାଇଛି । ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଆଘାତ ପାଇଛି ନିଶ୍ଚୟ, କାରଣ ରାଜପଥ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ରକ୍ତ ତାହାର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରମାଣ । ଆହତ ହୋଇଥିବା ଦସ୍ୟୁ ନିକଟରେ ବନ୍ଧୁକ ତିନୋଟି ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଗୁଳିଭର୍ତ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ଶୂନ୍ୟ ଥିଲା । ଗୁଳିଭର୍ତ୍ତି ବନ୍ଧୁକଟି ଦସ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚୟ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗୀ କରି ରଖିଥିଲା । ଆଘାତ ନିଶ୍ଚୟ ଗୁରୁତର । ସେଥି ଆଘାତ ପାଇବା ମାତ୍ରେ ବନ୍ଧୁକ ତିନୋଟି ଦସ୍ୟୁ ହାତରୁ ପଡ଼ିଯାଇଛି । ତା'ପରେ ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବନକାରୀ ପ୍ରହରୀର ଅଙ୍ଗୁପଦ ଗୁଳିଭର୍ତ୍ତି ବନ୍ଧୁକର ଟ୍ରିଗରରେ ଲାଗିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହା ଫୁଟି ଉଠିଛି ଏବଂ ଗୁଳି ଅଶ୍ୱର ଛଷ ପାଦରେ ଲାଗିଛି । ରାଜପଥ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଗୁଳିଟି ଅନେକ ଦୂର ଘଷି ହୋଇଯାଇଛି । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜପଥ ଉପରେ ସେ ଚିହ୍ନ ଅଛି । ଅଶ୍ୱର କ୍ଷତ ସ୍ଥାନପାଖେ ଥିବା କଳା ଦାଗ ବନ୍ଧୁକର ଧୂଆଁ ଓ ବାରୁଦର ଚିହ୍ନ । ବନ୍ଧୁକ ନଳୀର ଅତି ନିକଟରେ ନ ଥିଲେ ଏ ଚିହ୍ନ ଆସିବା ଅସମ୍ଭବ । ଅଶ୍ୱ ଆଘାତ ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହଠାତ୍ ତା'ର ଗତିରେ ବାଧା ପଡ଼ିଛି ଏବଂ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ପ୍ରହରୀ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ତଳେ ପଡ଼ି ଯାଇଛି । ତଳେ ପଡ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିଥିବା ଏକ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ତା'ର କପାଳରେ ଗୁରୁତର କ୍ଷତ ହୋଇଛି । ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡରେ ଲାଗିଥିବା ରକ୍ତ ଏହାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୂଚନା ।" କମଳ ବାବୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଗକୁ ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କୁ ଗତି କରିବାର ଦେଖି ପୁଲିନ୍ ବାବୁ କହିଲେ, "ପ୍ରାୟ ତିନିଟା ବାଜିଲଣି । ଆପଣ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଛି ଖାଇ ନାହାନ୍ତି ।

ହସିଉଠି ବସନ୍ତ ବାବୁ କହିଲେ "ଜୀବନରେ ଏହିପରି ଦିନ ଅନେକ ଆସିଛି, ଆଉ ଅନେକ ମଧ୍ୟ ତା'ର ନିର୍ମ୍ମଳ ସ୍ମୃତିରଖି ଚାଲିଯାଇଛି । ପୁଲିନ୍ ବାବୁ ! ମୁଁ ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ପ୍ରାୟ ତିନି, ଚାରିଦିନ ଅନାୟାସରେ ରହି ଯାଇପାରେ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଏକ କଠୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ସମ୍ମୁଖୀନ । ଏହି ଦସ୍ୟୁଦଳର ଶକ୍ତି ମୁଁ ଜାଣେ ଏମାନଙ୍କୁ ଖୋଜି ବାହାର କରିବା ମୋ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ କିପରି ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବି ତାହାହିଁ ଚିନ୍ତା କରୁଛି ।"

ପୁଲିନ୍ ବାବୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ମନରେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, "ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଲେ କେତେକ ସଶସ୍ତ୍ର ସିପାହୀଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରିବାକୁ ହେବ । ହେଡ୍‌କ୍ୱାର୍ଟରରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ସିପାହୀ ଅଛନ୍ତି ।"

ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ବସନ୍ତ ବାବୁ କହିଲେ, "ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରିବାକୁ ହେବ"; ଏହା ଆପଣଙ୍କ ମନଭିତରେ ଗୋଟାଏ ନୂତନ ଭାବନା, କିନ୍ତୁ ମୋ ଜୀବନର ଏକ ଚିଶ୍ୱପିକାମୟ ବାସ୍ତବ ଅନୁଭୂତି । ଯାହୁ ହେଉ, ସନ୍ଧ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ମୋତେ ମଣିଭଦ୍ରା ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ । ଆପଣ ଏଠାରୁ ଫେରି ଯାଆନ୍ତୁ ।"

ପୁଲିନ୍ ବାବୁ କହିଲେ, "ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ଯିବି କାରଣ ଏକାକୀ ଘନ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଯିବା ନିରାପଦ ନୁହେଁ ।

ବସନ୍ତ ବାବୁ ସାମାନ୍ୟ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, "ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ କେବଳ ଏକାକୀ ଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ନିଜକୁ ନିରାପଦ ମନେକରେ, ସାହାଯ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା ଉପଲବ୍ଧି କଲେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣାଇବି । ମୋର ଅନୁରୋଧ ଆପଣ ଏହି ସ୍ଥାନରୁ ଫେରିଯାନ୍ତୁ ।"

ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କର ଉପଦେଶ ମାନି ପୁଲିନ୍ ବାବୁ ସେଠାରୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ବସନ୍ତ ବାବୁ ନିଜ ସଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ଚର୍ମ ନିର୍ମିତ ଥଳୀ ଆଣିଥିଲେ । ସେହି ଥଳୀ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ପାଶ୍ୱର୍ରେ କେତେଖଣ୍ଡ ରୁଟି, ଟିଣ ଓ ପାଣି, ଅନ୍ୟ ପାଖରେ କେତେକ ଦେଶୀ ଔଷଧ, ଗୋଟିଏ କ୍ୟାମେରା, ଗୋଟିଏ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଛୁରୀ ଓ ସର୍ପ ଦଂଶନର ମନ୍ତ୍ର ଏବଂ ଅନ୍ୟ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ବ... ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁ ରାଇଫଲଟିକୁ [illegible] ସତର୍କତା ... ହାତେ ରଖିଥିଲେ । ସତର୍କତା ସହିତ ଗତିବିଧି କରିବା ସମ୍ପର୍କ ଲକ୍ଷ କରି ବସନ୍ତ ବାବୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁର ଭୟ ଓ ନୀରବ ପ୍ରକୃତି ଯେପରି ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ [illegible] ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେଥିପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନାହିଁ । ବାବୁ ଭାବିଲେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଯେପରି ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଭାବନା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ...ଆସୀ

କିଛିଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେବାପରେ ସେ ଗୋଟିଏ ପାର୍ଶ୍ୱ ଗଛର ତଳେଥିବା ଭୂମି ନିରେଖି ମନରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେହିଠାରୁ ଅଶ୍ୱର ଗତି ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ବଦଳି ଥିବାପରି ତାଙ୍କର ମନେହେଲା । ସେ ଦେଖିଲେ ଦୁଇଟି ଅଶ୍ୱଙ୍କର ପଦଚିହ୍ନ ସେହିଠାରୁ ଜଙ୍ଗଲ ଆଡ଼କୁ ପଡ଼ିଛି । ସେ ଅଶ୍ୱର ପଦଚିହ୍ନ

ଅନୁସରଣ କରି ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛିଦୂର ସେହିପରି ଭାବରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା ପରେ ବସନ୍ତ ବାବୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ବସିପଡ଼ି ନିଜନିଜ ମନରେ ସ୍ଥାନଟି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା "ଘୋଡ଼ାଟି ଏଠାରେ ପଡ଼ିଯିବାର କାରଣ କଅଣ ?" ନିଜର ପରୀକ୍ଷା ସାରି ସେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଦିନର ଆଲୁଅ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଅରଣ୍ୟ ପଥର ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ବୃକ୍ଷଲତା ଉପରେ ଅନ୍ଧକାର ଜମାଟ ବାନ୍ଧି

ଥିଲା । ଆର୍ଦ୍ର ମୃତ୍ତିକାର ଗନ୍ଧ ସହିତ ସଦ୍ୟସ୍ନାତ ବୃକ୍ଷଲତାର

ସମୀରଣ ହିଲ୍ଲୋଳ ତଳେ ଅମର ମୋହ ରଚନା

ଲୀନା କଳା-ଭୂମିର ଚରଣରେ ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀର

ର ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା ଗୋଧୂଳିର ଆରକ୍ତିମ ଛଟା ।

ଓଳା ଉପରେ ଅସ୍ତଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ରକ୍ତରାଗ

ରଚନା କରୁଥିଲା ବର୍ଣ୍ଣନା ଦୃଶ୍ୟରାଜି । କେଉଁଠି

ପରି ବନ୍ୟା ଜଳ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବେଗରେ ଭୂମିକୁ

ଓ ଦୁଇ ପାଖରେ ଥିବା ପାହାଡ଼ର କଟି-

ବହିଯାଉଛି । ମଝିରେ ଥିବା ମୁଣ୍ଡିଆଗୁଡ଼ିକ

ସ୍ପର୍ଶରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ନିଜର ସତ୍ତା ହରାଇ

। ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ବଦଳି-

ଯାଏ । ପୁଣି ସେହି ଦୃଶ୍ୟଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ ମନେହୁଏ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ହ୍ରଦର ଚାରିପାଖେ ମଥାଟେକି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି ନୀଳ ପାହାଡ଼ ଶ୍ରେଣୀ । କ୍ରମେ ଆରକ୍ତ ହ୍ରଦର ଜଳ ଉପରେ ପବନ ତୋଳୁଛି ଶତ ଶତ ଲହରୀ । ପାହାଡ଼ର ମଥା ଉପରେ ଫୁଟି ଉଠୁଛି ଫଗୁ ରଙ୍ଗର ହୋରୀ ଖେଳ, କ୍ରମେ ପଞ୍ଚ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟ-

ଅସ୍ତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । କ୍ରମେ ଆରକ୍ତିମ ହ୍ରଦର ସମସ୍ତ ତେଜ ପାଳିଯାଏ । ସେହି ସ୍ଥାନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଅନନ୍ତ ମହାସାଗରର ସ୍ଥିର ଗମ୍ଭୀର ନୀଳ ଜଳସମ୍ଭାର, ପ୍ରଶାନ୍ତ ଅଚଞ୍ଚଳ । ମହାସାଗରର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ରହି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ ଯେପରି ନୀଳ ଆବେଷ୍ଟନୀ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ ନାହିଁ, ତଳେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ଉପରକୁ ଅନାଇଲେ ଆକାଶ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଦିଶେ । ଏହି ଦୃଶ୍ୟର ଚରମ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ । ମହାସାଗରର ଜଳସମ୍ଭାର ପରିଣତ ହୁଏ ବୃକ୍ଷର ଘନ ସବୁଜ ନୀଳ ମଣ୍ଡଳରେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ପ୍ରକୃତିର ବିପ୍ଳବ ଭିତରେ ଆକାଶ ପୃଥିବୀ ଅବଚେତନ ହୋଇପଡ଼େ । ଗୋଟାଏ କୃଷ୍ଣ ଧୂମଳ ଆବରଣରେ ଆବୃତ ହୋଇପଡ଼େ ଜୈବିକ ପ୍ରକୃତି । ବୃଷ୍ଟିର ବେଗ ବଢ଼ିଗଲେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଆସେ ଅଦ୍ଭୁତ ବେସୁରା ବଂଶୀସ୍ୱନ ।

ଦୁର୍ଗମ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ବେଶୀଦୂର ଗତି କରିବା ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ସେଥିରେ ପୁଣି ପଦେପଦେ ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁର ଭୟ । ବିଶେଷତଃ ବର୍ଷାରୁ ସର୍ପରେ ବାସସ୍ଥାନ ବୋଲି ମହାଭଦ୍ରା ପାହାଡ଼ ଓ ତା'ର ନିକଟସ୍ଥ ଜଙ୍ଗଲ ବିଖ୍ୟାତ । ବସନ୍ତ ବାବୁ ଭାବିଲେ ନିକଟରେ ଥିବା କୌଣସି ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ଆଶ୍ରୟ ନେବେ । କିନ୍ତୁ ମନରେ ତାଙ୍କର ଧାରଣା ହେଲା, ଯେବେ କୌଣସି ଗ୍ରାମବାସୀ ତାଙ୍କୁ ସନ୍ଦେହ କରେ ତେବେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ବ୍ୟର୍ଥ ହେବ । ସେ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଦେଖି ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ଉପରକୁ ଉଠିଲେ । ବୃକ୍ଷର ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଶାଖା ଉପରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ସେ ଥରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ । ଉପରେ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରକୃତି ଓ ତଳେ ଅଦୃଷ୍ଟ ଅରଣ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ତାଙ୍କର

ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚର ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ନୀରବରେ କିଛି ସମୟ ବସି ରହିଲେ । ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର ବିଚିତ୍ର ଶବ୍ଦ ଯେପରି ତାଙ୍କ ମନ ଭିତରର ଅବସନ୍ନତା ଦୂର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ବୃଷ୍ଟି ବନ୍ଦ ହେଲା । ପରିଷ୍କାର ଆକାଶ ବକ୍ଷରେ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ତାରା ଫୁଟି ଉଠିଲେ । ବସନ୍ତ ବାବୁ ନକ୍ଷତ୍ର ଆଲୋକରେ ଅଦୂରରେ ଥିବା ମହାଭଦ୍ରାର ସାଧନାରତ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ପାରିଲେ, ସେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ କିନ୍ତୁ ଆଲୋକର ସନ୍ଧି ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ନିଜ ପାଖରେ ଥିବା ରୁଟିରୁ ଖଣ୍ଡେ ଖାଇ କିଛି ପାଣି ପିଇଲେ ଓ ଆଶ୍ୱସ୍ତିର ନିଶ୍ୱାସ ମାରି ସେହି ବୃକ୍ଷ-ଶାଖା ଉପରେ ବସି ରହିଲେ । କିପରି ଭାବରେ ରାତି କଟାଇବେ ସେହି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଏକପ୍ରକାର ଶବ୍ଦରେ ତାଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ କାନ ଡେରି ସତର୍କତାର ସହିତ ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେହି ଶବ୍ଦ କ୍ରମେ ନିକଟତର ହେଲା । ସେ ବନ୍ୟ ପ୍ରକୃତି ସହିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଚିତ ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦଟି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାରୁ ସେ ଜାଣି ପାରିଲେ ତାହା ଖୁରର ଶବ୍ଦ । ହଠାତ୍ ସେ ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷ ଉପରେ ବସିଥିଲେ ସେଠାରୁ କିଛି ଦୂରରେ ଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ ହେଲା । ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଟର୍ଚ୍ଚ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଟର୍ଚ୍ଚ ଜଳାଇ ଅନ୍ୟକୁ ନିଜର ଉପସ୍ଥିତି ଜଣାଇଦେବା ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲା । ଅଶେଷ ଭାବନାରେ ବୁଡ଼ି ରହି ସେ ବାହ୍ୟଜଗତକୁ ଭୁଲିଗଲେ । ପ୍ରଭାତର ଆଲୋକରେ ଜମାଟ ବନ୍ଧା ଅନ୍ଧକାର ଧୀରେ ଧୀରେ ଲୋପ ପାଇଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଷ୍ଟିକାମୟୀ ମୀରା

ବସନ୍ତ ବାବୁ ବୃକ୍ଷରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ । ସେ ପୁଣି ଅଶ୍ୱ ପଦଚିହ୍ନ ଅନୁସରଣ କରି ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । କ୍ରମେ କୋମଳ ଆର୍ଦ୍ର ମୃତ୍ତିକା ସ୍ତର ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲା । ଶକ୍ତ ପ୍ରସ୍ତର ମୟ ପଥ ଉପରେ ଅଶ୍ୱର ପାଦଚିହ୍ନ ଦେଖିବା ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବସନ୍ତ ବାବୁ ହତାଶ ହେଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ଧାରଣା-ଥିଲା ନାରଣ ଓ ମୀରା ମଣିଭଦ୍ରାରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛନ୍ତି । ସେ ଗୋଟିଏ ଘନ ଲତା ଆଡ଼କୁ ଯାଇ ଲତା ଅନ୍ତରାଳରେ ନିଜର ପରିଚ୍ଛଦ ଖୋଲି ପକାଇଲେ । ସେ ଖୁବ୍ କମ୍ ସମୟ ଭିତରେ ନିଜର ପରିଚ୍ଛଦ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ପକାଇଲେ । ନିଜର ରୂପ ଦର୍ପଣରେ ଦେଖି ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା ଯେପରି ତାଙ୍କୁ ଅକାଳ-ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଗ୍ରାସ କରିଛି । ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ମଣିଭଦ୍ରା ଆଡ଼କୁ ଗତି କଲେ । ମଣିଭଦ୍ରାର ପାଦଦେଶରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ଉପରକୁ ଚାହିଁଲେ । ମହାନଦୀର ଜଳ ଉପରେ ବିରାଟ ଗମ୍ଭୀରତା ଧରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲା ମଣିଭଦ୍ରା । ସେ ଯେଉଁଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ସେଠାରୁ ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ କୌଣସି ରାସ୍ତା ନ ଥିଲା । ସେ ପାହାଡ଼ର ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଉପରକୁ ଯିବାର ବାଟ ଖୋଜିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏକ ଘଣ୍ଟା ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କଲାପରେ ତାଙ୍କର ପରିଶ୍ରମ ସଫଳ ହେଲା । ସେ ଦେଖିଲେ ପାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶରୁ ଗୋଟିଏ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ପଥ ସରଳ ଓ ବକ୍ର ଗତିରେ ଉପରକୁ ଗତି କରିଛି । ସେ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ସେହି ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ପଥରେ ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପିଚ୍ଛିଳ ବନ୍ଧୁର ପଥରେ ଉପରକୁ ଉଠିବା ଅତି ବିପଦଜନକ ଥିଲା । ପ୍ରତି ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ ଉପରେ ପାଦ ରଖିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡର ଶକ୍ତି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ନ ହେଲେ ଲାଗିଥିବା ନରମ ମାଟି ଦେହରେ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ତଳକୁ

ଖସି ଯିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା । ଦୁଇ ଧାରରେ ଥିବା ଡାଳର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଉପରକୁ ଉଠିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ଡାଳଗୁଡ଼ିକର ଆଶ୍ରୟ ନେବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରାପଦ ନ ଥିଲା । କାରଣ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ପାହାଡ଼ରେ ଥିବା ତରୁ ଶାଖାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ବିଷଧର ସର୍ପମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ । ତେଣୁ ପଦେ ପଦେ ବିପଦର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା ।

ବସନ୍ତ ବାବୁ, ହଠାତ୍ ଖଣ୍ଡେ ପଥର ଖସିଯିବା ଦ୍ୱାରା ଆଣ୍ଠୁମାଡ଼ି ପଡ଼ିଗଲେ । ନିକଟରେ ଥିବା କଣ୍ଟାକୀର୍ଣ୍ଣ ଗୁଳ୍ମଟିକୁ ଧରି ପକାଇ ନ ଥିଲେ ବୋଧହୁଏ ସେ ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିଥାନ୍ତେ ଓ ଗୁରୁତର ଆଘାତ ପାଇଥାନ୍ତେ । ସେ ପାହାଡ଼ର ଚୂଡ଼ା ଉପରକୁ ଉଠି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ । କିନ୍ତୁ କିପରି ଭାବରେ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ସନ୍ଧାନ ପାଇବେ, ତା' ସେ ନିଜେ ଠିକ୍ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷରେ କିଛି ସମୟ ଭ୍ରମଣ କଲା ପରେ ଗୋଟିଏ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପଥ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା । ପଥ ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗୀ ନ ଥିଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ସେହି ପଥ ଧରି ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛି ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେବାପରେ ସେ ଦେଖିଲେ ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫା ନିକଟରେ ପଥଟି ଶେଷ ହୋଇଛି । ସେ ସତର୍କତାର ସହିତ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରକୁ ଅନାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଭିତରଟି ଶୂନ୍ୟ ଥିବାପରି ତାଙ୍କର ମନେ-ହେଲା । ସେ ଟର୍ଚ୍ଚ ବାହାର କରି ଟର୍ଚ୍ଚର ଆଲୋକ ସାହାଯ୍ୟରେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରଟି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତର ଶୂନ୍ୟ ଥିଲା । ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାର ପରୀକ୍ଷା କଲାପରେ ସେ ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ଏଇ ଗୁମ୍ଫା କେବେହେଲେ ଅବ୍ୟବହୃତ

ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ନାହିଁ । ନିଶ୍ଚୟ ଏହାକୁ କେହି ବ୍ୟବହାର କରୁଛି । ନ ହେଲେ ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ବୁଢ଼ୀଆଣି ଜାଲ ଥାନ୍ତା । ସେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରଟିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଭିତରେ କେତେଗୁଡ଼ାଏ ଭସ୍ମର ଚିହ୍ନ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନ ଥିଲା ।”

ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା ନିଶ୍ଚୟ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେ ଗୁମ୍ଫା ମଧ୍ୟରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବେ । କିନ୍ତୁ ସେପରି କୌଣସି ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ନ ଦେଖି ସେ ହତାଶ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ନିବିଷ୍ଟ ମନରେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଇଞ୍ଚ ଭୂମି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ଏକାଗ୍ରତା ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ଗୁମ୍ଫାର ଗୋଟିଏ କୋଣରେ ଖଣ୍ଡେ କନା ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖିଲେ । କନାଟି ରକ୍ତରେ ଭିଜା ଥିଲା । କନା ଦେହରୁ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରକ୍ତ ଶୁଖି ନ ଥିଲା । ହର୍ଷୋତ୍ଫୁଲ୍ଲ ଚିତ୍ତରେ ବସନ୍ତ ବାବୁ କହି ଉଠିଲେ; ଏହା ନିଶ୍ଚୟ କାରଣରେ କ୍ଷତରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା କନା । ତେବେ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣ ଏହିଠାରେ ରହୁଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୁମ୍ଫାକୁ ନ ଫେରିବାର କାରଣ କଣ ?’ ଏହିପରି କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କୁ ବିବ୍ରତ କରି ପକାଇଲା । ସେ ସ୍ଥିର କଲେ, କିଛି ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କରିବେ । ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣ ନିଶ୍ଚୟ ଗୁମ୍ଫାକୁ ଫେରି ଆସିବେ । ବସନ୍ତ ବାବୁ ଗୁମ୍ଫାର ଉପରକୁ ଯାଇ ଗୋଟିଏ ତରୁ ଶାଖାରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ବସି ରହିଲେ । ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ଅପେକ୍ଷା କଲା ପରେ କୌଣସି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ‘ତେବେ କ’ଣ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣ ଏ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟ କେଉଁଆଡ଼େ

ଗୁଳାଗଲେ ?' ତଥାପି ସେ ବିବ୍ରତ ନ ହୋଇ ସେହି ବୃକ୍ଷର ଶାଖା ଉପରେ ବସି ରହିଲେ । କ୍ରମେ ଅସ୍ତଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଲୋହିତ କିରଣରେ ଦିଗ ଦିଗନ୍ତରେ ସିନ୍ଦୁର ଛଟା ଫୁଟି ଉଠିଲା । କ୍ରମେ ପ୍ରକୃତି ଉପରେ ଅବସନ୍ନତାର ଆବରଣ ମାଡ଼ିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ଅଟଳ, ସେ ସେହିପରି ବୃକ୍ଷ ଶାଖାରେ ବସିରହିଲେ ।

ସାରା ରାତି ସେହିପରି ଗଛ ଉପରେ ବସି ବସନ୍ତ ବାବୁ ଗୁମ୍ଫା ଉପରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କ୍ରମେ ପ୍ରଭାତର ଆଲୋକରେ ଦଶ ଦିଗ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାରିକୁ ଗୁମ୍ଫାକୁ ଫେରି ନ ଆସିବାର ଦେଖି ସେ ହତାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେ ବୃକ୍ଷରୁ ଅବତରଣ କରି ପାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶକୁ ଆସିଲେ । ସେଠାରୁ ନିଜର ମଟରକାର ବାହାର କରି ସେ ଚରଧାନ କଲେ ଓ ରାଜପଥ ଦେଇ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଅବସନ୍ନତା ଓ ବିଫଳତାରେ ତାଙ୍କର ମନ ଭାରହୋଇ ଆସୁଥିଲା ।

ମଣିଭଦ୍ରାର ଗୁମ୍ଫାଟି ଦେହରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ନାରଣ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନ ଥିଲେ । ସେ ଜାଣିଥିଲେ ସେହି ଗୁମ୍ଫାଟିକୁ ପାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶରୁ ଆସିଥିବା ଗୋଟିଏ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ପଥ ସଂଯୋଗ କରୁଛି । ତେଣୁ ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେହି ଗୁମ୍ଫାଟି ଆବିଷ୍କୃତ ହେବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ସେ ପାହାଡ଼ର ଉତ୍ତର ପାଖରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁମ୍ଫା ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ । ନଦୀର ଶଯ୍ୟାଠାରୁ ଏହି ଗୁମ୍ଫାଟି ପ୍ରାୟ ଏକଶହ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚରେ ଥିଲା । ସୁଦୃଢ଼ ପ୍ରାକୃତିକ ପ୍ରସ୍ତର ପ୍ରାଚୀର ଦ୍ୱାରା ଏହି ଗୁମ୍ଫାର ଉତ୍ତର ପାଖ ସୁରକ୍ଷିତ ଥିଲା । ଅନ୍ୟ ତିନିପାଖକୁ ଆବୃତ କରି ରଖିଥିଲା ପାହାଡ଼ର ବନସ୍ତ

କଳେବର । ଏହି ଗୁମ୍ଫା ନିକଟକୁ କୌଣସି ଦିଗରୁ ଆସିବା ସହଜ ନ ଥିଲା । କାରଣ ତଳୁ ଏହି ଗୁମ୍ଫାଟିର ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବାର ଉପାୟ ନ ଥିଲା । ପ୍ରସ୍ତର ଚଟାଣ ଏକାବେଳେକେ ସିଧା ଓ ଚିକ୍କଣ ଥିଲା । ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଗୁମ୍ଫା ଦେହରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । କାରଣ ଗୁମ୍ଫା ଦେହକୁ ଓହ୍ଲାଇବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ଅବଲମ୍ବ ନ ଥିଲା । ଗୁମ୍ଫାର ପୂର୍ବ ଓ ପଶ୍ଚିମ ପାଖ ଘନ ଜଙ୍ଗଲରେ ଆବୃତ ଥିଲା । ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ଥିବା ଲୋକ ଅନାୟାସରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବା ସମ୍ଭବ ଥିଲା । ନାରଣ ଓ ମୀର, ପୁରାତନ ଆଡ୍ଡାସ୍ଥଳକୁ ନ ଫେରି ଏହି ନୂତନ ଗୁମ୍ଫାଟିକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । କାରଣ ସେମାନେ ଜାଣିଥିଲେ, ଅଶ୍ୱ ପଦଚିହ୍ନର ଅନୁସରଣ କରି କର୍ଣ୍ଣେଲ ସ୍ମିଥ୍ ପାହାଡ଼ ନିକଟକୁ ଆସିବ ଓ ପୁରାତନ ଗୁମ୍ଫାଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ପୋଲିସକୁ ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

ନାରଣ, ମୀରଙ୍କର ପାଦରେ ଥିବା କ୍ଷତ ପରୀକ୍ଷା କରି କହିଲେ, "ଏହି ଆଘାତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତର । ତୁମକୁ କିଛିଦିନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବିଶ୍ରାମ ନେବାକୁ ହେବ । ନ ହେଲେ ଏହି କ୍ଷତ ଚଞ୍ଚଳ ଆରୋଗ୍ୟ ହେବାର ଆଶା ନାହିଁ । କ୍ଷତ ଭଲ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମର ଏହି ଗୁମ୍ଫା ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଯିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଯାହା ଯେତେବେଳେ ଆବଶ୍ୟକ ହେବ ମୁଁ ସେ ସମସ୍ତ କରିବି ।"

ଅଳ୍ପ ହସି ମୀର କହିଲେ, "ନାରଣ; ଜୀବନରେ ବିଶ୍ରାମ ଗୋଟାଏ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ । ମୃତ୍ୟୁହିଁ କେବଳ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଚିର ବିଶ୍ରାମ ଦେଇପାରେ । ସେ ଯାହାହେଉ, ଯେଉଁ ଏକଲକ୍ଷ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୋହର

ସ୍ରୋତର ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ । ନଦୀକୂଳକୁ ଲାଗି ଗୋଟାଏ ଖୋଲ ଭିତରେ ବସିଥିଲେ ପନ୍ଦର ଜଣ ଦସ୍ୟୁ । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ପଥର ଚଟାଣ ଉପରେ ବସିଥିଲେ ମୀରା । ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଦସ୍ୟୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବସିଥିଲେ ନାରଣ । କିଛି କ୍ଷଣ ନୀରବରେ କଟିଗଲା । ସହାସ୍ୟ ବଦନରେ ମୀରା କହିଲେ, "ବନ୍ଧୁଗଣ ! ଉତ୍‌ଥାନ ଓ ପତନ ଭିତରେ ଏହି ଦସ୍ୟୁ ଦଳର ସ୍ଥିତି ଅସମ୍ଭବ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅପ୍ରାକୃତିକ ନୁହେଁ । ଅତୀତର ଇତିହାସରୁ କୌଣସି ବୃଷ୍ଟା ଖୋଲିବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦସ୍ୟୁଦଳର ଅତୀତ ଇତିହାସ ଅତି ଗୌରବମୟ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ବଦ୍ଧ । ଏହି ଦଳର ଦସ୍ୟୁତା ଲବ୍ଧ ଧନ ନିଜ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥପାଇଁ ବ୍ୟୟ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତାହା ଜନ ସାଧାରଣଙ୍କର ଉପକାର ପାଇଁ କେବଳ ମାତ୍ର ବ୍ୟୟ କରଯାଇ ପାରିବ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଏହି ଦଳର ପ୍ରଧାନ ନୀତି ଅହିଂସା । କିନ୍ତୁ ଅହିଂସାର ପ୍ରସାର ଓ ବିକାଶ ପାଇଁ ହିଂସାର ଆବଶ୍ୟକତା ହେଲେ, ଏହି ଦସ୍ୟୁଦଳ ନରହତ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ତିଳେହେଲେ କୁଣ୍ଠିତ ହେବ ନାହିଁ ।"

ନାରଣ ମୀରାଙ୍କର ଏପରି ଘୋଷଣା ଶୁଣି ଚମକି ପଡ଼ିଲେ । ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ, "ମୀରାଙ୍କର ହଠାତ୍ ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ କାହିଁକି ?"

ସେଦିନ ପ୍ରଭାତରୁ ଝଡ଼ ଓ ବୃଷ୍ଟିର ବେଗ କମି ଆସୁଥିଲା । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଭାସମାନ ମେଘ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା ଶୋଭାଯାତ୍ରା । ପଶ୍ଚିମ ଆକାଶରେ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇଥିଲା ଅସଂଖ୍ୟ ମେଘଖଣ୍ଡ । ଯେପରି ଅଭିଯାନ ପୂର୍ବରୁ ଏକ ବିରାଟ ସୈନ୍ୟ

ସମାବେଶ ଘଟୁଥିଲା । ପୂର୍ବାକାଶ ନିର୍ମଳ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ ବଣ ପାହାଡ଼ର କେଉଁଣେ କୋଣେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା ଉଦ୍ଭାସିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ନାରଣ ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାର-ଦେଶରେ ବସି ମହାନଦୀର ବନ୍ୟାବଳୟ ପ୍ରଖର ସ୍ରୋତ ଧାରା-ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥିଲେ । ନଦୀର ଜଳ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସ୍ଫୀତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ପ୍ରଖର ବେଗରେ ବଢ଼ି ଚାଲିଥିଲା ମହାନଦୀ । ଯେପରି ତାର କରାଳ ସ୍ରୋତ ତଳେ ମଣିଭଦ୍ରାର ସତ୍ତା ଲୋପ ପାଇଯିବ । ପାଷାଣ ଓ ସ୍ରୋତ ଭିତରେ ଚାଲିଥିଲା ଅବିରାମ ସଂଘର୍ଷ । ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ ଶବ୍ଦ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେଉଥିଲା ମଣିଭଦ୍ରାର ପ୍ରତି ପାଷାଣ ଖଣ୍ଡ ତଳେ । ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ତଟପାଟ୍ଟା ତଳେ କୋଇଲି ମାଳର ଗହଳିଆ ପତ୍ରସମ୍ଭାର ଭିତରେ ଚାଲିଥିଲା କୋଇଲି-ଙ୍କର ଆନନ୍ଦ କୋଳାହଳ । ପ୍ରଭାତ ପବନରେ ଭାସି ଆସୁଥିଲା ମାଳତୀ ଓ ରଙ୍ଗଣୀଲତାର ଉଗଭଗ ଗନ୍ଧ । ଦୂରରେ ଆକାଶ ପଟରେ ସାତକୋଣିଆର ବିଚିତ୍ର ଚିତ୍ର ରଚନା ଯେପରି ଦିଗ ଦିଗନ୍ତକୁ ମୁଗ୍ଧ କରି ରଖିଥିଲା । ନିକଟରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ମାଁର । ସେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର ଏଇ ରହସ୍ୟ ଭିତରେ ବୁଡ଼ିରହି ଯେପରି ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ ।

ହଠାତ୍ ଝପାସ କରି ଶବ୍ଦ ହେଲା । ନାରଣଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ଯେପରି ଖୁବ ନିକଟରେ ନଦୀ ଗର୍ଭରେ କୌଣସି ଭାରୀ ଜିନିଷ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଭାବିଲେ ସ୍ରୋତର ଆଘାତରେ କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ନଦୀ ଗର୍ଭରେ ଖସି ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ଏ ଶବ୍ଦରେ ଯେପରି ସୂଚନା ନ ଥିଲା । ଯେପରି ମନେହେଲା ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚରୁ ନଦୀ ଗର୍ଭରେ

କୌଣସି ଭାରି ଦ୍ରବ୍ୟ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ । ଦେଖିଲେ ନିକଟରେ ମୀରା ନାହାନ୍ତି । ସେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରକୁ ଅନାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଗୁମ୍ଫା ମଧ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ଥିଲା । ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହୋଇ ସେ ଗୁମ୍ଫାର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମୀରାଙ୍କର ସନ୍ଧାନ ନ ଥିଲା । ନାରଙ୍କର ଉତ୍କଣ୍ଠା ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ମୀରା ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ନାରଣ ସେଠାରେ ପାଷାଣ ଖଣ୍ଡ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାହା ଲୌହଠାରୁ ଟାଣ ଥିଲା । ନାରଣ ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ, ଏପରି ଏକ ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ତେବେ କଣ ମୀରା ନଦୀ ଗର୍ଭକୁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏପରି ଡେଇଁ ପଡ଼ିବାର କାରଣ କଣ ? କୌଣସି ବିପଦର ସୂଚନା ପାଇଥିଲେ ମୀରା, ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଥାନ୍ତେ । ତେବେ କଣ ଆତ୍ମହତ୍ୟା ? ନାଁ, ତା କଦାପି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏହିପରି ନାରଣ ମନ ଭିତରେ ଶତ ଶତ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ କୌଣସିଟି ମାତ୍ର ସମାଧାନରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମନରେ ତୃପ୍ତି ଆସିଲା ନାହିଁ । ସେ ଶୂନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମହାନଦୀର କ୍ଷିପ୍ର ସ୍ରୋତକୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛି ଦୂରରେ ସେ ଦେଖିଲେ ମୀରାଙ୍କର ବସ୍ତ୍ର କେତେକ ଅଂଶ । ଖରବେଗରେ ମୀରା ନଦୀର ଗର୍ଭ ଭିତରକୁ ଗତି କରୁଥିଲେ । ନାରଣ ଏହାର କାରଣ କିଛି ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ନାରଣ ଜାଣିଥିଲେ ମୀରାଙ୍କର ବୁଡ଼ି ମରିବାର କୌଣସି ଭୟ ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ସନ୍ତରଣରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପଟୁ । ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ବିଶେଷ କାରଣ ହେତୁ ମୀରା ନଦୀଗର୍ଭକୁ ଲମ୍ଫ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ନାରଣ ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୀରାଙ୍କୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଭାସି ଯାଉଥିବା କୌଣସି ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ମୀରା ଧରିବା ପରି ମନେ ହେଲା ଓ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗତି ବଦଳାଇ ମୀରା ମଣିଭଦ୍ରା ଦିଗକୁ ଫେରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରଥମେ ନାରଣ କିଛି ଜାଣିପାରିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୀରା ଯେତିକି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲେ ସେ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ଟେକି ଧରିଥିବା ବସ୍ତୁଟି ସେତିକି ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଲା । ନାରଣ ଦେଖିଲେ ମୀରା ଧରିଥିବା ବସ୍ତୁଟି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ । ଧୀରେ ଧୀରେ ମୀରା ନଦୀ ତୀରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ, ନାରଣ ଗୁମ୍ଫା ଦ୍ୱାରଦେଶରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ । ମୀରା ତୀରରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ନାରଣ ତାଙ୍କର ହାତ ଧରି ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଆଣିଲେ । ମୀରା ଉଦ୍ଧାର କରି ଆଣିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ନାରଣ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଆଣିଲେ । ମୀରାଙ୍କର ଶରୀରରୁ ଯେପରି ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଲୋପ ପାଇଥିଲା । ପ୍ରଖର ସ୍ରୋତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଯୁଦ୍ଧ କରି ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଉପରକୁ ଉଠିବା ମାତ୍ରେ ସେ ଖଣ୍ଡେ ପ୍ରସ୍ତର ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ, ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱରରେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା 'ଭଗବାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ' । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ସେ ନିମ୍ନ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ, "ନାରଣ, ଏଠାରେ କିଛି ସମୟ ବିଶ୍ରାମ ନ କଲେ ମୁଁ ପାଦେ ମଧ୍ୟ ଚାଲି ପାରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ବେଶ୍ ସୁସ୍ଥ ଅଛି । ତୁମେ ଏହି ସଜ୍ଞାହୀନ ଲୋକଟିର ସଜ୍ଞା ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକର ।" ଏତିକି କହି ମୀରା ଚକ୍ଷୁ ବନ୍ଦ କଲେ ଓ ସକାଳର ଉଷ୍ମ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ନାରଣ ଦେଖିଲେ ମୀରା ଉଦ୍ଧାର କରି ଆଣିଥିବା ଲୋକଟିର ବୟସ କୋଡ଼ିଏରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ହେବ । ଶରୀର ସୁଗଠିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ

ସବଳ ମୁହଁ । ଶିରରେ ଘନ କୃଷ୍ଣକେଶ । ପରିଧାନ ଖଣ୍ଡିଏ ମା ଗୈରିକ ବସ୍ତ୍ର । ଶୁଷ୍କ ମ୍ଳାନ ମୁଖ । ନାରଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଗ୍ନି ଜଳାଇ ଲୋକଟିକୁ ଅଗ୍ନି ତାପର ନିକଟରେ ଶୁଆଇ ଦେଲେ ଓ କୂର୍ମ ଉପାୟରେ ତା'ର ପେଟରୁ ଜଳ ନିଷ୍କାସନ କରାଇ-ଦେଲେ । ସେ କିଛି କ୍ଷୀର ଆଣି ଗରମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ କିଛି ସମୟ ପରେ ଲୋକଟିର ସଂଜ୍ଞା ହେଲା । ସେ ଅଳ୍ପ ଚକ୍ଷୁ ଉନ୍ମୀଳିତ କରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲା । ନିକଟରେ ଅଗ୍ନି ଜଳୁଥିବାର ଦେଖି ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ବୋଧହୁଏ । ତାର ମନେ ହେଲା ସେପରି ଗୋଟାଏ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ କଟିଯାଇଛି । କାରଣ ବଞ୍ଚିବା ଆଶା ସେ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲା । ଲୋକଟିର ସଂଜ୍ଞା ଫେରିବାର ଦେଖି ନାରଣ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । ମୀରା ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ । ଲୋକଟି ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠି ବସିଲା । ମୀରାଙ୍କ ଅଧରରେ ଏକ କ୍ଷୀଣ ହସରେଖା ଖେଳିଗଲା । ସେ ନାରଣଙ୍କୁ ମୃଦୁ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ, "ମୋର ପରିଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହୋଇଛି ।

ନାରଣ କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଗରମ କରିଥିବା କ୍ଷୀର ଦୁଇଟି ପାତ୍ରରେ ଢାଳିଲେ । ଗୋଟିଏ ପାତ୍ର ମୀରାଙ୍କ ନିକଟରେ ରଖିଦେଇ ଅନ୍ୟ ପାତ୍ରଟି ଲୋକଟି ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ଲୋକଟି କୃତଜ୍ଞତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଙ୍ଗୀରେ ପାତ୍ରଟି ଗ୍ରହଣ କରି ନାରଣଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇଲା । ହଠାତ୍ ତାର ଶାନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ଅଗ୍ନି ଜଳି ଉଠିଲା । ସେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନାରଣଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଚମକି ଉଠିଲା । ବେଦନା ଓ ଆତଙ୍କମିଶା କଣ୍ଠରେ ଚିତ୍କାର କରି ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା ଓ ତାର ସଂଜ୍ଞାଲୋପ ହେଲା । ହାତରେ ଥିବା ଦୁଗ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରଟି କିଛି ଦୂରରେ

ଟିକା ପଡ଼ିଲା ଓ ସମସ୍ତ କ୍ଷୀର ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ମୀରା କ୍ଷୀର ପାନ କରିବା ପାଇଁ ପାତ୍ରଟି ଉଠାଇ ଥିଲେ । ସେ ବୁଝିଲେ ପାତ୍ରରେ ଆଉ କ୍ଷୀର ନାହିଁ । ପ୍ରବଳ କ୍ଷୁଧା ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ କ୍ଷୀରପାନ ନ କରି ପାତ୍ରଟିକୁ ତଳେ ରଖିଦେଲେ ଓ ନମ୍ର ସ୍ୱରରେ ନାରଣଙ୍କୁ କହିଲେ, "ମୋର ମନେହୁଏ ଲେକଟିର ପଛରେ କୌଣସି ଏକ ବୈଶ୍ଵିକାମୟ ଇତିହାସ ଅଛି । ସେହି ବୈଶ୍ଵିକାର ଶକ୍ତି ତାକୁ ଥରକୁ ଥର ଆକର୍ଷିତ କରି ପକାଉଛି । ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଲେକଟିର ସଙ୍ଗୀ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ହେବ ।"

କିଛିକ୍ଷଣ ଚିନ୍ତା କରି ନାରଣ କହିଲେ, "ମୋର ମନେ ହେଉଛି, ଲେକଟାର ଏଭଳି ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ଦୃଷ୍ଟି ଯେପରି ମୋର ପରିଚିତ । ମୁଁ ଠିକ ମନେ କରିପାରୁ ନାହିଁ ।" ଏତିକି କହି ନାରଣ ପୁଣି କିଛି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ହସିଉଠି ମୀରା କହିଲେ, "ଲେକଟିର ଦୃଷ୍ଟି ତୁମର ପରିଚିତ, ଏକଥା ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ନାହିଁ । ତେବେ ପ୍ରଥମରୁ ତାକୁ ଏପରି ଘୃଣା କରିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ସଙ୍ଗୀ ହେଲେ ତାର ପରିଚୟ ଜାଣିବା ପାଇଁ ବିଶେଷ କଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ ।

ନାରଣ ଲେକଟିର ସଙ୍ଗୀ ଫେରାଇ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ ଲେକଟିର ସଂଜ୍ଞା ଫେରିଲା । ଏଥର ସେ ଆତଙ୍କିତ ହେଲା ନାହିଁ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନାରଣଙ୍କୁ ଚାହାଁଇ ରହିଲା ଓ ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠି ଖଣ୍ଡେ ପ୍ରସ୍ତରକୁ ଆଉଜି ବସିଲା । ମୀରା କ୍ଷୀର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରଟି ନାରଣଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ନାରଣ ପାତ୍ରଟି ମୀରାଙ୍କ ହାତରୁ ନେଇ ଲେକଟିର

ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ବିନା ଆପତ୍ତିରେ ସେ କ୍ଷୀର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରଟି ନେଇ ସେ ଏକା ନିଶ୍ୱାସକେ ନିଃଶେଷ କରିଦେଲା । ତାପରେ ଟିକିଏ ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ବସି ରହିଲା ।

ନାରଣ ସ୍ଥିର କଣ୍ଠରେ ପଚାରିଲେ, "ତୁମର ନାମ କଅଣ ?

ଲୋକଟି ସାମାନ୍ୟ ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲା, 'ମୋର ନାମ ଭୈରବ ।" ମୀରା, ନାରଣଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ନପଚାରିବା ପାଇଁ ଇଙ୍ଗିତ କଲେ । ନାରଣ ଲୋକଟିକୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ନ ପଚାରି କହିଲେ, "ଭୈରବ, ଆଜି ସାଙ୍ଗରେ ଗମ୍ଫାକୁ ଚାଲ । ସେଇଠାରେ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁସ୍ଥ ହେବ ।" ମୀରା ଓ ନାରଣ ଭୈରବକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଗମ୍ଫାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଗମ୍ଫାରେ ପହଞ୍ଚିବାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭୈରବ ଗାଢ଼ ନିଦ୍ରାଭିଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଯେପରି ସେ କୋଟି ଯୁଗର ନିଦ୍ରାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେପରି ସବୁବେଳେ ନିଜର ମୁହଁ ଦମ୍ପତି ଦୁଇଜଣଙ୍କଠାରୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା । ନାରଣ କିଛିକ୍ଷଣ ଚିନ୍ତା କରି କହିଲେ, "ମୋର ଠିକ୍ ମନେ-ହେଉ ନାହିଁ ମୀରା, କିନ୍ତୁ ମୋ ମନରେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ସନ୍ଦେହର ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇଛି ଠିକ୍ ଏଇ ଲୋକଟାର ଉପସ୍ଥିତି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ । ଆଜି ଯେଉଁ ସନ୍ଦେହ ଯେପରି ଏକ ବିଶ୍ରୀ ଆଶଙ୍କାରେ ଜଡ଼ିତ । ସନ୍ଦେହ, ଆଶଙ୍କା ଜଡ଼ିତ ଏଇ ଧାରଣା ପଛରେ ଯେପରି ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଛି ଶତ ଶତ ବିଭୀଷିକା । ମୁଁ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । କାହିଁକି କେଜାଣି, ଏ ଲୋକଟାର ଉପସ୍ଥିତି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ ମନଭିତରେ ଜାଗିଉଠିଛି ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଅସ୍ଥିରତା ।" ନାରଣ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୀରାଙ୍କର ମୁହଁକୁ ଅନାଇ

ରହିଲେ । ମୀରାଙ୍କର ମନେହେଲା ସେପଟରେ ନାରଣ ଉଦଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । ନାରଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ଯେପରି ଫୁଟି ଉଠିଛି ଲକ୍ଷ ଯୁଗର କ୍ଷୁଧା ।

କୋମଳ ସ୍ୱରରେ ମୀରା କହିଲେ "ନାରଣ; ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକକୁ ସନ୍ଦେହ କରିବା ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ସୃଷ୍ଟିର ଜୀବନୀ ଶକ୍ତି ଉପରେ ଘୋର ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁଛ । ସୃଷ୍ଟିର ମୌଳିକତା ଯେମିତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମ । ସୃଷ୍ଟିର ଶତ ଆଶୀର୍ବାଦରେ ସେହି ଜନ୍ମର ବିକାଶ ହୁଏ । ପ୍ରକୃତିର ଆଭିଜାତ୍ୟ ଭିତରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରେ ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱ । ବଞ୍ଚିବାର ମୋହ ମଧୁର ହୋଇଆସେ । ଜୀବନରେ ସରସତା ଆଣିବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକର ପ୍ରକୃତିରେ ଜାଗିଉଠେ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଚରିତ୍ର ଓ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ପ୍ରତ୍ୟେକର ପ୍ରତ୍ୟେକଠାରୁ ପ୍ରଭେଦ ହୋଇପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଚରିତ୍ର କେବେ ସୃଷ୍ଟିର ମୌଳିକତା ହରାଏ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିଜ ନିଜ କକ୍ଷ ଭିତରେ ଗତି କରେ, ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରର କକ୍ଷଚ୍ୟୁତି ଘଟିଲା ପରି ମନୁଷ୍ୟ ଚରିତ୍ରରେ ସେହିପରି କେବେକେବେ ଏକପ୍ରକାର ବିଶେଷତ୍ୱ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ମନୁଷ୍ୟର ଚରିତ୍ର ଭିତରେ ଫୁଟିଉଠେ ଉତ୍ଥାନ ପତନର ଗମ୍ଭୀର ସୂଚନା । ଏହା ଅବଶ୍ୟ ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । କାରଣ ଏହାହିଁ ସୃଷ୍ଟିର ଚିରନ୍ତନ ନୀତି । ସେହି ଉତ୍ଥାନ ପତନରେ ମନୁଷ୍ୟ ଚରିତ୍ର ଦୁର୍ଘଟଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଏ । ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଅବସ୍ଥା ଯେମିତି ଚରିତ୍ର ଭିତରେ ଜନ୍ମଲଭେ ଗୋଟିଏ କିମ୍ବା ଗୋଟିକରୁ ଅଧିକ ଉପଚରିତ୍ର । ସେହି ଉପଚରିତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ କେତେକର ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ ଏବଂ କେତେକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରେ । ତେଣୁ ମନୁଷ୍ୟର ଚରିତ୍ର ଭିତରେ ଏଇ ଉପଚରି

ମୂର୍ତ୍ତିକ ଆଣିଥାଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ । କିନ୍ତୁ ଏଇ ଉପଚରିତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ, ଚରିତ୍ରର ମୌଳିକତା ନଷ୍ଟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ବରଂ ଚରିତ୍ରର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ରୂପତଳେ ନିଜର ସତ୍ତା ହରାଇ ବସନ୍ତି । ଜନ୍ମବେଳେ ଚରିତ୍ର ଯେପରି ମବିଶ ଥାଏ, ମୃତ୍ୟୁବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ମଣିଷ ରହିଥାଏ ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ସନ୍ଦେହ କରିବା ଅନୁଚିତ । ଯେବେ କେହି ଜୀବନରେ କୌଣସି ଅପ୍ରାକୃତିକ ଘଟଣା ଘଟିଥାଏ ତେବେ କେବଳ ତାହା ଏଇ ଉପପ୍ରକୃତି ଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତେଜନାରେ ହିଁ କରିଥାଏ । ଯେବେ କେହି ସେହି ଉପପ୍ରକୃତି ଗୁଡ଼ିକ ଲୋପ କରି ଦେଇପାରେ, ଚରିତ୍ର ନିଜର ମୌଳିକତା ଭିତରେ ହିଁ ବିକଶିତ ହୋଇଉଠେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାଧାରଣ ଲୋକ ନିକଟରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିବାର ଉଦ୍ଦୀପନା ଥାଏ । ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବିକାଶ ଓ ସମୃଦ୍ଧି ନ ଥିଲେ ଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ ଦ୍ୱାରା ଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପୂରଣ ହୋଇପାରେ । ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ ପାଇଁ ଆତ୍ମସଂଯମ ଓ ଦୃଢ଼ ଇଚ୍ଛା ଆବଶ୍ୟକ । ଯେଉଁଠି ଏଇ ଦୁଇଟିର ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ସେଇଠାରେ ହିଁ ଚରିତ୍ର ଭିତରେ ଜାଗିଉଠେ ବିପ୍ଳବ । କିନ୍ତୁ ସେହି ବିପ୍ଳବ ଚରିତ୍ରର ମୌଳିକତାକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇପାରେ ନା । କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ମେଘଘେରା ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ଲୁଚି ରହିଲା ପରି ତାହା ମଳିନ ହୋଇପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ ସୁବିଧା ଓ ସୁଯୋଗ ପାଇବା ମାତ୍ରେ ସେହି ମୌଳିକତା ଆତ୍ମ-ପ୍ରକାଶ କରେ ଓ ଚରିତ୍ରର ଗତିକୁ ନିଜ କକ୍ଷ ଭିତରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ । ତେଣୁ ଅନେକ ସମୟରେ ସନ୍ଦେହ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ତୁମେ ଅନ୍ୟର କ୍ଷତି କରିଥାଅ ।"

ଦୃଢ଼ ସ୍ୱରରେ ନାରଣ କହିଲେ, "ସନ୍ଦେହର ଯଥାର୍ଥତା ଉପରେ କେବଳ ମୁଁ ତର ନାରାୟଣ ନିର୍ଭର କରେଥାଏ । କାହିଁ, ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ମଧ୍ୟ ମୋର ମନ ବୁଝୁ ନାହିଁ । ମୋର ମନେ ହେଉଛି ଯେପରି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଭାଗ୍ୟାକାଶରେ ଏହି ଭୈରବ କେତୁ ଗୋଟାଏ ଅମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହପରି ଉଦୟ ହୋଇଛି ।"

•

ହସି ଉଠି ମୀରା କହିଲେ, " ସେଥିପାଇଁ ଚିନ୍ତା କଣ ? ଯାହାର ଉଦୟ ଅଛି ତାର ଅସ୍ତ ମଧ୍ୟ ଅଛି ।" ମୀରା ଗୁମ୍ଫା ଦ୍ୱାରକୁ ଆସି ଗୋଟିଏ ପଥର ଚଟାଣ ଉପରେ ବସି ପ୍ରକୃତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, କିନ୍ତୁ ନାରଣଙ୍କର ମନ ଭିତରେ ଯାତ ହୋଇଥିବା ସନ୍ଦେହ କ୍ରମେ ଘନୀଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାର ନିକଟରେ ଲୁକ୍କାୟିତ ଭାବରେ ରହି ଭୈରବ ଉପରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଭୈରବର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଲା । ସେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଥରେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡକୁ ଦେଖିନେଲା । ତା'ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠି ଖଣ୍ଡେ ପ୍ରସ୍ତରକୁ ଭରାଦେଇ ବସି ରହିଲା । ପ୍ରଖର ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକରେ ଭୈରବର ପୃଷ୍ଠଦେଶ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ଦେଖି ପାରିଲେ । ଭୈରବର ପୃଷ୍ଠଦେଶରେ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ଚିହ୍ନ ନାରଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ି ଦେଇପାରିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ମୁଖ ମଣ୍ଡଳରେ ଏକ ଗମ୍ଭୀର ଚିନ୍ତାଧାରା ଫୁଟି ଉଠିଲା । ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାରଦେଶକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ନିଜର ପରିଚ୍ଛଦ ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଛୁରୀ ବାହାର କରି ସେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବେଗରେ ଗୁମ୍ଫା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଓ ଭୈରବର ଗଳା ଉପରେ ତାହା ରଖି ସ୍ଥିର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଭୟରେ ଭୈରବ ଚିତ୍କାର

କରି ଉଠିଲା । ଭୈରବର ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ମୀରା ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଏପରି ଏକ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଦୃଶ୍ୟରେ ସେ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେ ରୁକ୍ଷ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ନାରଣ; ଏପରି ଏକ ଅଶୋଭନୀୟ କାଣ୍ଡ କରିବା ପାଇଁ ତୁମକୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ଲଜ୍ଜ୍ୟାବୋଧ ହେଲା ନାହିଁ ।"

ଭୈରବର ଗଳା ଛାଡ଼ିଦେଇ ନାରଣ ଛିଡ଼ାହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଓ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଘାତକକୁ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ହତ୍ୟା କରିବ ।"

ମୀରା ନାରଣଙ୍କ କଥାର ଅର୍ଥ ବୁଝି ନ ପାରି ନୀରବରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଲେ ।

ନାରଣ ଦୃଢ଼ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ, "ମୁଣ୍ଡ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଶରୀରରେ ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥିଲେ ବି ପିଠିରେ ଥିବା ଘେଙ୍କ କ୍ଷତ ଚିହ୍ନରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟି ନାହିଁ । ଏ ସେହି ବିଶ୍ୱାସଘାତକ କାପାଳିକ, କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଏ ଯେ ନ ମରି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚିରହିଛି । ମୋର ଧାରଣା ଥିଲା ଏହାର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଯାଇଛି ବୋଲି ।"

ଯେପରି ପ୍ରଳୟର ସୂଚନା ପାଇ ପ୍ରକୃତି ଆତଙ୍କିତ ହୋଇଉଠେ ମୀରା ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ଦୁଇ ପାଦ ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଆସିଲେ । ସେ ନିଜର ଚକ୍ଷୁକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ନୀରବତା ଭଙ୍ଗକରି କାପାଳିକ କହିଲେ, "ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ ଦସ୍ୟୁନାୟିକା; କେହି ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଜନ୍ମ ହୁଏ ନାହିଁ କିମ୍ବା ମରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚି ରହିଛି

ଜ ମୋର ଶୁଷ୍କ ବିବର୍ଣ୍ଣ ମୁଖ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିବ ।
ତ୍ୟର ବେଶ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିଜର ରୁଚି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ।
ଣୁ ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କଣ ଅଛି ।"

ସହାସ୍ୟ ବଦନରେ ମୀରା କହିଲେ, "ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ
ଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉ ନାହିଁ କାପାଳିକ । ତୁମର ଏପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ
ବେଶ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି । ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କର ଏପରି
ଦକ୍ଷ ଗୁପ୍ତଚର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।
ଯାହେଉ, ଭବିଷ୍ୟତ କଳ୍ପନା କଣ ?"

କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି କାପାଳିକ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ସେ କଥା
କରିବାର ଅଧିକାର ତୁମର ନାହିଁ ଦସ୍ୟୁନାୟିକା ।" କିଛିକ୍ଷଣ
ପରେ ମୀରା ଦୃଢ଼ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ଶୁଣ କାପାଳିକ ସଂସାରରେ
ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା ଠାରୁ କିଛି ଗୁରୁତର ଅପରାଧ ନାହିଁ । ତୁମେ
କେବଳ ମୋର ସର୍ବନାଶ କରି ନାହିଁ । କେତେଜଣ ନିରୀହ
ଲୋକଙ୍କର ସର୍ବନାଶ କରିଛ ମଧ୍ୟ । ଆଜି ଶୂନ୍ୟରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ
ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମା ହାହାକାର କରି ଉଠୁଛି । ଶୁଣିପାରୁଛ
କାପାଳିକ, ତୁମେ କରିଥିବା ଅପରାଧର ଉପଯୁକ୍ତ ଶାସ୍ତି ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ
ସେଥିପାଇଁ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛ ।"

କାପାଳିକଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୋଟାଏ ବିଦ୍ରୂପ ହସରେଖା ଖେଳି
ଗଲା । ସେ ବିଦ୍ରୂପଭରା ସ୍ୱରରେ ମୀରାଙ୍କୁ କହିଲେ, "
ଜୀବନ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ନୁହଁ । ତେଣୁ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଭୟ
ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ ।" ସହାସ୍ୟ ବଦନରେ ମୀରା କହିଲେ "ମୀରା ଏହି
ମୂର୍ଖତା ଏଡ଼ାଇଁ ଆଶା କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ତୁମେ କହିଲେ,

ପ୍ରତିହିଂସା ପରାୟଣ ବିଶ୍ୱାସ ଘାତକକୁ ମୁଁ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ମରିବାକୁ ଦେବି ନାହିଁ ।

ଏତିକି କହି ମୀରା ଗୁମ୍ଫା ତାହାରକୁ ଆସିଲେ ଓ ଗୋଟିଏ ଗହ୍ୱର ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଟି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଧାର ତରବାରୀ ବାହାର କରିଆଣି ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ନାୟକଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ କହିଲେ, "ଏଇ ଦୁଇଟି ତରବାରୀକୁ ତୁମେ ପରୀକ୍ଷା କରିପାର । ଏହାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ଧାର ଏକାବେଳକେ ସମାନ, ତୁମେ ଏ ଦୁଇଟିରୁ ଯେଉଁଟି ଇଚ୍ଛା ଗ୍ରହଣ କରିପାର । ଆମ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯାହା ସଙ୍ଗେ ଇଚ୍ଛା ତୁମେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀତା କରିପାର । ଯେବେ ଯୁଦ୍ଧରେ ତୁମର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀକୁ ହରାଇ ପାର ତେବେ ତୁମର ପୁରସ୍କାର ମୁକ୍ତି । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀତା ସମୟରେ ଯେବେ ତୁମେ ନ୍ୟାୟୋଚିତ ଭାବରେ ତୁମର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀକୁ ହତ୍ୟା କର, ତେବେ ତାହା ମଧ୍ୟ ଅପରାଧ ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ନିଜେ ଯେବେ ହାରିଯାଅ ତେବେ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ ।"

ମୀରା ଦେଇଥିବା ତରବାରୀଟିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ନାୟକ କହିଲେ, "ମୁଁ ଏହି ତରବାରୀଟି ଗ୍ରହଣ କଲି । କିନ୍ତୁ ତୁମ ସହିତ କରି ମୁଁ ନାରୀହତ୍ୟା ପାପରେ ଲିପ୍ତ ହେବି ନାହିଁ ।"

ଧୈ...

ମୀରା ଠିକ୍...ସ ନାରଣଙ୍କ ହାତକୁ ତରବାରୀଟି ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ ।

ଆସିଲେ । ...ରୀଙ୍କ ହାତରୁ ତରବାରୀଟି ନେଇ ନାୟକଙ୍କୁ ଗୁମ୍ଫା

...ବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ ।

ମାରବା

ହେବାର କିଛି ନା... ...ଟରେ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ନାରଣଙ୍କର

ହୁଏ ନାହିଁ କାରଣ ...ବାରୀ ଚାଳନା କୌଶଳ ନାୟକଙ୍କୁ [illegible]

ଣା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଏହି ଧାରଣା କେତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ
ଧରେ ଏକ ବିରାଟ ଭ୍ରମରେ ପରିଣତ ହେଲା । କାପାଳିକ ବିଦ୍ୟୁତ୍
ବେଗରେ ତରବାରି ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ତରବାରି
ଳନାରେ ଅଦ୍ଭୁତ କୌଶଳ ଦେଖି ମୀରା ଯେତିକି ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ
ତିକି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ । ତାଙ୍କର ଧାରଣା ହେଲା ଅଳ୍ପ
ୟ ମଧ୍ୟରେ ନାରଣ ନିହତ କିମ୍ବା ପରାଜିତ ହେବେ । ଧୀରେ
ରେ ତାଙ୍କର ଧାରଣା ଦୃଢ଼ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କାରଣ ନାରଣ
ଦ୍ୟାବଧି ଦୁଇ ଦିନ ଉପବାସରେ ରହି ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ
ଥିଲେ । ନାରଣ ନିଜର ଦୁରବସ୍ଥା ବୁଝିପାରି
କ ଦୃଢ଼ତାର ସହିତ ତରବାରି ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
ଦ୍ୱିଗୁଣ ବେଗରେ କାପାଳିକଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ।
ତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧର ଗତି ବଦଳି ଗଲା । ତରବାରି
ଳାଇବାର ଅଦ୍ଭୁତ କୌଶଳ ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ କାପାଳିକ
ଥିରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ନ ଥିଲେ । କ୍ରମେ ତାଙ୍କର ବାହୁ ଅବଶ ହୋଇ
ଲିଲା ଓ ତରବାରିର ଗତି ଶିଥିଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ନାରଣଙ୍କର
ା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବା ବ୍ୟତୀତ କାପାଳିକଙ୍କର ଅନ୍ୟ
ାୟ ନ ଥିଲା । ନାରଣ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ
ାଳିକଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରି ପାରିଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ମୀରାଙ୍କର ସେପରି
ଦେଶ ନ ଥିଲା । ସେ କାପାଳିକଙ୍କ ହାତରେ ତରବାରି ଉପରେ
ଣ୍ଡ ଆଘାତ କଲେ । ତରବାରିଟି କାପାଳିକଙ୍କ ହାତରୁ ଖସି
ଲା । ମୀରା ପଲକେ ପଲକେ ତରବାରିଟି ଉଠାଇ ନେଲେ ।

ନାରଣ ମୀରାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ମୀରା ଏହି
[illegible] ବୁଝି ପାରିଲେ । ସେ ନାରଣଙ୍କୁ କହିଲେ,

"ବଞ୍ଚିବାର ସୁଯୋଗ ଦିଆଗଲେ ମଧ୍ୟ କାପାଳିକ ତାହା ଗ୍ର
କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ସୁନିର୍ଣ୍ଣିତ । ତୁ
ନିଜର ଇଚ୍ଛାନୁଯାୟୀ ତାଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିପାର, କିନ୍ତୁ ହ
କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେପରି ନିଜର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ତା
ଆଉଥରେ ସୁଯୋଗ ଦେବ ।" ଏତିକି କହି ମୀରା ଗୁମ୍ଫା ମଧ୍ୟ
ପ୍ରବେଶ କଲେ ।

ନାରଣ କାପାଳିକର ଦୁଇ ହସ୍ତ ବନ୍ଧନ କରି ଘନ ଜଙ୍ଗ
ଭିତରକୁ ନେଇଗଲେ । ପାହାଡ଼ର ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ଗୋଟି
ଗଭୀର ଗହ୍ୱର ଥିଲା । ନାରଣ କାପାଳିକର ହସ୍ତ ପଦ ଦୃଢ଼ରୂ
ବନ୍ଧନ କରି କହିଲେ, "ଶୁଣ କାପାଳିକ ! ମୁଁ ତୁମକୁ
ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏହି ଗହ୍ୱର ମଧ୍ୟରେ ନିକ୍ଷେପ କରିବି । ସେହି ଅନ୍ଧକା
ମୟ କାରାଗାର ଭିତରେ କ୍ଷୁଧା ଓ ତୃଷାରେ ତିଳ ତିଳ
ତୁମର ଶରୀର କ୍ଷୟ ପାଇଯିବ । ଅନୁତାପ କରିବା ପାଇଁ ତୁ
ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ମିଳିବ ।" କାପାଳିକ କହିବା ପୂର୍ବରୁ ନାରଣ
ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଧକ୍କା ଦେଲେ । ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି କାପା
ସେହି ଅନ୍ଧକାରମୟ ଗହ୍ୱର ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ଆଶ୍ୱସ୍ତି
ନିଶ୍ୱାସ ମାରି ନାରଣ ଗୁମ୍ଫାକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ପ୍ରକୃତରେ ଗହ୍ୱରଟି ବିଶେଷ ଗଭୀର ନ ଥିଲା । ଗେ
କାପାଳିକଙ୍କ ଦେହରେ ବିଶେଷ ଆଘାତ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ଧକ
ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିରହି କାପାଳିକ ନିଜର ଭବିଷ୍ୟତ ଚିନ୍ତା କରି
ଲାଗିଲେ । ଭୟରେ ତାଙ୍କର ଶରୀର କମ୍ପିବାକୁ ଲାଗିଲା ।
ସମ୍ମୁଖରେ ମୃତ୍ୟୁର ବିଭୀଷିକାମୟ ରୂପ ଦେଖିବାକୁ
ସୃଷ୍ଟିର ସମସ୍ତ କ୍ଷୁଧା ତୃଷା ଯେପରି ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ

କରିବାପାଇଁ ଧାଇଁ ଆସିଲା । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ଯେପରି ଶତ ଶତ ଯମଦୂତ ସେହି ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କରି ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ନରକପୁରୀକୁ ଟାଣି ନେବେ । ସେ ଭୟରେ ଚକ୍ଷୁ ବନ୍ଦକରି ବସି ରହିଲେ । ଗହ୍ୱର ମଧ୍ୟରେ ଏକ ହାତ ଗଭୀରରେ ବୃଷ୍ଟି ଜଳ ଜମି ଯାଇଥିଲା । ମଶାଙ୍କର ଦଂଶନରେ କାପାଳିକ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଉଠୁଥିଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଜାଣି ସେ ନୀରବରେ କ୍ରନ୍ଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବଞ୍ଚିବାର ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ବାକିଥିଲେ ମରିବାର ଶତ ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ ବିଫଳ ହୋଇଥାଏ । କାପାଳିକଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ତାହାହିଁ ଘଟିଲା । କ୍ରମେ ତାଙ୍କର ମନ ଶକ୍ତ ହୋଇ ଆସିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଆତଙ୍କ ଭୟ ମନ ମଧ୍ୟରୁ ଦୂର ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କର ମନ ଶକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ମରିବାର ଦୁର୍ବଳତା ମନ ମଧ୍ୟରୁ ଦୂରହୋଇ ବଞ୍ଚିବାର ଇଚ୍ଛା ଗୋଟାଏ ଅମର ଶକ୍ତି ନେଇ ଛିଡ଼ାହେଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କାପାଳିକଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରତିହିଂସା ବହ୍ନି ମଧ୍ୟ ଜଳି ଉଠିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା, "ପ୍ରତିହିଂସା ପାଇଁ ମୋତେ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ହେବ ଓ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଠୁଳ କରି ବଞ୍ଚିବାର ଚେଷ୍ଟାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ହେବ ।"

ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଚମକରେ ଗହ୍ୱରଟି ବେଳେବେଳେ ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ସେହି ଆଲୋକରେ କାପାଳିକ ଦେଖିଲେ କେତେକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଲତା ମୂଳରେ ଗହ୍ୱରଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ । କେତେକ ସ୍ଥଳରେ [illegible] ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ ସବୁ ବାହାରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲା । କାପାଳିକ [illegible] ସାହା[illegible] ହସ୍ତର ରଜ୍ଜୁ ଛିନ୍ନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । [illegible] ବନ୍ଧା ଥିଲା । ସେ ବାହାରିଥିବା ତୀକ୍ଷ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତର [illegible] ହସ୍ତର ରଜ୍ଜୁ ଛିନ୍ନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ।

କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ହସ୍ତର ବ୍ୟଥା ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦୃଢ଼ମନା କାପାଳିକ ହତାଶ ହେଲେ ନାହିଁ । ବଞ୍ଚିବାର ମୋହ ତାଙ୍କୁ ଦୁଇଗୁଣ ଉତ୍ସାହ ଦେଲା । ସେ ନିଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଖଟାଇ କରି ନିଜ ହସ୍ତର ବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତର ଦେହରେ ଘଷିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅବିରାମ ପରିଶ୍ରମ ଓ ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ରଜ୍ଜୁର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଛିନ୍ନ ହେବାମାତ୍ରେ କାପାଳିକ ଦ୍ୱିଗୁଣ ଉତ୍ସାହରେ ରଜ୍ଜୁ ପ୍ରସ୍ତର ଦେହରେ ଘଷିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶେଷରେ ହସ୍ତର ବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ ହେଲା । ପାଦର ବନ୍ଧନ ଖୋଲିବାକୁ ବେଶୀ ସମୟ ଲାଗିଲା ନାହିଁ ।

କାପାଳିକଙ୍କ ମନରେ ଆସିଲା ପରମ ତୃପ୍ତି । ଅନ୍ଧକାରମୟ ଗହ୍ୱର ତାଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟିର ସବୁଠାରୁ ସୁନ୍ଦର ସ୍ଥାନପରି ମନେହେଲା । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ଝଡ଼ ଓ ବୃଷ୍ଟି ଯେପରି ଭଗବାନଙ୍କର ଅମର ଆଶୀର୍ବାଦ । ମୃତ୍ୟୁର ଆଶଙ୍କା କଟି ଯିବାମାତ୍ରେ ଜୀବନର ମୋହ ଘନୀଭୂତ ହୋଇ ଆସିଲା । କ୍ଷୁଧା ଓ ତୃଷାରେ ସେ ଅଧୀର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରି ଦେହରେ ଭରି ଆସିଥିଲା ବ୍ୟଥା । ସେ ଗହ୍ୱର ଭିତରେ ଜମିଥିବା ଜଳରୁ କିଛି ପାନକରି ତୃଷା ଶାନ୍ତ କଲେ । ରାତି ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧେକରୁ ସାମାନ୍ୟ ବେଶୀ ହୋଇ-ଥିଲା । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅନ୍ଧକାରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଥିଲା । ଲତାପତ୍ର ସନ୍ଧିରେ ଜମାଟ ବାନ୍ଧି ଆସିଥିଲା ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାର । ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଥିବା ମୂର୍ତ୍ତିଆଗୁଡ଼ିକ ମନୁଷ୍ୟର ରୂପଧରି ଯେପରି ରାତିକୁ ଆହୁରି ଭୟଙ୍କର କରି ତୋଳିଥିଲେ । ଝଡ଼ ସଙ୍ଗେ ବଢ଼ି ଚାଲି[illegible]ର ବେଗ । ମନେ ହେଉଥିଲା ଝଡ଼ର ବେଗରେ ଯେ[illegible] ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆକାଶ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ 'ଆଉ ଆକାଶର

ପୃଥିବୀର ଜୀବନୀଶକ୍ତି ଯେପରି ଏକାବେଳକେ ଧୂଳିକଣାରେ ପରିଣତ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୃକ୍ଷଲତାର ବକ୍ଷରେ ଜାଗିଥିଲା ଆତଙ୍କ । ସେହି ଆତଙ୍କର ବେଗରେ ଯେପରି ଅରଣ୍ୟ ବକ୍ଷରେ ଜାଗିଥିଲା ଦ୍ରୁତ ସ୍ପନ୍ଦନ । ସେହି ସ୍ପନ୍ଦନରେ ବୃକ୍ଷ ଓ ଲତାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଙ୍ଗ-ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ମରଣ କମ୍ପନରେ ଥରି ଉଠୁଥିଲା । ରାତି ଯେମନ୍ତେ ଧରିତ୍ରୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ରଚୁଥିଲା ପ୍ରଳୟ । କାପାଳିକ ବାହାରର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ନ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିଲେ । ଗହ୍ବର ଭିତରେ ଜଳର ପତନ ବଢ଼ି ଚାଲିଥିଲା । କାପାଳିକ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଦେଖି ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଝଡ଼ ବୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବାର ସ୍ଥାନ ନ ଥିଲା । ସେ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ଆଉଜି ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଲେ ଝଡ଼ର ବେଗରେ ଗଛର ଶାଖା ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ଦୋହଲୁ ଥିଲା ଏବଂ ଯେ କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବାର ଆଶଙ୍କା ଥିଲା । ତେଣୁ ଗଛ ତଳେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିବା ମଧ୍ୟ ନିରାପଦ ନ ଥିଲା । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ମଧ୍ୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ଥିଲା । ପ୍ରଭାତ ପୂର୍ବରୁ ମଣିଭଦ୍ରା ତ୍ୟାଗ ନ କଲେ ନିଜର ଉପସ୍ଥିତି ଆବିଷ୍କୃତ ହେବାର ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା । ଦସ୍ୟୁ ନାରଣ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ପାଇଁ ଆବିଷ୍କାର କଲେ ନିଶ୍ଚୟ ହତ୍ୟା କରିବ ଏହି ଭୟ କାପାଳିକଙ୍କୁ ବିବ୍ରତ କରି ପକାଇଲା । ଥରେ ମୃତ୍ୟୁ ଗର୍ଭରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇ ପୁଣି ମରଣକୁ ବରଣମାଳା ଦେବାର ଇଚ୍ଛା କାପାଳିକଙ୍କର ନ ଥିଲା ।

ଝଡ଼, ବୃଷ୍ଟି ଓ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ସେ ମହାକାଳର ଏକ ଅଭିଶପ୍ତ ଦୂତପରି ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କେଉଁଆଡ଼କୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଏହା ଜାଣିବାର ମଧ୍ୟ ଉପାୟ

ନ ଥିଲା । କେବଳ ମହା ମୃତ୍ୟୁ ରୂପୀ ମଣିଭଦ୍ର ବକ୍ଷରୁ ଦୂରକୁ ଗୁଳି ଯିବା କାପାଳିକଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ଘୋର ବିପଦରେ ପଡ଼ି ମଧ ପ୍ରତିହିଂସା ପରାୟଣ କାପାଳିକ ମନେ ମନେ ଅନେକ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିପରି ପୋଲିସକୁ ସମ୍ବାଦ ଦେଇ ମୀର ଓ ନାରଣଙ୍କର ସର୍ବନାଶ କରିବେ ଏହାହିଁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା । କ୍ଷୁଧା ଓ ତୃଷାର ଅବଶ ଶରୀରକୁ ଧରି ସେ ଆଗେଇ ଚାଲିଲେ । ଶ୍ୱାପଦ ସଙ୍କୁଳ ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଟିକେହେଲେ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ ଥିଲା । ହଠାତ୍ କୁଳୁ କୁଳୁ ଶବ୍ଦରେ କାପାଳିକଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ଭଙ୍ଗ ହେଲା । ସେ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସୁଦୀର୍ଘ ଗିରି ନାଳ ଅନ୍ଧକାର ପଟ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଗତିରେ ବହି ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ସମ୍ମୁଖ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ସେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାଙ୍କର ମନ ଭିତରେ ଜାଗି ଉଠିଲା ପ୍ରତିହିଂସା । କିପରି ଶୀଘ୍ର ପୋଲିସକୁ ସମ୍ବାଦ ଦେବେ ଏହି ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କୁ ଅସ୍ଥିର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଉନ୍ମାଦ କାପାଳିକ ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଗିରିନାଳର ସୁଦୀର୍ଘ ଗର୍ଭ ଭିତରକୁ ଝାମ୍ପ ଦେଲେ । ତାଙ୍କର ଭରସା ଥିଲା ସନ୍ତରଣ କରି ଗିରି ନାଳଟି ପାର ହୋଇଯିବେ ।

ଗିରି ନାଳଟିର ଗର୍ଭ ଗଭୀର ନ ଥିଲେ ହେଁ ସ୍ରୋତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଖର ଥିଲା । ତେଣୁ ସେହି ସ୍ରୋତ ପ୍ରତିକୂଳରେ ସନ୍ତରଣ କରିବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା । ଅସହାୟ ଭାବରେ ସେ ପ୍ରଖର ସ୍ରୋତ ବକ୍ଷରେ ଭାସିଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମନ ମଧ୍ୟରୁ ବଞ୍ଚିବାର ଆଶା କ୍ରମେ କ୍ଷୀଣରୁ କ୍ଷୀଣତର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ହଠାତ୍ କପାଳରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଆଘାତ ପାଇ କାପାଳିକ ଥରି ଉଠିଲେ ଅନ୍ଧକାରରେ କିଛି ଦେଖାଯାଉ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ବୁଝିପାରିଲେ ଗିରି ନାଳର ମଧ୍ୟ ଭିତରୁ ଉଠିଥିବା ଗୋଟାଏ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ

ତାଙ୍କ କପାଳରେ ସଙ୍ଘର୍ଷ ହୋଇ ସେ ଗୁରୁତର ଆଘାତ ପାଇଛନ୍ତି । କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ସେ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡକୁ ଧରି ପକାଇଲେ ଓ ଗଛ ଡେରରେ ଲାଗି ରହିଥିବା ଲତାପରେ ଝୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କ୍ରମେ ଝଡ଼ର ବେଗ କମି ଆସିଲା । ଅବିରାମ ଧାରାପାତ ଧୀରେ ଧୀରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଆସିଲା । ଆକାଶ ପରିଷ୍କାର ହୋଇ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାଚୀର କପାଳରେ ଫୁଟି ଉଠିଲା ଉଷାର ମିଳନ ସିନ୍ଦୁର ରେଖା । ପ୍ରଭାତ ଆଲୋକରେ ଘନ ଅନ୍ଧକାର ଧୀରେ ଧୀରେ ତରଳି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ରଜନୀର ବର୍ଷାଷିକା ଭିତରୁ ଫୁଟି ଉଠିଲା ପ୍ରଭାତର ମୋହନ ମଧୁର ଦୃଶ୍ୟ । ସ୍ନାତସ୍ନିଗ୍ଧ ବନ ବିହଙ୍ଗମାନଙ୍କର କାକଳୀରେ ମୁଖରିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ଅରଣ୍ୟର ସବୁଜ ସମ୍ଭାର । ଶାପମୁକ୍ତ ତରୁଲତା ରାଜ ମୁକ୍ତିର ଆନନ୍ଦରେ କମ୍ପି ଉଠିଲେ । ସେଇ କମ୍ପନକୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇଲା ପ୍ରଭାତର ମୃଦୁମନ୍ଦ ସମୀରଣ ।

ବୃଷ୍ଟି ବନ୍ଦହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗିରି ନାଳର ଗର୍ଜନ ଶୁଷ୍କହୋଇ ଆସିଲା । କାପାଳିକ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଉପରକୁ ଉଠି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଚାହିଁଲେ । ଅଦୂରରେ କୁହେଳିକାମୟ ଆବରଣ ଭିତରୁ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା ଗ୍ରାମର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଛାୟା । କାପାଳିକ ସେହି ଗ୍ରାମ ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇ ଚାଲିଲେ । ସେ ଗ୍ରାମ ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚି କିଛିକ୍ଷଣ ବିଶ୍ରାମ କଲା ପରେ ଗ୍ରାମ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସରଳ ଆଦିବାସୀ ମାନଙ୍କରେ ସାଧୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଟଳ ଭକ୍ତି କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଲେ ଜଣାପଡ଼େ । ତେଣୁ କାପାଳିକ ସେଇଠି ସେବା ଯତ୍ନାଦିର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ । ସେ ନିଜର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ମାତ୍ରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଗ୍ରାମବାସୀ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ

ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ଓ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ କ୍ଷୀର ଆଣି କାପାଳିକଙ୍କୁ ପାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁରୋଧ କଲେ । କ୍ଷୁଧାରେ କାପାଳିକ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଆକଣ୍ଠ କ୍ଷୀରପାନ କରି ସେ ସୁସ୍ଥ ହେଲେ । କିଛି ସମୟ ବିଶ୍ରାମ କଲା ପରେ ତାଙ୍କ ଦେହରେ ନୂତନ ଶକ୍ତିର ସଞ୍ଚାର ହେଲା । ପ୍ରତିହିଂସା ସେହି ଶକ୍ତିକୁ ଦ୍ୱିଗୁଣିତ କରି ତୋଳିଲା ।

ସେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଥାନା ଅଭିମୁଖେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଥାନାରେ ପହଞ୍ଚି କାପାଳିକ ଦେଖିଲେ ଥାନା ବାରଣ୍ଡାରେ କେତେଜଣ ଲୋକ ଗମ୍ଭୀର ମୁଖରେ ବସିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ମୁଖ ଭାବରୁ ଜଣା ପଡ଼ୁଥିଲା ସେମାନେ କୌଣସି ଗୁରୁତର ଆଲୋଚନାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ତାହାରେ ଥିବା ସିପାହୀ କାପାଳିକଙ୍କୁ ଆସିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପଚାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ଥାନା ଅଫିସର ବ୍ୟତୀତ ସେ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ନିଜର ଆସିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କହିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଜଣାଇ ଦେଲେ । କାପାଳିକ ଦେଖିଲେ ଥାନା ବାରଣ୍ଡାରେ ବସିଥିବା ଅଫିସରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ସାହେବ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ସିପାହୀ ଫେରିଆସି କାପାଳିକଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ଯିବାପାଇଁ ଇଙ୍ଗିତ କଲେ । କାପାଳିକ ସିପାହୀଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବାରଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ । ସାହେବ ଚରଙ୍କପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ କାପାଳିକଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ସେପରି ମନକୁ ମନ କିଛି ଗାଳିଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ହଠାତ୍ କାପାଳିକ ଚମକି ଉଠିଲେ । ଘରରେ ଥିବା ସିପାହୀ ଜଣକ ଧରି ନ ପକାଇ ଥିଲେ ସେ ବୋଧହୁଏ ପଡ଼ି ଯାଇଥାନ୍ତେ । ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା, "ବସନ୍ତ ବାବୁ" । କାପାଳିକଙ୍କର ସ୍ୱର ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ନିକଟରେ ଅପରିଚିତ ନ ଥିଲା । ସେ ଉଠିଆସି

ାପାଳିକଙ୍କର ହାତ ଧରିନେଇ ଗୋଟିଏ କାଷ୍ଠାସନରେ ବସାଇ ଦେଲେ । ନିକଟରେ ବସିଥିବା ସାହେବଙ୍କର ବିରକ୍ତି ବଢ଼ିଉଠିଲା । ନ୍ତୁ କାପାଳିକଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ଯେ କୋନ୍‌ବେଲେଟଙ୍କ ଅନାବଶ୍ୟକ ହେଁ ବସନ୍ତ ବାବୁ ତାଙ୍କୁ ଏ କଥା ବୁଝାଇ ଦେଲେ ।

ଏହି ସାହେବ ଅନ୍ୟ କେହି ନୁହନ୍ତି । ଦୁର୍ଗ ଗଡ଼ଜାତ ସମୂହର ଶାକର୍ତ୍ତା ଦେବ ବିଧାତା ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ। ଅସ୍ତ୍ରାଗାରରୁ ଅସ୍ତ୍ର ଖୁନ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ତଦନ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାହାରି ଆସିଥିଲେ । ସନ୍ତବାବୁ ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ଅନୁମତି ନେଇ କାପାଳିକଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଭୃତ କକ୍ଷକୁ ନେଇଗଲେ । କାପାଳିକଙ୍କ କପାଳ କ୍ଷତରୁ ସେ ର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହେଉଥିଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଡାକ୍ତର କାଇ କାପାଳିକଙ୍କର କ୍ଷତ ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ କରାଇଦେଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ରବରେ କଟିଲା ପରେ ନୀରବତା ଭଙ୍ଗ କରି ବସନ୍ତ ବାବୁ ାପାଳିକଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, "ବନ୍ଧୁବର ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲାପରେ ପୁଣି ମର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା କିପରି ?

କାପାଳିକ କିଛିକ୍ଷଣ ଚିନ୍ତା କରି କହିଲେ, ସଂକ୍ଷେପରେ ମୁଁ ପଣଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବି । ମହାବିନାୟକରୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସାରିବା ରେ ମୁଁ ଜୀବନଟାକୁ ଧାର୍ମିକ ରୂପେ କଟାଇବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର ଲି । ସାତକୋଶିଆ ଧାରରେ କୃତ୍ତୁଣୀ ନିକଟରେ କିଛି ଜମି କିଣି ଗୋଟିଏ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ କରି ଜୀବନଯାପନ କରୁଥିଲି । ପ୍ରତିଦିନ ଭୋରୁ ମୁଁ ମହାନଦୀକୁ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଆସେ । ଗତକାଲି ମଧ୍ୟ ନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନଦୀ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କଲି । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ଦ ଖସି ଯିବାରୁ ଗମ୍ଭୀର ଜଳ ଭିତରକୁ ବୁଡ଼ିଗଲି । ନିକଟରେ ହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ କେହି ନଥିଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ସନ୍ତରଣ

କରିବା ପରେ ସ୍ରୋତ ପ୍ରତିକୂଳରେ ସନ୍ତରଣ କରିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । କ୍ରମେ ମୋର ଚେତନା ଲୋପହେଲା । ଯେତେବେଳେ ଚେତନା ହେଲା ସେତେବେଳେ ଯାହା ଦେଖିଲି ତାହା ଏହି ବିଶ୍ଵଷିକାମୟୀ କାହାଣୀ ।” ଏତିକି କହି କାପାଳିକ ନୀରବ ହେଲେ ।

ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କର କୌତୁହଳ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ କାପାଳିକଙ୍କୁ ନୀରବ ଦେଖି ପଚାରିଲେ, “ତା’ପରେ କଅଣ ହେଲା କହିବାକୁ ଆପତ୍ତି ଅଛି କି ?

ନିମ୍ନ କଣ୍ଠରେ କାପାଳିକ ଆରମ୍ଭ କଲେ, “ଯେତେବେଳେ ମୋର ଚେତନା ହେଲା ଦେଖିଲି ମଣିଭଦ୍ରା ପାହାଡ଼ର ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫା ଦ୍ଵାରରେ ମୁଁ ଶୋଇଛି । ସମ୍ମୁଖରେ ମୋର ଜଣେ ପୁରୁଷ ଓ ଜଣେ ନାରୀ । ସେମାନେ ମୋତେ କିଛି ଗରମ କ୍ଷୀରପାନ କରିବାକୁ ଦେଲେ ଓ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାହା ପାନକଲି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ବିଶ୍ରାମ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଲେ କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ରାମ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ମୋର ନ ଥିଲା । କାରଣ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରୁ ଥରେ ରକ୍ଷା ପାଇ ମୁଁ ପୁଣି ମୃତ୍ୟୁର କରାଳ ଗର୍ଭ ଭିତରକୁ ଟାଣି- ହୋଇ ଯାଉଥିଲି । ସେ ମୋତେ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ କେହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ । କାରଣ ତାଙ୍କର ସିକ୍ତ ବସନ ।” ବସନ୍ତ ବାବୁ ବାଧାଦେଇ କହିଲେ, “କଣ କହିଲ ଜଣେ ନାରୀ ଓ ଅନ୍ୟଜଣେ ପୁରୁଷ ? ସେମାନେ···।”

ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ କଥାରେ ବାଧାଦେଇ କାପାଳିକ କହିଲେ, “ସେମାନେ ଆଉକେହି ନୁହନ୍ତି, ଆପଣଙ୍କର ପୂର୍ବପରିଚିତ ବନ୍ଧୁ

ଗି ଓ କାରଣ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ସେହି ଗ୍ରାମ ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି, ଶୀଘ୍ର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଲେ ଆପଣଙ୍କର ସଫଳ କାମ ହେବ । ତାହାଲେ ମୋର ମନେହୁଏ ସେମାନେ ମଣିଭଦ୍ରା ତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟ କେଉଁଆଡ଼େ ପଳେଇବେ ।"

କାପାଳିକଙ୍କର କଥା ଶୁଣି ବସନ୍ତ ବାବୁ ଅଧୀର ହୋଇ ଗଲେ । ସେ ମନେ ମନେ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ସାହେବଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ ଅବିଳମ୍ବେ କୋମ୍ପାନି ସଶସ୍ତ୍ର ବାହିନୀ ନେଇ ମଣିଭଦ୍ରା ଅବରୋଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁରୋଧ କଲେ, ସାହେବ ସାମାନ୍ୟ ହସି କହିଲେ ...ou rely on the fairy tale of this beggar ?" (ତୁମେ ଏହି ଭିକାରୀର କାଳ୍ପନିକ ଗଳ୍ପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛ) । ବସନ୍ତ ବାବୁ ... ସ୍ୱରରେ କହିଲେ "ଏହା କାଳ୍ପନିକ ନୁହେଁ ସାହେବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ... । ବିଳମ୍ବ କଲେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ତାର କୁଫଳ ଭୋଗ କରିବାକୁ ...ବ ।'

କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି ସାହେବ କହିଲେ, "ବେଶ୍ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ...ଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯିବି ।" ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କର ସୁଚିନ୍ତିତ କଳ୍ପନା ...ରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଦିନରେ ଆକାଶ ପରିଷ୍କାର ଥିଲା । ... ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବଜ୍ରଦେହେଲା ତଳେ ...ଚନ୍ଦ୍ର ନିଜର ସମ୍ପଦ ହରାଇ ବସିଲେ । ନୀରନ୍ଧ୍ର ଅନ୍ଧକାରରେ ...ଥିବୀ ମଗ୍ନ ହେଲା, ନମେ ଅବିରାମ ଧାରରେ ବୃଷ୍ଟିପାତ ଆରମ୍ଭ ...ଲା, ବୃଷ୍ଟି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେଥିପ୍ରତି ...ଲେସ ବାହିନୀର ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ ଥିଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ଓ କଲିନ୍ସ ସାହେବଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ପଚାଶଜଣ ସଶସ୍ତ୍ର ସିପାହୀ ଅଶ୍ୱପୃଷ୍ଠରେ ମଣି-...ଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କଲେ, ପିଚ୍ଛିଳ ବନ୍ଧୁର ପଥରେ ଗତି କରିବା

ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ଥିଲା । ଏପରି ଏକ କାଳ ରାତିରେ ନିଜର ବିଳାସ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାସଭବନ ତ୍ୟାଗ କରି ବସିବା ସାହେବଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲା । ତଥାପି ନିଜର ଦୁର୍ବଳତାର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ସେ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନ ଥିଲେ । ରାତି ପ୍ରାୟ ବାରଘଣ୍ଟା ସମୟରେ ପୋଲିସ-ବାହିନୀ ମଣିଭଦ୍ରାର ପାଦଦେଶରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ଅଶ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ଗଛ ତଳେ ବାନ୍ଧିଦେଇ ସେଠାରେ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ସଶସ୍ତ୍ର ସିପାହୀଙ୍କୁ ରଖି ତିନି ଦିଗରୁ [illegible] ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରାକରି ପ୍ରଭାତ ପୂର୍ବରୁ ମୀରା ଓ ନାରଣଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରିବାର ସ୍ଥିର ହେଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ସାଙ୍ଗରେ ଦଶ ଜଣ ସିପାହୀ ଓ କାପାଳିକଙ୍କୁ ଧରି ପୂର୍ବ ଦିଗରୁ ଅଭିଯାନ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସାହେବ ସାଙ୍ଗରେ କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ସଶସ୍ତ୍ର ସିପାହୀ ଧରି ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରୁ ପାହାଡ଼ ଆରୋହଣ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଅନ୍ୟ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ସଶସ୍ତ୍ର ସିପାହୀ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ ଅବରୋଧ କରି ରହିଲେ । ପାହାଡ଼ର ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ ଦୁର୍ଗମ ଓ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ଦିଗକୁ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ପଳାଇବାର ସମ୍ଭାବନା ପ୍ରାୟ ନ ଥିଲା । ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ମହାନଦୀର ପ୍ରବଳ ବନ୍ୟା ଅତିକ୍ରମ କରି ମଧ୍ୟ ପଳାଇ ଯିବା ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା । ଅନ୍ଧକାରମୟ ଝଡ଼ ବୃଷ୍ଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ ରାତିରେ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ମଣିଭଦ୍ରା ଆରୋହଣ କରିବା ସହଜ ନ ଥିଲା । ସାମାନ୍ୟ ଅସାବଧାନତାରୁ ପାଦ ଖସିଗଲେ ପାଷାଣ ଚଟାଣ ଉପରେ ପଡ଼ି ମୃତ୍ୟୁ ହେବାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା । ପୁଣି ଭୟଙ୍କର ବିଷଧର ସର୍ପଦ୍ୱାରା ପ୍ରାୟ ମଣିଭଦ୍ରାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗହ୍ୱର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ବ୍ୟାଘ୍ର ଓ ଭଲ୍ଲୁକଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ କମ୍ ନ ଥିଲା । ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ଗୁଳି କରି ମାରିଦେବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଥିଲା ।

ଏହି ଆଦେଶ ଚଳୁଥିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ ଦୃଢ଼ ସ୍ୱରରେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବସନ୍ତବାବୁ ନିଜ ଦଳକୁ ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ନ ହେଲେ ଗୁଳି ନ ଚଳାଇବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳର ଉପସ୍ଥିତି ଜାଣିବା ପାଇଁ ଲୋହିତ ଆଲୋକର ସଙ୍କେତ ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ବହୁ ବାଧାବିଘ୍ନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ଅଭିଯାନକାରୀ ଦଳ ଆଗେଇ ଚାଲିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ପାହାଡ଼ ଆରୋହଣ କରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ଓ ତାଙ୍କ ଦଳ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଅଳ୍ପାୟାସରେ ଗତିକରି ଚାଲୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଗମ ପାହାଡ଼ ଆରୋହଣରେ ସାହେବ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ନ ଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଦ ଗତି କରିବା ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଆଲୋକର ସାହାଯ୍ୟ ନେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ସାହେବ ମଣିଭଦ୍ରାର ଚୂଡ଼ା ଉପରକୁ ଉଠି ନିଜର ଲୋହିତ ଆଲୋକ ସଙ୍କେତ ଜଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ସେହି ସଙ୍କେତ ଦେଖିପାରି, ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତି ସଙ୍କେତ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ଥିବା ପୋଲିସ ବାହିନୀ ମଧ୍ୟ ଲୋହିତ ସଙ୍କେତ ଜଳାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ଗଛ ଲତାର ପ୍ରତି ପତ୍ରର ଶିରପ୍ରଶିରାରେ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ବୃଷ୍ଟି ଲାଗିଥିଲା । ପାହାଡ଼ର ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ଗହ୍ୱର ଓ ଗର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ପାଣି ଜମି ରହିଥିଲା । ଲୋହିତ ଆଲୋକ ପତ୍ରରେ ଲାଗିଥିବା ବୃଷ୍ଟି ବିନ୍ଦୁ ଗର୍ତ୍ତ ଓ ଗହ୍ୱର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଜଳ ଭଣ୍ଡାର ଦେହରେ ଶତରଶ୍ମି ବିକୀରଣ କରି ଫୁଟି ଉଠିଲା ।

ରାତି ଅଧରୁ ବେଶୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୀର ଓ ନାରଣ କେହି ଶୋଇ ପାରି ନ ଥିଲେ । କାରଣ ନାରଣଙ୍କର ପାଦରେ ଥିବା କ୍ଷତର

ବେଦନା ବେକ୍ରବେଳ ବଢ଼ି ଚାଲିଥିଲା ଓ ମୀରାଙ୍କର ଦେହର ପ୍ରବଳ ଜ୍ୱର ଥିଲା । ନାରଣ ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାର ଦେଶରେ ବସି ମୀରାଙ୍କ କପାଳ ଉପରେ ହାତ ବୁଲାଉଥିଲେ । ଜୀବନରେ ତିକ୍ତ ଅନୁଭୂ ଯେପରି ତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରି ତୋଲାଥିଲା । ଛୁତଫଳକ ଲୋହିତ ର ତାଙ୍କର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଝଡ଼ ଓ ବୃଷ୍ଟି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି ଗୁମ୍ଫା ବାହାରକୁ ଆସି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଚାହାଁଇଲେ ସାହେବଙ୍କର ଲୋହିତ ସଙ୍କେତ ଆଲୋକ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଳୁଥିଲା ନାରଣ ମଶିଦଦ୍ୱାର ଚୂଡ଼ା ଉପରେ ଓ ଷ୍ଟିମ ବୋଟରେ ଲୋହି ଆଲୋକ ଦେଖି ପାରିଲେ । ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତର ପ୍ରବେଶ କଲେ ଓ ଉଦ୍‌ବେଗ ଭରା କଣ୍ଠରେ ମୀରାଙ୍କୁ କହିଲେ "ଡୋଲିସ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥାନ ଅବରୋଧ କରିଅଛି ସେମାନେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ଏହି ରାତି ଭିତରେ ଆକ୍ରମଣ କ ବନ୍ଦୀ କରିବେ । ମୁଁ ପାହାଡ଼ର ଚୂଡ଼ା ଓ ଷ୍ଟିମ ବୋଟରେ ଲୋହି ଆଲୋକ ଦେଖି ଆସିଲି । ପାହାଡ଼ର ପୂର୍ବଦିଗ ମଧ୍ୟ ନିରାପ ନୁହେଁ, କାରଣ ସେଠି ଧାରରେ ମଧ୍ୟ ନୌକା ମଧ୍ୟରେ ଜଗି ରହିଥିବ ଉତ୍ତର ଦିଗ ଦେଇ ପଳାଇବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ମହାନଦ ମହା ପ୍ରଳୟଙ୍କରୀ ସ୍ରୋତରେ ସନ୍ତରଣ କରିବାର ଶକ୍ତି ମୋର ନା କିମ୍ବା ତୁମ୍ଭର ନାହିଁ । ମୋର ପାଦର ବେଦନା ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ମୋର ମନେହୁଏ ଏହି ରାତି ବୋଧହୁଏ ଆ ମାନଙ୍କର ମହାପ୍ରସ୍ଥାନର ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ କରି ଏପରି ବିପ୍ଳବ ରଚନା କରିଛି ।"

ମୀରା ଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠି ଗୁମ୍ଫାର ପାଷାଣ ଚଟାଣକୁ ଆଉ ବସିଲେ । ଜ୍ୱରର ପ୍ରକୋପ ବଢ଼ି ଚାଲିଥିଲା । ସେ ନିଜର ପ୍ରା ପ୍ରତି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି ଗୁମ୍ଫା ବାହାରକୁ ଆସି ଚତୁର୍ଦ୍ଦି

ଅନାଇଲେ । ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧକାର ବ୍ୟତୀତ ସେ ଅନ୍ୟ କିଛି ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଗୁମ୍ଫା ଭିତରକୁ ଫେରିଆସି ସେ ଏକମାତ୍ର ବନ୍ଧୁକ ଓ ଶେଷ ସମ୍ବଳ ସରିକି ଗୁଳି ବାହାର କରି ଆଣିଲେ । ବନ୍ଧୁକଟି ପରୀକ୍ଷା କରି ସେ ନିଜ ପାଖରେ ରଖିଲେ । ଗୁମ୍ଫାର ଅନ୍ୟ ଏକ କୋଣରୁ ରିଭଲଭର ଓ ଶତାଧିକ ଗୁଳି ବାହାର କରିଆଣି ସେ ନାରଣଙ୍କୁ ଦେଲେ ଓ ନିଜର ତପ୍ତ ଅଧରରେ ନାରଣଙ୍କର କପାଳ ଚୁମ୍ବନ କରି କହିଲେ, "ଏହା ମହାପ୍ରସ୍ଥାନର ରାତି ନୁହେଁ ବନ୍ଧୁ, ମହାମିଳନର ଚିରସ୍ମରଣୀୟ ରାତି । ମୁକ୍ତି ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଭିତରେ ପ୍ରବଳ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ମୃତ୍ୟୁର ନିମନ୍ତ୍ରଣ, ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ବଞ୍ଚି ରହିବା ପାଇଁ ନୁହେଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଇଁ ବଞ୍ଚିବାର ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା । ସୃଷ୍ଟିର ନୂତନ ବିକାଶ ଦେଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରବଳ କାମନା । ଆମ୍ଭ-ମାନଙ୍କୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ହେବ । ପାହାଡ଼ର ଚୂଡ଼ା ଉପରୁ ଗୁମ୍ଫା ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବାର ଶକ୍ତି ପୃଥିବୀରେ କାହାରି ନାହିଁ । କାରଣ ପାହାଡ଼ ଉପରୁ ମସୃଣ ଚଟାଣ ଗାତ୍ରରେ ଅବତରଣ କରିବା ଏକାବେଳେକେ ଅସମ୍ଭବ । ଉତ୍ତର ଦିଗରୁ ମଧ୍ୟ ଭୟର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ମହାନଦୀର ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ସ୍ରୋତ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦିଗରୁ ରକ୍ଷା କରୁଛି । ପୂର୍ବ ଓ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରୁ ପୋଲିସ ବାହିନୀ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ଉପରେ ନିଶ୍ଚୟ ଆକ୍ରମଣ କରିବେ । ପୂର୍ବ ଦିଗରୁ ଗୁମ୍ଫା ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବା ନିମନ୍ତେ ବହୁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଅଛି । ତେଣୁ ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ତୁମେ ରିଭଲଭରଟି ଧରି ଜଗିରୁହ, କାରଣ ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ଥିବା ପ୍ରସ୍ତର-ଖଣ୍ଡର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ତୁମେ ପୋଲିସ ବାହିନୀ ଉପରେ ନିର୍ଭୟରେ ଆକ୍ରମଣ କରି ପାରିବ ଏବଂ ଏହି ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ ତୁମକୁ ପୋଲିସ ବାହିନୀର ଗୁଳିରୁ ରକ୍ଷା କରିବ । ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରୁ ବିପଦର ବିଶେଷ

ସମ୍ଭାବନା । କାରଣ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ପାହାଡ଼ ଅସଂଖ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ ଭୂମିରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ । ମୁଁ ଏହି ବନ୍ଧୁକଟି ଧରି ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ରହିବି । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ମୋର ଲକ୍ଷ ଅବ୍ୟର୍ଥ ।”

କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ନାରଣ ରିଭଲଭର୍‌ଟି ନେଇ ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ଥିବା ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡର ପଛପଟେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ମୀରା ଗୁମ୍ଫାର ପୂର୍ବ ପଟେ ଥିବା ଅନେକ ପଥର ସେମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ବସି ରହିଲେ । ଦୁହେଁ ଯେପରି ନିବିଷ୍ଟ ମନରେ କୌଣସି ଜିନିଷକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଅନୁଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ମୀରା କହିଲେ, “ଶୁଣ ନାରଣ ! ବହୁଳ ପୋଲିସବାହିନୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବେଶି କ୍ଷଣ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ତୁମେ ଜାଣି ରଖିବା ଉଚିତ୍ ପୋଲିସବାହିନୀ ଭିତରେ ଆତଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ନ କଲେ ଆମ୍ଭ-ମାନଙ୍କର ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ । ତୁମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୁଳି ଚଳାଇବା ବେଳେ ଲକ୍ଷ ରଖିବ ଯେପରି ତୁମର ଗୁଳି ଅବ୍ୟର୍ଥ ହୁଏ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେପରି ଚେଷ୍ଟାରୁ ବିରତ ହେବ ନାହିଁ ।

ନୀରବରେ କିଛିକ୍ଷଣ କଟିଗଲା । ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ଦଳରେ କାପାଳିକ ଅଗ୍ରଣୀ ଥିଲେ । ମଣିଭଦ୍ରାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନ ତାଙ୍କର ପରିଚିତ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧକାରରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା ଏକାବେଳକେ ନିରାପଦ ନ ଥିଲା । ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତର-ଖଣ୍ଡ ପୋଲିସ ବାହିନୀର ପାଦରେ ବାଜି ମଣିଭଦ୍ରାର ରୁଦ୍ର ଗମ୍ଭୀର ନୀରବତା ଭଙ୍ଗ କରୁଥିଲା । ଗୁମ୍ଫାର ସଠିକ ସ୍ଥିତି ଜାଣିବା ମଧ୍ୟ ସହଜ ନ ଥିଲା । ନାରଣ ଗୁମ୍ଫାଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଶହେ ଗଜ ଦୂରରେ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ ଖସିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣିପାରିଲେ । ସେ ନୀରବରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମନୁଷ୍ୟର ପଦଶବ୍ଦ କ୍ରମେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲା ।

ାରଣ ଦେଖିଲେ ଆଉ ବିଳମ୍ବ କରିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ସେ ଙ୍କୁ ଲକ୍ଷକରି ଗୁଳି ଚଳାଇଲେ । ମୀରା ଚମକି ଉଠିଲେ, ଗୁଳିର ଶବ୍ଦ ସହିତ ଫେରି ଆସିଲା ଏକ କରୁଣ ଚିତ୍କାର, କାରଣ ୍ଝି ପାରିଲେ ତାଙ୍କର ଗୁଳି ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇ ନାହିଁ । ପୋଲିସ ବାହିନୀ ଧରୁ ଜଣଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ଟର୍ଚ୍ଚ ଜଳି ଉଠିଲା । କାରଣ ସୁଯୋଗ ମଧ୍ୟ ହରାଇଲେ ନାହିଁ । ସେ ଦ୍ୱିତୀୟବାର ପାଇଁ ଗୁଳି ଳାଇଲେ । ଏଥର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଗୁଳି ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା ନାହିଁ, ଟର୍ଚ୍ଚ ହିତ ସିପାହୀ ଜଣକ ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷର ବକ୍ଷ ଉପରେ ଢଳି ପଡ଼ିଲା । ସନ୍ତବାବୁ ଏପରି ଏକ ଅତର୍କିତ ଆକ୍ରମଣ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ । ଯ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମସ୍ତ ସିପାହୀମାନଙ୍କୁ ତଳେ ଶୋଇଯିବା ମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ ଓ ଯେଉଁ ଦିଗରୁ ଗୁଳି ଆସୁଥିଲା ସେହି ଦିଗ୍କୁ ଲକ୍ଷ କରି ଗୁଳି ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ୋଲିସବାହିନୀ ପାଖରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଗୁଳି ଥିଲା । ମାନେ ମନଇଚ୍ଛା ଗୁଳି ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସମସ୍ତ ଗୁଳି ାର ପାଷାଣ ପ୍ରାଚୀର ଦେହରେ ବାଜି ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ିଜନ୍ଦ୍ୱାର ଶାନ୍ତ ଗମ୍ଭୀର ନିସ୍ତବ୍ଧତା ଭଙ୍ଗ କରି ଭାସିଆସିଲା ଏକ ିତ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି, କାରଣ ଓ ମୀରା ଭୟଭୀତ ହୃଦୟରେ ସମସ୍ତ ଶ ଗଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଗୁଳି ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସାହେବ ନିଜର ବାହିନୀକୁ ଟର୍ଚ୍ଚ ଜଳାଇ ସର ହେବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । କାରଣ ଟର୍ଚ୍ଚ ଜଳାଇଲେ ତାଙ୍କର ସପକ୍ଷୀତ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ାରା ଚାଳିତ ପୋଲିସ ବାହିନୀର ଗୁଳିରେ ଆହତ ହେବାର ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସାହେବଙ୍କର ଏହି ମୂର୍ଖତା ସମସ୍ତ ପୋଲିସ ବାହିନୀକୁ ବିପନ୍ନ କରି ପକାଇଲା । ମୀରା ଆଲୋକକୁ

ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୁଳି ଚଳାଇଲେ । ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅବ୍ୟର୍ଥ ଥିଲା । ଗୁଳି ସାହେବଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ ମଣିବନ୍ଧ ଭେଦକରି ବାହାରି ଗଲା । ଆହତ ବ୍ୟାଘ୍ରପରି ସାହେବ ଗର୍ଜି ଉଠିଲେ । ତାଙ୍କର ଆଦେଶରେ ଆଲୋକ ବନ୍ଦ କରି ଦିଆଗଲା । ସେ ନିଜର ପୋଲିସ ବାହିନୀକୁ ଧରି ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ ଖାଇ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ ଓ ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ବୃକ୍ଷର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଗୁଳି ଚଳାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ହାତରେ ବନ୍ଧୁକ ଚଳାଇବା ସହଜ ନ ଥିଲା । ସେ ନିଜର ସିପାହୀମାନଙ୍କୁ ଗୁଳି ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ସିପାହୀମାନଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ବନ୍ଧୁକ ଗର୍ଜି ଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ ଗୁମ୍ଫାର ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ପ୍ରାଚୀର ଭେଦ କରିବା ଶକ୍ତି ଗୁଳିର ନ ଥିଲା ।

ବସନ୍ତ ବାବୁ ନିଜ ସିପାହୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ଗୁମ୍ଫା ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ କହି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଧରି ଅଶ୍ୱ ଓ ସିପାହୀମାନେ ବିଶ୍ରାମ ନେଉଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ଫେରିଆସିଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ଆହତ କାପାଳିକ ଓ ସିପାହୀ ଜଣକୁ ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କାପାଳିକଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ ବାହୁରେ ଗୁଳି ଭେଦ କରିଥିଲା ଓ ସିପାହୀ ଜଣଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ ଉରୁରେ ମଧ୍ୟ ଗୁଳି ଭେଦ କରିଥିଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା (First aid) ଦେଇ ଦୁଇଜଣ ସିପାହୀଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ଗଡ଼କୁ ପଠାଇଦେଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ସାହେବ ନିଜ ଦଳର ସିପାହୀମାନଙ୍କୁ ଧରି ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ଭୀଷଣ ବେଦନା ହେଉଥିଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା ଦେଇ ଗଡ଼କୁ

ଫେରିଯିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଦସ୍ୟୁମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ ନ କଲେ ସାହେବ ସେ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଇ ଦେଲେ । ଏପରି ଏକ ଦୁର୍ଘଟଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାପାଇଁ କେହି ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ ।

ପ୍ରଭାତ ହେବା ମାତ୍ରେ ସାହେବ ଦୁଇଜଣ ସିପାହୀଙ୍କୁ ଗାଡ଼ିକୁ ଫେରିଯାଇ ଦୁଇଟିଣ ପେଟ୍ରୋଲ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ଏହାର ଅର୍ଥ ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଜିଜ୍ଞାସୁ ନୟନରେ ସେ ସାହେବଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ସାହେବ ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କୁ କିଛି ନ କହି ନିଜର କଳ୍ପନାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ ରୂପରେଖ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ସାହେବଙ୍କୁ କିଛି ପଚାରିବାକୁ ସାହସ କଲେ ନାହିଁ । କିଛି ସମୟ ପରେ ସିପାହୀ ଦୁଇଜଣ ଦୁଇ ଟିଣ ପେଟ୍ରୋଲ ଧରି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସାହେବ ଅନ୍ୟ ସିପାହୀମାନଙ୍କୁ ଶୁଷ୍କ କାଷ୍ଠ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଶୁଷ୍କକାଷ୍ଠ ସଂଗୃହୀତ ହେଲା । ସାହେବ କିଛିକ୍ଷଣ ଚିନ୍ତାକରି ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କୁ କହିଲେ, "କେବଳ ଚାରିଜଣ ବ୍ୟତୀତ ସମସ୍ତ ସିପାହୀମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ ସେମାନେ ପାହାଡ଼ର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ପହରା ଦେବେ । ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ଗୁମ୍ଫାରୁ ବାହାରିବାର ଦେଖିଲେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୁଳି କରିବେ । ଆପଣ ଚାରିଜଣ ସିପାହୀଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ମୋ ସହିତ ଆସନ୍ତୁ ।"

ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ଆଦେଶରେ ପୋଲିସ ବାହିନୀ ମଣିଭଦ୍ରାର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ପହରା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସାହେବଙ୍କର ସଙ୍ଗରେ ବସନ୍ତବାବୁ ଓ ଚାରିଜଣ ସିପାହୀ ମଣିଭଦ୍ରାର ଚଢ଼ା

ଢଗକୁ ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପେଟ୍ରୋଲ ଏବଂ ସଂଗୃହୀତ ଶୁଷ୍କକାଷ୍ଠ ସଙ୍ଗରେ ନେବାକୁ ହେଲା, ପାହାଡ଼ର ଚୂଡ଼ାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ଗୁମ୍ଫାର ସ୍ଥିତି ଆବିଷ୍କାର କରିବା କଷ୍ଟକର ହେଲ ନାହିଁ । ସାହେବ ସିପାହୀମାନଙ୍କୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଶୁଷ୍କକାଷ୍ଠ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ବହୁ ପରିମାଣରେ ଶୁଷ୍କକାଷ୍ଠ ସଂଗୃହୀତ ହେବାପରେ ସାହେବ ସେହି କାଠ ଉପରେ ପେଟ୍ରୋଲ ଢାଳିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ସାହେବଙ୍କର ଆଦେଶରେ ପେଟ୍ରୋଲ ଢଳାଗଲା । ସାହେବ ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାର ଦେଶକୁ କାଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡମାନ ନିକ୍ଷେପ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସିପାହୀମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ବସନ୍ତବାବୁ ଏତେବେଳେ ସାହେବଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝି ପାରିଲେ । ସେ ଏପରି ଏକ ନୀଚ ଅମାନୁଷିକ କାଣ୍ଡ ନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସାହେବଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ସାହେବଙ୍କର ଧୈର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତି ଘଟିଥିଲା । ସେ ଭଗ୍ନ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ ' I shall burn those brutes alive" (ମୁଁ ସେହି ପଶୁମାନଙ୍କୁ ଜୀବନ୍ତ ଦଗ୍ଧ କରିବି` । ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାର ଦେଶରେ ଖଣ୍ଡକ ପରେ ଖଣ୍ଡେ କାଠ ଜମା ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ପେଟ୍ରୋଲ ଗନ୍ଧରୁ ମୀରା ଓ ନାରଣ ପୋଲିସବାହିନୀର ମହତ୍ ଉଦ୍ଦେଶ ବୁଝି ପାରିଲେ । ସେ କ୍ରୋଧରେ ଅଧୀର ହୋଇ ମୀରାଙ୍କଠାରୁ ବନ୍ଧୁକଟି ନେଇ ଉପରକୁ ଗୁଳି ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଳି ତାଙ୍କଠାରୁ ଅତି ଅଳ୍ପ ବ୍ୟବଧାନରେ ଚାଲିଗଲା । ପହରାରେ ଥିବା ସିପାହୀ ନାରଣଙ୍କୁ ବାହାରିବାର ଦେଖି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୁଳି ଚଳାଇଥିଲା । ମୀରା ନାରଣଙ୍କୁ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରକୁ ଟାଣି ଆଣିଲେ । ନୋହିଲେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଗୁଳିରେ ନିଶ୍ଚୟ ନାରଣଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଯାଇଥାନ୍ତା ।

ମୀରାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ମୃତ୍ୟୁର ବର୍ତ୍ତିକା ଘନୀଭୂତ ହୋଇ ଆସିଲା । ମୁକ୍ତି ପାଇବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନ ଥିଲା । ସେ ନାରଣଙ୍କର ହାତ ଧରି କହିଲେ, "ମୋତେ କ୍ଷମାକର ନାରଣ । ତୁମର ଜୀବନଟାକୁ କେବଳ ମୁଁ ନଷ୍ଟ କରିଦେଲି । କେତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଜୀବନ୍ତ ଦଗ୍ଧ ହେବାକୁ ହେବ । ତା ପୂର୍ବରୁ ଜୀବନରେ କରିଥିବା ସମସ୍ତ ଦୋଷ ପାଇଁ ମୁଁ କ୍ଷମା ମାଗି ନେଉଛି । ଏକ ପଥର ଯାତ୍ରୀ ଆମ୍ଭେ ଦୁହେଁ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଏଇ ମହାଯାତ୍ରାର କାହାଣୀ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ମଣିଭଦ୍ରାର ପାଷାଣ ଗାତ୍ରରେ ଖୋଦିତ ହୋଇ ରହିବ" । ଦୃଢ଼ମନା ନାରଣ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ସେ ସାମାନ୍ୟ ହସି କହିଲେ, "ଆଜି ବିଶ୍ୱ ବିପ୍ଳବିଣୀ ମୀରାଙ୍କ ମନରେ ଏ କି ଦୁର୍ବଳତା । ଗୋଟାଏ ଅଖଣ୍ଡ ବିପ୍ଳବର ନେତ୍ରୀଙ୍କ ମନରେ ଏ କି ମିଛ ଭାବନା । ବଞ୍ଚିବାର ଦୃଢ଼ ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ ବଞ୍ଚି ରହିବ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧର ମୀରା, ଭଗବାନ ନିଶ୍ଚୟ ବଞ୍ଚିବାର ଉପାୟ ବତାଇ ଦେବେ ।"

କ୍ରମେ ଶୁଷ୍କ କାଷ୍ଠରେ ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାର ରୁଦ୍ଧ ହେଲା । ନାରଣ ନିଜର ହାତ ଦ୍ୱାରା କେତେକ କାଷ୍ଠ ଦୂରକୁ ଠେଲିଦେବା ନିମନ୍ତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । କିନ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୋଟାଏ ଗୁଳି ତାଙ୍କର ହସ୍ତ ଭେଦକଲା । ସେ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଚିତ୍କାର କରି ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ମୀରା ବିବ୍ରତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ସେ ନାରଣଙ୍କୁ ନିଜର କୋଳକୁ ଆଉଜାଇ ନେଇ ତାଙ୍କର ହସ୍ତ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଠିକ୍ ଯେପରି ମା ଭୋଜନ ସମୟରେ ନିଜର ଦୁଷ୍ଟ ସନ୍ତାନକୁ ଭୋଜନ କରାଇବା ଚେଷ୍ଟାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ଦୁଇଧାର ଅଶ୍ରୁ ନାରଣଙ୍କର ହସ୍ତ ଉପରେ ଝରିପଡ଼ି ବହିଯାଉଥିବା

ରକ୍ତଧାର ସଙ୍ଗେ ମିଶିଗଲା । ନାରଣ ଉପରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ ମୀରା କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି । ସେ ସହାସ୍ୟ ବଦନରେ କହିଲେ "ତୁମେ କାନ୍ଦୁଛ ମୀରା; ତୁମର ନୟନରୁ ଝରି ପଡ଼ୁଥିବା ଅମୃତଧାରାର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ମୋର କ୍ଷତ ଅଚିରେ ଆରୋଗ୍ୟ ହେବ । କାନ୍ଦ ନାହିଁ ମୀରା, ନାରୀର ଅଶ୍ରୁଧାର ପାଇଁ ସୁନାର ଲଙ୍କାପୁରୀ ଭସ୍ମରେ ପରିଣତ ହେଲା । ନାରୀର ଦୁଇବିନ୍ଦୁ ଅଶ୍ରୁରେ ବିରାଟ ମହାଭାରତର ସୃଷ୍ଟି । ଏ କାନ୍ଦିବାର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ନୁହେଁ ମୀରା ବଞ୍ଚି ରହିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ମନର ବଳ, ଅଶ୍ରୁ ନୁହେଁ ।"

ଶେଷ କାଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡକରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରି ନାରଣ ପଲଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାରଦେଶକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ । କାଷ୍ଠସ୍ତୂପ ଉପରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୁକ୍ତ କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ ସମଗ୍ର କାଷ୍ଠସ୍ତୂପ ଜଳି ଉଠିଲା । ବହ୍ନିର ତାପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଉତପ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଅଗ୍ନିତାପ ଓ ଧୂମ୍ରରାଶିରେ ଗୁମ୍ଫାର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ମୀରା ଓ ନାରଣଙ୍କର ଶ୍ୱାସରୁଦ୍ଧ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୀରା ଥରେ ମହାନଦୀର ଫେନିଲ ବକ୍ଷକୁ ଅନାଇଲେ । ଯେପରି ଫେଣର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଣାରେ ଜୀବନ ଶକ୍ତି ଭରି ରହିଥିଲା । ମହାନଦୀର କୋମଳ କୋଳ ଯେପରି ତାଙ୍କୁ ଅମର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଚିନ୍ତା କରିବାର ସମୟ ନ ଥିଲା । ଅଗ୍ନିର ତେଜ କ୍ରମେ ଅସହ୍ୟ ବୋଧ ହେଲା ଓ ସମସ୍ତ ଶରୀର ଜଳିଗଲା ପରି ମନେହେଲା । ମୃତ୍ୟୁ ଯେପରି ନିଜର ସମସ୍ତ ବହ୍ନିଶିଖା ଏକତ୍ରିତ କରି ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ଧାଇଁ ଆସୁଛି । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ଯେପରି ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ଏହି ଅଗ୍ନିର ତେଜରେ ଜଳି ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଯିବ । ସେ ଥର ଥର ସ୍ୱରରେ ଡାକିଲେ "ନାରଣ" !

ଦୃଢ଼ ସ୍ୱରରେ ନାରଣ କହିଲେ, "ଏବେ ବି ସମୟ ଅଛି ମୀରା । କାନ୍ଥର ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଗ୍ନି ଲାଗି ନାହିଁ । ଶୀଘ୍ର ଆସ" । ସେ ମୀରାଙ୍କର ହସ୍ତ ଧରି ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାର ଦେଶକୁ ଟାଣିନେଲେ ଓ କାନ୍ଥସ୍ତୁପର ଗୋଟିଏ କୋଣ ନିଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ବ୍ୟୟ କରି ଠେଲିଦେଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଯିବା ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଫାଙ୍କ ହୋଇଗଲା । ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବିଳମ୍ବ ନ କରି ନାରଣ ମୀରାଙ୍କର ହାତ ଧରି ମହାନଦୀର ବନ୍ୟା କମ୍ପିତ ଗର୍ଭକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ମହାନଦୀର ବକ୍ଷ ଦୁଇଭାଗ ହୋଇଗଲା । ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରବଳ ସ୍ରୋତ ମହାନଦୀର ଗର୍ଭକୁ ସମାନ କରି ଧାଇଁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସାହେବ ଓ ସମଗ୍ର ପୋଲିସବାହିନୀ ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାହା ଏପରି ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଘଟିଗଲା ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିମୂଢ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ କହି ଉଠିଲେ, "ଭଗବାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ" । ସାହେବ ଶୂନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ସେ ଗୁମ୍ଫା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ ସେତେବେଳକୁ ଅଗ୍ନି ନିଜର ଲେଲିହାନ ଜିହ୍ୱା ବିସ୍ତାର କରି ଦ୍ୱିଗୁଣ ବେଗରେ ଜଳି ଉଠିଥିଲା । ଅଗ୍ନି ଶିଖାର ପ୍ରତିଛବି ଥରି ଉଠୁଥିଲା ମହାନଦୀର ବିରାଟ ବକ୍ଷରେ । ବସନ୍ତବାବୁ ସାହେବଙ୍କୁ କହିଲେ, "ନଦୀ କୂଳରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥାନାକୁ ସମ୍ବାଦ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । କାରଣ ନଦୀ କୂଳ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ହେବ ।"

ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ ସାହେବ କହିଲେ, "I do not think that they will come out alive" (ସେମାନେ ବଞ୍ଚି ଫେରି

ଆସିବା ପରେ ମୋର ମନେ ହେଉ ନାହିଁ ।" ବସନ୍ତବାବୁ ହସିଉଠି କହିଲେ, 'ଏହା ଆପଣଙ୍କର ଭ୍ରମଧାରଣା ।'

ପ୍ରଖର ଗତିରେ ବହି ଚାଲିଥିଲା ମହାନଦୀର ସ୍ରୋତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବନ୍ୟାର ବେଗ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ି ଚାଲିଥିଲା । ତଥଗଡ଼ ନିକଟରେ ନଦୀର ସନ୍ତରଣ କରିବା ଅସାଧ୍ୟ ବ୍ୟାପାର ଥିଲା । ନଦୀ ଶଯ୍ୟାରେ ଖଣ୍ଡ ପାହାଡ଼ରେ ଧକ୍କା ଖାଇ ସ୍ରୋତ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ବୃତ୍ତାକାରରେ ଘୂରି ଘୂରି ଭଉଁରୀର ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା । ସେହି ଭଉଁରୀ ଭିତରେ ପଡ଼ିଗଲେ ବଞ୍ଚିବାର ଆଶା ଖୁବ କମ୍ ଥିଲା । ପୁଣି ନଦୀ ତୀର, ପାହାଡ଼ ଓ ଅମସୃଣ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । କୂଳକୁ ଆସିଲେ ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରିବାର ଆଶା ଆହୁରି କମ୍ ଥିଲା । ନଦୀକୁ ଲମ୍ଫ ଦେବାର କେତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସ୍ରୋତର ପ୍ରବଳବେଗ ନାରଣ ଓ ମୀରାକୁ ବହୁଦୂରକୁ ଭସାଇ ନେଲା ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକଠାରୁ କ୍ରମେ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କାରଣ ସମତା ରକ୍ଷି ସନ୍ତରଣ କରିବା ଶକ୍ତି ଦୁହିଁଙ୍କର ନ ଥିଲା ।

ମୀରା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ ବିରାଟ ଜଳଭଣ୍ଡାର ଓ ମହାନଦୀର ଦୁଇ ତୀରରେ ଥିବା ନନ୍ଦିତମ୍ବୀ ପାହାଡ଼ ଓ ଘନ ଅରଣ୍ୟାନୀ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା ନାହିଁ । ନଦୀ ଗର୍ଭରେ ଥିବା ମୁଣ୍ଡିଆ ଗୁଡ଼ିକର ଚାରିପାଖେ ଫେଣ ଫେଣ ରହି କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ସତ୍ତା ପ୍ରମାଣ କରୁଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକୁ କଟାଇ ମୀରାଙ୍କୁ ସାବଧାନତା ସହକାରେ ସନ୍ତରଣ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସଂଘର୍ଷ ହେଲେ ଗୁରୁତର ଆଘାତ ପାଇବାର ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା । ମୀରା ବିଶାକୁଳ

ଘାଟରେ ଗୁରୁ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ନାରଣଙ୍କର କୌଣସି ସନ୍ଧାନ ନ ଦେଖି ସେ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ନାରଣ ଯେପରି ନଦୀ ଗର୍ଭରେ କେଉଁଆଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ, କିଛି ସମୟ ଅନାୟାସରେ ସନ୍ତରଣ କରିବା ପରେ ମୀରାଙ୍କର ଦୁଇ ବାହୁ ଅବଶ ହୋଇ ଆସିଲା । ନଦୀର ଶୀତଳ ଜଳ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ଆହୁରି ଅବଶ କରିପକାଇଲା । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ଅଚଳ ହୋଇ ଆସୁଛି । ପର-ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯେପରି ସେ ନଦୀ ଗର୍ଭରେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଯିବେ । ନଦୀର ଦୁଇ କୂଳରେ ଥିବା ଘନ ଶ୍ୟାମଳିମା ଭିତରେ ସେ ମୃତ୍ୟୁର ବାଲୀଷିକା ଦେଖି ପାରିଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ତାଙ୍କର ଦୁଇ ବାହୁ ଅବଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ହାତ ଦୁଇଟାକୁ ଚଳାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ଯେପରି ମହାନଦୀର ବିରାଟ ବକ୍ଷ ଓ ଅନନ୍ତ ଆକାଶ ଭିତରେ ଘନୀଭୂତ ହୋଇଆସୁଛି କୁହେଳିକା । ମଣିଭଦ୍ରାର ନଭଚୁମ୍ବୀ ଚୂଡ଼ା କ୍ରମେ ଝାପ୍ସା ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ଦେହର ଅବସନ୍ନତା ହେତୁ ସେ କେତେଢ଼ୋକ ପାଣି ମଧ୍ୟ ପିଇ ଯାଇଥିଲେ, କ୍ରମେ ଶରୀର ଭାରୀ ହୋଇ ଆସିଲା ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ତଳକୁ ଦବିଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ମନହେଲା ଯେପରି ତାଙ୍କର ପାଦ ଦୁଇଟି ଧରି କେହି ତଳକୁ ଟାଣି ନେଉଛି । ଶେଷଥର ପାଇଁ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରକୃତି ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁକୁ ଗୋଟାଏ ବାଲୀଷିକାମୟ ମରୁଭୂମି ପରି ମନେହେଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଚକ୍ଷୁ ଭିତରେ ଭରି ଆସିଲା ଅନ୍ଧକାର. ସେହି ଅବଚେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ଦେଖିଲେ ସ୍ରୋତର ଗତି ତାଙ୍କୁ ନଦୀର ତୀର ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ନେଉଛି । ଅଳ୍ପ ସମୟ ସନ୍ତରଣ କରି ପାରିଥିଲେ ସେ ତୀରରେ ଲାଗି ପାରିଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଶକ୍ତି

ତାଙ୍କର ନ ଥିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ତାଙ୍କର ଶରୀର ମହାନଦୀର ବିଶାଳ ଜଳ ସମ୍ଭାର ତଳେ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଥିଲା ।

ପୃଥିବୀରେ ସବୁଠାରୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବଞ୍ଚିବାର ମୋହ । ମୀରା ଅନୁଭବ କରି ପାରିଲେ ସ୍ରୋତ ତାଙ୍କୁ ମହାନଦୀର ଶଯ୍ୟାରେ ଥିବା କଙ୍କରମୟ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ଉପରେ ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ଟାଣି ନେଉଛି । ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଶରୀର କ୍ଷତ ବିକ୍ଷତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ପୁଣି ବଞ୍ଚିବାର ଇଚ୍ଛା ତାଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ଜାଗି ଉଠିଲା । ଦୁଇ ପାଦ ସାହାଯ୍ୟରେ ଧକ୍କା ଦେଇ ଶେଷବାର ପାଇଁ ମହାନଦୀର ବକ୍ଷ ଉପରକୁ ଉଠି-ଆସିଲେ । ସେ ଦେଖି ପାରିଲେ ନଦୀର ତୀର ଆଉ ପ୍ରାୟ ବିଂଶହାତ ମାତ୍ର ଦୂରରେ ଅଛି । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା କେଇଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସନ୍ତରଣ କରି ପାରିଲେ ସେ ଆଉଥରେ ପୃଥିବୀ ବକ୍ଷକୁ ଫେରିଯାଇ ପାରନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତି ଯେପରି ତାଙ୍କୁ ଉପହାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନିଜର ବକ୍ଷର ସ୍ପନ୍ଦନ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଳୟର ଗର୍ଜନ ପରି ମନେହେଲା । ମୃତ୍ୟୁକୁ ସେ ନିଜର ଅତି ନିକଟରେ ଦେଖି ପାରିଲେ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ କୂଳରେ ଥିବା ପାହାଡ଼ ଜଙ୍ଗଲ ଉପରେ ବିଚ୍ଛୁରିତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଭଲରୂପେ ଥରେ ଥରେ ପୃଥିବୀକୁ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଖର ସ୍ରୋତ ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ତଳକୁ ଟାଣିନେଲା । ସେ ପୁଣିଥରେ ନଦୀ ଶଯ୍ୟାର କଙ୍କରମୟ ଚଟାଣର କର୍କଶ ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କଲେ । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସଲିଳ ସମାଧି ତଳେ ତାଙ୍କର ସଂଜ୍ଞା ଲୋପ ହେଲା ।

ନାରଣ ନିଜର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ଅସହ୍ୟ ବେଦନା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ କ୍ଷତରୁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହେଉଥିଲା । ଅତ୍ୟଧିକ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହେତୁ ସେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ

ପଡ଼ିଥିଲେ, ମନର ଅବସନ୍ନତା ତାଙ୍କୁ ଅତ୍ୟଧିକ ଦୁର୍ବଳ କରି ପକାଇ ଥିଲା । ବାମହସ୍ତ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ କଷ୍ଟସମୁ ସନ୍ତରଣ କଲେ କିନ୍ତୁ ଘୂର୍ଣ୍ଣିଗର୍ଭା ମହାନଦୀର ପ୍ରଖର ସ୍ରୋତ ସହିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିବା ଶକ୍ତି ତାଙ୍କର ନ ଥିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ତାଙ୍କର ବାମହସ୍ତ ଅବଶ ହୋଇ ଆସିଲା । ସେ ବୁଝିପାରିଲେ ମୃତ୍ୟୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ । ସେ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ରୋତର ଅନୁକୂଳ ଦିଗରେ ନିଜକୁ ଭସାଇ ଦେଲେ । ଜୀବନର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବଞ୍ଚିବାର କ୍ଷୀଣ ଆଶା ତାଙ୍କୁ ଅଧିକ ଅବସନ୍ନ କରି ପକାଇଲା, ହଠାତ୍ ସେ ନିଜର ହାତ ନିକଟରେ ଏକପ୍ରକାର କଠିନ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅନୁଭବ କଲେ । ସେ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ଦେଖିଲେ ଶକ୍ତ ବହୁ କି ଖଣ୍ଡେ ବଂଶଦଣ୍ଡ । ସେ ସେହି ବଂଶଦଣ୍ଡଟିକୁ ଦୃଢ଼ ମୁଷ୍ଟିରେ ଧରି ପକାଇଲେ କିନ୍ତୁ ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାଙ୍କର ଧାରଣା ବଦଳି ଗଲା । ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଧରିଥିବା ବଂଶଦଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ ଦେହରେ ଆଉ କେତେଖଣ୍ଡ ବଂଶଦଣ୍ଡ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିଲା ଓ ତାହା ଗୋଟିଏ ଶବବାହୀ କୋକେଇ । କୋକେଇ ଉପରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଶବଟି ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକର ଥିଲା କିନ୍ତୁ ସୌଭାଗ୍ୟ ବଶତଃ ଶବଟି ପଚା ନ ଥିଲା । କାରଣ କୋକେଇଟିକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଭାସି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଜୀବନର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟିର ପରଲୋକଗତ ଆତ୍ମା ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞତା ନ ଜଣାଇ ରହି-ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ କୋକେଇଟିର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ କିଛିକ୍ଷଣ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଭାସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶୀତଳ ଜଳର ଅବିରାମ ଆଘାତରେ ତାଙ୍କର ଦେହରୁ ରକ୍ତସ୍ରାବ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଆସିଥିଲା, ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରଖର କିରଣରେ ତାଙ୍କର ଶିରା ପ୍ରଶିରା ପୁନର୍ଜୀବିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ଓ ଧୀରେ ଧୀରେ ଲୁପ୍ତଶକ୍ତି ଫେରି ଆସିଲା । ସ୍ରୋତର ଅନୁକୂଳରେ ନଦୀର ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ଥିଲା । କାରଣ ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱ

ଅପେକ୍ଷା ନଗର ଉତ୍ତରପାର୍ଶ୍ୱ ଅଧିକ ଗଭୀର ଥିଲା । ସେ ନିକଟ
ବାମ ହାତ ମାହାତ୍ମ୍ୟରେ ସ୍ରୋତର ଗତି ଧୀରେ ଧୀରେ କଟାକ
ନଗର ଉତ୍ତର କୂଳଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କଲେ । ବାଟେଶ୍ୱର
ନିକଟରେ ଥିବା ମୁଣ୍ଡିଆ ପର୍ବତରେ [illegible] ବାଧାପାଇ
ପୁଣି ପଶ୍ଚିମକୁ ଗତି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲା । [illegible] ସୁଯୋଗ
ପାଇଲେ ନାହିଁ [illegible] ସ୍ରୋତର [illegible]
[illegible]
ମହାଶୟ ସଫଳ ହେଲେ ନାହିଁ । [illegible] ମଣି [illegible]
ପଥର ଚଟାଣ [illegible]ରେ ତାଙ୍କର ଗତି ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା
ସେ ବାଲିବନ୍ଧ [illegible] ଚଟାଣ [illegible]
ନିକଟରେ ଥିବା [illegible] ସ୍ରୋତରେ [illegible]
ଗତି ମନ୍ଦରେ ଭାସି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । [illegible]
ଦକ୍ଷିଣରେ [illegible] ଅନାବୃତ [illegible]
ଦିଶାଯାଉଛି ।

[illegible] ଅନ୍ୟତମ [illegible]
ସ୍ଥାନ । ମହାନଦୀ କୂଳରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଅବ
କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ମଣ୍ଡିତ ମନ୍ଦିର ଦେଖିଲେ ଚକ୍ଷୁସ୍ଥିର ହୋଇଆସେ
ଚର ଶ୍ୟାମଳିମା ମଣ୍ଡିତ ପାଦଦେଶରେ ଅନନ୍ତ କାନନର ଅତୁଳନୀ
ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ସମ୍ମୋହିତ କରିଦିଏ । ଶୀତଳ ସମୀରଣ ଅବରା
ଧାରା ବହିଯାଏ ଲତାଗୁଳ୍ମର କପୋଳ ଚୁମ୍ବନ କରି । [illegible]
ନିର୍ଝରର [illegible] ମନ୍ଦାକିନୀ ବହିଯାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ
ଭାବରେ । ଐତିହାସିକ ମନରେ ଜଗାଇ ଦିଏ ଭାବନାର ଲହରୀ
ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟରେ ଆଣିଦିଏ ଅଖଣ୍ଡ ବନ୍ଧନ । ମନ୍ଦି

ବକ୍ଷରେ ପ୍ରତିଭାତ ସକଳ ନକ୍ଷତ୍ର ମନୋହର ଦୃଶ୍ୟ । ଅଦୂରରେ
[illegible] ନାଆ ବାହୁ ବାହୁ [illegible] ଗ୍ରାମ୍ୟ [illegible]ରେ ମଧୁର
[illegible] ଅନୁଭୂତି । ଚିରଚଞ୍ଚଳ [illegible] ହୋଇଆସେ [illegible]ର [illegible]
[illegible] ଧ୍ୱନି । [illegible] ମଞ୍ଜୀରାଙ୍କ [illegible] ବକ୍ଷରେ
[illegible] ଅନେକ ସମ୍ଭବ [illegible] ମାନସରୁ । ନୀଳ ଆକାଶର ଦୃଶ୍ୟ
[illegible] ସକଳ ମାଧବ ମନ୍ଦିରର ଚୂଡ଼ା ଫୁଟିଉଠେ ସମସ୍ତ
[illegible] ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ [illegible] ର [illegible] ଫୁଟି ଉଠୁଛି ।
[illegible] ଆଶ୍ରମ, କୁଟୀରେ [illegible] ଉନ୍ମୁକ୍ତ
[illegible] । [illegible] ଆତ୍ମସ୍ଥିର ମାଟି [illegible] ବିକଶିତ [illegible] ଦୃଶ୍ୟ
[illegible] ମଧୁ [illegible] ରହି ଦେବମୋହକ [illegible] । ବର୍ଷାରେ
[illegible] ସ୍ଥାନ ସୁଖଦର [illegible] ସମାଜରେ ।
ଲୋକର ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ [illegible] ମେଳା ହୁଏ । ସରଳ,
[illegible] ପୁରବାସୀ [illegible] ମେଳାରେ ଯୋଗ-
[illegible] । ମିଷ୍ଟ ଆତ୍ମସ୍ଥିରରେ [illegible] ହୁଏ ।

ମାରଣ ଧୀରେ ଧୀରେ [illegible] କୁ [illegible] କୁ
[illegible] ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ [illegible] ତାଙ୍କ [illegible]
ଚଳାଇଲ । [illegible] ସେ ଅସ୍ଥିର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
[illegible] ଦେଲ ଅନାହାରରେ ରହି ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ
[illegible]ଲେ । ଶୀତଳ ଜଳରେ ବହୁ ସମୟ ରହି ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ
[illegible] ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ତାହାରକୁ ପାଇ ଖାଦ୍ୟ ଅନ୍ୱେଷଣ
[illegible] ସାହସ ତାଙ୍କର ନ ଥିଲ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକରେ
[illegible] ଗଛପତ୍ରରେ ନୂତନ ଜୀବନୀ ଶକ୍ତିର ସଞ୍ଚାର ହୋଇ

ପ୍ରଫେସର ସୂର୍ଯ୍ୟ [illegible] ଅଭିଷ୍ଟ [illegible]
ଉଠିଲେ । ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କୁ [illegible] ମୁଣ୍ଡିଆ [illegible]
ଥିବା ବାଲିଗଦା [illegible] । [illegible] ଙ୍କର କଣ୍ଠଠାରୁ
ପାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ [illegible] ପଡ଼ିଥିଲା, [illegible]
ଅଂଶ ବାଲିତଳେ [illegible] ଅବସ୍ଥାରେ [illegible] । ଉଠି
ପଡ଼ିବା [illegible] ତାଙ୍କର [illegible] ଆସିଲା । [illegible]
ଚକ୍ଷୁ ଖୋଲି [illegible] ; [illegible]
[illegible] ବାହାରିବାକୁ [illegible],
[illegible] ପ୍ରଥମ [illegible] ମୁଣ୍ଡକୁ [illegible]
[illegible] । [illegible] ମୁକ୍ତରେ [illegible]
[illegible] ଆସ୍ତେ [illegible]
ତାଙ୍କର ଅବଚେତନ ଅବସ୍ଥା [illegible] । [illegible] ପୁଣି [illegible]
ଚକ୍ଷୁ ଖୋଲି ଅନାଇଲେ । [illegible] ଶ୍ୟାମଳ
ଉପରେ ନୀଳ ଆକାଶ, [illegible] ବାଲିଡିହ
ଦେଖି [illegible] ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କ [illegible] ନାହିଁ [illegible] ତାହାକୁ
ନିଜର ଶରୀରକୁ ଥରେ [illegible] ପୁଣି [illegible] ଭଗବାନଙ୍କୁ
ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ । କଟି ନିକଟରୁ ବାଲି ବାହାର କରି ଦେବା
[illegible] ରକ୍ତସ୍ରାବ ହେଉଥିଲା, [illegible]
ଅସହ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେଉଥିଲା ମଧ୍ୟ । [illegible] ବାଲିଡି
ଉପରେ [illegible] ; ସେ ବୃକ୍ଷ [illegible] ବେଶୀ ସମୟ [illegible]
ସ୍ଥାନରେ ବସି ରହିବା ନିରାପଦ ନୁହେଁ । କାରଣ ଯେବେ [illegible]
ତାଙ୍କୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପକାଏ, [illegible] ମୁକ୍ତି [illegible]
ମୂଲ୍ୟହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିବ । [illegible] ଛିଡ଼ାହୋଇ ସେ ଧୀରେ

ଧୀରେ ମୀରା ଦୃଢ଼ ସ୍ୱରରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କ ଗନ୍ତ୍ୟ ଏଠାକୁ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ଆସିଛି ।"

କୋମଳ ସ୍ୱରରେ ସାଧୁ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, "ଆଶ୍ରୟ-ଦୁଃଖ ହୋଇ ଏଠାରୁ କେହି ନିରାଶ ହୋଇ ଫେରିଯାଇ ନାହିଁ । ଜାଙ୍କ ଦୟା ହେଲେ ତୁମେ ସମସ୍ତ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇପାରିବ ।" ସାଧୁ ଥିଲ । ଭିତରକୁ ଯିବାପାଇଁ ମୀରାଙ୍କୁ ଇଙ୍ଗିତ କଲେ, ମୀରା ସାଧୁଙ୍କ ...ଣକର ...ରି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସାଧୁ ଗୋଟିଏ ଦୀପ ଜଳାଇ ...ମୀରାଙ୍କୁ ଭଲ ଭାବରେ ଦେଖିନେଲେ । ଦୀପାଲୋକରେ ...ଇଥିଲା, ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେହି ...ଲୋକରେ ମୀରା ଦେଖିଲେ କୁଟୀରର ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଗୋଟିଏ ...ଟ ମୁରଲୀ ପଥରର କୃଷ୍ଣ ପ୍ରତିମା ଗଳା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଦ୍ମ ପୁଷ୍ପରେ ...ତ । ସମ୍ମୁଖରେ ଫଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ର । କୁଟୀରର ଗୋଟିଏ ...ଣରେ ସଯତ୍ନ ରକ୍ଷିତ ସୁନ୍ଦର ବୀଣାଟିଏ ଥିବାର ମୀରା ...ଖିଲେ । ବୀଣା ବଜାଇବାରେ ମୀରାଙ୍କର ବିଶେଷ ଦକ୍ଷତା ଥିଲା, ...ରା ମଧ୍ୟ ସୁଲଳିତ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇ ପାରୁଥିଲେ । ସାଧୁ କୃଷ୍ଣ ମୂର୍ତ୍ତି ...ଖରେ ବସି 'ନୈବେଦ୍ୟ' ଧୂପ ପ୍ରଭୃତି ସମର୍ପଣ କରିବାକୁ ...ଗିଲେ । ମୀରା ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ବୀଣାଟିକୁ ଆଣି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ...ଗିଲେ । ବୀଣା ତାରର ଶବ୍ଦରେ ସାଧୁ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ଚାହିଁଲେ । ...ଙ୍କର ମୁଖରେ ସ୍ମିତ ହାସ୍ୟ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ସେ କୋମଳ ସ୍ୱରରେ ...—'ମା'ର କଣ୍ଠରୁ ସଙ୍ଗୀତ ମୂର୍ଚ୍ଛନା ଓ ହାତରୁ ବୀଣାର ...ଶୁଣିଲେ ଭଗବାନ କୃଷ୍ଣ ନିଶ୍ଚୟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବେ ।"

ମୀରା ଚମତ୍କୃତ ହୋଇ ନୀରବ ରହିଲେ । ତାଙ୍କର ମୁଖରେ ... ଅଲୌକିକ ଭାବ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା । ସାଧୁ ଦୃଢ଼ କଣ୍ଠରେ

କହିଲେ—"ଏଠାରେ ଭୟ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ
ଏହି ସ୍ଥାନ ଭଗବାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୁରକ୍ଷିତ ।"

ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ମୀରା ବୀଣା ବଜାଇବାକୁ ଆର
କଲେ, ତାଙ୍କର କଣ୍ଠରୁ ଝରିପଡ଼ିଲା ସୁଲଳିତ ସଙ୍ଗୀତ । ସାଧୁ ମୁଗ୍
ନେତ୍ରରେ ଅନାଇ ରହିଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ସଙ୍ଗୀତ ସହିତ ବୀଣା
ମୂର୍ଚ୍ଛନା ନୀରବ ଆମ୍ରକାନନ ଓ ଗିରିକନ୍ଦର ଭିତରେ ବିସ୍ତୃ
ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ପ୍ରକୃତି ଭିତରୁ ଝରି ପଡ଼ିଲା ତା'
'ଛନ୍ଦଭରା ପ୍ରତିଧ୍ୱନି । ଦୁଇଟି ଭଜନ ଗାଇବା ପରେ ମୀରା ବୀଣା
ସଙ୍ଗୀତ ବନ୍ଦ କଲେ । ସାଧୁ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ କିଛି ଜଳ ଓ ଅନ
ପାତ୍ରରେ ପକ୍ୱଫଳ ଧରି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେଲେ । ସେ ମୀରାଙ୍କୁ ପ୍ରଦ
ଧରି ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ସାଧୁ ନିକଟରେ ଥିବ
ମାହାଡ଼ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ମୀରା ପ୍ରଦୀପ ଧରି ତାଙ୍କ
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚାଲିଲେ । ମାହାଡ଼ ଚୂଡ଼ାକୁ ଉଠି ସାଧୁ ଫଳ
ପାତ୍ର ଓ ଜଳପାତ୍ର ସମାଧି ନିକଟରେ ରଖି ମୀରାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ
କହିଲେ—"ଏ ମୋର ଗୁରୁଙ୍କର ସମାଧି ।" ସାଧୁ ଦୁଇ କର
ପ୍ରଣାମ କଲେ । ମୀରା ମଧ୍ୟ ସାଧୁଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରଣାମ କଲେ ।
ସମୟ ପରେ ଫଳ ଓ ଜଳପାତ୍ର ସମାଧି ନିକଟରେ ରଖି
ଫେରି ଆସିଲେ । ମୀରା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦୀପଟି ଧରି ସାଧୁଙ୍କ ସହିତ ଫେ
ଆସିଲେ । କିଛିଦୂର ଆସି ସାଧୁ ମୀରାଙ୍କୁ ଫେରି ଚାହିଁ କହିଲେ
"ମା, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତର ଭୁଲ କଲି । ସମାଧି ନିକଟରେ
ପ୍ରଦୀପଟି ରଖିଦେଇ ଆସିବାର କଥା ।"

ମୀରା ପ୍ରଦୀପଟି ଧରି ଫେରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସାଧୁ
ତାଙ୍କର ଅନୁଗମନ କଲେ । ସମାଧି ସ୍ତୂପର ଅତି ନିକଟ

ନାରଣ ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷ କରୁଥିଲେ । ସାଧୁ ଖାଦ୍ୟ ଓ ଜଳମାନ ରଖି ଫେରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଖାଦ୍ୟପାତ୍ରଟି ଉଠାଇ ନେଲେ ଓ ନିକଟସ୍ଥ ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ବସି ଭୋଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସାଧୁ ଫେରିଆସି ଫଳପତ୍ର ପାତ୍ରଟି ନ ଥିବାର ଦେଖି କହିଲେ,"ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଏଠାରୁ ଫଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରଟି ଗଲା କେଉଁଆଡ଼େ ?"

ମୀରା ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । କାରଣ ସାଧୁଙ୍କୁ ଫେରିବାର ଦେଖି ବୃକ୍ଷର ପଛପାଖେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଥିଲେ । ମୀରା ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ନିକଟ ଉଭା କହିଲେ—"ଏପରି ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କିଏ କଲା ? ଏହା-ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଲୋକଗତ ଆତ୍ମାର ନିଶ୍ଚୟ ଅପମାନ ହୋଇଥିବ ।"

ଅଳ୍ପ ହସି ସାଧୁ କହିଲେ—"ମା, ତୁମେ ଭୁଲି ବୁଝିଛ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆତ୍ମା ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆତ୍ମାର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ଅଛି । ଭଗବାନଙ୍କର ଅମ... ଶକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆତ୍ମା ଭିତରେ ନିହିତ । ଇହଲୋକ ଓ ପରଲୋକ ପରସ୍ପର ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କରେ ଅଛି । ତେଣୁ ବିଶ୍ୱପ୍ରେମ ଭିତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସହିତ ଏକ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ, ଜଣଙ୍କର ଦୁଃଖ ଓ ସୁଖରେ ଅନ୍ୟଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ଆସିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ନ ହେଲେ ସମାଧି ଉପରୁ ଖାଦ୍ୟ ଅପହରଣ କରି ନ ଥାନ୍ତା । କେବଳ ... ଭିତରେ ଅପହରଣକାରୀ କୌଣସି ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନାହିଁ ... ପାଇଁ ଯେତିକି ଆବଶ୍ୟକ ସେ ସେତିକି ମାତ୍ର ଗ୍ରହଣ

ସାଧୁଙ୍କର ଉକ୍ତିରେ ମୀରା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । କାରଣ ବୃକ୍ଷ ... ଉକ୍ତ ସମସ୍ତ ଶୁଣି ପାରୁଥିଲେ । ସେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦାବା-

ଝଲକରେ ମୀରାଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଲେ, ନିଜର କାଳେ ଭ୍ରମ ହୋଇଥି
ଏଥିପାଇଁ ଅନ୍ତତଃ ଥରେ ସେ ମୀରାଙ୍କର ଆପାଦ ମସ୍ତକ ଭ
ଭାବରେ ଦେଖିନେଲେ । ତାଙ୍କର ମନରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେ
ରହିଲା ନାହିଁ, ସେ ବୃକ୍ଷ ଅନ୍ତରାଳରୁ ବାହାରି ଆସି ସାଧୁଙ୍କୁ ପ୍ରଣ
କଲେ । ହଠାତ୍ ନିର୍ଜନ ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷରୁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଆବି
ଭାବରେ ମୀରା, ସାଧୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଆଶଙ୍କା ଜଡ଼ି
ଆତଙ୍କରେ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ଧୀର କଣ୍ଠରେ ନାରଣ ଡାକିଲେ—ମୀରା ।

ମୀରା ନିଜର ଚକ୍ଷୁ ଏବଂ କାନକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରି
ନାହିଁ, ସେ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିମୂଢ଼ା ହୋଇ ନୀରବରେ ଛିଡ଼ାହୋ
ରହିଲେ । ନାରଣ ପୁଣିଥରେ ଦୃଢ଼ ସ୍ୱରରେ ଡାକିଲେ—"ମୀ
ମୋତେ ବୋଧହୁଏ ଅନ୍ଧକାରରେ ଚିହ୍ନି ପାରୁନାହଁ ।"

ସାଧୁ ଏ ସମସ୍ତର ଅର୍ଥ ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଏଥର
ମଧ୍ୟ ନୀରବରେ ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ସ୍ୱରରେ
ଡାକିଲେ, "ନାରଣ" ! ସେହି ଡାକ ଭିତରେ ଯେପରି
ଯୁଗର ଆକର୍ଷଣ ଥିଲା ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଧୀରେ
ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ନାରଣ ମୀରାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ
ରହିଲେ, ସାଧୁଙ୍କ ମୁଖରେ ସ୍ମିତ ହାସ୍ୟ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ତ
ସ୍ୱରରେ ମୀରାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଲେ, "କୁଟୀରକୁ
ମୀରା ସାଧୁଙ୍କ କଥାର କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ
ଆସିଲେ । ସାଧୁ ହସି ହସି ନାରଣଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି
ଏଠାରେ ରହିଲେ ମୋର ବୃଦ୍ଧଦେବ
କେଣେ ତମେ ମଧ୍ୟ ମୋ ସହିତ ଚାଲ ।

ମୀରାଙ୍କର ଜୀବନରେ ଏହା ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଓ ଅସାଧାରଣ ଘଟଣା, ସେ ମାଳବରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ନରସିଂହପୁର ରେଞ୍ଜ ଅଫିସର ନୂଆଗାଁ ଜଙ୍ଗଲ ପରିଦର୍ଶନ କରି ନରସିଂହପୁର ଗଡ଼କୁ ଫେରୁଥିଲେ । ସେ ଯାହି ଚୂଡ଼ାରେ ପହଞ୍ଚି ନିକଟରେ ଥିବା ପିଆଶାଳ ଗଛରେ ସାଇକେଲଟି ଡେରି-ଦେଇ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗଲେ । ମୀରା ଓ ନାରଣଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । କାରଣ ମୀରା ଓ ନାରଣଙ୍କର ବେଶଭୂଷାରୁ ସେମାନେ ହିନ୍ଦୋଳ କିମ୍ବା ନରସିଂହ-ପୁର ଅଧିବାସୀପରି ମନେହେଉ ନ ଥିଲେ । ରେଞ୍ଜ ଅଫିସରଙ୍କର ମନରେ ସନ୍ଦେହ ହେଲା, ସେ ସନ୍ଦେହ ମୋଚନ ପାଇଁ ନାରଣଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ—"ଆପଣମାନେ କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବେ ?

ନାରଣ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଥିଲେ, ସେ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରେଞ୍ଜ ଅଫି-ସରଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରି ନ ଥିଲେ । ସେ ଚମକିପଡ଼ି ରେଞ୍ଜ ଅଫିସରଙ୍କୁ ଅନାଇଲେ, ତାଙ୍କର ପରିଚ୍ଛଦ ଦେଖି ନାରଣ ତାଙ୍କୁ ପୋଲିସ କର୍ମଚାରୀ ବୋଲି ଭାବି ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଆମ୍ଭେମାନେ ଏଇ ଆଗରେ ଥିବା ଗ୍ରାମକୁ ଯିବୁ ।"

ଅଫିସରଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ଅଧିକ ବଢ଼ି ଉଠିଲା, ସେ ଦୃଢ଼ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ—"ଆଗରେ ତ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରାମ ଅଛି, କେଉଁ ଗ୍ରାମକୁ ଆପଣ ଯିବେ ।"

ନାରଣଙ୍କର ନରସିଂହପୁର ରାଜ୍ୟର ଗ୍ରାମ ବିଷୟରେ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା, ସେ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଗ୍ରାମର ନାମ

ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଏପରି ଏକ ସହଜ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । ସେ ଶୂନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରେଞ୍ଜ ଅଫିସରଙ୍କର ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ଯେପରି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ବଜ୍ରାଘାତ ହେଲା । ଚକ୍ଷୁ କୋଣରେ ବିପଦର ବିଭୀଷିକା ଘନେଇ ଆସିଲା ।

ନାରଣଙ୍କୁ ନୀରବ ଦେଖି ରେଞ୍ଜ ଅଫିସର ପୁଣି ପଚାରିଲେ, "ଆପଣମାନଙ୍କର କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ କି ?" ଥର ଥର ସ୍ୱରରେ ନାରଣ କହିଲେ —"ଆପଣଙ୍କର ଦୟା ପାଇଁ ଧନ୍ୟବାଦ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ ।" ଏତିକି କହି ସେ ମୀରାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇଲେ । ମୀରା ମହାଶାନ୍ତିରେ ଗଭୀର ନିଦ୍ରା ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲେ ।

ରେଞ୍ଜ ଅଫିସର ନାରଣଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ଉଚିତ ମନେ ନ କରି ନରସିଂହପୁର ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରାକଲେ । କିଛିଦୂର ଗତି କରି ସେ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ପାଷାଣ ଉପରେ ରହି ନାରଣ ଓ ମୀରାଙ୍କର ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନାରଣଙ୍କ ମନକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆସନ୍ନ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ଘନୀଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ମୀରାଙ୍କୁ ଉଠାଇଲେ ଓ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ମୀରା ଶୂନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନାରଣଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହି କହିଲେ—"ଏହା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ନିର୍ବୋଧତାର ପୁରସ୍କାର । ଅତିଶୀଘ୍ର ଏ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ ନ କଲେ ମହା ବିପଦର ଆଶଙ୍କା । ଘାଟିର ଉପସ୍ଥିତ ଦିଗରେ ନିଶ୍ଚୟ ଗ୍ରାମ ଅଛି । କାରଣ ଏ ପାର୍ବତ୍ୟ ପଥ ସେହି ଦିଗକୁ ପଡିଅଛି । ତେଣୁ ମୋ ମତରେ ଉତରକୁ ଯିବା ନିରାପଦ ନୁହେଁ । ଏହି ପାହାଡ଼ ବନ୍ଧ ଦିଗକୁ

*

ଲମ୍ବି ଯାଇଛି । ତେଣୁ ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟମ ବାଟକୁ ଗଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ମିଳିପାରିବ । ମୀରା ଓ ନାରଦ ଦୁହେଁ ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷରେ ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପାହାଡ଼ର ବନ୍ୟ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା-ଗୁଚ୍ଛ ଓ ଲତାଗୁଳ୍ମ ଦେହ ମୂଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଗହ୍ୱର ଗର୍ତ୍ତ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିଲା । ତେଣୁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡମାନ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ଅତି କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ଥିଲା । ତଥାପି ବଞ୍ଚିବାର ଆଶା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖେ । ମୀରା ଓ ନାରଦ ଏହି ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡମାନ ଅତିକ୍ରମ କରି ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମଧ୍ୟ ଆଲୋକ ମାତ୍ର, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଗତି ବାଧା ଦେଇ ନାହିଁ । ମୀରା ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥିଲେ ଉପଯୁକ୍ତ ଓ ନିରାପଦ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ନ ମିଳିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ରାମ କରିବେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଦୁହେଁ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପାହାଡ଼ର ଚୂଡ଼ାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ମୀରାଙ୍କର ଗତି ଧୀର ହେଲା । ଦେହ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ — "ନାରଦ, ଜୀବନର ଗୁରୁଭାର ବହନ କରିବାକୁ ମୁଁ ଓ ଅଧିକ ସମୟ ସମର୍ଥ ହେଲେ ନାହିଁ ଅସମର୍ଥ । ଚାରିପାଖରେ ଅନ୍ଧକାର ଘନୀଭୂତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ତେଣୁ ଆଉ ବେଶି ଦୂର ଯାଇ ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ସ୍ଥାନରେ ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ହେବ ।"

ନାରଦ ସେହିଠାରେ ଠିଆହୋଇ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ । ଅଦୂରରେ ଅନ୍ଧକାରର ପରଦା ଭେଦ କରି ଧୂମ୍ରାଭ ଅଗ୍ନି ଛାୟା ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପାହାଡ଼ ଗ୍ରାମରେ ଭରି ମନୁ-ଷ୍ୟର ଗର୍ଜ୍ଜନ ଚଳା । ଅଦୂରକୁ ଦୂର ନିର୍ଝରର ଅବି-କଳକଳ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣି ଆସୁଥିଲା । ଧୀରେ ଘନୀଭୂତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ଅନ୍ଧକାର । ନାରଦ କ୍ଳାନ୍ତ-ଭରା ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ମା ଉପଯୁକ୍ତ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ । ନିକଟରେ ଗୁମ୍ଫା ଓ ଅଦୂରରେ ନିର୍ଝରିଣୀ

ଯେଥିପ୍ରତି ଲକ୍ଷ ନ ଥିଲା । ସେ ଖର ବେଗରେ ଗତି କରି ଲୋକ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ, ଦେଖିଲେ ନାରଣ ଗୋଟାଏ ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ଆଉଜି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ସେ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନାରଣଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଯାହା ଦେଖିଲେ ସେଥିରେ ତାଙ୍କର ତନୁ ସ୍ଥିର ହୋଇଗଲା । ସେ ଦେଖିଲେ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ସର୍ପ କୁଣ୍ଡଳାକାରରେ ନାରଣଙ୍କ ପାଦଠାରୁ କଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ନାରଣଙ୍କ ଦେହକୁ ଗଛର ଗଣ୍ଡି ସହିତ ଭିଡ଼ି ରଖିଛି । ସେ ଦେଖିଲେ ସର୍ପର ମୁହଁ ନାରଣଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ ଶାଖା ଉପରେ ଅଛି । ମୀରା କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ସର୍ପର ଖଡ୍ଗରେ ଆଘାତ କଲେ । ଏହି ଆଘାତରେ ସର୍ପର ମସ୍ତକ ଦ୍ୱିଖଣ୍ଡିତ ହେଲା । ମୀରା ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ପର ଗଣ୍ଡିକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ପକାଇଲେ । ଭୟରେ ନାରଣଙ୍କର ସଂଜ୍ଞା ଲୋପ ହୋଇଥିଲା । ମୀରା ନିର୍ଝରରୁ ଶୀତଳ ଜଳ ଆଣି ନାରଣଙ୍କର ମୁହଁ ଧୋଇଦେଲେ । ନାରଣଙ୍କର ସଂଜ୍ଞା ଫେରି ଆସିଲା । ମୀରା ହସି ଉଠି କହିଲେ—"ଭଗବାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ମୁଁ ଠିକ୍ ସମୟରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିଛି । ଭୟ କରିବାର କାରଣ ନାହିଁ ନାରଣ; ତୁମ ଦେହରେ କୌଣସି ଆଘାତ ଲାଗି ନାହିଁ ।

ନାରଣ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ମୀରାଙ୍କର କପାଳ ଚୁମ୍ବନ କଲେ । ହସି ଉଠି ମୀରା କହିଲେ—"ଏ କ୍ଷୁଧା କଣ ତୁମର କେବେହେଲେ ଶାନ୍ତ ହେବ ନାହିଁ ନାରଣ ?"

ନାରଣ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଅଧରରେ ସ୍ମିତ ହାସ୍ୟ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ମୀରା ନାରଣଙ୍କର ହାତକୁ

ବସନ୍ତବାବୁ କିଛିକ୍ଷଣ ଚିନ୍ତା କରି କହିଲେ—"ବହୁ ଲୋକ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଗଲେ ଗୋପନରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ବରଂ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ପଳାୟନ କରିବାର ପଥ ସୁଗମ ହୋଇଯିବ । ମୋ ମତରେ ଆପଣ ମୁଁ ଓ ରଞ୍ଜନବାବୁ ଏହି ତିନିଜଣ ଗଲେ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ ବନ୍ଧୁକ ଅଛି । ମୋ ନିକଟରେ ବନ୍ଧୁକ ଓ ରିଭଲଭର୍ ଏକମ୍ ଅଛି । ରଞ୍ଜନବାବୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ବନ୍ଧୁକ ଓ ରିଭଲଭର୍ ନେବେ । ତିନୋଟି [illegible] ଟର୍ଚ୍ଚ ଓ ଫାଷ୍ଟଏଡ୍ ବକ୍ସ (ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସାର ଔଷଧ ଇତ୍ୟାଦି) ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଗଲେ ଚଳିବ । ଜଙ୍ଗଲର [illegible] ସ୍ଥାନରେ ନିଶ୍ଚୟ ଗାଁ ଥିବ, ସେଠାରୁ ଖାଦ୍ୟାଭାବ [illegible] ।"

ସୁଶୀଳବାବୁ ଓ ରଞ୍ଜନବାବୁ ଏଥିରେ ସମ୍ମତ ହେଲେ । [illegible] ବାବୁ, ରଞ୍ଜନ ବାବୁ ଓ ଗୁଣନିଧି- [illegible] ଅଭିମୁଖରେ ବାହାରିଲେ ।

[illegible] ଜଙ୍ଗଲରେ [illegible] କିଛିବାଟ ଗଲାପରେ [illegible] ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି [illegible] ଜରିଥିଲା । [illegible] ଶିକାର [illegible] ଜଙ୍ଗଲରେ [illegible] ନ ହୋଇ [illegible] ବସି ରହିଲେ । [illegible] ଗ୍ରାମକୁ ଫେରିଯାଇ [illegible] ମନସ୍ତ କଲେ କିନ୍ତୁ ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତେ ଉପସ୍ଥିତ [illegible] ବ୍ୟକ୍ତି କେଉଁଠାରେ ପଡ଼ିଲେ ତାହା ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ଲୋକଟି କୌଣସି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ବାଟରେ ଥିବା [illegible] ପାଖରେ ଶୁଣିଥିବା ସେହି କଥା କହିଦେଲା ।

ଗୁଣନିଧି ବାବୁ ଜଣେ ଦକ୍ଷ ରେଞ୍ଜ ଅଫିସର ଥିଲେ । ସେ ସିଂହପୁର ଜଙ୍ଗଲର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଇଞ୍ଚ ଭୂମି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପରିଚିତ ଥିଲା । ନୂଆଗଡ଼ଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଗୁଣନିଧି ବାବୁ ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କୁ କହିଲେ — "ମୋର ମନେହୁଏ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣ ନିଶ୍ଚୟ ନେଳିକୁଣ୍ଠ ପାହାଡ଼ ଆଡ଼କୁ ପଳାୟନ କରିଥିବେ । କାରଣ ନେଳିକୁଣ୍ଠ ପାହାଡ଼ ଆଶ୍ରୟ ଦେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ । ନିକଟରେ ଗ୍ରାମ ଓ ଝରଣା ଅଛି । ତେଣୁ ମୋ ମତରେ ରାତିରେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ଆଜି ରାତିରେ ବାଲିଗଡ଼ଆଶ୍ରମଠାରେ ଥିବା ରେଷ୍ଟ ହାଉସରେ ବିଶ୍ରାମ କରି ପ୍ରଭାତରୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ବସନ୍ତ ବାବୁ ଏଥିରେ ସମ୍ମତ ହେଲେ ନାହିଁ । ସେହି ରାତିରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା ସମସ୍ତେ ସେ ଅନୁରୋଧ କଲେ, ତିନିଜଣ ସୁଦକ୍ଷ ଅଫିସର ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ବିପଦ ସଂକୁଳ ଗିରିପଥ ଉପରେ ନେଳିକୁଣ୍ଠ ପାହାଡ଼ ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା, ଯେ କୌଣସି ଶବ୍ଦକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ଣ୍ଣ ଡେରି ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ଓ ପରୀକ୍ଷା କଲାପରେ ସନ୍ଦେହ ମୋଚନ ହେଲେ ପୁଣି ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିଲେ । ରାତିର ବିପଦ ସଂକୁଳ ଯାତ୍ରା ଶେଷ କରି ପ୍ରଭାତର କିଛି ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ନେଳିକୁଣ୍ଠ ପାହାଡ଼ରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ନିତ୍ୟକର୍ମ ସମାପନ କରିବା ପାଇଁ ଗୁଣନିଧିବାବୁ ଝରଣା ନିକଟକୁ ଗଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ଓ ରଞ୍ଜନବାବୁ ଗୋଟାଏ ଶାଳ ଗଛ ତଳେ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଝରଣା ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚି ଗୁଣନିଧି ବାବୁ ଯାହା ଦେଖିଲେ, ସେଥିରେ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସମାପନ ପୂର୍ବରୁ ବଦନ

ବାବୁଙ୍କୁ ସମ୍ବାଦ ଦେବା ଜରୁରୀ ବୋଲି ସେ ମନେ କଲେ । ଏକ ବିରାଟ ସର୍ପ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଝରଣା ନିକଟରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଗୁଣ-ନାଥ ବାବୁ, ବସନ୍ତ ବାବୁ ଓ ରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଝରଣା ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ବସନ୍ତ ବାବୁ ଏକ ବିରାଟ ଅଜଗର ସର୍ପର ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଦେହ ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ସେ ସାବ-ଧାନତା ସହକାରେ ସ୍ଥାନଟି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ବିଶେଷ କିଛି ନ ଥିଲା ।

ଗୁଣନିଧି ବାବୁ, ବସନ୍ତ ବାବୁ ଓ ରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ଫରେଷ୍ଟ ହଟ୍‌କୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ହଟ୍‌ରେ ଥିବା ଫରେଷ୍ଟର ନିଜର ଘଟଣା ଗୁଣନିଧି ବାବୁଙ୍କ ନିକଟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ବସନ୍ତ ବାବୁ ଚିତ୍କାର ଶୁଣିଥିବା ଲୋକଟିକୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଡକାଇବା ନିମନ୍ତେ ଗୁଣନିଧି ବାବୁଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଗୁଣନିଧି ବାବୁ ଗ୍ରାମବାସୀଟିକୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଡକାଇ ଦେଲେ । ଗ୍ରାମବାସୀ-ଠାରୁ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ବିଶଦ ଭାବରେ ଶୁଣି ବସନ୍ତବାବୁ ଗ୍ରାମବାସୀକୁ ପଚାରିଲେ—"ସେହି ଚିତ୍କାର କାହାର ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା, ନାରୀ କିମ୍ବା ପୁରୁଷର ?"

ଗ୍ରାମବାସୀଟି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉତ୍ତର ଦେଲା—"ତାହା ପୁରୁଷର ଚିତ୍କାର ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।"

ବସନ୍ତ ବାବୁ ବିସ୍ମୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—"ମୋର ମନେହୁଏ, ଦସ୍ୟୁ ନାରଣ ଝରଣାକୁ ଜଳପାନ କରିବାକୁ ଯାଇ ସର୍ପ କବଳରେ ପଡ଼ି ଚିତ୍କାର କରିଥିଲା । ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ମୀରା ସେଠାକୁ ଯାଇ ସାପଟିକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ପକାଇ ନାରଣର ଜୀବନ

*

ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ନିଶ୍ଚୟ ସେମାନେ ଝରଣାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅଛନ୍ତି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ପାହାଡଟି ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ କରି ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ହେବ ଓ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣ ଯେପରି ପଳାୟନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ନ ପାଆନ୍ତି ସେଥିପ୍ରତି ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ହେବ । ଅତିଶୀଘ୍ର ଅନୁସନ୍ଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେବା ଉଚିତ ।

ପ୍ରଭାତରେ ମୀର ଭଗବତ୍ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିସାରି ନାରଣଙ୍କୁ କହିଲେ—"ଏଠାରେ କେବଳ ବସି ରହିଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଦଣ୍ଡପଲ୍ଲୀ ଫେରିଯାଇ ସେଠାରେ ଥିବା ଦସ୍ୟୁଦଳକୁ ସଂଗଠନ କରି ନୂତନ ଅଭିଯାନର ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ହେବ । ଦସ୍ୟୁ ତା' ଲବ୍ଧ ଧନର ଶେଷ କପର୍ଦ୍ଦକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିତରଣ କରି ଦିଆଯାଇଛି । ଆଜି କିଛି ଧନ ସଂଗ୍ରହ ନ କଲେ ଆମେ ଦରିଦ୍ର ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବା ନାହିଁ । ତୁମେ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଦଣ୍ଡପଲ୍ଲୀ ଫେରିଯାଅ । ସେମାନଙ୍କୁ ସଂଗଠନ କରି ମୋତେ ଜଣାଇଲେ ମୁଁ ଏଠାରୁ ଚାଲିଯିବି । ସାବଧାନ, ଚତୁର ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ଗୁପ୍ତଚର ପ୍ରତି ବାଟ ଓ ଘାଟରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଥିବେ ।"

ନାରଣ ଓ ମୀରଙ୍କୁ କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ । ମୀର ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରକୁ ଯାଇ ଜଳପାତ୍ରଟି ଧରି ଝରଣାକୁ ଜଳ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ବାହାରି ଗଲେ ।

ବସନ୍ତ ବାବୁ ରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଢେଙ୍କାକୁଟି ପାହାଡ଼କୁ ବାହାରି ଗଲେ । ଶିକାର ଶୁଣିଥିବା ଗ୍ରାମବାସୀଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନେବାକୁ ଭୁଲିଲେ ନାହିଁ । ଗ୍ରାମବାସୀଟି ନିଜର ପଲ୍ଲୀ

ନିକଟତ୍ତ୍ରାଙ୍କୁ ସ୍ୱର ଚିତ୍କାର ଯେଉଁ ଦିଗରୁ ଆସୁଥିଲା ବତାଇ ଦେଲା, ବସନ୍ତ ବାବୁ ଓ ରଞ୍ଜନ ବାବୁ ଦୁହେଁ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ପାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶରେ ଥିବା ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ, କିଛି ଦୂର ଯାଇ ବସନ୍ତ ବାବୁ ରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କୁ କହିଲେ –"ଦୁହେଁ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଯିବା ଅନାବଶ୍ୟକ । ମୁଁ ଏହି ଦିଗକୁ ଯାଉଛି, ଆପଣ ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଯାଆନ୍ତୁ । ସାବଧାନ, ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ଅଛି । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ଅଗ୍ରସର ହେବେ ।"

ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମାନି ରଞ୍ଜନବାବୁ ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରଞ୍ଜନ ବାବୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ନିକଟସ୍ଥ ପାହାଡ଼ର ଚୂଡ଼ାଦେଶକୁ ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯୁବକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅତି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ଥିଲା । ପ୍ରତି ଦିଗକୁ ସେ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯେପରି ତାଙ୍କର ପାଦର ଶବ୍ଦ ପଶୁ ପକ୍ଷୀଙ୍କ କାନରେ ନ ବାଜେ ସେଥିପ୍ରତି ସେ ବିଶେଷ ସାବଧାନ ଥିଲେ ।

ମୀରା ଜଳପାତଟି ଧରି ଝରଣାରୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲେ । ସେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ବସି ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏପରି ଏକ ନିର୍ଜ୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ସେ କୌଣସି ବିପଦର ଆଶଙ୍କା କରୁ ନ ଥିଲେ । ତଥାପି ତାଙ୍କର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନ ପରୀକ୍ଷା କରିବାରୁ ବିରତ ନ ଥିଲା । ସେ ଜଳପାତଟି ଧରି ପାନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ରଞ୍ଜନ ବାବୁ ସୁଡ଼ଙ୍ଗର ଅତି ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚି ଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରତି ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡର ଫାଙ୍କ, ଲତା-ଗୁଳ୍ମର ଫାଙ୍କ ଭିତରେ, ଘନ ଶ୍ୟାମଳିମାର ବକ୍ଷତଳେ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଥିଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର କିରଣ ମୀରାଙ୍କର ଗୈରିକ ପରିଧାନ ଉପରେ ପଡ଼ି ଶ୍ୟାମଳିମା ଭିତରେ ଗୈରିକ ରଙ୍ଗଟିକୁ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ କରି ତୋଳୁଥିଲା । ତାହା ରଞ୍ଜନବାବୁଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ମୀରାଙ୍କୁ ଜଳପାନ କରୁଥିବାର ଦେଖି ପାରିଲେ । ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ସେ ଗୋଟାଏ ପଶା ଗଛର ପଛ ପାଖକୁ ଯାଇ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୀରାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ କହିଥିବା ବର୍ଣ୍ଣନା ସହିତ ମୀରାଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିଲା । ରଞ୍ଜନବାବୁଙ୍କ ମନରେ ଯୁବକସୁଲଭ ଦାମ୍ଭିକତା ଜାଗି ଉଠିଲା । ସେ ଶିଷ୍ଟାଚାର ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଗଲେ । ନିଜର ବନ୍ଧୁକଟି ଉଠାଇ ସେ ଅତି ସାବଧାନତାର ସହିତ ମୀରାଙ୍କ କପାଳକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ । ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏକାବେଳକେ ଏହି ନାରୀ ଦସ୍ୟୁକୁ ନିଃଶେଷ କରିଦେଲେ ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରୁ ଗୋଟାଏ ଅଦୃଶ୍ୟ ବିଭୀଷିକା ଲୋପ ପାଇଯିବ । ସେ ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ସାମାନ୍ୟ ଚାପ ଦେବା ମାତ୍ରେ ବନ୍ଧୁକଟି ଗର୍ଜି ଉଠିଲା । ଗୁଡ଼ୁମ୍ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୀରା ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ । ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରୁ ଜଳ-ପାତ୍ରଟି ଖସି ପଡ଼ିଲା । ସେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ମାତ୍ର ବିଳମ୍ବ ନ କରି ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଦୁଇଟି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଛୁରି ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ନ ଥିଲା । ସେ ନିଜର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦେଖିଲେ ଗୁଳି ତାଙ୍କର ଚର୍ମଭେଦ କରି ବାହାରି ଯାଇଛି । କ୍ଷତ ବିଶେଷ ଗୁରୁତର ନୁହେଁ । ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଧରା ପଡ଼ିବାର ଆଶଙ୍କା ତାଙ୍କୁ ବିଶେଷ ବିବ୍ରତ କରି ପକାଇଲା । ସେ ଗହ୍ୱରର ମୁଖ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ବସି ରହିଲେ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି

ଦୁଇଟି ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ମୁଷ୍ଟି ଭିତରେ ଥିଲା । ରଞ୍ଜନବାବୁ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କୁ ସଙ୍କେତ ଦେବାକୁ ଭୁଲିଗଲେ । କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ ସେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ଥରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନିଜର ବନ୍ଧୁକଟିକୁ ବାହାରେ ରଖି ରିଭଲଭରଟି ସାବଧାନତା ସହିତ ଧରି ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରେ ପଶିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ।

ସେଦିନ ଥିଲା ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ । ମା' ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ପୂଜା । ମୀରାଙ୍କର ଅଧରରେ କ୍ଷୀଣ ହାସ୍ୟରେଖା ଫୁଟି ଉଠିଲା । ସେ ନିଜ ହାତରୁ ଝରି ପଡ଼ୁଥିବା ରକ୍ତଧାର ପ୍ରତି ଅନାଇଲେ । ତାଙ୍କର କଣ୍ଠରୁ ଝଙ୍କୃତ ହୋଇ ଉଠିଲା । "ସର୍ବେବେ ଦେବାଃ ଦେବୀ ମୁପତସ୍ଥୁଃ, କାଽସିତ୍ୱଂ ମହାଦେବ । ସାବ୍ରବୀତ୍-ଅହଂ ବ୍ରହ୍ମରୂପିଣୀ, ମତ୍ତଃ ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷାତ୍ମକଂ ଜଗତ୍। ଶୂନ୍ୟଂଚ୍ଚ ଶୂନ୍ୟଂ ଚ ।" ପାହାଡ଼ର ଅରଣ୍ୟ ବେଷ୍ଟିତ ବକ୍ଷ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇଗଲା । ସେଇ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ସଙ୍ଗରେ ଝରି ପଡ଼ୁଥିଲା ଅନ୍ତରର ଅନନ୍ତ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ । ପ୍ରାଣର ଗଭୀର ଭାବାବେଗ, ସଙ୍ଗୀତର ମଧୁର ମୂର୍ଚ୍ଛନା ଏବଂ କଳ୍ପନାର ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ଚଞ୍ଚଳ କ୍ରୀଡ଼ା । ରଞ୍ଜନବାବୁ ଶ୍ଳୋକର ଆବୃତ୍ତି ଶୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ମୀରାଙ୍କର ଲଳିତ କଣ୍ଠର ମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ ମୂର୍ଚ୍ଛନା ତାଙ୍କୁ ତନ୍ମୟ କରି ଦେଲା । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ସେ ନିଜର କଠୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସ୍ମରଣ କରି ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରକୁ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ମୀରାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ଉନ୍ମୀଳିତ ହେଲା । ସେ ଦେଖିଲେ ରଞ୍ଜନବାବୁ ରିଭଲଭର୍ ଧରି ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛନ୍ତି । ସେ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ସାବଧାନ, ଆତ୍ମରକ୍ଷା

ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ମୁଁ ନରହତ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ ହେବି ନାହିଁ । ମୁଁ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଭୟ କରେ ନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ନର-ହତ୍ୟା ଅଭିଯୋଗରେ ଅଭିଯୁକ୍ତା । ଆଉ ପଦେମାତ୍ର ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ମୁଁ ତୁମକୁ ହତ୍ୟା କରିବି ।''

ରଞ୍ଜନବାବୁ ଜଣେ ସାହସୀ ଯୁବକ ଥିଲେ । ସେ ମୀରାଙ୍କ କଥାରେ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୀରା ରଞ୍ଜନବାବୁଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଗୋଟିଏ ଗୁଳିଟି ନିକ୍ଷେପ କଲେ । ସୁଡ଼ଙ୍ଗଟି ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଥିବାରୁ ରଞ୍ଜନବାବୁଙ୍କୁ ନଇଁ ନଇଁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ୁ-ଥିଲା ତେଣୁ ଗୁଳିଟି ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ ବାହୁରେ ଆମୂଳ ବିଦ୍ଧ ହେଲା । ସେ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ । ମୀରାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସେ ରିଭଲଭର୍ ଚଳାଇଲେ । ପ୍ରଥମ ଗୁଳିଟି ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ଗହ୍ୱରର କୋଣରେ ଥିବା ପାଷାଣ ଦେହରେ ଆଘାତ କଲା । ରଞ୍ଜନବାବୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ପାଇଁ ରିଭଲଭର୍ ଚଳାଇଲେ । ମୀରା ସେତେବେଳକୁ ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ସାରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଗୁଳିଟି ମଧ୍ୟ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା । ରିଭଲଭରରୁ ନିର୍ଗତ ଧୂମ୍ରରେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ରଞ୍ଜନବାବୁ କିଛି ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଅଭ୍ୟନ୍ତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା ନିରାପଦ ନୁହେଁ ଜାଣି ରଞ୍ଜନ ବାବୁ କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ ବାହାରକୁ ଚାଲି ଆସିଲେ । ସେ ନିଜର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରୁ ଗୁଳିଟିକୁ ଟାଣି ବାହାର କରିଦେଲେ ।

ବସନ୍ତବାବୁ ନିକଟରେ ଥିଲେ । ସେ ରିଭଲଭର୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ସମସ୍ତ କଥା ଶୁଣି ସେ ନିଜର ରୁମାଲ ବାହାର କରି ରଞ୍ଜନବାବୁଙ୍କ

ବାହୁରେ ବାନ୍ଧିଦେଲେ ଓ ନିଜେ ଚନ୍ଦ୍ରର ମୁଖକୁ ଚାହିଁ କହିଲେ—"ଶୁଣ ଦସ୍ୟୁ ନାୟିକା । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ନିକଟରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ତୁମର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ନିର୍ବୋଧ ନୁହେଁ । ତୁମକୁ ବନ୍ଦୀ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କାହାରି ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମକୁ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି ବିନା ରକ୍ତପାତରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କର । ନୋହିଲେ ମୁଁ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ମୁଖରେ ଅଗ୍ନି ଜାଳି ତୁମକୁ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରୁ ବାହାର କରି ଆଣିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବି ।"

ମୀରା ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ କୌଣସି ଅସ୍ତ୍ର ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଗୋଲାମ ଅଫିସରମାନେ ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ରରେ ସୁସଜ୍ଜିତ । ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାର ଶକ୍ତି ତାଙ୍କର ନାହିଁ । ଆତ୍ମସମର୍ପଣ ନ କଲେ ବସନ୍ତ ବାବୁ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ମୁଖରେ ଅଗ୍ନି ଜାଳିବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଦେଶବାସୀ ସମାଜ ସହିତ ମୁକ୍ତିର ଆଶା ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ତେଣୁ ଏପରି ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ । ସେ ଉଚ୍ଚ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—ମୁଁ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋତେ ଭଗବତ୍ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ନିମନ୍ତେ କିଛି ସମୟ ଦିଅ ।

ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣତା ନ ଥିଲା । ସେ ଶାନ୍ତ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ – 'ତାହାହିଁ ହେବ । ମୁଁ ଭଗବତ୍ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମକୁ ଅର୍ଦ୍ଧଘଣ୍ଟା ସମୟ ଦେଲି ।"

ମୀରା ନିଜର ପରିଚ୍ଛଦ ଭିତରେ ଖଣ୍ଡେ ଛୁରୀଟି ଅତି ସାବଧାନତା ସହକାରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଲେ । ଛୁରୀଟି ଏପରି ଭାବରେ ସେ ନିଜର

ବସ୍ତ୍ର ଭିତରେ ରଖିଥିଲେ ବାହାରୁ ଦେଖି ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନ ଥିଲା । କିଛିସମୟ ଗଡ଼ିଗଲା ପରେ ମୀରା ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଲେ । ଗେରୁଆ ବସନ ଧାରଣୀ, ମୁକୁଳିତ କେଶା, ସୁନ୍ଦର ତନୁଶ୍ରୀ ମଣ୍ଡିତା ମୀରାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଆଜନ୍ମ ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣୀ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା, ବସନ୍ତବାବୁ ମୁଗ୍ଧ ନୟନରେ ମୀରାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏଇ କୋମଳାଙ୍ଗୀ ସରଳମନା ନାରୀ ଭିତରେ କପରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛି ଅଦୃଶ୍ୟ ବହ୍ନିଶିଖା । ସେ ଗମ୍ଭୀର କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—''ଧନ୍ୟବାଦ ଦସ୍ୟୁ ନାୟିକା, ବିନା ରକ୍ତପାତରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ତୁମ ନିକଟରେ ଚିର କୃତଜ୍ଞ କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭର ବନ୍ଧୁ ନାରୀଙ୍କୁ ପାଇଲେ କୃତଜ୍ଞତାର ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ଦେବି ।''

ସହାସ୍ୟ ବଦନରେ ମୀରା କହିଲେ—''ନମସ୍କାର ବସନ୍ତ ବାବୁ । ତୁମ ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇ ମୁଁ ନିଜକୁ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ମନେ କରୁଛି । ବନ୍ଦୀ ଜୀବନରେ କଥା କହିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋର ଆଶା ମୁଁ ସେଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବି ନାହିଁ । ଯେବେ ନାରୀଭଳି ଜଣେ ଦସ୍ୟୁର ସମ୍ବାଦ ଆପଣ ମୋ'ଠାରୁ ଜାଣିବାକୁ ଆଶା ରଖିଥାନ୍ତି, ତେବେ ମୋର ଅନୁରୋଧ, ଆପଣ ନିଜର ଜନ୍ମଲଗ୍ନକୁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଯିବା ପାଇଁ କୁଣ୍ଠିତ ହେବେ ନାହିଁ । ଯାହାହେଉ, ମୁଁ ଜଳପାନ କଲାବେଳେ ଆପଣଙ୍କର ସହକର୍ମୀ ମୋତେ ଗୁଳିକରି ମୋର ଜଳପାତ୍ରଟି ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଗୁଳି ମୋର ଡାହାଣ ହାତରେ ଲାଗିଛି । ଏହା ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଇତିହାସରେ ଗୋଟାଏ ଗୌରବମୟ ଅଧ୍ୟାୟ ହୋଇପାରେ । ତୃଷାରେ ମୋର କଣ୍ଠ ଶୁଖି ଯାଉଛି । ମୋତେ କିଛି ଜଳପାନ କରିବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ।''

ବସନ୍ତ ବାବୁ ଏପରି ଏକ କାହାଣୀ ଶୁଣି ମର୍ମାହତ ହେଲେ । ସେ ଘୃଣାରେ ରଞ୍ଜନବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ନିଜର 'ଜଳପାତ୍ର' (Water Bottle)ଟି ମୀରାଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । କୃତଜ୍ଞତା ଭରା ଦୃଷ୍ଟିରେ ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ମୀରା ଜଳପାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଦସ୍ୟୁ ନାୟିକା ମୀରାଙ୍କୁ ଏପରି ଅକ୍ଲେଶରେ ବନ୍ଦୀ କରିପାରିବେ ବୋଲି ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କର ଆଶା ନ ଥିଲା କିନ୍ତୁ ବିଜୟର ଗୌରବରେ ଆନନ୍ଦିତ ହେବାର ମଧ୍ୟ କିଛି ନ ଥିଲା । କାରଣ ଅସୁସ୍ଥ ଭାବରେ ମୀରାଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରିବାରେ କୌଣସି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନ ଥିଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ଓ ରଞ୍ଜନ ବାବୁ ଚରମ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ କରି ମୀରାଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ନରସିଂହପୁର ଥାନାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ନରସିଂହପୁରର ଅବସ୍ଥିତି ଅତି ରମଣୀୟ । ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ମୁଣ୍ଡିଆର ପାଦଦେଶରେ ଥାନାଟି ଅବସ୍ଥିତ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପାହାଡ଼ ଓ ଘନ ଅରଣ୍ୟ । ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ମହାନଦୀ । ଥାନାର ଅଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ରମଣୀୟ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଭବନ, ସୁନ୍ଦର ଡାକ ବଙ୍ଗଳା । ଏହି ଡାକ ବଙ୍ଗଳାଟି ନରସିଂହପୁରର ରାଜାଦେବ ବହୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟରେ ନିର୍ମାଣ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଡାକ ବଙ୍ଗଳାଟିରେ ଛିଡ଼ାହେଲେ ରମଣୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଦର୍ଶକ ଆତ୍ମହରା ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅରଣ୍ୟ ବେଷ୍ଟିତ ମହାନଦୀର ମନ ମୁଗ୍ଧକର ଦୃଶ୍ୟ । ପାହାଡ଼ର ପାଦ ଧୌତ କରି ଚଳି ଗତିରେ ବହିଯାଇଛି ମହାନଦୀ । ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ଧାତକୋଣିଆ ପାହାଡ଼ ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଶୋଭା, ଆକାଶ ବକ୍ଷରେ [illegible] କଳାର ଉପତ୍ୟକା । ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ହିନ୍ଦୋଳ ଓ

*

ଢେଙ୍କାନାଳର ଅଙ୍ଗୁଳ ପାହାଡ଼ ଶ୍ରେଣୀ ସୁନୀଳ ଶିର ଟେକି ନୀଳ ଆକାଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଯାଇଛୁ । ଦୂର ବଗରେ ଘନ ବନ ଦେଶର ଘଞ୍ଚ ଶ୍ୟାମଳିମା ଓ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ପାହାଡ଼ । ଇନ୍ଦ୍ର ଭବନର ପାଦଦେଶରେ ପୁଷ୍ପିତ ସାଗୁଆନ ବନରୁ ଗନ୍ଧ ବହି ବହି ଆସିଣା ଗନ୍ଧବହ । ନାନାଜାତି ବନ ବିହଙ୍ଗମାନଙ୍କ କାକଳୀରେ ମୁଖରିତ ଇନ୍ଦ୍ର ଭବନ ଦର୍ଶକ ମନରେ ସୃଷ୍ଟିକରେ ଅପାର ବୈଚିତ୍ର । ସୁନ୍ଦର, ବଚିତ୍ର ଓ ଅଦ୍ଭୁତ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଦର୍ଶକ ଆତ୍ମହରା ହୋଇପଡ଼େ । ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ଥାନା ନିକଟରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାଘ୍ର ଓ ଭଲ୍ଲୁକ ପ୍ରଭୃତି ବଚରଣ କରିବାର ଦେଖାଯାନ୍ତି ।

ନରସିଂହପୁର ଥାନା ହାଜତରେ ମୀରାଙ୍କୁ ରଖି ବସନ୍ତ ବାବୁ ଥାନା ଅଫିସର ଅକ୍ଷୟ ବାବୁଙ୍କୁ ମୀରାଙ୍କ ଉପରେ ସତର୍କ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଉପଦେଶ ଦେଲେ । କାରଣ ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ଦେହରେ ଜ୍ୱରର ପ୍ରକୋପ ବଢ଼ି ଚାଲିଥିଲା ଓ ରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣ ବାହୁର କ୍ଷତରୁ ଅସହ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେଉଥିଲା । ତେଣୁ ବସନ୍ତ ବାବୁ ରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କୁ ବିଶ୍ରାମ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ନିଜେ ବିଶ୍ରାମ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚାଲିଗଲେ । ଅକ୍ଷୟବାବୁ ଥାନା ବାରଣ୍ଡାରେ ବସି ଚନ୍ଦ୍ରର ଶୀତଳ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ସିପାହୀ, ମୀରାଙ୍କର ରାତି ଭୋଜନ ଆଣି ମୀରାଙ୍କୁ ଭୋଜନ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ମୀରା ସିପାହୀଙ୍କୁ ଅକ୍ଷୟ-ବାବୁଙ୍କୁ ଡାକିଦେବା ନିମନ୍ତେ କହିଲେ । ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ କୋମଳ ସ୍ୱରରେ ମୀରା କହିଲେ— ମୁଁ ଆଜନ୍ମ ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣି, ରାତିରେ ଫଳ ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ଅନ୍ୟ କିଛି ଆହାର କରେ ନାହିଁ । ଆପଣ ଦୟା କରି କିଛି ଫଳ ମଗାଇ ଦେଲେ ମୁଁ ଉପକୃତ

ହେବ । ହଁ ଶୁଣନ୍ତୁ — ମୁଁ ଏହି ହାଜତ ଭିତରେ ଜଳ ଗ୍ରହଣ କରିବି ନାହିଁ । କାରଣ ଆହାର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଭଗବତ୍ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବି । ଆପଣ ମୋ ନିକଟରେ ରିଭଲଭର୍ ଧରି ବସି ପାରନ୍ତି । ମୋର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ ମୀରାଙ୍କୁ ଜଣେ ସାଧାରଣ ନାରୀ ବୋଲି ମନେ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ମୀରାଙ୍କ କଥାରେ କୌଣସି ଅବିଶ୍ୱାସ କଲେ ନାହିଁ । ସେ ନିକଟରେ ଥିବା ସିପାହୀଙ୍କୁ କିଛି ଫଳମୂଳ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ ସିପାହୀଜଣକ ଫଳ ଧରି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଅକ୍ଷୟବାବୁ ନିଜର ଗୁଳିଭରା ରିଭଲଭରଟି ସତର୍କତା ସହିତ ଧରି ମୀରାଙ୍କୁ ହାଜତ ଭିତରୁ ବାହାର କରି ଆଣିଲେ ।

ଅଫିସ ଘରର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ବସି ମୀରା ଭଗବତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦ୍ୱାରରେ ଥିବା ସିପାହୀ ଥାନା ବାରଣ୍ଡାରେ ଟହଲୁ ଥିଲେ । ଭଗବତ୍ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ସାରିଲା ପରେ ମୀରା ଫଳପାଚିଟି ଧରି ଭୋଜନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଅକ୍ଷୟବାବୁ ନିକଟରେ ବସି ମୀରାଙ୍କ ଉପରେ ସତର୍କ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥିଲେ । ସେ ମୀରାଙ୍କର ଡାହାଣ ପାଖକୁ ପ୍ରାୟ ଏକହାତ ଛାଡ଼ି ବସିଥିଲେ । ମୀରା କୌଶଳରେ ନିଜର ପରିଚ୍ଛଦ ମଧ୍ୟରୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଛୁରୀଟି ବାହାର କରି ଆଣିଲେ । ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ ତାହା ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୀରା ନିଜର ଦୃଢ଼ ମୁଷ୍ଟିରେ ଛୁରୀଟି ଧରି ଅକ୍ଷୟବାବୁଙ୍କର ଡାହାଣ କଟି ଉପରେ ଛୁରୀଟିର ଅଗ୍ରଭାଗ ଲଗାଇ ଡାକିଲେ—"ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ !" ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ କୌଣସି ଚିନ୍ତାରେ ମଗ୍ନଥିଲେ ବୋଧହୁଏ । ହଠାତ୍ ଚମକି ଉଠି କହିଲେ—"କଣ ?"

ମୀରା ଧୀର ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ—"ଯେଉଁଠି ବସିଛନ୍ତି, ସେଇଠାରେ ବସିଥାନ୍ତୁ । ସାମାନ୍ୟ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଲେ କିମ୍ବା ଚିତ୍କାର କଲେ ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚିତ ବୋଲି ଜାଣି ରଖନ୍ତୁ ।" ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ ଦେଖିଲେ ମୀରା ପ୍ରାୟ ଛଅ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବର ଗୋଟାଏ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଛୁରୀ ତାଙ୍କର କଙ୍କାଳରେ ଲଗାଇ ଧରିଛନ୍ତି । ସାମାନ୍ୟ ଚାପରେ ତାହା ତାଙ୍କର ପାକସ୍ଥଳ ଭେଦ କରିବ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ । ସେ ଶଙ୍କଳଭର୍ଟିକ୍ସ ମୀରାଙ୍କ ଦିଗକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ ମୀରା କହିଲେ — "ଶୁଣନ୍ତୁ ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ ! ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଏକ ମାରଣାସ୍ତ୍ର ଅଛି ବୋଲି ମୋତେ ଭଲରୂପେ ଜଣା । ଆପଣ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଅକ୍ଲେଶରେ ହତ୍ୟା କରି ପାରିବେ କିନ୍ତୁ ସେଥି ସଙ୍ଗେ ମଧ ଆପଣଙ୍କ ଜୀବନ ନିରାପଦ ନୁହେଁ । ମୁଁ ମରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆପଣଙ୍କ ହତ୍ୟାକରି ସାରିଥିବି । ପୁଣି ଦୁହିଁଙ୍କ ଜୀବନ ଭିତରେ ତୁଳନା କଲେ ଆପଣଙ୍କ ଜୀବନ ମୋ ଜୀବନ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ ମୁଁ ଦସ୍ୟୁ । ଗୋଟାଏ ଘୃଣ୍ୟ ଜୀବନ ଧରି ବଞ୍ଚି ରହିବା ବ୍ୟତୀତ ମୋ ଜୀବନରେ ପ୍ରାପ୍ୟ କୌଣସି ସାର୍ଥକତା ନାହିଁ । ଅଗଣିତ ଅପରାଧରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଜୀବନ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଅସହ୍ୟ ଭାର ପରି ମୋର ମନେ ହେଉଛି । ତଥାପି ମୁଁ ମରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେନା । ମୋର ଅତି ନିକଟରେ ମୁଁ ତୁମର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳଭବିଷ୍ୟ ଦେଖି ପାରୁଛି । ସେଥିରେ ଜୀବନ୍ତ ଗୁଳି ଅଛି ମଧ୍ୟ କିନ୍ତୁ ମନେ ରଖନ୍ତୁ ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ; ଯାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ହତ୍ୟା ଅପରାଧ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି, ତା'ପକ୍ଷେ ମରିବାତ ନିଶ୍ଚୟ । ଆଜି ନ ହେଲେ ମୋତେ କାଲି ଫାଶୀ ଖୁଣ୍ଟରେ ଝୁଲିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ଆଜି ଓ କାଲି ଭିତରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋ ପକ୍ଷେ ସେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ବିଶେଷ

କଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ମୋ' ପାଇଁ ଅନୁତାପ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋର ନିଜର ଆତ୍ମୀୟ କେହି ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ମରିଗଲେ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିରେ କାହାରି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଯୁବକ—ବିବାହିତ । ଅଜ୍ଞାତର ମଧୁର ଅନୁଭୂତି ଭିତରେ ଭବିଷ୍ୟତର ବିରାଟ କଳ୍ପନା କରି ବୁଲୁଛନ୍ତି । ପିତା, ମାତା, ସ୍ତ୍ରୀ, ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନ ପରିବେଷ୍ଟିତ ମଧୁର ଜୀବନ ଆପଣଙ୍କର । ସେପରି ଗୋଟିଏ ଜୀବନକୁ ଅଯଥା ବଳିଦେବା ପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ଆପଣ କେବେ ହେଲେ ଇଚ୍ଛା କରିବେ ନାହିଁ । ଯେବେ ନିହାତି ଜୀବନ ପ୍ରତି ବିତୃଷ୍ଣା ଆସିଥାଏ, ତାହା-ହେଲେ ମୋତେ ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବି ମୋର ମୃତ୍ୟୁର କିଛି ପୂର୍ବରୁ ଆପଣଙ୍କର ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ପରଲୋକଗତ ହୋଇଥିବ । ଆଜି ଯେବେ ଜୀବନ ପ୍ରତି ମମତା ଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି ତାହା ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳନ କରିବାକୁ ହେବ ।"

ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ ଶୂନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୀରାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହିଲେ ।

ମୀରା ତରତର କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—"ମୋ ପକ୍ଷେ ସମୟର ମୂଲ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ—ଛିଡ଼ା ହୁଅନ୍ତୁ ।" ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ ଅବୋଧ ଶିଶୁଟି ପରି ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଲେ । ଯେପରି ସେ ମୀରାଙ୍କର ଚିର ଅନୁଗତ । ଜୀବନର ମୋହ ତାଙ୍କୁ ନିଜର କଠୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୁ ବିଚଳିତ କରିଦେଲା ! ସାଧାରଣ ଜୀବନରେ ଏହା ପ୍ରାୟ ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ମୀରା ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ—"ମୋର କାନ୍ଧରେ ହାତ ପକାନ୍ତୁ ଏବଂ ଥାନାର ଉତ୍ତର ଦ୍ୱାର ଦେଇ ବାହାରକୁ ଚାଲନ୍ତୁ । ସେଣ୍ଟ୍ରି ଦକ୍ଷିଣ ପାଖ ବାରଣ୍ଡାରେ ଅଛି । ସେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଦେଖି

ପାରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ ଯେବେ ଦେଖେ, ଆପଣଙ୍କର ହାତ ମୋ କାନ୍ଧ ଉପରେ ଦେଖି କୌଣସି ସନ୍ଦେହ କରିବ ନାହିଁ । ସାବଧାନ ଆପଣ ଯେପରି ଚିତ୍କାର ନ କରନ୍ତୁ ଓ ସେଣ୍ଟ୍ରିକୁ କୌଣସି ସଙ୍କେତ ନ ଦିଅନ୍ତୁ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକତାର ସୂଚନା ପାଇଲେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରିବି ନାହିଁ ।

ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ ଯନ୍ତ୍ରବତରେ ମୀରାଙ୍କ କାନ୍ଧ ଉପରେ ହାତ ରଖି ଥାନାର ଭିତର ଦ୍ୱାର ଦେଇ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ଜମି ଆସିଥିଲା ଖଣ୍ଡ ଧୂସର ମେଘ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରକୃତି ଛାୟାପୁରୀ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଯେପରି ସାରା ଅରଣ୍ୟ ଏକ ଅଦୃଶ୍ୟ ବହ୍ନିଶିଖାରେ ଘୂର୍ଣ୍ଣି ଥିଲା । ଥାନାର ବାହାରକୁ ଆସି ମୀରା ଅକ୍ଷୟ ବାବୁଙ୍କ କଟି ଉପରେ ଛୁରିଟିର ଅଗ୍ରଭାଗ ଆହୁରି ଦୃଢ଼ରୂପେ ଲଗାଇ ମଧୁର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ – "କ୍ଷମା କରିବେ ଅକ୍ଷୟବାବୁ । ଅବଶ୍ୟ ଆପଣଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ମୁଁ ବାଧା ଦେଉଛି କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କର ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ଯେପରି ଅଧିକାର ଅଛି, ମୋର ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚିବା ନିମନ୍ତେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅଧିକାର ଅଛି । ମୋତେ ଫାଶୀ ଖୁଣ୍ଟରେ ଝୁଲାଇବା ପାଇଁ ଆପଣମାନେ ଯେପରି ତତ୍ପର ମୁଁ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ତାହାଠାରୁ ବେଶୀ ତତ୍ପର । ଚାଲନ୍ତୁ ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ; ମୋତେ ଏଇ ନିକଟସ୍ଥ ପାହାଡ଼ରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିବେ । ତା'ପରେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ବିରକ୍ତ କରିବି ନାହିଁ ।"

ଅକ୍ଷୟବାବୁ ନିଜର କଟିର ଉପରିଭାଗରେ ଛୁରିର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଅଗ୍ରଭାଗର ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ସେ ବୁଝିଥିଲେ ବିଶ୍ୱାସ-

ଘାତକତା କଲେ ମୀରା ତାଙ୍କୁ କ୍ଷମା କରିଦେଲେ । ସେ ବସନ୍ତ-କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରିବେ ନାହିଁ । ବସନ୍ତ ବେନୁଲାଲ୍ ଭଗ୍ନ ସ୍ୱରରେ ଘୃଣା ହେଲା ନିଜ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ସେଥିକ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟମାନଙ୍କ ନାରୀ ବୋଲି ଗୋପନରେ ନିଜ ପାଖରେ ଛୁରୀଟାଏ ରଖିଥା । ଭାଗ୍ୟବାନ ଏତେଗୁଣ୍ଡାଏ ଅଫିସର ଖାନ୍ତଲିଟି ନେଇ ମଧ୍ୟ ଛୁରୀଟିକୁ ଅସ୍ୱୀ-କର ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏହା ନିର୍ବୋଧତା ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଜ୍ଞ କ'ଣ ହୋଇପାରେ । ଅତୀତର ସ୍ମୃତି ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସାବଧାନ କରିପାରେ କିନ୍ତୁ ଅତୀତର ସ୍ମୃତି ଭିତରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଅନୁଭୂତି ଘନୀଭୂତ ହେବାରେ ଜଡ଼ିତ । ତେଣୁ ବୃଥା ଚିନ୍ତା କରି ଲାଭ ନା କଣ । ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ ମାରୁତରେ ମୀରାଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ହାତ ମଜାଇ ପାହାଡ଼ ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ପାହାଡ଼ର ଚୂଡ଼ାରେ ପହଞ୍ଚି ମୀରା ଥରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ । ପାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶରେ ଘନ ଅରଣ୍ୟ ଥିଲା । ମୀରା ଦେଖିଲେ ଅକ୍ଷୟ ବାବୁଙ୍କୁ ଆଉ ବେଶୀ ଦୂର ନେବା ନିରାପଦ ନୁହେଁ । କାରଣ ଥାନାରେ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁପସ୍ଥିତି ଯେଉଁ ଆବିଷ୍କାର କଲେ ମହା ବିପଦର ଆଶଙ୍କା । ସେ ଅକ୍ଷୟ ବାବୁଙ୍କୁ କହିଲେ—"ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ମୋ କାନ୍ଧରୁ ହସ୍ତ ଅପସାରଣ କରିପାରନ୍ତି । ଆପଣ ରଭଲଭର୍ଟି ନେବାକୁ ମୋର ଇଚ୍ଛାଥିଲା କିନ୍ତୁ ତାହାଦ୍ୱାରା ଆପଣଙ୍କର ବିପଦ ବଢ଼ିବ । ମୁଁ ଏବେ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେବି ।"

ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ ଭାବିଥିଲେ ମୀରା ତାଙ୍କ ନିକଟରୁ ଇଞ୍ଚେ ମାତ୍ର ଦୂରେଇଗଲେ ସେ କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ତାଙ୍କୁ ଗୁଳି କରିବେ କିନ୍ତୁ ମୀରା ଏପରି ନିର୍ବୋଧ ନ ଥିଲେ । ଅକ୍ଷୟ ବାବୁ ତାଙ୍କ କାନ୍ଧରୁ ହସ୍ତ ଅପସାରଣ କରିବା ମାତ୍ରେ ସେ ନିଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ବ୍ୟୟ

ଅସୁସ୍ଥତା ଓ ପ୍ରତିକୂଳ ବାତାବରଣକୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମୀରା ଜାଣିଥିଲେ ତାଙ୍କର ନିଖୋଜ ହେବା ସମ୍ବାଦ ପାଇବା ମାତ୍ରେ ନିଜେ ବସନ୍ତ ବାବୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ତେଣୁ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ବେଶୀ ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେବା ନିରାପଦ ହେବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର କିଛିଦୂର ଯାଇ ସେ ଘନ ଲତାଗୁଳ୍ମ ପରିବେଷ୍ଟିତ ଗୋଟାଏ ଖୋଲ ଭିତରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ ଦଳଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଟର୍ଚ୍ଚ ଆଲୋକ ଦେଖି ସେ ଜାଣି ପାରିଲେ ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ ଦଳ ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛନ୍ତି । ସେ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଖୋଲ ଭିତରେ ବସି ରହିଲେ । ବସନ୍ତ ବାବୁ ମନେ କରିଥିଲେ ମୀରା ନିଶ୍ଚୟ ଘନ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ପଳାୟନ କରି ଆତ୍ମଗୋପନ କରିବେ । ତେଣୁ ସେ ନିଜର ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ ଦଳକୁ ଧରି [illegible]ରେ ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷରେ ଥିବା ଘନ ଲତାଗୁଳ୍ମ ଭିତରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୀରା ଜାଣିପାରିଲେ ବସନ୍ତବାବୁ ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ ଦଳ (Search party) ତାଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଗଲେଣି । ସେ ସତର୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ । ବହୁ ଦୂରରେ ଟର୍ଚ୍ଚର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋକ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ମୀରା ବୁଝି ପାରିଲେ ବସନ୍ତ ବାବୁ ବହୁ ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ଖୋଲ ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଲେ । ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଗୋଟାଏ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପଥ ନଦୀ ଘାଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଥିଲା । ମୀରା ଧୀରେଧୀରେ ସେହି ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ସେ ମହାନଦୀ କୂଳରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ବର୍ଷା ଧୀରେ ଧୀରେ କମି ଆସୁଥିଲା । ତଥାପି ନଦୀ ପୂର୍ଣ୍ଣଗର୍ଭା ଥିଲା

ଘାଟରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଛୋଟ ବଡ଼ ଡଙ୍ଗା ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା । ମୀରାଙ୍କ ମନରେ କ୍ଷୀଣ ଆଶାର ସଞ୍ଚାର ହେଲା । ସେ ଡଙ୍ଗାଗୁଡ଼ିକ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପଟୁଆ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ । ପଟୁଆଟିର ଗଠନ ଶକ୍ତ ଥିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ପାହାଡ଼ର ଧୂସର ଚୂଡ଼ା ଆକାଶ ବକ୍ଷରେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡମାନ ମେଘପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ନୌକା ଚଳାଇବାରେ ମୀରାଙ୍କର ଅସୀମ ଦକ୍ଷତା ଥିଲା । ସେ ନିଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ବ୍ୟୟ କରି ନୌକା ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମହାନଦୀର ବକ୍ଷକୁ କୋଳାହଳ କରି ସ୍ରୋତ ଅତି ଖର ବେଗରେ ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୀରା ଜାଣିପାରିଲେ ସ୍ରୋତର ପ୍ରତିକୂଳ ଗତିରେ ନୌକା ଚଳାଇ କିଛି ଲାଭ ହେବ ନାହିଁ । ସ୍ରୋତର ଅନୁକୂଳ ଗତିର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନେଇ ସେ ନୌକା ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରାୟ ଏକଘଣ୍ଟା ପରେ ପରିଶ୍ରମ କଲା ପରେ ନୌକାଟି କଣ୍ଟିଲୋ ଗ୍ରାମର ସୀମାରେ ଅବସ୍ଥିତ ନୀଳମାଧବ ମନ୍ଦିରର ପାଦଦେଶରେ ଲାଗିଲା । ମୀରା ନୌକାଟିକୁ ନିକଟରେ ଥିବା ଖଣ୍ଡେ ନୌକା ଦେହରେ ବାନ୍ଧିଦେଇ ପଥରେ ପାଷାଣ ସୋପାନ ଉପରେ କିଛିକ୍ଷଣ ବିଶ୍ରାମ କଲେ । ସେ ପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମନ୍ଦିରର ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ । କି ସୁନ୍ଦର ଏହି ମନ୍ଦିରର ସ୍ଥିତି । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ଯେମିତି ଏଠାରେ ଯାଇ ବସନ୍ତେ କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଠାରେ ରହିଲେ ଘୋର ବିପଦର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା । ସେ ଆଉଥରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମନ୍ଦିରକୁ ଚାହିଁଲେ ।

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷରରେ ଲିଖିତ ଇତିହାସର ଗୋଟାଏ ଅଧ୍ୟାୟ । ନୀଳମାଧବ । କଣ୍ଟିଲୋପୁର ଭକ୍ତିରେ ବନ୍ଧା ନୀଳମାଧବ । ଶବରର

ଦେହରେ ମଣିଭଦ୍ରା ପାହାଡ଼ରେ ପହଞ୍ଚ ପାରିବେ । କାରଣ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିଲେ । ସେ ନିଜର ବନ୍ଧୁଦଳ ସହିତ ଧର୍ମର ସ୍ଥାପନ କରି [illegible] ସଙ୍ଗଠନ କରି ପାରିବେ । କାରଣ ମଧ୍ୟ ସେଥି- [illegible] । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରେ [illegible] ମଣିଭଦ୍ରା ଉପରୁ ଦୃଷ୍ଟି [illegible] । ସେଥିପାଇଁ [illegible] ଚିହ୍ନିବା ନିମନ୍ତେ ମୀରାଦେବ [illegible] ନାହିଁ । ମଣିଭଦ୍ରାରେ [illegible] ହେବ । ମୀରା [illegible] । ତାଙ୍କର କଳ୍ପନା ସଫଳ [illegible] । [illegible] ମଣିଭଦ୍ରାର ଘନ ଅରଣ୍ୟ [illegible] ।

[illegible] । ମୀରା [illegible] ଗୋଟିଏ ଗୋପନ ଆଶ୍ରୟରେ [illegible] ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ । [illegible] ଘରେ ବନ୍ଧୁଦଳର [illegible] ଆଲୋଚନାରେ [illegible] କରିବାକୁ [illegible] ପ୍ରକୃତିର ଆଶ୍ରୟ [illegible] ବନ୍ଧୁଦଳ [illegible] । [illegible] ମୁଣ୍ଡରେ ନିଜର [illegible] ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୀରା ପୁନ- [illegible] କଲେ । କାରଣ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଜ [illegible] ରକ୍ଷିବା [illegible] ନିଜେ ଶିକ୍ଷା [illegible] ଉଦ୍ଧାରର [illegible] ଅନାଇଲେ କିନ୍ତୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ [illegible] କିଛି ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ବୃକ୍ଷ ଭିତରେ

ଅସୁସ୍ଥତା ଓ ପ୍ରତିକୂଳ ବାତାବରଣକୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମୀରା ଜାଣିଥିଲେ ତାଙ୍କର ଲୋପ୍ପନର ସମ୍ବାଦ ପାଇବା ମାତ୍ରେ ନିଜେ ବସନ୍ତ ବାବୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ତେଣୁ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ବେଶୀ ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେବା ନିରାପଦ ହେବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର କିଛିଦୂର ଯାଇ ସେ ଘନ ଲତାଗୁଳ୍ମ ପରିବେଷ୍ଟିତ ଗୋଟାଏ ଖୋଲ ଭିତରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ ଦଳଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଟର୍ଚ୍ଚ ଆଲୋକ ଦେଖି ସେ ଜାଣି ପାରିଲେ ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ ଦଳ ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛନ୍ତି । ସେ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଖୋଲ ଭିତରେ ବସି ରହିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ମନେ କରିଥିଲେ, ମୀରା ନିଶ୍ଚୟ ଘନଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ପଳାୟନ କରି ଆତ୍ମଗୋପନ କରିବେ । ତେଣୁ ସେ ନିଜର ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ ଦଳକୁ ଧରି କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷରେ ଥିବା ଘନ ଲତାଗୁଳ୍ମ ଭିତରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୀରା ଜାଣିପାରିଲେ ବସନ୍ତବାବୁ ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନ କାରୀ ଦଳ (Search party) ତାଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଗଲେଣି ସେ ସତର୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ । ବହୁ ଦୂରରେ ଟର୍ଚ୍ଚର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋକ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ମୀରା ବୁଝି ପାରିଲେ ବସନ୍ତ ବାବୁ ବହୁ ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ଖୋଲ ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଲେ । ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଗୋଟାଏ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପଥ ନଦ ଘାଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଡ଼ିଥିଲା । ମୀରା ଧୀରେଧୀରେ ସେହି ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । କିଛିକ୍ଷଣପରେ ସେ ମହାନଦୀ କୂଳରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ବନ୍ୟା ଧୀରେ ଧୀରେ କମି ଆସୁଥିଲା । ତଥାପି ନଦୀ ପୂର୍ଣ୍ଣଗର୍ଭା ଥିଲା

ଘାଟରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଛୋଟ ବଡ଼ ଡଙ୍ଗା ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା । ମୀରାଙ୍କ ମନରେ କ୍ଷୀଣ ଆଶାର ସଞ୍ଚାର ହେଲା । ସେ ଡଙ୍ଗାଗୁଡ଼ିକ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପଟୁଆ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ । ପଟୁଆ-ଟିର ଗଠନ ଶକ୍ତ ଥିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ପାହାଡ଼ର ଧୂସର ସ୍ତୂପ ଆକାଶ ବକ୍ଷରେ ଖଣ୍ଡେ ଭାସମାନ ମେଘପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ନୌକା ଚଳାଇବାରେ ମୀରାଙ୍କର ଅସୀମ ଦକ୍ଷତା ଥିଲା । ସେ ନିଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ବ୍ୟୟ କରି ନୌକା ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମହାନଦୀର ବକ୍ଷକୁ ଦୋଳାୟିତ କରି ସ୍ରୋତ ହୁଳଟି ଖର ବେଗରେ ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୀରା ଜାଣିଥିଲେ ସ୍ରୋତର ପ୍ରତିକୂଳ ଗତିରେ ନୌକା ଚଳାଇ କିଛି ଲାଭ ହେବ ନାହିଁ । ସ୍ରୋତର ଅନୁକୂଳ ଗତିର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ସେ ନୌକା ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରାୟ ଏକଘଣ୍ଟା କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କଲା ପରେ ନୌକାଟି କଣ୍ଟିଲୋ ଗ୍ରାମର ସୀମାରେ ଅବସ୍ଥିତ ନୀଳମାଧବ ମନ୍ଦିରର ପାଦଦେଶରେ ଲାଗିଲା । ମୀରା ନୌକାଟିକୁ ନିକଟରେ ଥିବା ଖଣ୍ଡେ ନୌକା ଦେହରେ ବାନ୍ଧିଦେଇ ମନ୍ଦିରର ପାଷାଣ ସୋପାନ ଉପରେ କିଛିକ୍ଷଣ ବିଶ୍ରାମ କଲେ । ସେ ପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମନ୍ଦିରର ଚୂଡ଼ାକୁ ଅନାଇଲେ । କି ସୁନ୍ଦର ଏହି ମନ୍ଦିରର ସ୍ଥିତି । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ରାତିଟି ଏଠାରେ କଟାଇ ଦିଅନ୍ତେ କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଠାରେ ରହିଲେ ଘୋର ବିପଦର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା । ସେ ଆଉଥରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମନ୍ଦିରକୁ ଚାହିଁଲେ ।

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷରରେ ଲିଖିତ ଇତିହାସର ଗୋଟାଏ ଅଧ୍ୟାୟ । ମାଧବ । ବିଶ୍ୱାବସୁର ଭକ୍ତିରେ ବନ୍ଧା ନୀଳମାଧବ । ଶବରର

ରଖାଫଳକିଆ ଗାଳମାଠବ । ମନ୍ଦିରଟି ପାହାଡ଼ର ଚାରି ଉପରେ ଗୋଟାଏ ମୁଣ୍ଡିଆ ଦେଉଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ମନ୍ଦିରର ସୋପାନ ଶ୍ରେଣୀ କମ୍ ଆସିଛି ମହାନଦୀ ତଳକୁ । ନୀଳ ଆକାଶ [illegible] ମନ୍ଦିରର ଚୂଡ଼ା ଉପରକୁ [illegible] । ନୀଳ ଆକାଶ, ମୃଦୁ ପବନରେ ମାଳରନ୍ଧ୍ର [illegible] ପତିତପାବନ ବାନା । ସୂର୍ଯ୍ୟ [illegible] ଖଚିତ ମନ୍ଦିରଟିକୁ ଦେଖିଲେ [illegible] ବୋଲି ମନେ ହୁଏ । ମନ୍ଦିରର [illegible] ମହାନଦୀ [illegible] ସୋପାନ ଶ୍ରେଣୀ [illegible] । [illegible] ଅନ୍ୟ କୂଳ [illegible] ଅତି [illegible] ମୁଗ୍ଧ କରେ । [illegible] ଥିବା [illegible] ଦେଖିଲେ [illegible] ବହୁଳ ଜିଲ୍ଲାରେ ବାରମ୍ବାର [illegible] ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ଥିବା ମାଳମାଠାଙ୍କର [illegible] ଦେଖିଲେ [illegible] ଭକ୍ତିରେ ମୁଣ୍ଡ [illegible] । [illegible] ପାଦର [illegible] ଦେଖିଲେ [illegible] ମାନ ଭିତରେ ଜଣାପଡ଼େ [illegible] ପାର୍ଥକ୍ୟ । [illegible] କିନ୍ତୁ [illegible] ପାଇଛି ।

କଟକଠାରୁ [illegible] ପାଖରେ [illegible] ପଡ଼ିଥିବା ରାଜପଥ [illegible] ଅ [illegible] । [illegible] ନଦୀର କୂଳେ କୂଳେ [illegible] ସବୁଜ ମିଶିଅଛି । ମାଁଙ୍କର [illegible]

ଯେପରି ମଣିଭଦ୍ରା ପାହାଡ଼ରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିବେ । କାରଣ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିଲେ । ସେ ନିଜର ଦସ୍ୟୁଦଳ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗଠନ କରି ପାରିବେ । କାରଣ ମଧ୍ୟ ସେସ୍ଥାନରେ ଥିବେ । ସ୍ୱଭାବତଃ ପୋଲିସ ମଣିଭଦ୍ରା ଉପରୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ରଖିଥିବେ ନିଶ୍ଚିତ । ତେଣୁ ସେଠାରେ ରହିବା ନିମନ୍ତେ ନିରାପଦ ନ ହେଲେ ହେଁ ଘୋର ବିପଦର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ମଣିଭଦ୍ରାରେ କିଛି ଦିନ ରହି ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ହେବ । ମୀରା ଦ୍ରୁତ ବେଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର କଳ୍ପନା ସଫଳ ହେଲା । ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ମଣିଭଦ୍ରାର ଘନ ଅରଣ୍ୟ ବୃକ୍ଷରାଜି ମଧ୍ୟରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ।

ପାଣିଗୁଡ଼ିଆ ମଣିଭଦ୍ରାର ଅତି ନିକଟରେ ଥିଲା । ମୀରା ସେଦିନ ରାତିରେ ସେ ଉକ୍ତ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିପାରି ଥିଲେ । କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ସେ ଗ୍ରାମ ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କଲେ । ଗ୍ରାମର ଉତ୍ତର ପ୍ରାନ୍ତରେ ଏକ କୁଟୀରଙ୍କ ଘରେ ଦସ୍ୟୁଦଳର ଗୋପନ ଆଲୋଚନା ହେଉଥିଲା । ନାୟକ ସେହି ଆଲୋଚନାରେ ପ୍ରଧାନ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ । ମୀରା କୁଟୀର ନିକଟକୁ ଯାଇ ଗବାକ୍ଷ ଦ୍ୱାରରେ ଆଘାତ କଲେ । ଘର ଭିତରେ ଥିବା ଦସ୍ୟୁଦଳ ଭିତରେ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ଖେଳିଗଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦୃଢ଼ ମୁଷ୍ଟିରେ ନିଜର ଶାଣିତ ବର୍ଚ୍ଛାମାନ ଧରି ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୀରା ପୁନର୍ବାର ଦ୍ୱାରରେ କରାଘାତ କଲେ । ନାୟକ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଜ ସ୍ଥାନରେ ରହିବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ନିଜେ ଶାଣିତ ବର୍ଚ୍ଛାଟି ଧରି ଗବାକ୍ଷର ଉପରଦେଇ ବାହାରକୁ ଅନାଇଲେ କିନ୍ତୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋକରେ କିଛି ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ବୃଦ୍ଧ ଭିତରେ

ଥିବା ଗୁପ୍ତ ଦ୍ୱାରବାଟେ ବାହାରକୁ ଆସି ଗବାକ୍ଷ ନିକଟକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ମୀରା ଗବାକ୍ଷ ନିକଟରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ । ନାରଣ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ—"କିଏ ସେ ।"

ମୀରା ନାରଣଙ୍କ ସ୍ୱର ଚିହ୍ନିପାରି କହିଲେ—"ମୁଁ ମୀରା ।"

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ନାରଣ । ଏପରି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ସେ ମୀରାଙ୍କୁ ଦେଖିବେ ବୋଲି ଆଶା କରି ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ବର୍ଚ୍ଛା ତଳକୁ ନଇଁ ଆସିଲା । ମୀରାଙ୍କୁ ଅଭିବାଦନ କରି ସେ ଗୃହ ଅଭ୍ୟନ୍ତରକୁ ଘେନିଗଲେ । ଦସ୍ୟୁଦଳ ମୀରାଙ୍କୁ ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ଆତ୍ମହରା ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ମୀରା ଘଟିଥିବା ସମସ୍ତ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଲେ—"ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ପରି ଚତୁର ଲୋକ ନିଶ୍ଚୟ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସ୍ଥିତି ଆବିଷ୍କାର କରିବେ । କାରଣ ମୁଁ ଯେଉଁ ନୌକାଟି ଧରି ଆସିଛି ତା'ର ମାଲିକ ନିଶ୍ଚୟ ଥାନାରେ ନୌକାଟି ହଜିଯିବା କଥା ଖବର ଦେବେ । ବସନ୍ତ ବାବୁ ସେହି ସୂତ୍ର ଧରି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ତେଣୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସତର୍କ ଓ ସଙ୍ଗଠିତ ନ ରହିଲେ ସମୂହ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା । ଆଜି ମୁଁ ମୋର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ପଚାରି-ବାକୁ ଚାହେଁ—"ଦେଶ ଓ ଦଶପାଇଁ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥବଳି ଦେବା ପାଇଁ କେତେଜଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛନ୍ତି ।"

ସମବେତ ଦସ୍ୟୁଦଳ ଏକ ସ୍ୱରରେ କହି ଉଠିଲେ—"କେବଳ ସ୍ୱାର୍ଥବଳି ନୁହେଁ, ପ୍ରାଣବଳି ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆମ୍ଭେମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।" ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ମୀରା କହିଲେ – "ସେ ବିଶ୍ୱାସ ମୋର ଅଛି । ମୁଁ ଆଜିଥରେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ, ଆପଣମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ । ଏହି ଦସ୍ୟୁଦଳରେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି

ରଖିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ଲୋଭମୟ ବସ୍ତୁ ନାହିଁ । ଆପଣମାନେ ଏକ କଠୋର ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ହୋଇ ଏହି ଦସ୍ୟୁଦଳକୁ ସଂଗଠନ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ମୋର ଦୃଢ଼ବିଶ୍ୱାସ ଆପଣମାନେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ସମ୍ମୁଖରେ ରଖି ଅଗ୍ରସର ହେବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପୋଲିସ ଗୁପ୍ତଚର ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପଛେ ପଛେ ଲାଗି ରହିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଏ ସ୍ଥାନ ଅତିଶୀଘ୍ର ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ । ଆପଣମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି ପ୍ରାୟ ଅଶ୍ୱଚାଳନା ଜାଣି ନାହାନ୍ତି କିନ୍ତୁ ତାହା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ମାତ୍ର ଦୁଇଟି ଅଶ୍ୱ ଅଛି । କିଛିଦିନ ପାଇଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରାମ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ । ଆଜି ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରି ସମୟରେ ଆପଣମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବେ । ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାମାତ୍ରେ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ । ଦୁଇ ତିନିଦିନ ପାଇଁ ସଙ୍ଗରେ ଖାଦ୍ୟପେୟ ଥିଲେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ । ଆପଣମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନଠାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହନ୍ତୁ । ମୀରାଙ୍କର ଇଙ୍ଗିତରେ ନାରେଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲିଗଲେ ।

ମାରା ରାତି ପାହାଡ଼ ଓ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଯାତ୍ରାକରି ବସନ୍ତ ବାବୁ ଓ ତାଙ୍କର ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ ଦଳ କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ତେଣୁ ବିଶ୍ରାମ ନିମନ୍ତେ ଥାନାକୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ଥାନାରେ ଦୁଇଜଣ ଲୋକ କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ଦେବା ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଅପେକ୍ଷା କରିବାର କାରଣ ବସନ୍ତ ବାବୁ ପଚାରିବା ମାତ୍ରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି କହିଲେ—"ଗତକାଲି ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ମୁଁ ମୋର ଗୋଟି ନୌକାଟି ଘାଟରେ ବାନ୍ଧିଦେଇ ଆସିଥିଲି । ଆଜି ପ୍ରଭାତରୁ ଯାଇ

ଦେଖିଲି ନୌକାଟି ସେଠାରେ ନାହିଁ । ମୋର ମନେ ହେଉଛି ନୌକାଟିକୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତ ଭାବରେ ଖୁଣ୍ଟାରେ ବାନ୍ଧିଥିଲି, ନୌକାଟି ସେଥିପାଇଁ ଖୋଲି ଯାଇ ଅଛି ... ନୌକା ସହିତ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ରଜ୍ଜୁଟି ନାହିଁ ।"

ଅଜୟବାବୁ କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି କହିଲେ—"ହୁଏତ ସ୍ରୋତର ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ରଜ୍ଜୁର ଫାଶ ଖୋଲିଯାଇ ନୌକାଟି ଭାସି ଯାଇଥିବ ।" ଅଜୟବାବୁ ନିଜର ସହକର୍ମୀଙ୍କୁ ଯଥାବତ୍ ଷ୍ଟେସନ ଡାଏରୀ (Station diary)ରେ ଲେଖି ନଦୀକୂଳସ୍ଥ ଥାନା ମାନଙ୍କୁ ଖବର ଦେବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ ।

ବସନ୍ତବାବୁ ମୃଦୁ ହସି କହିଲେ—"ଅଜୟବାବୁ, ମୋର ଅନୁମାନ ଯଦି ସତ ହୁଏ । ନୌକା ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା ମୁଁ ସେହି ସ୍ଥାନଟି ଦେଖିବାକୁ ଚାହେଁ । ଆପଣ ମଧ୍ୟ ମୋ ସହିତ ଆସନ୍ତୁ । ମୋର ମନେହୁଏ ସେହି ନୌକା ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନଟି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ତଥ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ଦେବ ।"

କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ବସନ୍ତବାବୁ ଓ ଅଜୟବାବୁ ଘାଟ ଆଡ଼କୁ ଯାତ୍ରା କଲେ । ଘାଟରେ ପହଞ୍ଚି ବସନ୍ତବାବୁ ଦେଖିଲେ ବନ୍ୟା ଜଳ କମି ଆସୁଛି । ଘାଟରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ନୌକା ବନ୍ଧା ଯାଇଥିଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ଘାଟଟିକୁ ଭଲ ଭାବରେ ଦେଖି ଅଜୟବାବୁଙ୍କୁ କହିଲେ—"ମୋର ଅନୁମାନ ସତ୍ୟ । ଦେଖନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ନୌକାଗୁଡ଼ିକ ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ଅଛି କିନ୍ତୁ ଏ ନୌକାଟି ହଠାତ୍ ଏପରି ଅସମୟରେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଯିବା ପଛରେ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ଗୋପନ ରହସ୍ୟ ନିହିତ ଅଛି । ଏହା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ନିର୍ବୋଧତା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କ'ଣ ହୋଇପାରେ । ଆମ୍ଭେମାନେ

ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଘାଟ ନିକଟକୁ ଦୁଇ ଜଣ ସିପାହୀ ଓ ଜଣେ ଅଫିସରଙ୍କୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ ସେହି ନାରୀ ଦସ୍ୟୁ ଏପରି ଅନାୟାସରେ ପଳାଇବାର ସୁବିଧା ପାଇ ନ ଥାନ୍ତା । ମୀରା ନିଶ୍ଚୟ ଗତ ରାତିରେ ନୌକା ସାହାଯ୍ୟରେ ନଦୀର ଅନ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ୱକୁ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଆଉ ଏ ପାଖର ପାହାଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଅନାବଶ୍ୟକ । ମୁଁ ଏହିକ୍ଷଣି ନଦୀର ଅପରପାର୍ଶ୍ୱକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ଚାହେଁ । ଆପଣ ଥାନାକୁ ଫେରିଯାନ୍ତୁ ।"

ଅକ୍ଷୟବାବୁ ଅଳ୍ପ ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ କହିଲେ—"ଆପଣଙ୍କର ଶରୀର ଅସୁସ୍ଥ, ପୁଣି ଗତ ରାତିରେ ଆପଣ ବିଶ୍ରାମ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି ।" ଧୀର କଣ୍ଠରେ ବସନ୍ତବାବୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—"ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଅକ୍ଷୟବାବୁ; ପୋଲିସର ସାମାନ୍ୟ ଦୁର୍ବଳତା ପାଇଲେ ଏହି ଦସ୍ୟୁଦଳ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ସୃଷ୍ଟି କରି ଚାଲିଯିବେ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର କଠୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଆମକୁ ହିଁ ପାଳନ କରିବାକୁ ହେବ, ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ନୁହେଁ । ମୀରା ସୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ଏକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି ମୁଁ ମନେକରେ । ମୀରା ଓ ନାରାୟଣ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରି ନ ପାରିଲେ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଲା ବୋଲି ମନେ କରିବି ।" ଏହା କହି ବସନ୍ତ ବାବୁ ନିକଟରେ ଥିବା ନାଉରିକୁ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଦେଇ ନଦୀ ପାର କରିଦେବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ନାଉରିଟି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କୁ ଡଙ୍ଗାରେ ବସାଇ ଡଙ୍ଗା ଛାଡ଼ିଦେଲା । ଅକ୍ଷୟବାବୁ କିଛି ସମୟ ସେଠାରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ଥାନାକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ତାଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ବାରମ୍ବାର ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲା—"ସେ କାହିଁକି ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ପରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପରାୟଣ ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ ?"

ଚନ୍ଦ୍ରର ମଳିନ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଆଲୋକିତ ବନପଥ । ଏକ ପାଖରେ ମହାନଦୀ, ଅପରପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅନୁଚ୍ଚ ପାହାଡ଼ । ଶ୍ୱାପଦ ସଂକୁଳ ଜଗନ୍ନାଥ ପଥ ପାହାଡ଼ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତର ଦେଇ ଚାଲିଛି ନିଜର ଯୁଗ ଯୁଗର ସ୍ମୃତି ବକ୍ଷରେ ଧରି । ଠିକ୍ ବହୁମୂଲ୍ୟ ମନୋହର ଜାଳିକବଳା ତଳେ ଏହି ପଥଟି ସାତକୋଶିଆର କକ୍ଷ ଚିରି ଆଗେଇ ଯାଉଛି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଜଗନ୍ନାଥ ପଥ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ଯାତ୍ରୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିବିର ଦେଖାଯାଏ । ରାତି ପ୍ରାୟ ଦୁଇଘଡ଼ି ହେବ । ଆକାଶ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରର ମଳିନ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ଅଦୂରର ପାହାଡ଼ ଓ ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରକୃତି ପଥିକଙ୍କୁ ପଥର ଖଣ୍ଡତା ଜଣାଇ ଦେଉଛି । ଦଳେ ଯାତ୍ରୀ ନୀରବରେ ସାତକୋଶିଆର ବଡ଼ମୂଳ ଘାଟି ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇ ଚାଲିଛନ୍ତି । ଦଳଟିରେ ଥିବା ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା କୋଡ଼ିଏଜଣ ମାତ୍ର । ଏହି ଯାତ୍ରୀଦଳ ମୀରାଙ୍କର ଦସ୍ୟୁଦଳ । ଆଗରେ ମୀରା ଓ ନାରଣ ଦୁଇଟି ଅଶ୍ୱଧରି ଚାଲିଥିଲେ । କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ଦସ୍ୟୁ ଧନୁ, ଖଣ୍ଡା ଓ ବର୍ଚ୍ଛା ପ୍ରଭୃତି ମାରଣାସ୍ତ୍ରରେ ସୁସଜ୍ଜିତ ଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ସୁଶିକ୍ଷିତ ସୈନ୍ୟଦଳ ପରି ସେମାନେ ରାତିର ନିସ୍ତବ୍ଧତା ଭିତରେ ନିଜକୁ ହଜାଇ ଦେଇଥିଲେ । ନୀରବରେ ଚାଲିଥିଲେ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଦସ୍ୟୁଦଳ, କେବେ କେବେ ସେମାନଙ୍କର ମୃଦୁ ପଦଶବ୍ଦ ରାତିର ନିସ୍ତବ୍ଧତାକୁ ଭଙ୍ଗ କରୁଥିଲା । ନୀରବତା ଭଙ୍ଗ କରି ମୀରା ପଚାରିଲେ—"ଆଉ କେତେଦୂର ନାରଣ ?"

ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ ନାରଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—"ଆଉ ଦେଢ଼ କ୍ରୋଶ ମାତ୍ର ।"

ଦସ୍ୟୁଦଳ କ୍ଷିପ୍ର ପଦକ୍ଷେପରେ ଆଗେଇ ଚାଲିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚି ନ ପାରିଲେ ମହା ବିପଦର ଆଶଙ୍କା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଚନ୍ଦ୍ର ପଶ୍ଚିମ ଆକାଶ କୋଳରେ ଅସ୍ତମିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦସ୍ୟୁଦଳ ବଡ଼ମୂଲଘାଟି ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚି ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଥିବା ପାହାଡ଼ର ଖୋଲ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । କିଛିଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେଲା ପରେ ନାରଣ ନିଜର ଗତି ବନ୍ଦ କରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ତୀକ୍ଷଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇ ମୀରାଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଏହି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥାନ ।" ଦସ୍ୟୁଦଳ ନାରଣଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁଯାୟୀ ସେହିଠାରେ ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳଟି ବଡ଼ମୂଲ ଘାଟିଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଶହ ଗଜ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଥିଲା । ପାହାଡ଼ ଦେହରେ ଶାଳବଣ ବେଷ୍ଟିତ ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତ ଖୋଲ, ଖୋଲଟିର ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଗୋଟିଏ ଅପ୍ରଶସ୍ତ ଗୁମ୍ଫା । ଏକ ସମୟରେ ଆଠଜଣ ଲୋକ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି କଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । ଖୋଲଟିର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର ଖଣ୍ଡମାନ ଗୋଟିଏ ନଷ୍ଟ ଦୁର୍ଗପରି ବହୁ ଯୁଗରୁ ରହିଅଛି । କେବଳ ଓ ଆଚ୍ଛନ୍ନ ଲତାର ଘନ ଆବରଣ ଭେଦ କରି ସୂର୍ଯ୍ୟ-କିରଣ ମଧ୍ୟ ଏହି ଖୋଲଟିରେ ପ୍ରବେଶ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଲୋକ ଲୋଚନ ଅଗୋଚରରେ ଏଇ ଖୋଲଟି ବହୁ ଯୁଗରୁ ନିରାପଦରେ ରହି ଆସିଛି । ଖୋଲ ନିକଟକୁ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରୁ କୌଣସି ରାସ୍ତା ନାହିଁ କିମ୍ବା କେହି କେବେ ଏହି ଖୋଲକୁ ଆସିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ଉପଲବ୍ଧି କରି ନାହିଁ । ବ୍ୟାଘ୍ର ଭୟରେ ସାଧାରଣତଃ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ରହୁଥିବା ଗ୍ରାମବାସୀ କୌଣସି ଖୋଲ ନିକଟକୁ ଯିବାକୁ ଆତଙ୍କିତ । ଦସ୍ୟୁଦଳ ଏହି ଖୋଲଟିକୁ ନିଜର ଆଶ୍ରୟ-

ସ୍ଥଳରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ଥିଲା । ନିକଟରେ
ଗ୍ରାମ ଥିଲା । ତେଣୁ ଖାଦ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ ବିଶେଷ ଅସୁବିଧା
ନ ଥିଲା । ମାତ୍ର ଦୁଇଶହ ଗଜ ଦୂରରେ ମହାନଦୀର ନିର୍ମଳ
ଜଳଧାର ପାମାପ୍ତ ଜଳର ଅଭାବ ମେଣ୍ଟାଉଥିଲା । ଏହା ବ୍ୟତୀତ
ଖୋଲର ପୂର୍ବ, ପଶ୍ଚିମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଥିଲା ଅଭେଦ୍ୟ ପାହାଡ଼
ଓ ଅରଣ୍ୟ । କେହି ଆତ୍ମରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ପଳାୟନ କଲେ, ସନ୍ଧାନ
ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା । ଏହିଠାରେ ମହାନଦୀର ସାତକୋଶିଆ
ଗଣ୍ଡ ଶେଷ ହୋଇଛି । ଟିକରପଡ଼ା ଓ ବଡ଼ମୂଳ ମଧ୍ୟରେ ମହା-
ନଦୀର ସୁଗଭୀର ସାତକୋଶିଆ ଗଣ୍ଡ । ଦୁଇ ପାଖରେ ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ
ପାହାଡ଼ । ପାହାଡ଼ର ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ବକ୍ଷ ଶାଳ, ପିଆଶାଳ, ଶିଶୁ,
ଚନ୍ଦନ, କଙ୍ଗା ପ୍ରଭୃତି ମୂଲ୍ୟବାନ ତରୁରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ସ୍ଥାନେ
ସ୍ଥାନେ ଆମ୍ବ, ପଣସ, କେନ୍ଦୁ ପ୍ରଭୃତି ଫଳ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କର ବିସ୍ତୃ
ତୋଟା । ନଦୀର ଦୁଇ ତୀରରେ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷଶ୍ରେଣୀ, ମାଳତୀ; ଗନ୍ଧ
ଶିଉଳି, ମାଧବୀ, ଗିରିମଲ୍ଲୀକା, ଅଶୋକ, ପଳାଶ, ମୁଚକୁନ୍ଦ ପ୍ରଭୃ
ପୁଷ୍ପିତ ବୃକ୍ଷଲତାରେ ପାହାଡ଼ର ବକ୍ଷ ମନୋରମ ହୋଇଉଠେ
କେଉଁଠାରେ ବା ଲତାଗୁଳ୍ମ ଶୂନ୍ୟ ରୁକ୍ଷ ପାହାଡ଼ଶୃଙ୍ଗ ବିଶ୍ୱ
ନଶ୍ୱରତା ପ୍ରମାଣ କରେ । ସାତକୋଶିଆଗଣ୍ଡ ଭିତର
ନୌକାରେ ଯିବାବେଳେ ନଦୀର ଉଭୟ ତୀରରେ ଯାତ୍ରୀ ଏ
ଅଦ୍ଭୁତ ମନୋହର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ । ନୃତ୍ୟରତ ମୟୂର
ଦଳ, ଜଳପାନରତ ମୃଗ ସାଧାରଣତଃ ଦେଖିବାକୁ ମିଳନ୍ତି
ଏହା ବ୍ୟତୀତ ବିରାଟ ସର୍ପ ଓ ବ୍ୟାଘ୍ର ମଧ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ
ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଭୟଙ୍କର କୁମ୍ଭୀରରେ ଗଣ୍ଡଟି ଭର୍ତ୍ତି ।

ପ୍ରଭାତର ଆଲୋକରେ ଖୋଲର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ ଉଦ୍ଭା
ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ମୀର ନିଜର ବନ୍ଧୁକଟି ଧରି ନଦୀ

ସ୍ନାନ କରିବା ପାଇଁ ବାହାରି ଗଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଲୋହିତ ରଶ୍ମି
ନଦୀର କ୍ଷୁଦ୍ର ଲହରୀଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ସୁନାର ପ୍ରଲେପ ବୋଳି ଦେଇ
ଥିଲା । ସେ ଥରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଚାହିଁ ସ୍ନାନ ସାରି
ଫେରି ଆସିଲେ । ଦସ୍ୟୁଦଳ ଜଣ ଜଣ କରି ନିଜ ନିଜର ନିତ୍ୟକର୍ମ
ସାରି ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ସମବେତ ପ୍ରାର୍ଥନା ପରେ ମୀରା ମଧୁର
ସ୍ୱରରେ କହିଲେ—"ବନ୍ଧୁଗଣ; ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ୍ଭେମାନେ ଗୋଟିଏ
ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଶତ୍ରୁର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଉଚିତ ।
ତୁମ୍ଭେମାନେ ନ ଜାଣିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଜ୍ଞାତରେ ସ୍ମୃତି ମୋତେ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା
ବିଚଳିତ କରୁଛି । ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ପରି ଜଣେ ସୁଚତୁର ପୋଲିସ
କର୍ମଚାରୀ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଛାୟା ପରି ଲାଗି ରହିଛନ୍ତି ।
ଦୃଢ଼ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠା, ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ନେଇ କେବଳ ଆମେ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ବଞ୍ଚି ରହିଛେ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଆଗରେ ରଖି ନିର୍ଭୀକ
ସୈନିକପରି ଆମେ ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପଥରେ ଆଗେଇ ଯିବା ।
ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ବ୍ୟତୀତ ଏହି ଦସ୍ୟୁ-
ଦଳ ବେଶୀଦିନ ନିରାପଦରେ ରହିବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଗ୍ରାମ-
ବାସୀମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ନ କରି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ସହାନୁଭୂତି ଆଶା
କରିବା ବିଡ଼ମ୍ବନା ମାତ୍ର । ଦୁସ୍ଥ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ
ଦେବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ସେଥିପାଇଁ ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ ନ କଲେ
ଭବିଷ୍ୟତ କଳ୍ପନା, କଳ୍ପନାରେ ହିଁ ରହିଯିବ ।"

ତତ୍‌କ୍ଷଣ ରତ୍ନାକର ନାରଣ କହିଲେ—"ଏହି ଦସ୍ୟୁଦଳ
ଏବେ ମଧ୍ୟ ସଂଗଠିତ ନୁହେଁ, ପ୍ରଥମେ ଏମାନଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ ଓ ସୁଶିକ୍ଷିତ
ନ କଲେ ଭବିଷ୍ୟତରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଏକାବେଳେ
ନିରାପଦ ନୁହଁ । ତେଣୁ ପ୍ରଥମେ ଏମାନଙ୍କୁ କିଛିଦିନ ଶିକ୍ଷା ଦେ

ପରୀକ୍ଷା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପରୀକ୍ଷାରେ ଉପଯୁକ୍ତ ମନେହେଲେ, ଭବିଷ୍ୟତ ପନ୍ଥା ସ୍ଥିର କରାଯିବ ।"

ସଂଗ୍ରହ କରିଥିବା ଫଳମୂଳ ଆହାର କରି ସାରିବା ପରେ ଦସ୍ୟୁଦଳ ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦୁଇଜଣ ଦସ୍ୟୁ ଖୋଲ ସମ୍ମୁଖରେ ବର୍ଚ୍ଛା ଧରି ପହରା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମଣିଭଦ୍ରାର ପାଦ ଦେଶରେ ବସି ବସନ୍ତବାବୁ ଥରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ । ଭାବନା ଘଟଣାମାନ ମନ ଭିତରେ ଉଠୁଥିଲା ବିଭିନ୍ନ ଚିନ୍ତାର ଢେଉ । ଗୋଟିଏ ଚିନ୍ତାଧାରା ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଚିନ୍ତାଧାରା ଆବିର୍ଭାବ ହେଉଥିଲା । ସେ ଥରେ ଚାହିଁଲେ ମଣିଭଦ୍ରାର ଉଚ୍ଚ ଚୂଡ଼ାକୁ, ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଫେରି ଆସିଲା, ମହାନଦୀର ପ୍ରଶାନ୍ତ ବକ୍ଷ ଉପରକୁ । କ୍ଷୁଧା ପ୍ରବଳ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମକୁ ଯିବା ସଙ୍ଗତ ମନେ କଲେ ନାହିଁ । ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ସନ୍ଦେହ କରି ପାରନ୍ତି, ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ସେ ଗ୍ରାମ ଭିତରକୁ ନ ଯିବାପାଇଁ ସ୍ଥିର କଲେ । ଖାଦ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିବାର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ସେ ମଣିଭଦ୍ରାର ପାଦ ଦେଶରେ ଥିବା ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ହେଲା, ଦସ୍ୟୁଦଳ କୌଣସି ଦୂର ସ୍ଥାନକୁ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ କେଉଁ ଦିଗକୁ ଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ବେଶୀ ଏହା ହିଁ ସେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ଦେଖିଲେ ମଣିଭଦ୍ରାର ଉତ୍ତରରେ ମହାନଦୀ, ଦକ୍ଷିଣରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅରଣ୍ୟ ଓ ଗ୍ରାମ । ପୂର୍ବରେ ମଧ୍ୟ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅରଣ୍ୟାଞ୍ଚଳ ଓ ଗ୍ରାମ, ତେଣୁ ଏହି ତିନି ଦିଗକୁ ଦସ୍ୟୁଦଳର ଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । କେବଳ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ

ଅରଣ୍ୟ । ଆତ୍ମଗୋପନ କରିବା ପାଇଁ ଏକାବେଳକେ ଉପଯୋଗୀ । ଦସ୍ୟୁଦଳ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ଯିବାର ବିଶେଷ ସମ୍ଭାବନା । ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ନିଜର ଗତି ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ବଦଳାଇଲେ । ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଯାଇଥିବା ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପଥରେ ବସନ୍ତବାବୁ ବଡ଼ମୂଳ-ଘାଟି ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ।

କିଛିଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେବାପରେ ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କର ଗତିରୋଧ ହେଲା । ଅରଣ୍ୟ ପଥ ଉପରେ କେତେକ ପାଦ ଚିହ୍ନ ଦେଖି ସେ ଏକ ଧ୍ୟାନରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ଦେଖିଲେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଲୋକଙ୍କର ପାଦ ଚିହ୍ନ ଓ ଦୁଇଟି ଅଶ୍ୱର ପାଦଚିହ୍ନ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ପଡ଼ିଛି । ସେହି ରାସ୍ତା ଉପରେ କୌଣସି ବ୍ୟବସାୟୀ ଅଶ୍ୱ ଉପରେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ନେଇ ଯିବା ସ୍ୱାଭାବିକ ନୁହେଁ । କାରଣ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସାୟୀ ଜଳପଥରେ ବୁଲେ । ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କର ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ହେଲା ଦସ୍ୟୁଦଳ ପଶ୍ଚିମକୁ ଯାତ୍ରା କରିଛନ୍ତି । ସେ ପାଦ ଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ପରେ ବସନ୍ତ ବାବୁ ବଡ଼ମୂଳ ଘାଟି ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । କ୍ଷୁଧାରେ ତାଙ୍କର କ୍ଳାନ୍ତି ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେଇଠାରେ ମଧ୍ୟ ପାଦ ଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ଗୋଟିଏ ବଉଳ ଗଛ ତଳେ ବସି ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଡାକ ବଙ୍ଗଳାରେ ଲୋକ ସମାଗମ ଦେଖି ସେ ବୁଝି ପାରିଲେ କେହି ଅଫିସର ସେଠାରେ ଅଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସେଠାକୁ ଯାଇ ନିଜର ଉପସ୍ଥିତି ଅନ୍ୟକୁ ଜଣାଇଦେବା ସେ ସଙ୍ଗତ ମନେ କଲେ ନାହିଁ । ନିକଟରେ ଥିବା ଘାଟର ନାଉରୀକୁ ସେ କିଛି ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇଦେବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ନାଉରୀଟି ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କୁ କିଛି ଚୁଡ଼ା ଆଣି

ଘଟିଲା । ବସନ୍ତ ବାବୁ ସେଥିରୁ କିଛି ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ସାମାନ୍ୟ ସୁସ୍ଥ ହେଲେ ।

ବଡ଼ମୂଲ ଘାଟିଠାରୁ ଟିକରପଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଗମ ପାହାଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଗଲ, ତେଣୁ ଦସ୍ୟୁଦଳ ସେହି ଅରଣ୍ୟ ଓ ପାହାଡ଼ ଭିତରେ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛନ୍ତି ଏହା ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ବସନ୍ତ ବାବୁ ଜାଣି ପାରିଲେ ଘାଟିର ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ଓ ପ୍ରାୟ ତିନି ମାଇଲ ଦୂରରେ କୁଜୁଙ୍ଗ ବୋଲି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ଅବସ୍ଥିତ । ଦସ୍ୟୁଦଳ ନିଶ୍ଚୟ ଏହି ଗ୍ରାମ ଦୁଇଟିରୁ ଗୋଟିକର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବେ । ସେ ପ୍ରଥମେ କୁଜୁଙ୍ଗ ଗ୍ରାମକୁ ଯିବାପାଇଁ ସ୍ଥିର କଲେ କିନ୍ତୁ କିଛିଦୂର ଯାଇ ରାସ୍ତା ଉପରେ କୌଣସି ପାଦଚିହ୍ନ ନଦେଖି ସେ ହତାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ, ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ଦସ୍ୟୁଦଳ ନିଶ୍ଚୟ ନିକଟରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛନ୍ତି । ସେ ନାଉସିଠାରୁ ବୁଝିଲେ ନିକଟରେ କୌଣସି ଝରଣା ନାହିଁ । ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମବାସୀ ନଦୀରେ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି ଓ ପାନୀୟ ଜଳ ମଧ୍ୟ ନଦୀରୁ ନେଇଥାନ୍ତି ।

ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କର ଧାରଣା ହେଲା କିଛିଦିନ ସାବଧାନତା ସହିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଦସ୍ୟୁଦଳର ସନ୍ଧାନ ମିଳିପାରେ । ଯେବେ ସେମାନେ ନିକଟସ୍ଥ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥାନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ନଦୀକୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଜଳ ନେବାପାଇଁ ଆସିବେ । ତେଣୁ ନଦୀ ଉପରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଲେ ଦସ୍ୟୁଦଳର ସନ୍ଧାନ ମିଳିପାରେ । ସେ ଆଶ୍ରୟ ନେବାପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନର ସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ କିଛିଦୂର ଗଲାପରେ ସେ ଘାଟି ନିକଟରେ ପାହାଡ଼ ଦେହରେ ଗୋଟିଏ

ବିରାଟ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଦେଖି ପାରିଲେ । ସୁଡ଼ଙ୍ଗଟି ଆଶ୍ରୟ ନେବାପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶସ୍ତ ଥିଲା । ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ତାର ନଦୀ ଉପର ଦେଇ ଅନ୍ୟ ପାହାଡ଼ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ବୁଝିପାରିଲେ ବଡ଼ମୂଳ ନିକଟରେ ନଦୀ ଉପରେ ବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଯେଉଁ ଯୋଜନା କରିଛନ୍ତି, ଏହା ସେହି ଯୋଜନାର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସୂଚନା । ସେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ଅତ୍ୟଧିକ ପରିଶ୍ରମ ହେତୁ ସେ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ନଦୀର ଶୀତଳ ପବନ ଯେପରି ତାଙ୍କର ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁରେ ତନ୍ଦ୍ରା ଭରିଦେଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ଗାଢ଼ ନିଦ୍ରା ମଗ୍ନ ହେଲେ ।

ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ନିଦ୍ରା ଭଗ୍ନ ହେଲା, ସେ ଦେଖିଲେ ଦିନର ଶେଷ ଆଲୋକ କ୍ରମେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସୁଛି । କୁହେଳିକାର ଆବରଣ ତଳେ ପାହାଡ଼ର ଶ୍ୟାମଳିମା ଧୀରେ ମଳିନ ହୋଇ ଆସୁଛି । ବସନ୍ତବାବୁ ମାତକୋଣିଆର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଶୋଭାରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ନଦୀ ବକ୍ଷରେ କେତେକ ନୌକା ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଓ କାଠ ଧରି କଟକ ଦିଗକୁ ଗତି କରୁଥିଲା । ନିକଟରେ ଥିବା ଗ୍ରାମର ରମଣୀଗଣ କଳସୀ ଧରି ନଦୀକୁ ଜଳ ନେବାପାଇଁ ଆସୁଥିଲେ । କ୍ରମେ ସନ୍ଧ୍ୟା ନୀରବ ହୋଇ ଆସିଲା । ବନ୍ୟ ଜୀବନ ତଳେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନ ଏକାବେଳକେ ସମ୍ମୁଖ ହୋଇ ବସିଲା । ବିଭିନ୍ନ ପଶୁ ପକ୍ଷୀଙ୍କର ଶବ୍ଦରେ ବଡ଼ମୂଳ ଘାଟି ମୁଖର ହୋଇ ଉଠିଲା । ଛିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ଅନ୍ଧକାର ପରେ ବଡ଼ମୂଳର ସମାଧି ମଗ୍ନ ପାହାଡ଼ ଶ୍ରେଣୀ ଉପରେ ଉଠି ଆସିଲା ଚନ୍ଦ୍ର । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ଶୀତଳ ସ୍ରୋତରେ ଭରିଗଲା ପାହାଡ଼ ଓ ନଦୀର ବକ୍ଷ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଲୋକରେ ନଦୀ ତୀରରେ ଥିବା ବୃକ୍ଷ ଓ ପାଷାଣଖଣ୍ଡମାନ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । କୁହେଳିକାଚ୍ଛନ୍ନ

*

ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ବସନ୍ତବାବୁ ଦେଖିଲେ ଦୁଇଜଣ ଲୋକ ନଦୀ କୂଳରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସେମାନେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ସେଠାରେ ନଦୀରେ କୌଣସି ଘାଟ ନ ଥିଲା କିମ୍ବା ସେଠାରୁ ନଦୀରୁ ଜଳ ନେବାପାଇଁ କୌଣସି ସୁବିଧା ନ ଥିଲା । ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କର ମନେହେଲା ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଲୋକ ଦୁଇଜଣ ଶିକାରୀ ହେବେ ବୋଧହୁଏ, ଶିକାର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ବାହାରିଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ କ୍ରମେ ତାଙ୍କର ସେ ଧାରଣା ବଦଳିଗଲା । ଦୁଇଜଣଯାକ ଲୋକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଛାୟା ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ନଦୀ କୂଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ । ଜଳପାତ୍ରରେ ଜଳ ଭରିବାର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ସେମାନେ ଅସମୟରେ କିଏବା କାହିଁକି ଅନ୍ଧାରରେ ଜଳ ନେବାପାଇଁ ଆସିବ ।

ବସନ୍ତବାବୁ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଭିତରୁ ବାହାରି ପାହାଡ଼ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ । ସେ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଛାୟାମୂର୍ତ୍ତି ଦୁଇଟିଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛିଦୂର ଗଲାପରେ ବସନ୍ତ-ବାବୁଙ୍କର ଗତିରୋଧ ହେଲା । ସେ ଦେଖିଲେ ଲୋକ ଦୁଇଜଣ ଦୁଇଟି ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର ଧରି ଉପରକୁ ଉଠି ଆସୁଛନ୍ତି । ସେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପିଆଶାଳ ଗଛର ପଛପାଖେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ସେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଅତି ନିକଟରୁ ଲୋକ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କୁ ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା । ସେ ଦେଖିଲେ ଜଳପାତ୍ର ଧରି ଯାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଇଜଣ ପୁରୁଷ ଓ କୃଷ୍ଣକାୟ, ବଳିଷ୍ଠ ମାଂସପେଶୀଯୁକ୍ତ ଶରୀର ଦେଖି ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କର ମନେହେଲା ଯେ ଦୁଇଜଣ ନିଶ୍ଚୟ ଆଦିବାସୀ । ପରିଧାନ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ କୌପୀନ ଓ

ଦୁଇଜଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଦୁଇଟି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବର୍ଚ୍ଛା ଥିଲା । ଆଦିବାସୀ ଦୁଇଜଣ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତର ଦେଇ ଗୋଟିଏ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ପଥରେ ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଆଦିବାସୀ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକରେ ଦୁର୍ଗମ ଗିରିପଥ ସେପରି ବିଭୀଷିକାମୟ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ପାଦତଳେ ନାନାପ୍ରକାର କଣ୍ଟକାକୀର୍ଣ୍ଣ ଗୁଳ୍ମ ଓ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଘନ ଲତାପତ୍ର ପଦେ ପଦେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେଉଥିଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଆଦିବାସୀ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ ସେ ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ପାଷାଣଖଣ୍ଡ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ଆଦିବାସୀ ଦୁଇଜଣ ସେଠାରେ କିଛିକ୍ଷଣ ଠିଆହୋଇ ପୁଣି ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେହି ପାଷାଣଖଣ୍ଡ ନିକଟରୁ ପଥ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡମାନ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ବାହାରି ଆସିଥିଲା । ସାମାନ୍ୟ ଅସାବଧାନ ହେଲେ ଘୋର ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ଥିଲା କିନ୍ତୁ ଆଦିବାସୀ ଦୁଇଜଣ ଅନାୟାସରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛିଦୂର ଗଲାପରେ କ୍ରମେ ପଥ ପ୍ରଶସ୍ତ ହୋଇ ଆସିଲା । ସେହି ପ୍ରଶସ୍ତ ପଥରେ କିଛିଦୂର ଯାଇ ଆଦିବାସୀ ଦୁଇଜଣ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଜଳପାତ୍ର ଦୁଇଟି ରଖି ବସି ପଡ଼ିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁଗଛ ତଳେ ରହି ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଲୋକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିବାର ସେ ଶୁଣିପାରିଲେ କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ କୌଣସି ଗ୍ରାମ କିମ୍ବା ଘରର ଚିହ୍ନ

ନ ଥିଲା । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବୃକ୍ଷାନ୍ତରାଳରେ ଅଧିବାସୀ ଦୁଇଜ
ମଧ୍ୟ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ କେତେ
ଲୋକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିବାର ଶୁଣିପାରିଲେ ସତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ବ
ଚେଷ୍ଟାକରି ମଧ୍ୟ ସେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମନୁଷ୍ୟର ଛାୟା ସୁଦ୍ଧା
ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ ନାହିଁ ।

ଯେଉଁଦିଗରୁ କଥାବାର୍ତ୍ତାର ଶବ୍ଦ ଆସୁଥିଲା, ବସନ୍ତବାବ
ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ସେହି ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ି
ଫୁଟ ଗଲାପରେ ହଠାତ୍ ଚମକିପଡ଼ି ସେ ଛିଡ଼ାହୋଇଲେ ଏ
ଧ୍ୟାନରେ । ଆସୁଥିବା କଥାବାର୍ତ୍ତାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ
ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ଯେମିତି ମନୁଷ୍ୟର କଣ୍ଠଶବ୍ଦ ତାଙ୍କରି ପାଦଚ
ଆସୁଛି । ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦ ନିଜ ପରି ମନେହେଲା । ପର
ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଛାୟା ମୂର୍ତ୍ତି ତାଙ୍କରି ଦିଗକୁ ଆସୁଥିବାର
ଦେଖିପାରିଲେ । ଆସୁଥିବା ଛାୟାମୂର୍ତ୍ତି ମନୁଷ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟକେ
ନୁହେଁ ଏହା ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିପାରିଲେ । ସେ ଆତ୍ମଗୋପନ
କରିବାର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଦେଖି ଗୋଟିଏ ଅନୁଚ୍ଚ ପାଷାଣ
ଖଣ୍ଡ ପଛପାଖେ ଶୋଇ ରହିଲେ । ଲୋକଟି ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ
ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିବା ପାଷାଣ ନିକଟକୁ ଆସି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ
ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲା ଓ ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କହିଉଠିଲା—"କୌଣସି
ବନ୍ୟଜନ୍ତୁର ଶବ୍ଦ ହେବ ।"

ବସନ୍ତବାବୁ ବୁଝିପାରିଲେ ସେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଛିଡ଼ା
ହୋଇଥିଲେ ତାହା କୌଣସି ଗହ୍ୱରର ଉପରିଭାଗ
ହେବ । ତାଙ୍କର ମୃଦୁ ପଦଧ୍ୱନି ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେବା ଫଳରେ ଭିତ
ରହୁଥିବା ଲୋକ ମନରେ ସନ୍ଦେହ ହେବାରୁ ସେ ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ

ଆସିଥିଲା କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦ କୌଣସି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁର ହେବ ଭାବି ଫେରିଗଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ କିଛିକ୍ଷଣ ସେହିପରି ଭାବରେ ଶୋଇ ରହିଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ସେହିପରି ଭାବରେ ଅତିବାହିତ ହେବା ପରେ ବସନ୍ତବାବୁ ଅତିସାବଧାନତା ସହିତ ନିଜର ଶୋଇ-ଥିବା ସ୍ଥାନରୁ ଉଠି ଲୋକଟି ଯେଉଁ ଦିଗରୁ ଆସିଥିଲା ସେହି ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ, କିଛିଦୂର ଗଲାପରେ ତାଙ୍କର ଗତି-ରୋଧ ହେଲା । ଗୋଟିଏ କ୍ଷୀଣ ଆଲୋକରେଖା ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ବିରାଟ ଶାଳଗଛର ଗଣ୍ଡିରେ ପଡୁଥିଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ସାବ-ଧାନତା ସହିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖିଲେ ଆଲୋକରେଖା ଖଣ୍ଡେ ପଥରର ଫାଙ୍କବାଟେ ବାହାରକୁ ଆସୁଥିଲା । ସେ ବୁଝି ପାରିଲେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ଜଳୁଥିବା ଆଲୋକର କ୍ଷୀଣ ରେଖା ଗୁମ୍ଫାର କାନ୍ଥରେ ଥିବା ଛିଦ୍ରବାଟେ ବାହାରେ ପଡୁଥିଲା । ସେ ଆଉ ଆଗକୁ ଯିବାପାଇଁ ସାହସ କଲେ ନାହିଁ ।

ଛିଦ୍ର ନିକଟକୁ ଯାଇ ବସନ୍ତ ବାବୁ କାନଡେରି ଗୁମ୍ଫା ଭିତରର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ କିନ୍ତୁ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ଥିବା ଲୋକ ଏପରି ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତାର ଅର୍ଥ ବୁଝିବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା କିନ୍ତୁ ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କର ଧାରଣା ହେଲା ନିଶ୍ଚୟ ସେମାନେ କୌଣସି ଗୋପନ ଆଲୋଚନାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଚନ୍ଦ୍ରର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ସେ ଥରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଅନାଇଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ ପାହାଡ଼ର ଗୋଟିଏ ଖୋଲ ଦେହରେ ଗୁମ୍ଫାଟି ଅବସ୍ଥିତ କିନ୍ତୁ ଗୁମ୍ଫାଟିର ମୁହଁ କେଉଁ ଦିଗକୁ ଅଛି ତାହା ଜାଣିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ବେଶୀ ସମୟ

ସେଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ସମୀଚୀନ ମନେ ନ କରି ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଫେରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

କିପରି ଭାବରେ ଦସ୍ୟୁଦଳଙ୍କୁ ଘେରରେ ପକାଇବେ ବସନ୍ତ ବାବୁ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କାରଣ ସ୍ୱାମୀଜିଙ୍କର ମନସ୍ଥିତ ଉତ୍ତମରୂପେ ନ ଜାଣିଲେ ଦସ୍ୟୁଦଳଙ୍କୁ ଘେରରେ ପକାଇ ବନ୍ଦୀ କରିବା ସହଜ ବ୍ୟାପାର ନ ଥିଲା । ସେ ସ୍ଥିରକଲେ ପୁଣିଥରେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଯାଇ ସ୍ୱାମୀଜିଙ୍କୁ ଭଲ ଭାବରେ ଦେଖି ଆସିବେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଯେପରି ସ୍ଥିର କରିବେ ସେହିପରି ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବେ । ପୁଣି ଏକ ଭାବନା ତାଙ୍କ ମନ ଭିତରକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୀରା କି ନାହିଁ ସେହି ଦସ୍ୟୁଦଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ନ ଥାନ୍ତି ତେବେ ତାଙ୍କର ଭାବନା ବୃଥା ହେବ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବେ ବସନ୍ତବାବୁ ସ୍ଥିରକଲେ କୌଣସି ଯେ ଏହି ଅଭିଯାନରେ ଅଗ୍ରଗାମୀ ନ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ସଶସ୍ତ୍ର ପୋଲିସବାହିନୀ ଆଣି ନିକଟସ୍ଥ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଲୁକ୍କାୟିତ ଭାବରେ ରହିବେ । ସ୍ୱାମୀଜିଙ୍କର ପରିସ୍ଥିତି ଭଲ ଭାବରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଦସ୍ୟୁଦଳଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବେ । ଏହା ଚେଷ୍ଟା ହେଉ ବା ଅପଚେଷ୍ଟା ହେଉ ଏହାବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନିରାପଦ ନୁହେଁ । ବସନ୍ତବାବୁ କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ଦଶପଲ୍ଲା ଗଡ଼ ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରାକଲେ ।

× × × ×

ସନ୍ଧ୍ୟା ଅନ୍ଧକାରର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଦଳେ ସଶସ୍ତ୍ର ପୋଲିସ ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ବଡ଼ମୂଳ ବଟକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ନିଜର ବୁଟ୍ ଖୋଲିଦେଇ ସେମାନେ ଖାଲି ପାଦରେ ଯାତ୍ରା

କରୁଥିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛଦ୍ମବେଶ ପରିଧାନ କରିଥିଲେ । ଆଲୋକ ନ ଜଳାଇବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ସୁଶିକ୍ଷିତ ପୋଲିସ ବାହିନୀ ନିରବରେ ଅରଣ୍ୟ ପଥ ଉପରେ ବଉଳମୂଳ ଅଭିମୁଖେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ବଉଳମୂଳ ଘାଟିଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ପୁରାତନ ଭଗ୍ନ ମନ୍ଦିର ଥିଲା । ସେଠାରୁ ଏହି ମନ୍ଦିରଟି ପ୍ରାୟ ଏକଶତ ଗଜ ଦୂରରେ ଥିଲା । ମନ୍ଦିରଟିର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ ଘନ ଲତା ଗୁଳ୍ମରେ ଆବୃତ ଥିଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ନିଜର ପୋଲିସବାହିନୀକୁ ଆଣିଥିବା ଛଅଗୋଟି ଅଶ୍ୱକୁ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ବିଶ୍ରାମ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଅନ୍ଧକାରର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ପୋଲିସବାହିନୀ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ହଠାତ୍ ଜଣେ ସିପାହୀଙ୍କର ବେଦନା ଜଡ଼ିତ ଚିତ୍କାରରେ ବସନ୍ତବାବୁ ଚମକି ଉଠିଲେ । ସିପାହୀ କାହିଁକି ଏପରି ଚିତ୍କାର କଲେ ସେ ପ୍ରଥମେ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ସାପ ତାଙ୍କର ପାଦ-କାମୁଡ଼ି ଦେଇ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବେଗରେ ଚାଲିଗଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବିଳମ୍ବ ନ କରି ସିପାହୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ ସାପ ତାଙ୍କର ପାଦରେ ଦଂଶନ କରିଛି । ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏକ ଶସ୍ତ୍ର ଅସ୍ତ୍ର (Snake bite lancet) ବାହାର କରି ସିପାହୀଙ୍କର କ୍ଷତରୁ ରୁଧିର ବାହାର କରି କ୍ଷତ ଉପରେ ଶକ୍ତ ଭାବରେ ବାନ୍ଧି-ଦେଲେ । ଏହାପରେ ସେ ସିପାହୀଙ୍କୁ ଲେକ୍‌ସିନ (Lexin) ଦେଇ ବସନ୍ତବାବୁ କିଛି ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କଲେ ।

ମୀରା ବଉଳମୂଳ ପାହାଡ଼ ଖୋଲରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନ ଥିଲେ । ସେ ନିଜ ଦଳର ଚାରିଜଣ ଦସ୍ୟୁଙ୍କୁ ସନ୍ଧାନ ନେବାପାଇଁ

ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ପଠାଇଥିଲେ । କାରଣ ସେ ଜାଣିଥିଲେ ବସନ୍ତ-ବାବୁଙ୍କ ପରି ସୁଚତୁର ପୋଲିସ କର୍ମଚାରୀ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ବସି ରହିବେ ନାହିଁ । ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଦସ୍ୟୁଦଳର ମୂଳୋତ୍ପାଟନ ପାଇଁ ପ୍ରାଣ-ପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ଏବଂ ଏହି ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବା ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ପକ୍ଷେ ବିଶେଷ କଷ୍ଟକର ହେବ ନାହିଁ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ସେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ନୌକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିଥିଲେ । ପୋଲିସର ସନ୍ଧାନ ପାଇବା ମାତ୍ରେ ନୌକା ସାହାଯ୍ୟରେ ପଳାୟନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦସ୍ୟୁଦଳକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା ।

ପୂର୍ବଦିଗକୁ ଯାଇଥିବା ଦସ୍ୟୁ ଭଗ୍ନ ମନ୍ଦିରର କିଛି ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ଫାଶୀ ଗଛ ଉପରେ ରହି ବନପଥ ଉପରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଥିଲା । କାରଣ ଜଳପଥକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବଡ଼ମୂଳ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯିବାପାଇଁ ତାହାହିଁ ଏକମାତ୍ର ପଥ ଥିଲା । ସେ ବସନ୍ତବାବୁ ଓ ପୋଲିସ ବାହିନୀଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛଦ୍ମବେଶରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁକଗୁଡ଼ିକ ଲୁଚାଇବା ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ବୃକ୍ଷ ଉପରେ ଥିବା ଦସ୍ୟୁ ଅନାୟାସରେ ପୋଲିସ ବାହିନୀକୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲା । ସେ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ବୃକ୍ଷ ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା ଓ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପୋଲିସ ବାହିନୀର ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସିପାହୀଜଣକ ଆରୋଗ୍ୟ ହେବା ମାତ୍ରେ ବସନ୍ତବାବୁ ପୋଲିସ ବାହିନୀକୁ ସେହିଠାରେ ରହିବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ନିଜେ ବଡ଼ମୂଳ ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ବୃକ୍ଷତଳେ ଥିବା ଦସ୍ୟୁ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । କ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକରେ ଅନ୍ଧକାର ଲୋପ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପାହାଡ଼

ବକ୍ଷରେ ଥିବା ବୃକ୍ଷଲତା ଚନ୍ଦ୍ରର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାତଳେ ନିଜ ନିଜର ସତ୍ତା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ଦେଖିଲେ ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣରେ ଅଦୂରରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦାର୍ଥର ସତ୍ତା ନିରୂପଣ କରି ହେଉଛି । ତେଣୁ ସେ ବୃକ୍ଷ ଗୁଳ୍ମର ଆଶ୍ରୟ କରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବର୍ତ୍ତୁଳ ଭାବରେ ପଦକ୍ଷେପ ଦେଇ ଗୁମ୍ଫା ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦସ୍ୟୁ ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ ନ କରି ଆଚ୍ଛନ୍ନ ଲତା ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଗୁମ୍ଫା ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସ୍ତିମିତ ଦୀପାଲୋକରେ ଗୁମ୍ଫାଟି ଅଳ୍ପ ଆଲୋକିତ ହୋଇଥିଲା । ଗୁମ୍ଫାର ଗୋଟିଏ କୋଣରେ ଖଣ୍ଡେ ପଥର ଉପରେ ମୀରା ପ୍ରାର୍ଥନାରତ ଥିଲେ । ଦସ୍ୟୁଦଳ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ବିଶ୍ରାମ କରୁଥିଲେ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକ ରାତ୍ରି ଭୋଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିଲେ । ନାୟକ ଗୁମ୍ଫାର ଦ୍ୱାର ଦେଶରେ ବସି ଗଭୀର ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ ଥିଲେ । ଆଗନ୍ତୁକ ଦସ୍ୟୁର ପଦ ଶବ୍ଦରେ ତାଙ୍କର ଚିନ୍ତା ଭଗ୍ନ ହେଲା । ସେ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ—"ତୁମେ ଏପରି ଅସମୟରେ ଫେରି ଆସିଲ କାହିଁକି ?"

ଆଗନ୍ତୁକ ଦସ୍ୟୁ ନମ୍ର ସ୍ୱରରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା—"ବିଶେଷ ସମ୍ବାଦ ଥିବାରୁ ମୋତେ ଆସିବାକୁ ହେଲା । ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ସଶସ୍ତ୍ର ପୋଲିସ ବାହିନୀ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଅତି ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ମୋର ଆଗେ ଆଗେ ଏହି ଗୁମ୍ଫା ନିକଟକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ମୋର ଧାରଣା ସେମାନେ ଏହି ଗୁମ୍ଫାର ସନ୍ଧାନ ପାଇଛନ୍ତି ।"

ଏପରି ଏକ ଦୁଃସମ୍ବାଦରେ ନାରଣ ଚମକି ଉଠିଲେ । ନିକଟରେ ଥିବା ଜଣେ ଦସ୍ୟୁକୁ ସେ ଆଦେଶ ଦେଲେ —"ମୀରାଙ୍କୁ ଏହି ସମ୍ବାଦ ଜଣାଇଦିଅ ।" ଏହିକି କହି ସେ ଗୋଟାଏ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବର୍ଚ୍ଛା ଧରି ଗୁମ୍ଫା ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । ସାଧାରଣ ଲୋକର ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଶ୍ରବଣ ଶକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ନାରଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଓ ଶ୍ରବଣ ଶକ୍ତିରେ ବିଶେଷତ୍ୱ ଥିଲା । ସେ ଅନ୍ଧକାରରେ କୌଣସି ଗତିଶୀଳ ବସ୍ତୁକୁ ଦେଖି ପାରୁଥିଲେ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଶୁଣି ପାରୁଥିଲେ । ସେ ଗୁମ୍ଫା ଉପରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଚନ୍ଦନ ଗଛତଳକୁ ଆସି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ଖଣ୍ଡେ ଉଚ୍ଚ ପାଷାଣ ସ୍ତମ୍ଭପାଖେ ଲୁଚିରହି ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ଥିବା ଦସ୍ୟୁମାନଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ସେ ଲୁଚି ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପୁଷ୍ପିତ ଗିରିମଲ୍ଲିକା ଗଛ ଥିଲା । ମୃଦୁ ପବନ ଆଘାତରେ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୋହଲୁ ଥିଲା । ନାରଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଦୋହଲୁ ଥିବା ପୁଷ୍ପିତ ବୃକ୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ସେପରି ଜଣେ କେହି ଶ୍ୱେତ ପରିଚ୍ଛଦଧାରୀ ଗୁମ୍ଫାଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛନ୍ତି । ସେ ସାବଧାନତା ସହିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନିଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ବ୍ୟୟରେ ବର୍ଚ୍ଛାଟି ଫିଙ୍ଗିଲେ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣରେ ବର୍ଚ୍ଛାର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଫଳକ ଝଟକି ଉଠିଲା । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ, 'ଠଙ୍' କରି ଗୋଟାଏ ଶବ୍ଦ ହେଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ଯେଉଁ ପାଷାଣ ସ୍ତମ୍ଭପାଖେ ଲୁଚି ହୋଇ ଥିଲେ ବର୍ଚ୍ଛାଟି ସେହି ପାଷାଣ ବକ୍ଷକୁ ଆଘାତ କରି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ଚମକି ଉଠିଲେ । ସେ ନିଜର ସମ୍ମୁଖରେ ବର୍ଚ୍ଛାଟି ପଡ଼ିବାର ଦେଖି ପାରିଲେ । ତାଙ୍କର ଧାରଣା ହେଲା ଯେ ଦସ୍ୟୁଦଳ ତାଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ଆବିଷ୍କାର କରି ପକାଇଛନ୍ତି । ସେ

ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବିଳମ୍ବ ନ କରି ପାଷାଣ ପଛରେ ଥିବା ଘନ ଲତାଗୁଳ୍ମ ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ।

ବର୍ଛୀ ନିକ୍ଷେପ କରିଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ନାରଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗଲେ କିନ୍ତୁ ସେ ଯାହା ଦେଖିଲେ, ସେଥିରେ ନିଜର ଶକ୍ତିପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଅନାସ୍ଥା ଆସିଲା । ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ ତାଙ୍କର କଣ୍ଠରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା — କେତେଗୁଡ଼ାଏ ଗିରିମାଳିକା (କୁରେଇ) ଗଛକୁ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରି ବୃଥାରେ ମୋର ବର୍ଛୀଟି ନଷ୍ଟ କଲି ।' ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୁମ୍ଫାକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ଦସ୍ୟୁଠାରୁ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ମୀରା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ଏହାହିଁ ଆଶଙ୍କା କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଏପରି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଆକ୍ରମଣ ଆଶା କରି ନ ଥିଲେ । ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦସ୍ୟୁଦଳଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଦସ୍ୟୁଦଳ ଅର୍ଦ୍ଧପ୍ରସ୍ତୁତ ରାନ୍ଧି ଭୋଜନ ତ୍ୟାଗ କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଦସ୍ୟୁଦଳ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରରେ ସୁସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ନିକଟପଡ଼ା ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଉପବାସ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ ଥିଲା । ସେପରି ଗୋଟିଏ ଲୌହ ମାନବଦଳ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଶକ୍ତିରେ ଆଗେଇ ଚାଲିଛି । ଗୁମ୍ଫାଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଦୁଇଟି ନୌକା ରଖା ଯାଇଥିଲା । ମୀରା ଦସ୍ୟୁଦଳଙ୍କୁ ସେହି ନୌକା ନିକଟକୁ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ଗୁମ୍ଫା ସମ୍ମୁଖରେ ଜଳୁଥିବା ଅଗ୍ନି ପବନର ମୃଦୁ ଆଘାତରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ନିର୍ବାଣୋନ୍ମୁଖ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବସନ୍ତବାବୁ ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ପୋଲିସବାହିନୀ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ-ଥିବା ଭଗ୍ନ ମନ୍ଦିର ନିକଟକୁ ଫେରିଗଲେ । ମନ୍ଦିର ନିକଟରେ

ପହଞ୍ଚି ବସନ୍ତବାଗ୍ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ—"ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସୈନିକଗଣ; ତୁମ୍ଭେମାନେ ନିଜର ଜୀବନ ପ୍ରତି ମମତା ନ ରଖି କଠୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାପାଇଁ ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପରୀକ୍ଷା ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ । ଏହିଠାରେ ହିଁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବୁଦ୍ଧି ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିଷ୍ଠାର ପରୀକ୍ଷା ହେବ । ଦସ୍ୟୁଦଳ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ଆବିଷ୍କାର କରି ସାରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଅତିଶୀଘ୍ର ସେମାନେ ପଳାୟନ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ କିନ୍ତୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ଅବରୋଧ କରିବାକୁ ହେବ । ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ସେମାନେ ନୌକା ମାଧ୍ୟମରେ ନଦୀର ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱକୁ ପଳାୟନ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ତେଣୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଚରମ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ହେବ । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନଦୀର ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ପାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶରେ ରହି ନଦୀ ଉପରେ ସତର୍କ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସାବଧାନ କରି ଦେଉଛି ଯେବେ କୌଣସି ନୌକା ନଦୀର ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଲାଗିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟାକରେ ତେବେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଗୁଳିକରି ନୌକାଟି ନଷ୍ଟ କରି-ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । କାରଣ ଥରେ ନଦୀର ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିଲେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଏହି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଦସ୍ୟୁଦଳ ସହିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ, ଏପରି ଅସମୟରେ ନାଉରୀକୁ ପାଇବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ନୌକା ଚାଳନାରେ ଦକ୍ଷତା ଥିବା ପାଞ୍ଚଜଣ ସିପାହୀ ଅତିଶୀଘ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ି ଏବଂ ନିକଟରେ ଥିବା ଯେକୌଣସି ନୌକାଟି ଧରି ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱକୁ ଚାଲିଯାଅ ।"

ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ପାଞ୍ଚଜଣ ସଶସ୍ତ୍ର ସିପାହୀ ଗୋଟିଏ ନୌକା ଧରି ନଦୀର ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବସନ୍ତବାବୁ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ କହି ଉଠିଲେ— "ବନ୍ଧୁଗଣ; ଏତିକରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା ନାହିଁ । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଆଉ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ସିପାହୀ ରାସ୍ତା ଓ ନଦୀର କୂଳେ କୂଳେ ସାବଧାନତାର ସହିତ ପହରା ଦେବେ । ଯେବେ କୌଣସି ଦସ୍ୟୁ ପଳାୟନ କରେ ତାକୁ ବନ୍ଦୀ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଆଦେଶ ଅମାନ୍ୟ କରି ଯେବେ କେହି ଦସ୍ୟୁ ପଳାଇଯାଏ, ତେବେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୁଳି କରିବ । ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ କରି ଦେଉଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦସ୍ୟୁ ଯୁଦ୍ଧ ବିଦ୍ୟାରେ ସୁଶିକ୍ଷିତ ଓ ମାରଣାସ୍ତ୍ରରେ ସୁସଜ୍ଜିତ । ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିଜ ନିଜର ନିରାପତ୍ତା ପାଇଁ ଦୃଷ୍ଟିଦେବେ ।"

ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଆଉ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ସିପାହୀ ଲତା ଓ ଗୁଳ୍ମ ମଧ୍ୟରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ । ମଠର ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ଥିବା ବାକୀ ଦଶଜଣ ସିପାହୀଙ୍କୁ ଚାହିଁ ବସନ୍ତବାବୁ କହିଲେ—"ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ସବୁଠାରୁ ବିପଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ କିନ୍ତୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏକ ନ୍ୟାୟୋଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥାଇଁ । ଏହା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ତେଣୁ ମୋର ଆଶା ଭଗବାନ ନିଶ୍ଚୟ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ । ଦସ୍ୟୁମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳ ଗୁମ୍ଫା ଉପରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ହେବ । ମୋର ଯେତେଦୂର ବିଶ୍ୱାସ ଦସ୍ୟୁଦଳ ନିକଟରେ କୌଣସି ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏ ବିଷୟରେ ନିଶ୍ଚିତ

ନୁହେଁ । ଗୁମ୍ଫାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଅବରୋଧ କରିବାକୁ ହେବ । ଅଗ୍ରସର ହୁଅ ବନ୍ଧୁଗଣ !"

ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଦଶ ଜଣ ସିପାହୀ ଘନ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରୁ ଧୃତଗତିରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯେପରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରାଯାଇଥିଲା, ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅବଧାନ । ଗୁମ୍ଫା ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ସିପାହୀ ଦଳକୁ ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ ଓ ନିଜେ ଦୁଇଜଣ ସିପାହୀ ସାଙ୍ଗରେ ଧେନି ଗୁମ୍ଫା ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଗୁମ୍ଫା ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ନି ଜଳୁଥିଲା କିନ୍ତୁ ଏକ ଅଖଣ୍ଡ ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ଗୁମ୍ଫାଟି ଯେପରି ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ଥିଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଗୁମ୍ଫା ନିକଟକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଗୁମ୍ଫାର ଅଗ୍ନି ପାଖରେ ବସି ସେ ନିଜର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଟର୍ଚ୍ଚ ସାହାଯ୍ୟରେ ଗୁମ୍ଫାଟି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗୁମ୍ଫାର ଭିତର ଓ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ ଶୂନ୍ୟ ଥିଲା । ଅର୍ଦ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅନ୍ନ ପାତ୍ର ଓ ଗୁମ୍ଫାର ଭିତର ପରୀକ୍ଷା କରି ବସନ୍ତବାବୁ ଜାଣି ପାରିଲେ ଦସ୍ୟୁଦଳ ଗୁମ୍ଫା ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପଳାୟନ କରିଛନ୍ତି । କିଛିକ୍ଷଣ ଚିନ୍ତା କଲାପରେ ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କର ମନେହେଲା ଦସ୍ୟୁଦଳ କେବେହେଲେ ପୂର୍ବଦିଗକୁ ଯିବେ ନାହିଁ । କାରଣ ପୂର୍ବଦିଗରେ ଗଡ଼ ଏବଂ ସେହି ଦିଗରୁ ପୋଲିସ ବାହିନୀ ଆସିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ମହାନଦୀ, ତେଣୁ ନଦୀ ପାରହୋଇ ଏତେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ପଳାଇ ଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗ ଦୁର୍ଗମ ପାହାଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଗଲରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଆଶ୍ରୟ ନେବାର ସ୍ଥାନ ପ୍ରାୟ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ପଳାଇବାର ସମ୍ଭାବନା କମ୍ । ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ଜଙ୍ଗଲ ବିଶେଷ ଘନ ନୁହେଁ,

କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଖାଦ୍ୟପାନୀୟ ମିଳିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ତେଣୁ ଦସ୍ୟୁଦଳ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ପଳାଇ ଯାଇଥିବେ ବୋଲି ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା । ସେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗତ ଥିବା ପୋଲିସ ବାହିନୀକୁ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ଯାତ୍ରା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ ଓ ନିଜେ ନେତୃତ୍ୱ ନେଇ ପଶ୍ଚିମଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ଧୂସର ମେଘମାଳାରେ ଆକାଶ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଧୀରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ମେଘଖଣ୍ଡମାନ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ଜମାଟ ବାନ୍ଧି ଆସିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରର ମଳିନ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ମେଘର ଶୋଭାଯାତ୍ରା ତଳେ କେତେବେଳେ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଗଲା । ଘନ ଅନ୍ଧକାରରେ ଛାଇଗଲା ଆକାଶ ଓ ପୃଥିବୀ । ଲତାପତ୍ରର କୋମଳ ବକ୍ଷ ଉପରେ ଯେପରି ପ୍ରକୃତି କଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରଲେପ ବୋଳିଦେଲା । ଦସ୍ୟୁଦଳ ଏପରି ଅନ୍ଧକାରରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ତେଣୁ ସେମାନେ ଅନ୍ଧକାରରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ତେଣୁ ସେମାନେ ଅନ୍ଧକାରର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଦ୍ରୁତବେଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ନିଜର ପୋଲିସବାହିନୀକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଟର୍ଚ୍ଚ ନ ଜଳାଇ ଅଗ୍ରସର ହେବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଧୀରେ ଧାରାପାତ ଆରମ୍ଭ ହେଲା କିନ୍ତୁ ବୃଷ୍ଟି ସହିତ ପବନର ବେଗ ନ ଥିଲା ।

ଅଦୂରରେ କୁଳୁଙ୍ଗ ଗ୍ରାମକୁ ଆଡ଼ ଆଳ କରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି କାଳିଙ୍କ ଝୋଲ । ବିରାଟ ପାହାଡ଼ର ଗୋଟାଏ ଅଂଶ । ବହୁ ଯୁଗର ରୋମାଞ୍ଚପୂର୍ଣ୍ଣ ଇତିହାସ ବକ୍ଷରେ ଧରି ନୀରବରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି

ଏଇ ଜାଳଗୁ ଖୋଳ । ଘନ ଶାଳ ଓ ପିଆଶାଳ ବନରେ ଖୋଳଟି ଚଛନ୍ନ । ମୀର ନିଜେ ଦସ୍ୟୁଦଳ ସହିତ ଜାଳଗୁ ଖୋଳ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେ ଭାବିଥିଲେ ଖୋଲ ଉପରକୁ ଯାଇ ଆଶ୍ରୟ ନେବେ କିନ୍ତୁ ଗୋଇନ୍ଦାବାହିନୀ ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରୁଥିବେ ଏହି ଭାବନା ତାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରିକୁ ବିଚଳିତ କଲା । ଅନାହାର ଓ ବର୍ଷା ଆଘାତରେ ଦସ୍ୟୁଦଳ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ ମୀର କହିଲେ—"ନାରଣ; ଏହି ଖୋଲ ଭିତରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବା ନିରାପଦ ନୁହେଁ । କାରଣ ଚତୁର ବସନ୍ତବାବୁ ନିଶ୍ଚୟ ଆମର ଅନୁସରଣ କରୁଥିବେ । ତେଣୁ ମୋ ମତରେ ଆଉ କିଛି ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।"

ନାରଣ କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି କହିଲେ—"ବେଶୀ ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ବିପଦକୁ ଡାକି ଆଣିବା ଅପେକ୍ଷା ମୋ ମତରେ ନଦୀ ପାରହୋଇ ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱକୁ ଚାଲିଯିବା ନିରାପଦ ହେବ । କାରଣ ବସନ୍ତବାବୁ କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ନିଶ୍ଚୟ ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିବେ । କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ଏ ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ ।"

ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ ମୀର କହିଲେ—"ଏପରି ଘୋର ବର୍ଷା ଭିତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଗର୍ଭା ମହାନଦୀରେ ନୌକା ଚଳାଇବା ସମ୍ଭବ ହେବ କି ?" ଉପବାସରେ ଯାହାଙ୍କର ଦସ୍ୟୁଦଳ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ବୃଷ୍ଟିସିକ୍ତ ପରିଚ୍ଛଦ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କର କ୍ଳାନ୍ତି ଦ୍ୱିଗୁଣ ବଢ଼ିଗଲା । ନାରଣଙ୍କର ମନ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ରୁକ୍ଷ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ—"ତୁମ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ଓ ଅସମ୍ଭବ ସମାନ ହୋଇ ନ ପାରେ କିନ୍ତୁ ମୋ ପକ୍ଷେ ଦୁଇଟିଯାକ ଏକା-

ବେଳେଙ୍କ ସମାନ । ଗୋଟାଏ ମୂଲ୍ୟହୀନ ଜୀବନରେ ମୃତ୍ୟୁ ବରଂ ଆଶୀର୍ବାଦ ବୋଲି ମୁଁ ଧରିନେବ । ଯେତେବେଳେ ତୁମ ନେତ୍ରତ୍ୱରେ ଶତପୁଞ୍ଜାଏ ନିର୍ବୋଧ ଲୋକ ମୃତ୍ୟୁମୁଖର ସ୍ୱପ୍ନରେ ବିଭୋର ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନ ଦିନେନାହିଁନ ନିଶ୍ଚୟ ସତ୍ୟ ହେବ । ତେଣୁ ତମ ମତରେ ସେ ଲୀଳା ଗୃହରେ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ମରିବା ଅପେକ୍ଷା ଜୀବନ ପ୍ରତି ମମତା ନ ରଖି ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ପାଇଁ ବିଶେଷ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଚିତ । ମୋର ଆଶା ଯେବେ ନୌକା … ଜଳମଗ୍ନ ହୁଏ, ତେବେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ସନ୍ତରଣ କରି ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରି ପାରିବେ ।"

ବୋଲିମାନଙ୍କ ଶୁଣିକି ମୀରା କହିଲେ—"ମୋ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁ ନାହିଁ ନାହିଁ; ମୁଁ କାହାରି ଜୀବନ ନଷ୍ଟ କରେ ନାହିଁ । ତୁମେ ନିଜର ଆତ୍ମା, … ତୁମେ ନିଜର ମୁକ୍ତି ଦିଅ । ତୁମକୁ କେହି ଯେଉଁଠାରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ନ ଥିଲା । ମୁଁ ତୁମକୁ ସ୍ୱାର୍ଥପରତାର ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ପରିସର ଭିତରେ ନ ରଖି ଟାଣି ଆଣିଛି … ଭିତରକୁ । ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚୟ ଦିନେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କରିବ । ତୁମେ ଯେବେ ନିଜର ଜୀବନ ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରୁଛ; ତେବେ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏ ଉଦ୍ୟମକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲି ଯାଇପାର । ତୁମର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ମୁଁ ଏହି ମହତ୍ ଆଦର୍ଶକୁ … ପାରିବି. ଏହା ମୋର ଦୃଢ଼ବିଶ୍ୱାସ । ମୁଁ ମାନବଙ୍କ ମଧ୍ୟ ସାହସ, ଉଦ୍ଦୀପନା ଓ ଆତ୍ମସଂଯମ ଦେଖି ଜନ୍ମ ନେଇଛି । ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସାବଧାନ କରି ଦେଉଛି, ତୁମର … ଉଦ୍ୟମକୁ … ଦାରୁଣ ମୁକ୍ତିର ଅଣ … । ଭବିଷ୍ୟତରେ ତୁମେ ଏପରି

*

ଘୃଣ୍ୟତାର ପୁନରାବୃତ୍ତି କଲେ ଜନମଙ୍ଗଳ ଓ ଦେଶ ଅବନତି [illegible] ([illegible]) ତୁମକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ଆଜି [illegible] ବୁଝି [illegible] ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ନାରୀ ଓ ଗୋଟିଏ ମୀରା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ [illegible] ଦସ୍ୟୁଦଳ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଆଦର୍ଶ ଦେଖି ବସିପାରେ [illegible] ଦସ୍ୟୁଦଳଙ୍କୁ [illegible] ମୀରା କହିଲେ — "ବନ୍ଧୁଗଣ, ମାନବର ଜୀବନ ଓ ମୃତ୍ୟୁ [illegible] ସମାନ । ଜୀବନକୁ ସତ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମ । ଶତ ଶତ ନିରନ୍ନ ଲୋକଙ୍କୁ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ତୁମେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କର [illegible] । ଶତ ଶତ ଉଦର [illegible] ଯେଉଁ ଅଗ୍ନି ଜଳି ଉଠିଛି ତାହା ନିର୍ବାପିତ ନ କଲେ ସେହି ଅଗ୍ନି ବାଡ଼ବାଗ୍ନି ପରି ବ୍ୟାପି [illegible] ଓ ମନୁଷ୍ୟକୁ [illegible] । ଜଣଙ୍କର ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗରେ [illegible] ଶତ ଲୋକଙ୍କର [illegible] ରକ୍ଷା ହୁଏ, [illegible] ମୁଁ କହିବି [illegible] ମୃତ୍ୟୁରେ ମହତ୍ତ୍ୱ ଅଛି । ସେହିଠାରେ ହିଁ ଜନ୍ମର ସାର୍ଥକତା ଅଛି । [illegible] ବନ୍ଧୁଗଣ ! [illegible] ସେମାନେ [illegible] ଦେଶଭକ୍ତକୁ [illegible] ସେମାନେ ଦେଖିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଆଦର୍ଶହିଁ ତାଙ୍କୁ [illegible] । [illegible] ମୁଁ ମୋର ଜନ୍ମର [illegible] ଜୀବନ [illegible] ମୁଁ [illegible] ଜୀବନ ଦେବି ।" ଏତିକି କହି ମୀରା [illegible] ଗଛରେ [illegible] ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଦସ୍ୟୁଦଳ [illegible] ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । [illegible] କଥାରେ ମୀରାଙ୍କ ମନରେ କଷ୍ଟ ହେଉ ଥିବାରୁ [illegible] ମର୍ମାହତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେ ମୀରାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ କହିଲେ — "ମୋତେ କ୍ଷମା କର ମୀରା; ମୁଁ ତୁମ ମନରେ କଷ୍ଟ ଦେଇଛି ।"

ସହାସ୍ୟ ବଦନରେ ମୀରା କହିଲେ—"ନାରଣ ମୁଁ ତୁମର ଅସମ୍ମାନ କରି ନାହିଁ । ଜୀବନରେ ତୁମକୁ ସୁଖୀ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପରେ, ମା ରୂପରେ, ଭଗ୍ନୀ ଓ କନ୍ୟା ରୂପରେ ତୁମକୁ ପ୍ରେମ, ସ୍ନେହ ଓ ଭକ୍ତି କରି ଆସିଛି କିନ୍ତୁ ସବୁଥିରେ ନିଜର ମୌଳିକତା ରକ୍ଷା କରିଛି । ପୂର୍ବତୋୟା ନଦୀ ସମୁଦ୍ର କୋଳରେ ଲୀନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ମୌଳିକତା ନଷ୍ଟ କରେ ନାହିଁ । ଜୀବନ ଅପେକ୍ଷା ଆଦର୍ଶକୁ ଉଚ୍ଚରେ ରଖ ନାରଣ । ଜୀବନ ମରି ଯାଏ କିନ୍ତୁ ଆଦର୍ଶ ଅମର ।"

ଉତ୍ତର ଦେବାର ସାହସ ନାରଣଙ୍କର ନଥିଲା । ସେ ମୀରାଙ୍କ ସହିତ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ନଦୀ ତୀରକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ତୋଫାନର ବେଗ ବଢ଼ୁଥିଲା । ଅବିରାମ ଧାରରେ ମଧ୍ୟ ବୃଷ୍ଟି ପଡ଼ୁଥିଲା । ଅନ୍ଧକାରରେ ନିକଟରେ ଥିବା ବସ୍ତୁ ଦେଖିବା ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା । ମହାନଦୀର ଫେନିଳ ବକ୍ଷ ତରଙ୍ଗମାଳାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଥିଲା । ମୀରାଙ୍କୁ ମନେହେଲା ଲହରୀଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ସେପଟର ଠାକୁର ଦସ୍ୟୁଦଳକୁ ଗ୍ରାସ କରିବା ପାଇଁ ଧାଇଁ ଆସୁଛି । ମୀରାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ନାରଣ ଦସ୍ୟୁଦଳକୁ ନୌକାରେ ଉଠିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଦସ୍ୟୁଦଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ନୌକା ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ । ନୌକା ଦୁଇଟି କୂଳରୁ ଖୋଲିଦେବା ମାତ୍ରେ ବାତ୍ୟାଦୋଳିତ ନଦୀ ବକ୍ଷରେ ତାହା ଉନ୍ମାଦ ପରି ନୃତ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଦସ୍ୟୁଦଳ ନୌକା ବାହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ନଦୀର ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱକୁ ଯାଇଥିବା ପୋଲିସ ବାହିନୀ କଟରଙ୍ଗ ଗ୍ରାମ ସୀମାରେ ଥିବା ବୁଢ଼ୀଦେଈ ମୁଣ୍ଡିଆର ପାଦତଳେ

ଆଗ୍ରହ ନେଇ ନଦୀ ଉପରେ ସତର୍କ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥିଲେ । ପ୍ରବଳ ବୃଷ୍ଟି ଓ ଝଡ଼ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ ଥିଲା । କଠୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କୁ ଲୁହାର ମଣିଷରେ ପରିଣତ କରିଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଅତି ନିବିଷ୍ଟ ମନରେ ନଦୀ ବକ୍ଷକୁ ଅନାଇ କହିଲେ —"ବହୁ ଦୂରରେ ଦୁଇଟି ଦୋଳାୟମାନ କୃଷ୍ଣ-ରେଖା ପରି କଣ ଦେଖା ଯାଉଛି, ମୋର ମନେ ହେଉଛି ତାହା ନୌକା ହେବ ।"

ଅନ୍ୟଜଣେ ସିପାହୀ ନଦୀ ବକ୍ଷକୁ ଅନାଇ କିଛି ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କାରଣ ସେପରି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ସମ୍ପନ୍ନ ଲୋକ ନ ହେଲେ ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ଓ ବୃଷ୍ଟି ଭିତରେ କିଛି ଦେଖିବା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ସିପାହୀଜଣକ ଦେଖିଥିବା ଦୋଳାୟମାନ କୃଷ୍ଣରେଖା ଉପରେ ସତର୍କ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ଅନ୍ୟ ସିପାହୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୋଳାୟମାନ କୃଷ୍ଣରେଖା ଦୁଇଟି ବୁଡ଼ାଦେଇଙ୍କ ମନ୍ଦିର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ନୌକା ଦୁଇଟି ଯେତିକି ନିକଟ-ବର୍ତ୍ତୀ ହେଲା ସିପାହୀମାନଙ୍କୁ ତାହା ସେତିକି ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଗଲା । ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଥିଲା ଦସ୍ୟୁଦଳକୁ କୌଣସି ସୁଯୋଗ ନ ଦେବା ପାଇଁ । ସିପାହୀଜଣକ ଆଗ୍ରହରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନୌକା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ "ସେ କୌଣସି ନିର୍ବୋଧ ନାଉରୀଙ୍କୁ ଧରି ଆସୁନାହିଁ ତ ?"

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ସିପାହୀ ଜଣକ ଉତ୍ତର ଦେଲେ— "ଏପରି ଦୁର୍ଯୋଗରେ କୌଣସି ନାଉରିଆ ନଦୀ ପାରିହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ନିଶ୍ଚୟ ଏହି ନୌକା ଦୁଇଟି ଦସ୍ୟୁଦଳଙ୍କୁ ଧରି ଆସୁଅଛି"।

କ୍ରମେ ନୌକା ଦୁଇଟି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ପ୍ରଥମ ସିପାହୀଙ୍କର ବନ୍ଧୁକ ଉପରକୁ ଉଠିଲା । ବନ୍ଧୁକଟି କାଷ୍ଠ ସହିତ ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବେ ରଖି ସେ ଟ୍ରିଗର ଉପରେ ଚାପ ଦେଲେ । ବନ୍ଧୁକର ଦ୍ରୁମ୍ ଶବ୍ଦ ବର୍ଷାର ଝଙ୍କାର ସହିତ କେଉଁଆଡ଼େ ମିଳାଇ ଗଲା । ଲକ୍ଷ୍ୟ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା । ପ୍ରଥମ ସିପାହୀଙ୍କୁ ଗୁଳି ଚଳାଇବାର ଦେଖି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସିପାହୀ ନୌକା ଦୁଇଟିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଗୁଳି ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗୁଳି ନୌକା ଦୁଇଟିରେ ବାଜି ନୌକାର କେତେକ ଅଂଶ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସିପାହୀଦଳ ବନ୍ଦ ନ କରି ଥରକୁ ଥର ଗୁଳି ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୀର ଦେଖିଲେ ଚତୁର ବସନ୍ତବାବୁ ତାଙ୍କୁ ନଦୀରେ ଡକାଇବା ନିମନ୍ତେ ଅବ୍ୟର୍ଥ ବ୍ୟୂହ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ଏହି ବ୍ୟୂହ ଭେଦକରି ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଅସମ୍ଭବ ବ୍ୟାପାର ବୋଲି ମନେହେଲା । ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିକୂଳ ଥିଲା । ଅନ୍ଧକାର ଝଡ଼ ଓ ବୃଷ୍ଟିତଳେ ବାତ୍ୟା-ଆନ୍ଦୋଳିତ ମହାନଦୀ ବକ୍ଷରେ ଦୁଇଟି ନୌକା ଦସ୍ୟୁଦଳଙ୍କୁ ଧରି ଯେପରି ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଭାସିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୀରଙ୍କର ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁରେ ମୃତ୍ୟୁର ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ଜମାଟ ବାନ୍ଧିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମନରେ ଜମି ଆସିଲା ଦୁର୍ଭାବନାର ଆକାଶଚୁମ୍ବୀ ସ୍ତୂପ । ସେ ନିଜ କଥା ଭାବୁ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମନ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା କେତୋଟି ନିରୀହ ଜୀବନ ପାଇଁ । ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ ସେ ନାରଣଙ୍କ କହିଲେ—"ନାରଣ ଶୀଘ୍ର ନୌକା ଫେରାଅ । ନହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ସଳିଳସମାଧି ନେବାକୁ ହେବ । ପୋଲିସଦଳ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ପହଞ୍ଚାଇବା ନିମନ୍ତେ ସୁଯୋଗ ଦେବେ ନାହିଁ । ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱକୁ ଫେରିଯାଇ କାଳର ଖୋଲର ଘନ ଲତାଗୁଳ୍ମ ତଳେ ଆଶ୍ରୟ ନେବା ବରଂ ନିରାପଦ ହେବ ବୋଲି ମୋର ଆଶା ।"

ବହୁ କଷ୍ଟରେ ନୌକାର ଗତି ବଦଳାଇ ନାଉରି ଉତ୍ତର ଦେଲେ – "ମୋର ମନେହୁଏ ନଦୀର ଦୁଇପାଖରେ ସଶସ୍ତ୍ର ଲୋକମାନ ବାହିନୀ ଅଛନ୍ତି । ତେଣୁ ତୁମେ ଯେଉଁଠାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାକୁ ଯାଉଛ ମୁଁ ତାହାକୁ ସବୁଠାରୁ ବିପଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବୁଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ନଦୀର ପୂର୍ବ କିମ୍ବା ପଶ୍ଚିମକୁ ଯିବା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ । ତାହା ମଧ୍ୟ ନିରାପଦ ନୁହେଁ । ପଶ୍ଚିମକୁ ସମ୍ରାଟର ପ୍ରତିକୂଳତା ଯିବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ । ତେଣୁ ପୂର୍ବ ଦିଗକୁ ଯିବା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ । ପବନର ଗତି ମଧ୍ୟ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଡଙ୍ଗା ଦୁଲେଇ ବୁଡ଼ି ଯାଇପାରେ ।"

ଦୃଢ଼ କଣ୍ଠରେ ମୀରା ଉତ୍ତର ଦେଲେ—"ସାବଧାନତାର ସହିତ ନୌକା ପୂର୍ବଦିଗ ଦକ୍ଷିଣ ତୀରକୁ ନେଇଯାଅ । ଯୋଗାଯୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦକ୍ଷିଣ ତୀରରେ ଥିଲେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଆମ୍ଭମାନେ ଜାଣି-ପାରିବା । ତାହାପରେ ଯାହା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା କଥା କରାଯିବ ।"

କଣ୍ଠସ୍ୱର ମିଳାଇ ରହି ନାଉରି କହିଲେ—"ତାହା ହିଁ ହେଉ ଯାହା ଭାଗ୍ୟରେ ଥିବ ହେବ ।" ସେ ନୌକା ଦକ୍ଷିଣ ତୀରକୁ ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନାଉରିଙ୍କର ଏପରି କଥାରେ ମୀରା ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେ କୋମଳ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ – "ନାଉରି ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବା ମଣିଷର ଦୁର୍ବଳତା । ଭଗବତ ଗୀତାରେ ଭଗବାନ କୃଷ୍ଣ ନିଜେ କହିଛନ୍ତି – "କର୍ମ କରି-ଯାଅ କିନ୍ତୁ ଫଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର କର ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ଭବିଷ୍ୟତ ଜାଣି ପାରୁଥିଲେ ପୃଥିବୀରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତା । ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ଜନ୍ମ ହେଲ, ତୁମର

[illegible] ଶିକାମାନଙ୍କ ମନରେ ଆସିଥିବ ଏକ ଚରମ ପରିତୃପ୍ତି [illegible] କିନ୍ତୁ [illegible] ଦସ୍ୟୁଦଳ ମୃତ୍ୟୁ ଦେଖିଥିବେ । [illegible] ଅନେକଗୁ ଦସ୍ୟୁ ମଲେ ବୋଲି । ତେଣୁ [illegible] ଜୀବନ କରିବା କେବଳ ମହତ୍ ଲୋକର [illegible]

ନୌକା ଦୁଇଟି ଧୀରେ ଧୀରେ ନଦୀର ଦକ୍ଷିଣ ତୀରକୁ ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବସନ୍ତବାବୁ ନିଜର ପୋଲିସବାହିନୀ ସହିତ କାଳଗୁଡ଼ୋଲ [illegible] ଅନ୍ଧାରରେ [illegible] । [illegible] ତୀରରେ ବଗଲ [illegible] ନଦୀ [illegible] ଆସିଲେ କିନ୍ତୁ ଘୋର ବୃଷ୍ଟି ଓ ଅନ୍ଧକାର [illegible] କିଛି ଦେଖିବା କୌଣସିଲୋକେ ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା । ସେ [illegible] ଦସ୍ୟୁଦଳ ନଦୀ ପାରହୋଇ ପଳାୟନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା [illegible] ପାଶ୍ୱର୍ରେ ଥିବା ପୋଲିସ- [illegible] ଗୁଳି ଚଳାଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଦସ୍ୟୁଦଳ [illegible] ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ସେ ନିଜର ପୋଲିସ [illegible] ମାନଙ୍କୁ ନଦୀ [illegible] ସତର୍କତା ସହିତ ପହରା ଦେବାପାଇଁ [illegible] ଦେଲେ [illegible] ମଧ୍ୟରେ ନଦୀ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି [illegible] ଲାଗିଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ ଦୁଇଟି ଘନ କୃଷ୍ଣରେଖା [illegible] ବକ୍ଷରେ ପୂର୍ବ ଦକ୍ଷିଣ କୋଣକୁ ଯାତ୍ରା କରୁଛନ୍ତି । ଆଗ୍ରହର [illegible] ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ କୃଷ୍ଣରେଖା ଦୁଇଟିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏଥର ବସନ୍ତବାବୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝି ପାରିଲେ କୃଷ୍ଣରେଖା ଦୁଇଟି ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ, ଦୁଇଟି ନୌକା । ଏହି ନୌକା ଦୁଇଟି ନିଶ୍ଚୟ ଦସ୍ୟୁଦଳଙ୍କର ହେବ । ସେ ନୌକାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନଦୀ

କୂଳେ କୂଳେ ପୂର୍ବ ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ନୌକା ଦୁଇଟି ସ୍ୱୀମ ତୀରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଥିଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ହଠାତ୍ ବନ୍ଧୁକର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ପାଇଲେ । ସେ ଶବ୍ଦ ଥରକୁ ଥର ଶୁଭୁଥାଏ । ସେ ଶୁଣି ପାରିଲେ । ସେ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ସିପାହୀ ଡାକୁଙ୍କୁ ନଦୀ ତୀରରେ ପ୍ରହରୀ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦିଆ ଯାଇଥିବ, ସେମାନେ ଶୁଣୁ ନୌକା ଦୁଇଟିକୁ ଦେଖି ଗୁଳି ଚଳାଉଛନ୍ତି । ବନ୍ଧୁକର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ମାଝୀ ନୌକା ଦୁଇଟି ଗତି ବଦଳାଇ ନଦୀର ମଝିଭାଗକୁ ଠେଲି ନେଇ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ ମୀରା କହିଲେ — "ବାବା, ତୁମେ ଯାହା ହେଉଥିଲ ତାହା ହିଁ ସତ୍ୟ । ସିପାହୀମାନେ କିପରି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛନ୍ତି [illegible] ଆଦେଶ [illegible] କରିଛନ୍ତି । ଏହି [illegible] ଚଳାଇବା [illegible] ସେମାନେ ମୋ ମନେ ହେଉଛି । [illegible] ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟ [illegible] ଅପେକ୍ଷା [illegible] କରି ଆତ୍ମରକ୍ଷାର ଉପାୟ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପୂର୍ବ ଦିଗକୁ ନୌକା ଚଳାଇଲେ ମଧ୍ୟ ରକ୍ଷା ପାଇବାର କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୋ ମତରେ ନୌକାରୁ [illegible] କରି ନିକଟରେ [illegible] ତଟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦେଇ ଅଗ୍ରସର କରିବା ଉଚିତ । ଏପାଖରେ ନଦୀର ଅଳ୍ପ ଗଭୀରତା ହେଲୁ ସ୍ରୋତ ବିଶେଷ ପ୍ରଖର ନୁହେଁ । ତେଣୁ ସନ୍ତରଣ କରିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କରୁଛି ।

ଦୃଢ଼ ସ୍ୱରରେ ନାରଣ କହିଲେ — "ତାହାହିଁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଉପାୟ, ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ନୌକାରୁ ସମସ୍ତେ ନଦୀ ବକ୍ଷରେ ଅବତରଣ କରିପାରିଲେ ନୌକାଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ହେବ । ଖାଲି ନୌକାଟି

ସ୍ରୋତର ଅନୁକୂଳ ଗତିରେ ଭାସିଗଲେ, ପୋଲିସବାହିନୀ ନିଶ୍ଚୟ ନୌକାଟିର ଅନୁସରଣ କରିବେ । କାରଣ ଅନ୍ଧକାରରେ ନୌକା ଭିତରେ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି କି ନା ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।"

କୋମଳ ସ୍ୱରରେ ମୀରା କହିଲେ—"ବନ୍ଧୁଗଣ; ବର୍ତ୍ତମାନ କଠୋର ପରୀକ୍ଷାର ସମୟ । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ରରେ ସୁସଜ୍ଜିତ ପୋଲିସବାହିନୀ, ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ମୁଷ୍ଟି-ମେୟ ନିରସ୍ତ୍ର ଦସ୍ୟୁଦଳ କିନ୍ତୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ମନର ବଳ ପୋଲିସବାହିନୀର ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ରଠାରୁ ଶତଗୁଣ ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ତେଣୁ ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବିଜୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ । ମୋର ଆଦେଶ ଏବଂ ଉପଦେଶ ଜଣ ଜଣ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ନଦୀ ଗର୍ଭକୁ ଡେଇଁ ଦେଇ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କର । ମଙ୍ଗଳମୟ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କରିବେ ।"

ମୀରାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଜଣ ଜଣ କରି ଦସ୍ୟୁ ପୂର୍ଣ୍ଣଗର୍ଭା ମହାନଦୀ ବକ୍ଷକୁ ଡେଇଁଗଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ନଦୀର ଦକ୍ଷିଣ ତୀରକୁ ଓ କେତେକ ନଦୀର ଉତ୍ତର ତୀରକୁ ସନ୍ତରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୋଟିଏ ନୌକା ଖାଲି ହୋଇଗଲା ଓ ନୌକାଟି ସ୍ରୋତ ଅଭିମୁଖେ ଭାସି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନଦୀର ଉଭୟ ତୀରରେ ଥିବା ପୋଲିସବାହିନୀ ପକ୍ଷେ ଏହା ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ଦଳ ସହିତ ନାରଣ ମଧ୍ୟ ବୁଲି ଯାଉଥିଲେ । ମୀରା ନିଜ ନୌକାରେ ଥିବା ଦସ୍ୟୁଦଳଙ୍କୁ ନଦୀ ଗର୍ଭକୁ ଡେଇଁଯିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ, ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ଦସ୍ୟୁ ନିର୍ଭୟରେ ନଦୀ ଗର୍ଭକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲେ । ଶେଷରେ

*

ମୀରା ନୌକାଟିକୁ ନିଜ ଖୁସିରେ ଭାସି ଯିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ନଦୀ ଗର୍ଭକୁ ଓହ୍ଲାଇଗଲେ ।

ବନ୍ଦନବାବୁ ଦେଖିଲେ ଧୀରେ ଧୀରେ ନୌକା ଦୁଇଟି ମଝି-ଧାରକୁ ଗତି କରୁଛି । ସେ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ସୁନ୍ଦରବନକୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନଦୀ କୂଳରେ ଥିବା ଲୋକସବାଙ୍କମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକଠାରୁ କିଛି କିଛି ଦୂରରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଦେଖୁଥିଲେ । ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଅଙ୍ଗୁଳି ସଙ୍କେତ ମାତ୍ରେ ନଦୀ ଡେଇଁବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଥିଲା । ଲୋକସବାଙ୍କମାନେ ଛତ୍ରି ଓ ନଦୀସ୍ରୋତରେ ଗୋଟାଏ ନିଜ ଧାରା ଅନୁସାରେ ବସି ରହିଥିଲେ ।

ଦସ୍ୟୁଦଳ ଧୀରେ ଧୀରେ ନଦୀର ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ତଟଧାରକୁ ସନ୍ତରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କେତେକ ମଧ୍ୟ ସ୍ରୋତର ଅନୁକୂଳ ଦିଗରେ ସନ୍ତରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦସ୍ୟୁଦଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସନ୍ତରଣରେ ଦକ୍ଷ ଥିଲେ । ଦକ୍ଷିଣ ତୀର ଧାରକୁ ମୀରା ନାରଣ ଓ ପାଞ୍ଚଜଣ ଦସ୍ୟୁ ସନ୍ତରଣ କରୁଥିଲେ । ଅନ୍ୟଜଣ ସ୍ରୋତର ଅନୁକୂଳ ଦିଗରେ ଦୂରଦିଗକୁ ସନ୍ତରଣ କରୁଥିଲେ । ଅନ୍ୟମାନେ ଉତ୍ତର ତୀର ଦିଗକୁ ସନ୍ତରଣ କରୁଥିଲେ । ଦକ୍ଷିଣଧାରକୁ ସନ୍ତରଣ କରୁଥିବା ଦସ୍ୟୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ତୀରରେ ପହଞ୍ଚି ଧୀରେ ଧୀରେ ଉପରକୁ ଉଠିଲା । ସେ ଯେଉଁଠାରେ ଉଠିଲା ଠିକ୍ ସେଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଜଣେ ସଶସ୍ତ୍ର ସିପାହୀ ପହରା ଦେଉଥିଲେ । ଦସ୍ୟୁ ତାହା ଦେଖିପାରି ନ ଥିଲା କିନ୍ତୁ ସିପାହୀଜଣକ ଦସ୍ୟୁକୁ ଦେଖି ସାରିଥିଲେ । ସେ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ଆଦେଶ ଦେଲେ—"ହାଏ ପାଉଛ ହୁଙ୍କା ହୁଅ ।" ଏତିକି କହିବା ମାତ୍ରେ

ସିପାହୀଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ଟର୍ଚ୍ଚ ଜଳି ଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ ଦସ୍ୟୁ ଙ୍କୁ ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସେ ନିଜର ବନ୍ଧୁକ ସିପାହୀଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନିକ୍ଷେପ କଲା । ତାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅବ୍ୟର୍ଥ ଥିଲା । ବନ୍ଧୁକ ସିପାହୀଙ୍କର ପାକସ୍ଥଳୀ ଭେଦକଲା । ସେ ଚିତ୍କାର କରି ତଳେ ଗଡ଼ିଗଲେ ଓ ସେହି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲା କିନ୍ତୁ ଦସ୍ୟୁ ଜଣକ ପିସ୍ତଲ ନେଇ ସେଠାରୁ ନିକଟରେ ଥିବା ଅନ୍ୟଜଣେ ସିପାହୀଙ୍କ ପୁଣି ତାର ବକ୍ଷ ଭେଦକଲା ଓ ସେ ସେହିଠାରେ ଢଳି ପଡ଼ିଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ନିକଟରେ ଥିଲେ । ସେ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ବୁଝି ପାରିଲେ ଓ ଦସ୍ୟୁଦଳର କୌଶଳ ମଧ୍ୟ ଜାଣିପାରିଲେ । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପିସ୍ତଲର ଗୁଳିର ଶବ୍ଦରେ ପାହାଡ଼ ବକ୍ଷ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତୃତୀୟ ସିପାହୀଙ୍କର ହାତରେ ଥିବା ଟର୍ଚ୍ଚ ଜଳି ଉଠିଲା । ସେ ଓ ଆଉ ଅନ୍ୟଜଣେ ଦସ୍ୟୁ ସହିତ ଦକ୍ଷିଣ ଖାଇର ନିକଟ-ବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଥିଲା । ସେଥିରୁ ନଦୀ ଆରକୁ ଫେରିଯିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ନଦୀ ଆରକୁ ପୁଣି ଯାଇ ଫେରିଗଲେ ପୋଲିସ ଗୁଳିରେ ମରିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା । ନଦୀର ବିପରୀତ ଖାଇରୁ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁକର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । ସେ ବୁଝିପାରିଲେ ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ପୋଲିସ ବାହିନୀ ଉତ୍ତର ଖାଇଦଗକୁ ଅନୁସରଣ କରୁଥିବା ଦସ୍ୟୁଦଳକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଛନ୍ତି । ପୋଲିସ ବାହିନୀ ହାତରେ ଟର୍ଚ୍ଚ ଜଳି ଉଠିବା ଦ୍ୱାରା ସେ ସେମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ବୁଝି ପାରିଲେ । ନଦୀ ଖାଇରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଅଶ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଟର୍ଚ୍ଚ ଆଲୋକରେ ଦେଖି ପାରିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ନିଜର ଜାଳିଲେ ଓ ଟର୍ଚ୍ଚର ଆଲୋକ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ପୋଲିସ ବାହିନୀକୁ ସଙ୍କେତ ଦେଇ ସାରିଥିଲେ । ପକ୍ଷି

ସଙ୍କେତରେ ଅର୍ଥ ଥିଲା—"ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ଦସ୍ୟୁଦଳକୁ ଗୁଳି କରିବ ।"

ଆଉ ଦୁଇଜଣ ଦସ୍ୟୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ପର୍ବତ ଶିର ଉପରକୁ ଉଠିଲେ । ନିକଟରେ ଥିବା ସିପାହୀ ଏହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ, ଏଥର ସେ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ କିଛି ପଚାରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ମାତ୍ରବାର ନିଜର ବନ୍ଧୁକ ସେମାନଙ୍କ ଦିଗକୁ ଉଠାଇଲେ । ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁକ ଗର୍ଜି ଉଠିଲା ଓ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଦସ୍ୟୁ କରୁଣ ଚିତ୍କାର କରି ସେହିଠାରେ ଢଳି ପଡ଼ିଲା । ଅନ୍ୟ ଦସ୍ୟୁଜଣକୁ ଗୁଳି କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଘନ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲା । ମୀର୍ ଦସ୍ୟୁର କରୁଣ ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ପାରିଲେ । ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁରୁ ଦୁଇଧାର ଲୋତକ ଝରି ପଡ଼ିଲା । ଭଗବାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ଦୁଇ ହାତ ଉପରକୁ ଟେକିଲେ ।

ପୋଲିସ ବାହିନୀକୁ ଅତି ସାବଧାନତାର ସହିତ ବନ୍ଧୁକ ଚଳାଇବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ନ ହେଲେ ଗୁଳିରେ ନିଜ ପକ୍ଷର ସିପାହୀ ମରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ଆଶଙ୍କା ଥିଲା । ଚରମ ସାବଧାନତା ସହିତ ଗୁଳି ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ବାହାରିବାକୁ ସମସ୍ତ ପୋଲିସ ବାହିନୀକୁ ହିଁ ସାହାଯ୍ୟରେ ସଙ୍କେତ ଦେଲେ ।

ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ ମୀର୍ ନାରଣଙ୍କୁ କହିଲେ—"ନାରଣ ସମସ୍ତ ଦସ୍ୟୁଦଳ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିପନ୍ନ । ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା ଭଗବାନ ସେମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ଅନ୍ୟମାନେ କିପରି ଭାବରେ କେଉଁଆଡ଼େ ଗଲେ ଜାଣିବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଅଧିକ ସମୟ ଏଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କଲେ ପୋଲିସ ଗୁଳିରେ ମରିବା କିମ୍ବା ବନ୍ଦୀ ହେବାର ଯଥେଷ୍ଟ

ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ନିକଟରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଅଶ୍ୱ ବନ୍ଧା ହୋଇଛନ୍ତି । କୌଣସି ପ୍ରକାରରେ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିଲେ ଅଶ୍ୱ ସାହାଯ୍ୟରେ ପଳାଇଯିବା ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତା । ତେଣୁ ଘନ ଲତାଗୁଳ୍ମ ଭିତରେ ପେଟେଇ ପେଟେଇ ଯାଇ ବର୍ଚ୍ଛାର ତୀକ୍ଷ୍ଣଧାର ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଶ୍ୱଗୁଡ଼ିକଙ୍କର ବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ ଛିନ୍ନ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ କାଳ ବିଳମ୍ବ ନକରି ପଳାୟନ କରିବାକୁ ହେବ । ଅଗ୍ରସର ହୁଅ ନାରଣ, ସମୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଯଥେଷ୍ଟ ମୂଲ୍ୟବାନ ।"

ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ମୀର, ନାରଣ ଓ ଦସ୍ୟୁଜଣକ ଉପରକୁ ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନିକଟରେ ଗୋଟାଏ ଅଗଭୀର ନାଳଥିଲା । ଦସ୍ୟୁ ତିନିଜଣ ସେହି ନାଳର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଶ୍ୱ ଗୁଡ଼ିକ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚି ମୀର ଓ ନାରଣ ଧୀରେ ଧୀରେ ସମସ୍ତ ଅଶ୍ୱଗୁଡ଼ିକର ବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ କାଟି-ଦେଲେ । ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଦସ୍ୟୁ ତିନିଜଣ ତିନିଗୋଟି ଅଶ୍ୱ ପୃଷ୍ଠରେ ବସି ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ଅତି ନିକଟରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଘଟଣା ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ଏପରି ଏକ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଘଟଣା ଘଟିବ ବୋଲି ଆଶା କରୁ ନ ଥିଲେ । ସେ ନିଜର ଭୁଲ ବୁଝି ପାରିଲେ, କାରଣ ଅଶ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ ଜଗିବା ନିମନ୍ତେ ସେ କୌଣସି ସିପାହୀଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ନ ଥିଲେ ।

ନିକଟରେ ଥିବା ସିପାହୀ ଟର୍ଚ୍ଚ ଆଲୋକ ସାହାଯ୍ୟରେ ଦସ୍ୟୁ ତିନିଜଣଙ୍କୁ ପଳାଇବାର ଦେଖିଲା । ସେ କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଗୁଳି ଚଳାଇଲା କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ଦସ୍ୟୁ ତିନିଜଣ ବନ୍ଧୁକର ରେଞ୍ଜ ବାହାରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ।

ବର୍ଷା ଧୀରେ କମି ଆସୁଥିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ କାଳକୁଟଖୋଲର କଙ୍କାଳମାନଙ୍କୁ ଶୁଭ୍ରସ୍ତମ୍ଭ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଦାନବଙ୍କ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ଚିନ୍ତା କରିବାରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ ନ କରି ଅଶ୍ୱଗୁଡ଼ିକ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ କିନ୍ତୁ ମୀରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଶ୍ୱର ବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ କାଟି ଦେଇ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଅନ୍ୟ ଭିତେ ଅଶ୍ୱ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ନ ଥାଇ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ବୁଲୁଥିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ନିଜେ ଗୋଟିଏ ଅଶ୍ୱ ପୃଷ୍ଠରେ ଓ ୨୦ ଦସ୍ୟୁ ତିନିଜଣଙ୍କର ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୀରାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ନାରଣ ଓ ଦସ୍ୟୁଜଣକ ତାଙ୍କ ସହିତ ନିକଟପଡ଼ା ଅଭିମୁଖେ ଅଶ୍ୱ ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବର୍ଷା ଝଡ଼ରେ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଅଶ୍ୱ ଖୁରର ଟପ୍ ଟପ୍ ଶବ୍ଦ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ନାରଣଙ୍କ ଅଶ୍ୱ ଆଗରେ ଓ ମୀରାଙ୍କର ଅଶ୍ୱ ପଛରେ ଗତି କରୁଥିଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ଅଶ୍ୱ ଚାଳନାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦକ୍ଷ ଥିଲେ । ସେ ବାୟୁବତ୍ ବେଗରେ ଅଶ୍ୱଚାଳନା କରି ତିନିଜଣଙ୍କର ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପଥରେ ତିନୋଟି ଅଶ୍ୱ ଚଲାଇବା ସହଜ ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ଅଶ୍ୱ କ୍ରମେ ଦସ୍ୟୁ ତିନିଜଣଙ୍କ ଅଶ୍ୱର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୀରା ଚଳାଉଥିବା ଅଶ୍ୱଟିର ପାଦରେ ଚୋଟ ଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଗରେ ଗତି କରିପାରୁ ନ ଥିଲା । ନାରଣ ଓ ଦସ୍ୟୁଜଣକ ଯେଉଁ ଅଶ୍ୱ ଦୁଇଟି ଚଳାଉଥିଲେ, ସେ ଅଶ୍ୱ ଦୁଇଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଗରେ ଗତି କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ମୀରାଙ୍କଠାରୁ ନାରଣ ଓ ଦସ୍ୟୁଜଣକ ବହୁ ଆଗରେ ଗତି କରୁଥିଲେ । ମୀରା ଆଗକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଖିଲେ, ନାରଣ ଓ ଦସ୍ୟୁ ଜଣକ ବହୁ ଆଗକୁ ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ପଛକୁ ଚାହାଁଲେ । ଦେଖିଲେ ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ଅଶ୍ୱ ଏବେ ତାଙ୍କ

ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଉଛନ୍ତି । କିଛି ସମୟ ପରେ ବସନ୍ତବାବୁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବେ ଓ ଅନାୟାସରେ ତାଙ୍କ ଗୁଳିକର ମାଡ଼-ଦେଇ ପାରିବେ କିନ୍ତୁ ସେ ବିଷୟ ହେଲେ ନାହିଁ ।

କିଛୁଡ଼ି ଗ୍ରାମ ନିକଟରେ ରାସ୍ତା ହଠାତ୍ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଗତି କରି ପୂର୍ବ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଗତି କରିଛି । ଯେଉଁଠାରେ ରାସ୍ତାଟିରୁ ଗୋଟିଏ ଶାଖା ନିକଳି ଭିତରକୁ ଜାଲବ୍ୟୋଖୋଲର କର କାଟି ଚାଲିଯାଇଛି । ମାର୍ଗ ନିଜ ଅଶ୍ୱର ଗତି ବଦଳାଇ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ଯାଇଥିବା ରାସ୍ତାରେ ଅଶ୍ୱ ଚଲାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ଏହା ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କାରଣ ଘନ ଦୂର୍ବାଦଳରେ ଜଙ୍ଗଲ ରାସ୍ତାଟି ପୂର୍ଣ୍ଣଥିଲା । ଅଶ୍ୱର ପଦଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଶୁଣାଯାଉ ନ ଥିଲା । ଅଦୂରରେ ନାରଣ ଓ ଦସ୍ୟୁଜଣକ ଅଶ୍ୱ ଚଲାଇ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିଲେ । ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ କେବଳ ଦୁହିଁଙ୍କ ଉପରେ ଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ବେଗରେ ଅଶ୍ୱ ଚଳାଇ ନାରଣ ଓ ଦସ୍ୟୁ ଜଣଙ୍କର ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ରାସ୍ତାଟି ଯେଉଁଠି ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ଯାଇଛି ସେଠାରୁ କିଛି ଦୂରରେ ଏକ ଗଛର ବରଗଛ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ମାଡ଼ି ଆସିଛି । ଗଛର ଓହଳ ସବୁ ଅଳ୍ପ ବ୍ୟବଧାନରେ ନିକଟସ୍ଥ ଭୂମିକୁ ଅଧିକାର କରି ବସିଛି । ମାର୍ଗଙ୍କର ଅଶ୍ୱ କ୍ଷତପାଦ ଯୋଗୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ତେଣୁ ନିଜର ଗତିରେ ସମତା ରକ୍ଷା କରିବା ତା' ପକ୍ଷେ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ବରଗଛର ଓହଳ ସହିତ ଧକ୍କା ଖାଇ ଅଶ୍ୱଟି ରାସ୍ତାରୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇହାତ ବାମକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା । ମାର୍ଗ ଏପରି ଏକ ଦୁର୍ଘଟଣା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ

ନ ଥିଲେ । ହଠାତ୍ ଏକ ଶକ୍ତ ବରଛାର ଆଘାତ ଧକ୍କା ଖାଇ ସେ ଅଶ୍ୱ ପୃଷ୍ଠରୁ ତଳକୁ ଓଲଟି ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କର କପାଳ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ବାହୁରେ ଗୁରୁତର ଆଘାତ ଲାଗିଥିଲା । ତଳେ ପଡ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ସଂଜ୍ଞା ଲୋପ ହେଲା । ଅଶ୍ୱଟି ଲକ୍ଷ୍ୟଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ପଳାଇଗଲା ।

ନାରଣ ଦେଖିଲେ ପଛରେ ମୀର ନାହାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ବସନ୍ତ-ବାବୁ କ୍ରମେ ତାଙ୍କର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଉଛନ୍ତି । ସେ ଦସ୍ୟୁଜଣଙ୍କୁ କହିଲେ—"ମୋର ମନେହୁଏ ବେଶୀ ସମୟ ଆମ୍ଭେମାନେ ବସନ୍ତ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ଦୂରତା ରକ୍ଷା କରି ଅଶ୍ୱ ଚଳାଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ତେଣୁ ହଠାତ୍ ଅଶ୍ୱର ଗତି କମାଇ ଲମ୍ଫ ପ୍ରଦାନ କରି ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ପଳାଇ ନ ଗଲେ ମୁକ୍ତିର ଆଶା ଅତି କମ ବୋଲି ମୋର ମନେହୁଏ । ଅଶ୍ୱର ଗତି ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କମାଇ ଦିଅ ଓ ମୋ ସହିତ ଲମ୍ଫ ପ୍ରଦାନ କର ।" ସେ ସମୟରେ ନାରଣ ଓ ତାଙ୍କ ସହିତରେ ଥିବା ଦସ୍ୟୁ ଅଶ୍ୱର ଗତି ମନ୍ଥର କରି ଲମ୍ଫ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଓ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ । ବସନ୍ତବାବୁ ଅତି ନିକଟରେ ଥିଲେ ଏବଂ ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ । ସେ ନିଜ ଅଶ୍ୱର ଗତି କମାଇ ଦେଇ ତଳକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ ଓ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣ ପଳାଇ ଥିବା ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣ ଘନ ବେତବଣ ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ।

ବସନ୍ତବାବୁ କିଛିଦୂର ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଦୁର୍ଗମ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ଦସ୍ୟୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଖୋଜି ପାଇବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ । ସେ ନିରାଶ ହୋଇ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ସେତେବେଳକୁ ରାତି ପ୍ରାୟ ଶେଷହୋଇ ଆସିଥିଲା । ବସନ୍ତବାବୁ ପୋଲିସ ବାହିନୀ ଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ଉପତ୍ୟକା ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ପୋଲିସ ବାହିନୀ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ସେମାନେ ଦୁଇଜଣ ଆହତ ଦସ୍ୟୁଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରି ଆଣିଥିଲେ । ଏହି ଖଣ୍ଡଯୁଦ୍ଧରେ ଜଣେ ସିପାହୀ ଓ ଦୁଇଜଣ ଦସ୍ୟୁ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପତିତ ହେଲେ ଓ ଦୁଇଜଣ ଦସ୍ୟୁ ଆହତ ଅବସ୍ଥାରେ ବନ୍ଦୀ ହେଲେ । କ୍ଳାନ୍ତ ବସନ୍ତବାବୁ ଶୁଷ୍କ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—"ଯେବେ ଅଶ୍ୱଗୁଡ଼ିକ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତେ ତେବେ ଦସ୍ୟୁ ନାୟିକାକୁ ପଳାୟନ କରିବାର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ ମିଳି ନ ଥାନ୍ତା କିନ୍ତୁ ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ ବିଜୟୀ ହେବି । ପୃଥିବୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ କୋଣ ଖୋଜି ମୁଁ ସେହି ବିଶ୍ୱବିଜୟିନୀ ନାରୀକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବି ।"

ବସନ୍ତବାବୁ ସିପାହୀମାନଙ୍କ ସହିତ ବଉଳମୂଳ ଡାକବଙ୍ଗଳାକୁ ଫେରିଆସି ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ହୁଇ ପାଇ ନାରଣ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ କେବଳ ମୀରାଙ୍କ କଥା । ତେବେ କ'ଣ ମୀରା ବସନ୍ତବାବୁଙ୍କ ଗୁଳିରେ ଆହତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ? କିନ୍ତୁ କାହିଁ ସେ'ତ ଗୁଳିଶବ୍ଦ ଶୁଣି ନାହାନ୍ତି । ସେ ଥରି ଥରି କଣ୍ଠରେ ନିକଟରେ ଥିବା ଦସ୍ୟୁକୁ କହିଲେ—"ଏଠାରୁ ଫେରିଯାଇ ମୀରାଙ୍କର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ହେବ, କାରଣ ମୀରା ବୋଧହୁଏ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଆମ୍ଭେମାନେ ଅଶ୍ୱର ପାଦଚିହ୍ନ ଅନୁସରଣ କରି ଫେରିଗଲେ ନିଶ୍ଚୟ ମୀରାଙ୍କର ସନ୍ଧାନ ପାଇ ପାରିବା ।"

ଏତିକି କହି ସେ ଦସ୍ୟୁଜଣଙ୍କ ସହିତ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ସେ ନିଜର ବିପଦକୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି ଅଶ୍ୱ

ପଦଚିହ୍ନ ଅନୁସରଣ କରି ଫେରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନାରଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଥିଲା । କୁଡ଼ୁଚି ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ଦେଖିଲେ ଗୋଟାଏ ଅଶ୍ୱର ପଦଚିହ୍ନ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ପଡ଼ିଛି । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ମୀରା ନିଶ୍ଚୟ ନିରାପଦରେ ପଳାୟନ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ଅଶ୍ୱ ପଦଚିହ୍ନ ଅନୁସରଣ କରି ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରଭାତର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକରେ ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରକୃତି କ୍ରମେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । କିଛିଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେବାପରେ ନାରଣ ଚମକି ପଡ଼ି ଛିଡ଼ାହେଲେ । ରାସ୍ତାଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ମୀରାଙ୍କର ସଂଜ୍ଞାହୀନ ଦେହ ପଡ଼ି ରହିଥିଲା । ନାରଣ ମୀରାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ମୀରାଙ୍କର କପାଳରୁ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରୁ ପ୍ରବଳ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହେଉଛି । ସ୍ଥାନଟି ଗ୍ରାମ ନିକଟରେ ଥିବାରୁ ସେ ଅଧିକ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେ ମୀରାଙ୍କୁ କାନ୍ଧରେ ଉଠାଇ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ମନେହେଲା ଯେପରି ଶଙ୍କର ସତୀଙ୍କର ଦେହ ବହନ କରି ପ୍ରକୃତି ଭିତରେ ପ୍ରଳୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ଯାତ୍ରା କରୁଛନ୍ତି । କିଛିଦୂର ଯାଇ ନାରଣ ମୀରାଙ୍କୁ ତଳେ ରଖି ନିଜେ ବସି ପଡ଼ିଲେ ଓ କୋଳରେ ମୀରାଙ୍କର ଶିର ରଖି ରକ୍ତସ୍ରାବ ବନ୍ଦ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚାପ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରଭାତ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଝଲକାଏ ଲୋହିତ କିରଣ ମୀରାଙ୍କର ମୁହଁ ଉପରେ ପଡ଼ି ତାଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଦ୍ୱିଗୁଣିତ କରୁଥିଲା । ସ୍ତବ୍ଧ ହେଲେ ନାରଣ । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା ଏପରି ଅପାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସେ ମୀରାଙ୍କଠାରେ କେବେହେଲେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି ।

କପାଳରେ ଚାପର ପ୍ରଭାବ ହେତୁ ମୀରାଙ୍କର ସଂଜ୍ଞା ଫେରି-ଆସିଲା । ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚକ୍ଷୁ ଖୋଲି ଚାହିଁଲେ । ନାରଣଙ୍କ

ଦୃଷ୍ଟି ସହିତ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିର ମିଳନ ହେଲା । ଯେପରି ସେହି ଦୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ଥିଲା ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ନିଷ୍କାମ ପ୍ରେମ । ଦର ବିକଶିତ କଳିକା ପରି ତାଙ୍କର ଅଧରରେ କ୍ଷୀଣ ହସରେଖା ଫୁଟି ଉଠିଲା । ସେ ଯେପରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନାରଣଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କୋମଳ ସ୍ୱରରେ ନାରଣ କହିଲେ—"ଆଘାତ ଗୁରୁତର ନୁହେଁ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ।"

ଥର ଥର କଣ୍ଠରେ ମୀରା କହିଲେ—"ମୁଁ ମରିବି ନାହିଁ ନାରଣ; ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଛି । ଜୟ ଓ ପରାଜୟ ଜୀବନର ଗୋଟାଏ ଗତିଶୀଳ କାହାଣୀ । ତେଣୁ ସେଥିରେ ବିଶେଷ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ନାହିଁ ।"

ମୀରା ପୁଣି ଚକ୍ଷୁ ବନ୍ଦ କଲେ । ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁରୁ ଦୁଇଧାର ଅଶ୍ରୁ ଝରି ପଡ଼ିଲା । ଥର ଥର କଣ୍ଠରେ ସେ କହିଲେ—"ମୋ ଦଳର କେତେଜଣ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ।" ସେ ଦୁଇହାତ ଯୋଡ଼ି ଉପରକୁ ଉଠାଇଲେ । ତାଙ୍କର ମଧୁର କଣ୍ଠରୁ ବୀଣାର ଝଙ୍କାର ପରି ଏକ ବେଦନାଭରା ସ୍ୱର ବାହାରି ଆସିଲା ।

ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କିରଣ ଅରଣ୍ୟର କାକର ଭିଜା ତରୁ ଲତା ତଳରେ ବିଚ୍ଛୁଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା । ପ୍ରଭାତ ସମୀରଣରେ ଭାସି ଆସୁଥିଲା ସବୁଜର ସଜ ଗନ୍ଧ ।

ସମାପ୍ତ

···ସ୍ୱପ୍ନ ଭିତରେ ଫୁଟିଉଠିଲା ଶତ ଶତ ରକ୍ତର ଶତଦଳ—ମୃତ୍ୟୁର ଶୀତଳ ସ୍ପର୍ଶରେ ଉତ୍ତପ୍ତ ପାଷାଣ ବକ୍ଷ ତଳେ ଜାଗିଲା ଶ୍ରମ ସ୍ପନ୍ଦନ । ନଦୀର ସ୍ରୋତକୁ ଆରକ୍ତିମ କରି ଖେଳିଲା ରକ୍ତର ହୋରିଖେଳ—।

ଷଣ୍ଢବଣ ତଳେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ଗୁଳି ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ମୀରା ନିଜର ଦସ୍ୟୁଦଳକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଶାନ୍ତ କେଳାଭୂମି ରକ୍ତାକ୍ତ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିଣତ ହେଲା ।

ନାରଣଙ୍କୁ ଝୁଣ୍ଟି ମୀରା ଥର ଥର କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—"ଏହା ବିଦ୍ରୋହର ପରିଣତି ।"

ଆଜ ପଢ଼ନ୍ତୁ

—ବିଦ୍ରୋହିଣୀ ମୀରା—

ଜଳଦସ୍ୟୁର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦ

"The Pirate"

ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି, ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ

ପ୍ରକାଶକ ଓ ପ୍ରାପ୍ତି ସ୍ଥାନ

କଳିଙ୍ଗ ଗ୍ରନ୍ଥ ମନ୍ଦିର

ବାଲୁ ବଜାର, କଟକ-୨